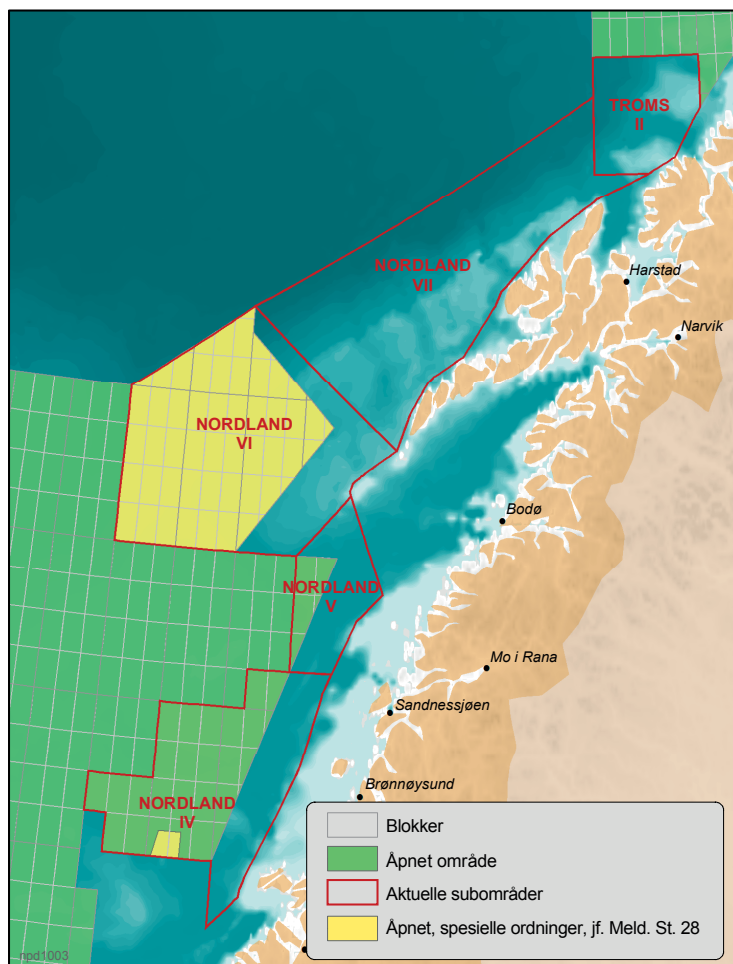
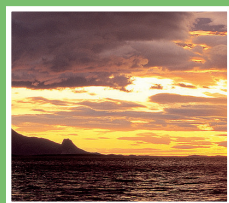

Statusbeskrivelse og framtidutsikter for lokalt og regionalt næringsliv

Kunnskapsinnhenting for det nordøstlige Norskehavet
Utarbeidet på oppdrag fra Olje- og energidepartementet

Innledning ved Olje- og energidepartementet

Kunnskapsinnhenting om virkninger av petroleumsvirksomhet i det nordøstlige Norskehavet

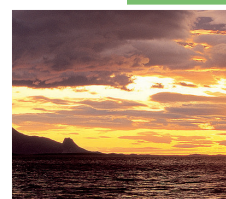
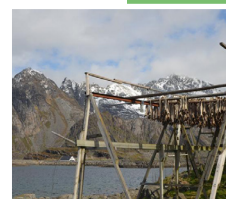
Olje- og energidepartementet gjennomfører nå kunnskapsinnhenting om virkninger av petroleumsvirksomhet i områder i det nordøstlige Norskehavet som ikke er åpnet for petroleumsvirksomhet. Arbeidet følger av Stortingets behandling av Meld. St. 10 (2010-2011) Oppdatering av forvaltningsplanen for det marine miljø i Barentshavet og havområdene utenfor Lofoten.

Temaene for kunnskapsinnhenting er fastsatt etter innspill fra lokale og regionale myndigheter samt sektormyndigheter, fagmiljøer og andre berørte parter. Det er utarbeidet et program for kunnskapsinnhenting som er tilgjengelig på departementets nettside, se: <http://www.regjeringen.no/nb/dep/oed/aktuelt/nyheter/2012/kunnskapsinnhenting.html?id=696281>

Denne rapporten er en av flere faglige utredningsrapporter som belyser ulike tema i kunnskapsinnhenting. Rapporten er laget på oppdrag for Olje- og energidepartementet, men utrederen står selv inne for det faglige innholdet.

Olje- og energidepartementet vil legge frem resultatene fra kunnskapsinnhenting i en sammenstillingsrapport. Det vil bli gitt anledning til å kommentere på den faglige sammenstillingsrapporten i løpet av vinteren 2012/2013.

Kunnskapen som hentes inn, skal kunne brukes i en eventuell senere konsekvensutredning etter petroleumsloven. En slik konsekvensutredning vil være en del av en åpningsprosess som har til hensikt å utrede det faglige grunnlaget for Stortingets beslutning om åpning av et område for petroleumsvirksomhet. Kunnskapen skal også kunne brukes i neste oppdatering av forvaltningsplan for Barentshavet - Lofoten.

RAPPORT

Lofoten, Vesterålen og Senja

Statusbeskrivelse og framtidsutsikter for lokalt og regionalt nærings- og samfunnsliv

MENON
Business Economics

KunnskapsParken
Bodø

MENON-PUBLIKASJON NR. 33/2012

September 2012

Av Anne Espelien, Leo A. Grünfeld, Erlend Buillvåg, Sissel Ovesen, Carl Erik Nyvold, Lisbeth M. Iversen og Rasmus Bøgh Holmen

Sammendrag og konklusjoner

Denne rapporten beskriver status for samfunnsforhold, næringsliv, og kompetanse i Lofoten, Vesterålen og Senjaregionen spesielt, og andre tiliggende regioner (Harstadregionen, Ofoten, Helgeland, Salten, Nord-Trøndelag og Midt-Troms inkludert Tromsø). Analysen inneholder sammenlikninger der utviklingen i Lofoten, Vesterålen og Senjaregionen (LoVeSe) sees opp mot utviklingen i alle andre regionene (utredningsområdet). I tillegg til en statusoversikt inneholder rapporten en beskrivelse av næringslivet ut i fra hvor berørt ulike næringer vil være for petroleumsaktivitet. Til sist inneholder rapporten en prognose for befolkningsutviklingen og økonomien i regionene i tiden frem mot 2020 og 2050.

I løpet av de siste 20 årene har vi stått overfor en negativ befolkningsutvikling i LoVeSe. I utredningsområdet er det kun Midt-Troms (med Tromsø) og Salten (med Bodø) som har hatt befolkningsvekst i perioden. Til sammenligning økte befolkningen i Norge i samme periode med 14,8 prosent. **Kompetansen i utredningsområdet er i knyttet til spesialisering innen ressursbaserte næringer og tjenesteleveranser til disse.** Utdanningsnivået speiler et arbeidsliv der det er behov for relativt sett flere arbeidstakere med grunnskole og videregående opplæring, og relativt sett færre med høyere utdanning. **Det er lav arbeidsledighet i utredningsområdet og lite ledig arbeidskraft, men noe høyere ledighet i LoVeSe enn i andre regioner vi ser på.**

Det offentlige er en viktig arbeidsgiver i utredningsområdet. Flest offentlig ansatte finner vi innen kommunal sektor. Byregionene har en overvekt av offentlig ansatte. Begge byregionene Salten og Midt-Troms har høyest andelen offentlig ansatte. Det er også her vi finner større forekomster av statlige arbeidsplasser. Andelen offentlig sysselsatte er mindre i LoVeSe enn i utredningsområdet for øvrig. Gjennomgående er lønn per ansatt betydelig høyere i det private næringslivet enn i offentlig sektor i hele utredningsområdet. Noe av forskjellen kan skyldes en høyere andel deltidsansatte i offentlig sektor. Fisk og havbruk er av stor betydning for sysselsettingen i Lofoten, Vesterålen og Senja. Det er også den næringen som har høyest avlønning per ansatt, som følge av høye priser og god ressurstilgang de siste årene. I utredningsområdet er lokal tjenestenæring av stor betydning for sysselsettingen. Spesielt er det mange sysselsatte innen bygg- og anlegg og varehandelen.

En tredjedel av selskapene i utredningsområdet har hovedkontoret og dermed eierskapet lokalisert andre steder i Norge. Det er få store selskaper lokalisert i utredningsområdet. De største selskapene er Hurtigruta, Torghatten Nord, Alcoa, Cominor og Widerøe Flyselskap. Disse fem selskapene har mellom 400-1300 ansatte. De er lokalisert i fem av ni regioner i utredningsområdet. Til tross for noe spredning er de store selskapene stort sett lokalisert i storbyregionen Salten og Midt-Tromsø. **LoVeSe er de regionene med høyest andel enkeltpersonsforetak i utredningsområdet,** med unntak av Helgeland med et stort antall bønder. Mange av enkeltpersonsforetakene finner man innen fisk og havbruk. **Det er en høyere andel av personeide foretak i LoVeSe enn i resten av utredningsområdet.** Dette skyldes trolig mangelen på tilstedeværelse av store bedrifter med annen type eierskap. Det er også en relativt lavere andel utenlandsk eierskap i LoVeSe bedrifter.

Et fåtall bedrifter har direkte leveranser til petroleumssektoren. 144 bedrifter i utredningsområdet hadde leveranser til petroleumssektoren i 2010. Helgeland og Saltenregionen hadde flest bedrifter med leveranser. Leverandørindustrien i utredningsområdet utførte til sammen 4 056 årsverk i 2010. 1 216 av disse årsverkene, eller 30 prosent, var knyttet til petroleumsrelaterte leveranser. I LoVeSe var 72 årsverk knyttet til petroleumsrelaterte leveranser. Dette må anses som lite. Flere aktører har tatt initiativ til aktiviteter for å bygge opp leverandørindustrien i regionene, to svært viktige interesseforeninger er Petro Arctic og LoVe Petro. **Petroleumselskapene har vært en viktig pådriver for å få flere bedrifter til å arbeide sammen i allianser.** Erfaringene til bedriftene har vist at disse i mange tilfeller er for små til å få leveranser til petroleumssektoren. Noen av alliansene jobber sammen for leveranser til petroleumssektoren, mens andre er etablert for å øke

kunnskapen om leveranser til petroleumssektoren og for å markedsføre sine medlemsbedrifter. De største alliansene er: Hålogaland Olje & Energi AS, Helgeland V&M AS, Energiklyngen Nord, Verftsringen Nord Norge og Arena Beredskap. **Innenfor petroleumssektoren legges det spesielt vekt på at leverandørene skal være kvalifiserte**, noe som skal synliggjøres gjennom sertifiseringer. Achilles-registrering er første steg på veien til å bli kvalifisert som leverandør til petroleumssektoren. Om lag 95 bedrifter fra utredningsområdet er registrert i Achilles, av disse er det 12 bedrifter fra LoVeSe-regionene. I mange petroleumsprosjekter er det et krav om at leverandørene er ISO-kvalifiserte. Blant de 132 leverandørene som inngikk i Levert! undersøkelsen var det 35 prosent av bedriftene som var ISO-registrerte. I LoVeSe var det tre av leverandørbedriftene som var ISO-registrert.

Prognosene for befolkningsvekst og økonomisk utvikling i regionen inneholder framskrivninger av aktivitet gitt at det ikke finner sted store strukturelle endringer i samfunnet i tiden fremover. Prognosene viser at LoVeSe-regionene vil vokse saktere enn mange av de andre regionene i utredningsområdet. Dette drives dels av næringsstrukturen i disse regionene og at man gjennom de seneste årene har hatt en svak utvikling både med hensyn til befolkningsutvikling og økonomisk vekst. Det lave vekstanslaget baseres på at befolkningsutviklingen følger det samme mønsteret som det har gjort de siste 20 årene i hver enkelt region. Et middel-anslag baseres på at SSBs demografiske framskrivning for Nordland fylke slår til frem mot 2050. Dette innebærer at befolkningen vokser med 0,1 prosent årlig i utredningsområdet. Et høy-anslag baseres på SSBs befolkningsframskriving der den årlige befolkningsveksten ligger på 0,4 prosent. De tre scenarioene gir svært ulike utfall. Det lave scenariet resulterer i at befolkningen faller med opp til 20 prosent med et tydelig fall i sysselsettingen i alle regioner unntatt de mest befolkningstette. Det mest optimistiske gir sysselsettingsvekst frem mot 2050 som tilsier at antall ansatte øker med opp mot 50 prosent i enkelte regioner. **Uavhengig av befolkningsframskrivninger vil LoVeSe oppnå lavest vekst under den forutsetning av at ingen større strukturelle endringer finner sted på veien mot 2050.**

Innhold

Sammendrag og konklusjoner	1
1. Innledning	7
1.2 Regioner, næringer, definisjoner og variabler	8
2. Samfunnsforhold i utredningsområdet: Et bakgrunnsbilde.....	13
2.1 Demografi.....	13
2.2 Utdanning.....	17
2.3 Arbeidsmarked	18
2.4 Arbeidsledighet	19
2.5 Arbeidsinntekt.....	20
2.6 Helsetilstand og tilgang til helsetjenester	21
2.7 Tilgang til helsetjenester	21
2.8 Infrastruktur og geografi	22
Pendlingsmønstre	27
3. Næringsstruktur og offentlig sektor i utredningsområdet.....	30
Offentlig sektor i utredningsområdet	31
Næringslivet i utredningsområdet	36
3.1. Lofoten	36
Næringslivet i Lofoten	37
Offentlig sektors rolle og aktivitet i Lofoten	38
Næringslivet i Lofotens seks kommuner	39
Snitt, størrelse, alder og selskapsform på bedriftene i Lofoten	40
De største foretakene i Lofoten	41
Lønnsomhet til bedriftene i Lofoten	42
Eierskap i næringslivet i Lofoten	44
Vekst i næringslivet i Lofoten.....	45
Bedriftsdynamikk i Lofoten	47
3.2. Senjaregionen.....	48
Næringslivet i Senjaregionen	49
Offentlig sektors rolle og aktivitet i Senjaregionen.....	50
Næringslivet i Senjaregionens kommuner	51

Snitt, størrelse, alder og selskapsform på bedriftene i Senjaregionen	52
De største foretakene i Senjaregionen	53
Lønnsomhet til bedriftene i Senjaregionen	54
Eierskap i næringslivet i Senjaregionen	55
Vekst i næringslivet i Senjaregionen	56
3.3. Vesterålen	60
Næringslivet i Vesterålen	61
Offentlig sektors rolle og aktivitet i Vesterålen	62
Næringslivet i Vesterålens kommuner	63
Snitt, størrelse, alder og selskapsform på bedriftene i Vesterålen	64
De største foretakene i Vesterålen	64
Lønnsomhet til bedriftene i Vesterålen	65
Eierskap i næringslivet i Vesterålen	66
Vekst i næringslivet i Vesterålen	67
Bedriftsdynamikk i Vesterålen	69
3.4. Harstadregionen	71
Næringslivet i Harstadregionen	73
Offentlig sektors rolle og aktivitet i Harstadregionen	73
Snitt, størrelse, alder og selskapsform på bedriftene i Harstad-regionen	74
De største foretakene i Harstadregionen	75
Eierskap i næringslivet i Harstadregionen	77
Vekst i næringslivet i Harstadregionen	78
Bedriftsdynamikk i Harstadregionen	80
3.5. Ofoten	82
Næringslivet i Ofoten	84
Offentlig sektors rolle og aktivitet i Ofoten	84
Snitt, størrelse, alder og selskapsform på bedriftene i Ofoten	85
De største foretakene i Ofoten	86
Lønnsomhet til bedriftene i Ofoten	87
Eierskap i næringslivet i Ofoten	88
Vekst i næringslivet i Ofoten	89
Bedriftsdynamikk i Ofoten	91
3.6. Midt-Troms, inkludert Tromsø	93
Offentlig sektors rolle og aktivitet i Midt-Troms, inkludert Tromsø	95

Snitt, størrelse, alder og selskapsform på bedriftene i Midt-Troms, inkludert Tromsø.....	96
De største foretakene	97
Lønnsomhet til bedriftene i Midt-Troms, inkludert Tromsø	98
Eierskap i næringslivet i Midt-Troms, inkludert Tromsø	99
Vekst i næringslivet i Midt-Troms, inkludert Tromsø.....	100
Bedriftsdynamikk i Midt-Troms, inkludert Tromsø.....	103
3.7. Salten	104
Næringslivet i Salten	106
Offentlig sektors rolle og aktivitet i Salten	106
Snitt, størrelse, alder og selskapsform på bedriftene i Salten	107
De største foretakene i Salten	107
Lønnsomhet til bedriftene i Salten.....	109
Eierskap i næringslivet i Salten.....	110
Vekst i næringslivet i Salten	110
Bedriftsdynamikk i Salten	112
3.8. Helgeland	114
Næringslivet på Helgeland	115
Offentlig sektors rolle og aktivitet på Helgeland	116
Snitt, størrelse, alder og selskapsform på bedriftene på Helgeland	117
De største foretakene på Helgeland	117
Lønnsomhet til bedriftene på Helgeland	118
Eierskap i næringslivet på Helgeland	119
Vekst i næringslivet på Helgeland.....	120
Bedriftsdynamikk på Helgeland	122
3.9. Nord-Trøndelag, nord for Steinkjer	124
Næringslivet i Nord-Trøndelag, nord for Steinkjer.....	125
Offentlig sektors rolle og aktivitet i Nord-Trøndelag, nord for Steinkjer	126
Snitt, størrelse og selskapsform på bedriftene i regionen i Nord-Trøndelag, nord for Steinkjer.....	126
De største foretakene i Nord-Trøndelag, nord for Steinkjer.....	127
Lønnsomhet til bedriftene langs Nord-Trøndelag, nord for Steinkjer	128
Eierskap i næringslivet i Nord-Trøndelag, nord for Steinkjer.....	129
Vekst i næringslivet i Nord-Trøndelag, nord for Steinkjer	130
Bedriftsdynamikk i Nord-Trøndelag, nord for Steinkjer.....	132
4. Effekter av petroleumsvirksomhet for andre næringer	134

4.1.	Første ordens virkninger	136
4.2.	Andre ordens virkninger	139
4.3.	Høyere ordens virkninger	140
5.	Kompetanse og kapasitet i næringslivet i utredningsområdene	142
5.1.	Kompetanse og kapasitet direkte relatert til petroleumsnæringen	142
6.	Prognoser for næringsutvikling på mellomlang og lang sikt	153
6.1.	Prognoser mot 2020 – Statisk ressursallokering.....	159
6.2.	Prognoser mot 2050 – Dynamisk ressursallokering.....	164
6.3.	Oppsummering	167
	Vedlegg 1: Renteutvikling.....	168
	Vedlegg 2: Nøkkeltall for næringslivet i utredningsområdet A-Z	169
	Vedlegg 3: Hva er det offentlige og hvordan er arbeidsoppgavene fordelt?	174
	Beregning av nøkkeltall for det offentlige.....	175
	Vedlegg 4: Tabeller offentlig virksomhet.....	178
	Tabeller det offentlige i Lofoten	179
	Tabeller det offentlige i Vesterålen.....	180
	Tabeller det offentlige i Harstadregionen.....	181
	Tabeller det offentlige i Senjaregionen.....	181
	Vedlegg 5 Offshorerettete utdanningsprogram i utredningsområdet.....	183
	Vedlegg 6: Sentrale utviklingstrekk for næringenes eksport – grunnlag for fremtidsbildene.....	185
	Vedlegg 7: Referanseliste	195

1. Innledning

Denne rapporten er første ledd i kunnskapsinnhenting om virkninger av petroleumsvirksomhet i uåpnede deler av Nordland IV, V, VI, VII og Troms II. Oppdragsgiver er Olje- og energidepartementet (OED). Kunnskapsinnhenting er en åpen prosess der samspill med aktører i nærområdene til de aktuelle havområdene står sentralt. Disse nærområdene er representert fra nord til sør ved følgende ni regioner som utgjør det totale utredningsområdet: Midt-Troms, inkludert Tromsø. Senjaregionen, Harstad-regionen, Vesterålen, Lofoten, Ofoten, Salten, Helgeland og Nord-Trøndelag, nord for Steinkjer, med et spesielt fokus på Lofoten, Vesterålen og Senjaregionen.

Denne rapporten beskriver status og utvikling i samfunnsforhold i nærområdene, lokalt/regionalt næringsliv og offentlig sektor. I tillegg ser rapporten på i hvilken grad næringslivet kan bli berørt av petroleumsaktivitet, samt hvilken kunnskap og kompetanse som allerede finnes i utredningsområdet knyttet til olje og gassutvinning. Rapporten avsluttes med å presentere prognoser for samfunns- og næringsutvikling i utredningsområdet, gitt at regionene ikke opplever store strukturelle endringer, som eksempelvis ny olje- og gassutvinning i områdene utenfor Lofoten og Vesterålen. Prognosene kan med andre ord anses som referanse-scenarier som andre analyser kan hvile på.

Rapporten er først og fremst en beskrivelse av næringsliv og offentlig sektor i de nevnte regionene. Et slikt grunnlagsmateriale er ikke tidligere dokumentert på et så vidt detaljert nivå. Men en slik statusbeskrivelse er sentral for på et senere tidspunkt å kunne si noe om effektene av endret næringsvirksomhet i regionene. Eksempelvis vil denne typen detaljerte statusbeskrivelse gi grunnlag for å vurdere ringvirkningseffekter av petroleumsaktivitet i havområdene utenfor regionene.

I kapittel 2 gir vi en grundig innføring i mer grunnleggende strukturelle samfunnsforhold i regionene med særlig fokus på Lofoten, Vesterålen og Senja-regionen. Utredningsområdet beskrives med hensyn til sentrale karakteristika som bosetting, demografi, sysselsetting, arbeidsmarked, arbeidstokkens pendling, inntektsforhold, befolkningens helsetilstand, bruk av velferdsordninger og infrastruktur for helse, samferdsel og næringsliv.

Kapittel 3 er det dominerende kapittelet i denne rapporten og beskriver i mer detalj næringsliv og offentlig sektor i regionene. For å sikre at leseren oppfatter hvordan vi går frem for å beskrive økonomien i regionene gir vi nedenfor en rask innføring i hvilke regioner og næringer vi ser på, samt hvilke karakteristika vi er opptatt av å beskrive og hvorfor vi beskriver hva vi gjør.

I kapittel 4 ser vi nærmere på hvilke deler av næringslivet som vil kunne bli berørt av eventuell petroleumsaktivitet i regionen. Dette er ikke å anse som en ringvirkningsanalyse av olje- og gassutvinning, men en betraktning av næringslivets grad av berørthet basert på erfaringer fra andre deler av landet. Vi er i denne sammenheng særlig opptatt av å identifisere hvor sterkt berørt de ulike næringene vi ser på blir.

I kapittel 5 går nærmere inn på den delen av næringslivet i regionene som i dag er rettet mot offshore petroleumsaktivitet. Vi er særlig opptatt av også å se nærmere på næringslivets kapasitet til å håndtere en økning i etterspørselen etter varer og tjenester inn mot petroleumsrettet aktivitet. Arbeidsstyrkens kompetanse er et vesentlig moment i denne sammenhengen.

Kapittel 6 presenterer en prognosemodell for økonomisk aktivitet og befolkningsvekst i regionene og næringene i tiden frem mot 2020 og 2050. Dette er et vesentlig bidrag til fremtidige studier av hvordan

endrede samfunns- og næringsforhold vil kunne påvirke økonomien over tid. For slike analyser trengs en såkalt referansebane der utviklingen fremover beskrives uten noen form for strukturelle endringer.

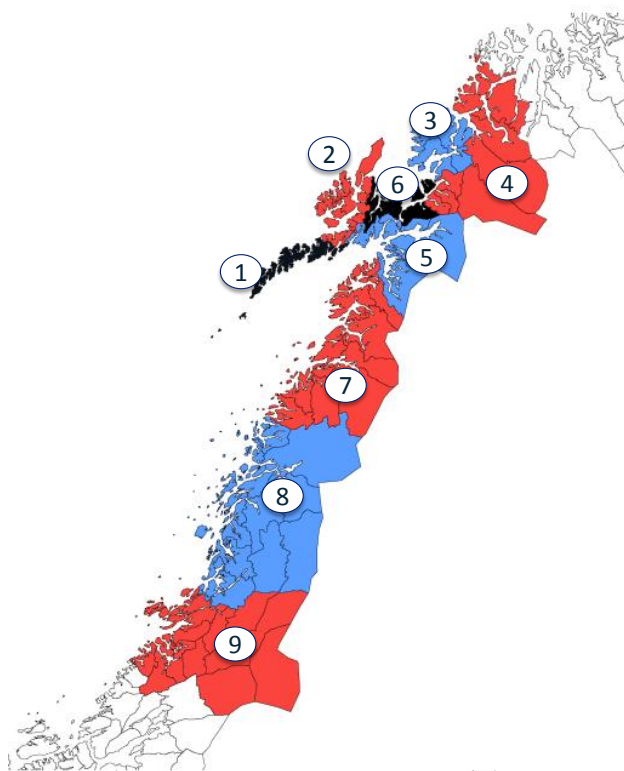
1.2 Regioner, næringer, definisjoner og variabler

Prosjektet benytter seg av en rekke definisjoner og variabler som er konsistente gjennom alle beskrivelser og analyser av status og aktivitet i regionene. Under presenterer vi regionene som kartlegges, sektorene vi studerer og definisjoner knyttet til størrelser vi analyserer i rapporten.

Geografisk avgrensning – ni regioner danner utredningsområdet

Det geografiske avgrensede området som ligger til grunn for rapporten kalles **utredningsområdet**. Utredningsområdet er inndelt i ni regioner som fremkommer av kartet under. Regioninndelingen avviker noe fra etablerte interkommunale samarbeidsgrenser. Blant annet diskuteres det om Lødingen kommune skal være en del av Ofoten eller Vesterålen. I denne utredningen er Lødingen plassert i Ofoten.

Figur 1 Kart over utredningsområdet og tabell med underliggende regioner med tilhørende kommuner

U t r e d n i n g s o m r å d e t	Region	Kommuner
	1. Lofoten	Røst, Værøy, Vågan, Flakstad, Moskenes og Vestvågøy
	2. Vesterålen	Hadsel, Bø, Øksnes, Sortland og Andøy
	3. Senjaregionen	Sørreisa, Dyrøy, Torsken, Tranøy, Lenvik og Berg
	4. Midt-Troms, inkludert Tromsø	Bardu, Målselv, Tromsø, Balsfjord, Salangen, Gratangen og Lavangen
	5. Ofoten	Ballangen, Tysfjord, Tjeldsund, Lødingen, Evenes og Narvik
	6. Harstadregionen	Harstad, Kvæfjord, Skånland, Bjarkøy og Ibestad
	7. Salten	Beiarn, Bodø, Fauske, Hamarøy, Gildeskål, Meløy, Saltdal, Sørfold og Steigen
	8. Helgeland	Bindal, Sømna, Brønnøy, Vega, Vevelstad, Herøy, Alstahaug, Leirfjord, Vefsn, Grane, Hatfjelldal, Dønna, Nesna, Hemnes, Rana, Lurøy, Træna og Rødøy
	9. Nord-Trøndelag, nord for Steinkjer	Namsskogan, Snåsa, Lierne, Røyrvik, Grogn, Høylandet, Overhalla, Fosnes, Flatanger, Vikna, Nærøy, Leka, Namsos, Namdalseid

LoVeSe er Lofoten, Vesterålen og Senjaregionen slått sammen.

Næringslivet deles inn i åtte næringer

For å beskrive næringslivet i utredningsområdet har vi valgt å gå på tvers av den tradisjonelle og offisielle næringsinndelingen til SSB. Menon har gjennom mange år arbeidet tett med norsk næringsliv for utarbeidelse av statistikk for næringer som går på tvers av offisiell næringsstatistikk. Dette er en viktig jobb fordi mange næringer ikke kjenner seg igjen i næringsstatistikk fra SSB ettersom sterkt relatert aktivitet blir plassert i helt ulike næringskoder. I Menons bedriftsdatabase¹ er bedriftene knyttet opp til den næringen der de naturlig hører hjemme som en del av verdikjeden og denne inndelingen har dannet grunnlaget også for næringsinndelingen i dette prosjektet.

For å beskrive næringslivet i nærområdene på en mest mulig hensiktsmessig måte har vi valgt å dele næringslivet inn i åtte sektorer (litt grovere inndeling enn vår vanlige inndeling). I tillegg deler vi i enkelte sammenhenger opp en av dem (sjømatnæringen) i tre undersegmenter. For at vi skal kunne sammenlikne status og utvikling for næringene, både over tid (2004-2010) og for de ulike regionene har vi en konsistent håndtering av næringsgrupperinger gjennom hele rapporten. Følgende næringer beskrives i utredningsområdet.

Maritim/Offshore leverandørindustri: I denne studien har vi valgt å slå sammen maritim virksomhet og offshore leverandørindustri. Maritim virksomhet er definert som alle virksomheter som eier, opererer, designer, bygger, leverer utstyr eller spesialiserte tjenester til alle typer skip og andre flytende enheter.

¹ Menons bedriftspopulasjon. Databasen inneholder regnskapsinformasjon for alle foretak i Norge med plikt til å levere regnskap til Brønnøysundregistrene (ca 400 000 over perioden 1992-2010). I tillegg inneholder databasen informasjon om aktiviteter i underavdelinger med informasjon om avdelingenes geografiske lokalisering. Ett foretak kan mange avdelinger. Gjennom Menons bedriftsdatabase har vi fordelt bedriftenes økonomiske nøkkeltall etter hvor vi finner bedriftens ansatte. I praksis betyr dette at foretakenes totale økonomiske aktiviteter er fordelt utover til de kommunene der bedriftene har sine ansatte. Databasen gir et presist bilde av den faktiske næringsaktiviteten i samtlige kommuner i Norge.

Offshore leverandørindustri omfatter alle aktiviteter knyttet til utvinning av olje og gass, slik som boring og brønntjenester, feltutvikling (subsea og topside), geologi og seismikk, operasjoner og tjenester og nedstrøms aktiviteter, som raffinerier og rørtransport.

Sjømat: (fiske, oppdrett, foredling): Sjømat omfatter 1) fiskeri, 2) fiskeoppdrett 3) bearbeiding og eksport av sjømat, samt leverandører av utstyr og tjenester til de ulike delene av verdikjeden.

Reiseliv/kultur/opplevelse: Norsk reiselivsnæring består av opplevelses-, overnattings-, serverings-, transport- og formidlingsbedrifter. Sammen med natur- og kulturgrunnlaget på ulike reisemål i Norge utgjør disse virksomhetstypene gjensidig avhengige elementer i et helhetlig reiselivsprodukt.

BAE (bygg-, anlegg og eiendom): Verdiskapingssystemet for BAE består av produksjons-, handels- og utleiebedrifter som leverer til byggenæringen, utførende, arkitekter og rådgivere og eiendomsselskaper, både de som drifter og forvalter eiendommer og de som driver salg og utleie.

Prosessindustri og teknologibedrifter: Prosessindustrien omfatter bedriftene innenfor metall-, kjemisk, miljøteknologi-, papir- og farmasøytisk industri. Teknologibedrifter omfatter produsenter av teknologi, maskiner og avansert utstyr.

IT/telekom/media: Næringen omfatter bedrifter som leverer tjenester innenfor informasjonsteknologi (teknologi og tjenester), telekommunikasjon og media (Tv og radio).

Landtransport og logistikk utenom reiseliv: Bedriftene i logistikknæringen har sine hovedaktiviteter knyttet til transport og lagring av varer. Persontransport tilhører reiselivsnæringen. Næringen deles opp i følgende hovedaktiviteter: Lagring, drift av gods- og transportsentraler, drift av havne- og kaianlegg, lasting og lossing, spedisjon og transportformidling ellers.

Annet (finans, kraft, varehandel, personlige tjenester, andre forretningstjenester): I denne restkategorien finner vi de bedriftene som ikke sorterer under en av de syv definerte næringene.

Det er et viktig poeng at den siste gruppen som betegnes som **annet eller resten**, gjerne dekker opp mot 50 prosent av næringsaktiviteten i regionene. Det er gjennomgående slik at næringene som faller inn i denne gruppen ofte spiller en sentral rolle som leverandører av infrastrukturtjenester. Disse tjenestene har stort sett det samme omfanget i alle delregioner, og aktiviteten viser små avvik med hensyn til utvikling over tid. Sagt med andre ord gir en nærmere statusbeskrivelse av denne store gruppen lite informasjon vedrørende regionenes særtrekk etc.

Offentlig sektor delt inn i fire undergrupper

I rapporten har vi gått grundig inn på aktiviteten i offentlig sektor i regionene. For første gang – så vidt vi kjenner – har vi identifisert offentlig sysselsetting og verdiskaping i fire deler av offentlig sektor på et detaljert geografisk nivå. Vi skiller mellom

1. Kommunal aktivitet
2. Fylkeskommunal aktivitet
3. Aktivitet i statlige etater
4. Aktivitet i offentlige foretak (dette er foretak med mer særskilte offentlige selskapsformer)

Økonomiske nøkkeltall

Næringslivet og offentlig sektor beskrives ved bruk av økonomiske nøkkeltall. Definisjonen er noen forskjellig for om vi ser på offentlig sektor eller næringslivet. Dette er redegjort for nedenfor.

Regnskapsdataene er fordelt etter antall ansatte i fysiske avdelinger lokalisert i utredningsområdet og ikke konserndata. Dette betyr at større konsern ikke rapporteres samlet, men at de ansatte spres utover på der avdelingen i selskapet de jobber i er lokalisert. Siden vi er opptatt av den faktiske sysselsetting i utredningsområdet vil det komme skjevt ut hvis vi rapporterer ansatte tall på konsernnivå. Eksempelvis har konsernet Torghatten konsernadresse i Brønnøysund, men de eier en rekke selskaper både utenfor utredningsområdet (eksempelvis Trønderbilen og Bastøferga) og avdelinger som er lokalisert andre steder i utredningsområdet (eksempelvis Torghatten Nord i Midt-Troms). Sysselsatte i dette konsernet er spredt ut på de faktiske avdelingene i utredningsområdet og ikke samlet som konsern.

Antall sysselsatte – Nøkkeltallet tar utgangspunkt i antall sysselsatte og ikke antall årsverk. Dette betyr at antall sysselsatte overvurderes der antall sysselsatte er høyere enn antall årsverk. Eksempelvis i flere deler av offentlig sektor og i næringer med store sesongvariasjoner (reiselivsnæringen) eller hyppig bruk av deltidsansatte (varehandel). For enkeltpersonsforetakene og de ansvarlige selskapene har vi regnet en sysselsatt per selskap. I disse selskapene kan det være opp til fem ansatte som er en av grensene for når selskapet blir regnskapspliktig, men det kan også være færre årsverk enn ett i denne typen bedriftsorganisering.

Offentlig sektor oppgir statistikk knyttet til sysselsetting av og til i årsverk og av og til i antall sysselsatte. I de tilfellene vi har benyttet statistikk som viser antall årsverk er disse omregnet til antall sysselsatte etter koeffisient 0,85.

Omsetning – nøkkeltallet viser sum solgte varer og tjenester. Det er ikke beregnet omsetning for offentlig sektor. Det er heller ikke beregnet omsetning i enkeltpersonsforetakene og de ansvarlige selskapene. Siden flestparten av disse ikke er regnskapspliktige innrapporteres ikke omsetning til myndighetene.

Verdiskaping – hva det er og hvordan det måles: En nærings størrelse kan måles på ulike måter. Det beste målet er etter vårt skjønn verdiskapingen. Selv om dette begrepet i mange tilfeller blir benyttet løselig og med varierende innhold, har det en presis og entydig betydning. Verdiskaping beregnes ganske enkelt som bedriftenes omsetning fratrukket kjøpte varer og tjenester. Det betyr samtidig at bedriftenes verdiskaping tilsvarer summen av lønnskostnader og EBITDA (det vil si driftsresultat før av- og nedskrivninger).

Verdiskaping er et godt størrelsesmål av to grunner. For det første unngår man dobbelttelling av varer og tjenester, noe som gjør det meningsfullt å sammenligne verdiskaping på tvers av næringer. Dessuten gir verdiskaping et godt bilde på den samfunnsmessige avkastning av næringsvirksomheten. Det skyldes at verdiskapingen viser hvor mye som blir igjen til å lønne de viktigste interessentene (stakeholders) i næringen, det vil si de ansatte gjennom lønn, kommunene og staten gjennom inntektsskatt, arbeidsgiveravgift og selskapsskatt, kreditorene gjennom renter på lån, og til slutt eierne gjennom overskudd etter skatt.

I nasjonalregnskapet betegnes verdiskaping som bruttoprodukt. Summen av all verdiskaping i Norge betegnes som vårt BNP (brutto nasjonalprodukt). I regionaløkonomiske analyser er det ikke uvanlig at en prøver å komme fram til verdiskapingen i de ulike regioner. En regions BNP fremkommer som den samlede verdiskapingen i alle bedrifter og i offentlig forvaltning i regionen.

Verdiskaping i offentlig sektor er beregnet litt annerledes enn for bedriftene. Store deler av offentlig sektor skal ikke tjene penger, men tilby velferdsgoder. Eksempelvis omsorgsinstitusjoner, skoler, helseinstitusjoner med mer. Verdiskaping i offentlig sektor er derfor beregnet som totale lønnskostnader.

Totalkapitalrentabilitet – som mål for bedriftenes lønnsomhet har vi valgt å legge totalkapitalrentabilitet til grunn.

Bedriftsdynamikk – antall bedrifter er stadig i endring. Disse endringene er beskrevet som nyetableringer, avviklinger og sammenslåinger. Hvordan disse er definert er beskrevet nedenfor.

- **Antall nyetableringer** er basert på første år med aktivitet i selskapet. Dette er definert ut fra det året selskapet har registrert en eller flere ansatte. Denne avgrensningen er gjort for å unngå å telle med selskaper uten reell aktivitet.
- **Avvikling** av et selskap er basert på den datoen selskapet er rapportert likvidert/avviklet i Brønnøysundregisteret. Vanligvis vil avviklingen av et selskap finne sted når eventuelle konkursoppgjør er endelige. Konkursdato og likvideringstidspunkt vil derfor kunne avvike.
- **Sammenslåinger** av selskaper er registrert på organisasjonsnummer og antallet i året er hentet ut fra data over fusjoner i selskapene.

2. Samfunnsforhold i utredningsområdet: Et bakgrunnsbilde

I dette kapittelet presenterer vi en overordnet kartlegging av strukturelle forhold i regionene. Utredningsområdet beskrives med hensyn til sentrale karakteristika som bosetting, demografi, sysselsetting, arbeidsmarked, arbeidstokkens pendling, inntektsforhold, befolkningens helsetilstand, bruk av velferdsordninger og infrastruktur for helse, samferdsel og næringsliv.

Noen begreper vil gå igjen i beskrivelsen av samfunnsforholdene. Benevnelsen utredningsområdet inkluderer hele det geografiske området utredningen omfatter. Utredningsområdet strekker seg fra ytre deler av Nord-Trøndelag til og med Midt-Troms. I utredningsområdet inngår de kommuner som er definert i Olje- og energidepartementets oppdragsutlysning. Utredningsområdet består av 14 kommuner i Nord-Trøndelag, 44 kommuner i Nordland, og 18 kommuner i Troms. I alt inngår 76 av Norges 429 kommuner i utredningsområdet. Innenfor utredningsområdet er regionene Lofoten, Vesterålen og Senja sentrale. I Lofoten inngår seks kommuner, i Vesterålen inngår fem kommuner og i Senja regionen inngår seks kommuner. Som felles benevnelse på disse regionene benyttes forkortelse LoVeSe når de beskrives samlet. Hvilke regioner som inngår i den enkelte region er beskrevet i kapittel 2. I det følgende beskrives samfunnsforholdene i LoVeSe og i det omliggende utredningsområdet med hensyn til:

- **Demografi:** Befolkningsutvikling og endring i aldersstruktur gjennom de siste 20 årene.
- **Utdanning:** Utdanningsnivå i befolkningen, med fokus på utdanningsnivå ut over grunnskolen
- **Arbidsmarked:** Sysselsatte som andel av befolkningen i yrkesaktiv alder, arbeidsledighet og arbeidsinntekt.
- **Helsetilstand og uførhet:** Andel av befolkningen som er varig ufør eller på andre sosiale tiltak, tilgang til helsetjenester med fokus på avstand til sykehus.
- **Infrastruktur og geografi:** Beskrivelse av geografiske avstander mellom befolkningssentra, transporttilbud i og mellom regionene, pendlingsmønster i og mellom regionene.
- **Boligmarked og bosetningsmønster:** Beskrevet på et mer detaljert nivå

Underveis sammenlignes utredningsområdet med nasjonale størrelser.

2.1 Demografi

For å beskrive den demografiske statusen, har vi valgt å vise folkemengden i 2010 og endringer i befolkning siste 20 år og de siste fem år. Befolkningsutviklingen reflekterer bolyst og befolkningsstrukturen i utredningsområdet. LoVeSe regionen har i alt 72 817 innbyggere (17,7 prosent av utredningsområdet), fordelt på Lofoten med 23 569 innbyggere (32,4 prosent av LoVeSe), Vesterålen med 30 029 innbyggere (41,2 prosent av LoVeSe) og Senjaregionen med 19 219 innbyggere (26,4 prosent av LoVeSe).

LoVeSe regionen har i løpet av de siste 20 årene en befolkningsnedgang på -4 375 personer, noe som tilsvarer -5,7 prosent. Til sammenligning økte befolkningen i Norge i samme periode med 14,8 prosent. Utredningsområdet som denne utredningen omfatter har i alt 412 394 innbyggere i 2010. Det er en vekst på 6537 personer eller 1,6 prosent på 20 år. Det er Midt-Troms drevet av sterk befolkningsvekst i Tromsø, og Salten regionen drevet av sterk befolkningsvekst i Bodø, som netto gir de største bidragene til befolkningsveksten i utredningsområdet. Regionen med svakest befolkningsutvikling siste 20 år i utredningsområdet, er Ofoten med en nedgang på -8,7 prosent. I figur 2 nedenfor er folkemengden og endring siste 20 år for LoVeSe og øvrige regioner i utredningsområdet oppsummert.

Figur 2 Befolkning i 2010 og befolkningsendring 1990 til 2010 for LoVeSe og utredningsområdet

LoVeSe regionene har alle negativ befolkningsutviklinger de siste 20 år. Sterkest er nedgangen i Vesterålen med -6,9 prosent fulgt av Senjaregionen med -6 prosent og Lofoten med -3,7 prosent. LoVeSe regionen har om lag samme svake befolkningsutvikling som utredningsområdet med unntak av regionene Salten og Midt-Troms. LoVeSe regionen har sammenlignet med utviklingen i Norge totalt en svært svak utvikling i folketallet, hele 20,5 prosentpoeng svakere enn landsgjennomsnittet. Ser en utredningsområdet under ett, vokser befolkningen marginalt med 1,6 prosent på 20 år. Veksten er 13,2 prosentpoeng svakere enn utviklingen på landsbasis. LoVeSe har dermed avgitt et stort antall innbyggere til andre regioner i perioden. Spesielt er det i aldersgruppen 20 til 30 år avgangen har vært sterk. En så sterk uttømming av yngre skaper over tid utfordringer både i arbeidsmarkedet og i samfunnslivet. For regioner som mottar de som flytter, utgjør utflytterne en stor ressurs som bidrar til ekstra vekt og fremgang i samfunnene. Uttømmingen er derfor svært skadelig og uheldig.

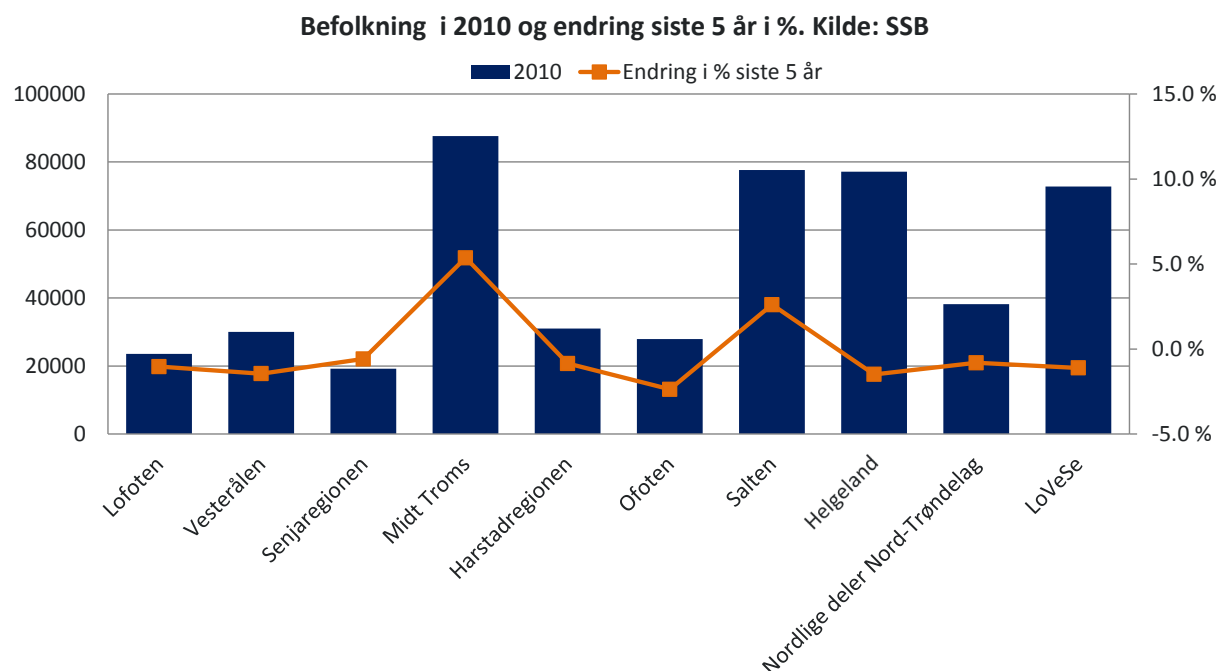
LoVeSe regionen har de siste fem årene en befolkningsnedgang på -798 personer, noe som tilsvarer -1,1 prosent. Befolkningsnedgangen er dermed relativt sett langsommere enn i perioden før 2005. Til sammenligning økte befolkningen i Norge de siste fem årene med 5,5 prosent sammenlignet med en økning på 0,8 prosent i utredningsområdet. På nasjonalt nivå er befolkningsveksten tiltakende siste fem år sammenlignet med foregående 15 år, mens det i utredningsområdet er relativt sett, lavere fall i folketallet. Av regionene i LoVeSe regionen, er det bare i Lofoten regionen at nedgangen i befolkning er tiltakende siste fem år av 20 års perioden. For utredningsområdet totalt er utviklingen fortsatt en meget lav befolkningsvekst. Fremgangen er imidlertid bedre siste fem år enn i foregående 15 års periode.

De siste fem år har Midt-Troms og Salten-regionen den sterkeste veksten i befolkning, der Midt-Troms vokser om lag likt med landsgjennomsnittet, mens Salten vokser med 2,6 prosent, noe under 50 prosent av veksthastigheten på landsgjennomsnittet. Av disse regionene med den beste utviklingen, har Salten den relativt sett beste utviklingen siste fem år sammenlignet med foregående 15 år av regionene med befolkningsvekst. Den sterke utviklingen i Midt-Troms forklares i sterk grad av betydelig økt statlig aktivitet i regionen spesielt innenfor helse og statlig administrasjon/utdanning, noe som har gitt god tilgang til attraktive arbeidsplasser. Fremgangen i Salten forklares av fremgang både i statlig aktivitet innenfor utdanning og av

vekst innen næringsliv, ikke minst i eksportbedriftene. Sammenbruddet i den omfattende solcelleindustrien i Nordland ventes å gi negative utslag i befolkningsutviklingen i Salten i årene fremover.

Regionen med svakest befolkningsutvikling de siste fem år i utredningsområdet er Ofoten, med en nedgang på 2,6 prosent, fulgt av Vesterålen med en nedgang på 1,4 prosent. Nedgangen i Ofoten er tiltakene siste fem år, mens nedgangen i Vesterålen er fallende sammenlignet med foregående 15 års periode. I figur 3 nedenfor er folkemengden og endring siste fem år for LoVeSe og øvrige regioner i utredningsområdet oppsummert.

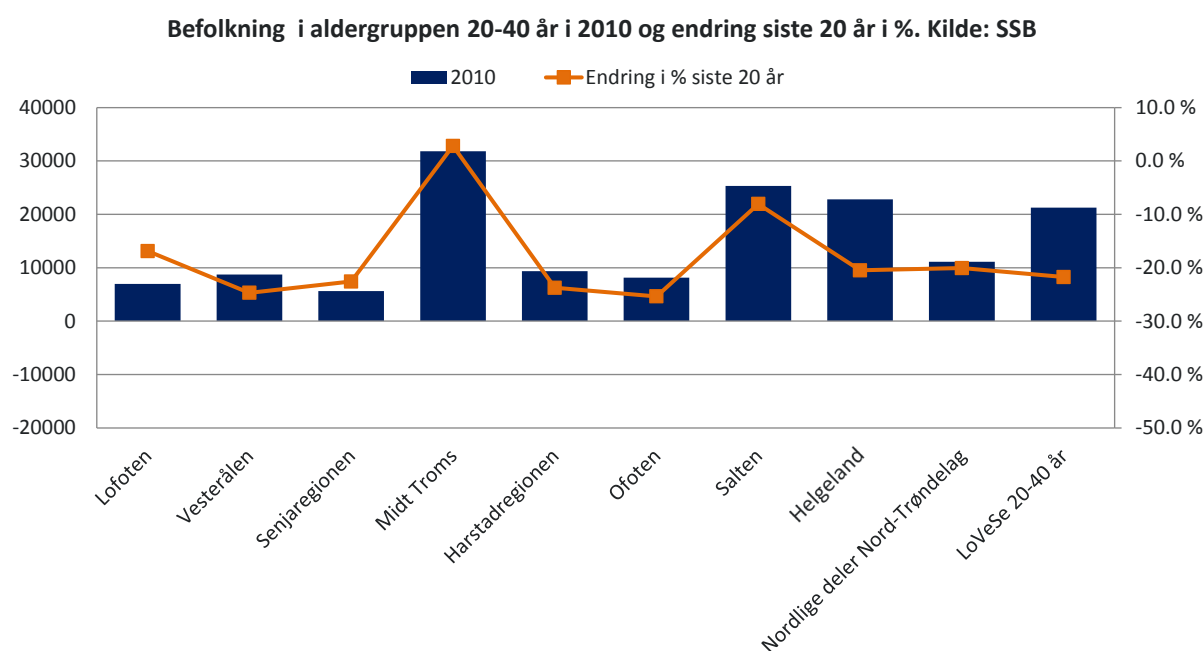
Figur 3 Befolkningsendring siste fem år

LoVeSe regionene har alle negativ befolkningsutviklinger både siste fem år og siste 20 år. Av regionen med befolkningsnedgang, tiltar nedgangen sterkest på Helgeland. Midt-Troms fremstår som regionen med sterkest befolkningsutvikling også siste fem år. En sterk forklaringsfaktor er sterk vekst i offentlig sektors nærvær i regionen i en årrekke. For utredningsområdet totalt bidrar også den sterke nasjonale tilveksten i befolkning positivt. Uavhengig av tidsperiode, er utredningsområdets befolkningsutvikling bekymringsfullt svak sammenlignet med Norge totalt. Den viktigste årsaksfaktoren er svakere jobbskaping enn landet for øvrig.

Svak befolkningsutvikling endrer aldersstruktur betydelig i perioden. Spesielt viktig er utviklingen i den delen av befolkningen som har høyest yrkesdeltakelse og fertilitet. Dette er aldersgruppene fra 20 til 40 år. I figur 4 nedenfor er befolkningsutviklingen for aldergruppen 20 til 40 år vist.

Figur 4 Befolkning i aldersgruppen 20-40 år og endring siste 20 år

LoVeSe regionen har i alt 21 267 innbyggere i aldersgruppen 20-40 år. 20-40 åringene utgjør 29,2 prosent av befolkningen i LoVeSe. Innslaget er 2,2 prosent lavere enn i utredningsområdet, og 3,1 prosent lavere enn landsgjennomsnittet. Folketallet i aldersgruppen 20-40 år har i LoVeSe falt med 21,7 prosent siste 20 år. Til sammenligning er nedgangen 20-40 åringene -14,3 prosent siste 20 år i utredningsområdet. Dette er en langt sterkere nedgang enn for Norge totalt, der nedgangen er kun fire prosent siste 20 år. Innslaget av eldre i befolkningen øker dermed langt raskere i LoVeSe enn landsgjennomsnittet. Av regionene i LoVeSe er det Vesterålen som har den sterkeste nedgangen i 20-40 åringene med -24,7 prosent, fulgt av Senjaregionen med -22,6 prosent og Lofoten med -16,9 prosent. Alle LoVeSe-regionene har dermed en sterkere nedgang enn gjennomsnittet for utredningsområdet på -14,3 prosent, og kraftig nedgang sammenlignet med landsgjennomsnittet. Det er kun i Midt-Troms (Tromsø) at det er en moderat vekst i antall 20-40 åringene med en økning på 2,8 prosent siste 20 år. Den nest beste utviklingen har Salten med en nedgang på -8,1 prosent. I Salten oppveier ikke veksten av 20-40 åringene i Bodø reduksjonen i de øvrige Salten kommuner.

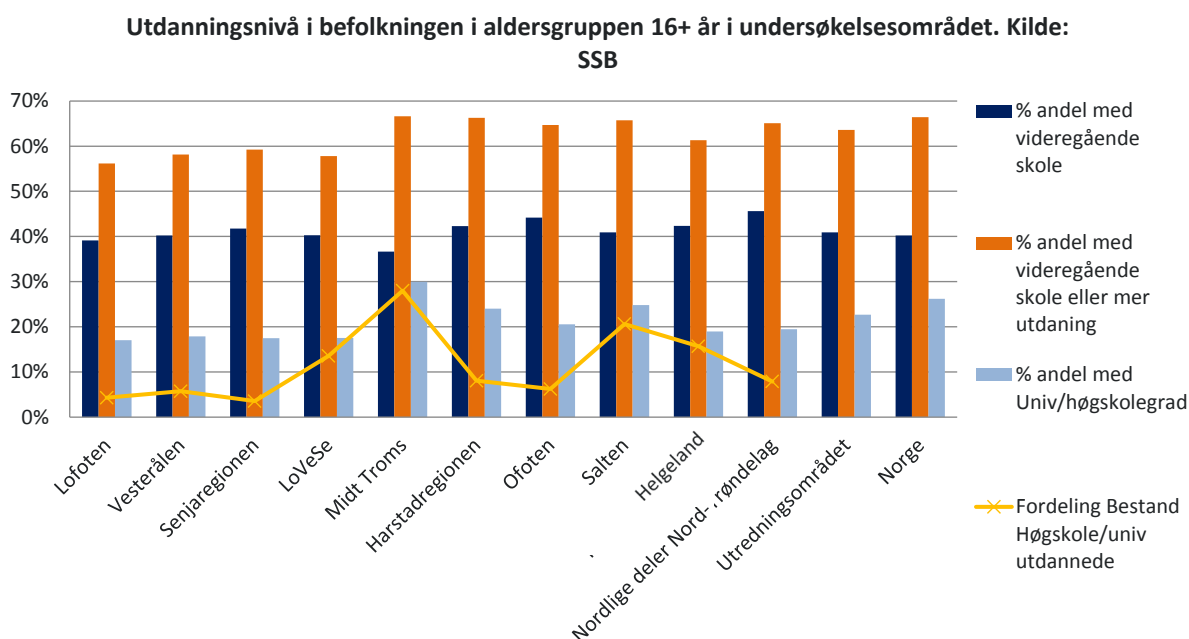
Det er nedgang i befolkningsgruppen i aldersgruppen 20 til 40 år i utredningsområdet på -3,3 prosent siste 5 år, noe mindre enn i LoVeSe der nedgangen er -5,4 prosent siste fem år. Nasjonalt er nedgangen -3,9 prosent. For utredningsområdet er nedgangen mindre enn i foregående perioder, mens LoVeSe har samme sterke nedgangstakt som i perioden etter 1990. Utviklingen siste fem år er betydelig mer negativ for LoVeSe enn utredningsområdet under ett og nasjonalt. Av LoVeSe har Vesterålen den største nedgangen med -6,2 prosent siste fem år. I utredningsområdet er det kun Ofoten som har større nedgang med -6,3 prosent de siste fem år. Sterkest utvikling har Midt-Troms med en vekst på 0,7 prosent siste fem år, en klart bedre utvikling enn utredningsområdet. Det foregår fortsatt en betydelig uttømming av unge fra LoVeSe-regionen, og trenden med normalisering av denne uttømmingen i utredningsområdet totalt, slår ikke inn i LoVeSe.

LoVeSe regionen har i likhet med utredningsområdet sterk nedgang i innslaget av 20-40 åringene, og sterk vekst i antall eldre i befolkningen. Dette påvirker arbeidsstyrken, noe som blir diskutert i avsnitt 2.3. Utredningsområdet har i sum vist en meget svak tiltrekningskraft på aldersgruppen 20 til 40 år siste 20 år. Dette henger i stor grad sammen med at de mest attraktive jobbene for denne aldersgruppen er langt mer tilgjengelige i andre regioner av Norge enn i utredningsområdet. Unntaket er Midt-Troms og Bodø, der det er en mer normal befolkningsutvikling i aldersgruppen 20 til 40 år.

2.2 Utdanning

Utdanningsnivå og fagområder tilgjengelig i en region sier både noe om hvilke behov eksisterende arbeidsgivere har, og hvilken kompetanse som er tilgjengelig i en region for nye virksomheter. Mange av samfunnene i utredningsområdet kjennetegnes av høy grad av spesialisering rundt ressursbaserte næringer og tjenesteleveranser til disse næringene. Offentlig sektor påvirker også hvilken kompetanse som finnes i en region. I figur 5 nedenfor vises utdanningsnivået i utredningsområdet.

Figur 5 Utdanningsnivå i befolkningen i aldersgruppen 16+ år i utredningsområdet

Utdanningsnivå reflekteres i denne sammenheng som andelen av befolkningen som har henholdsvis videregående skole eller mer. Denne gruppen deles så i to, og en får frem andelen som har utdanning på videregående skole nivå og andelen som har utdanning på universitets/høgskole nivå. Andelen av befolkningen som har videregående skole i LoVeSe er 40,3 prosent. Det er nært opp til gjennomsnittet i utredningsområdet på 40,9 prosent, og landsgjennomsnittet på 40,2 prosent. Det er således ingen forskjell med hensyn til innslaget av utdanning på videregående skole nivå mellom LoVeSe, utredningsområdet, og Norge.

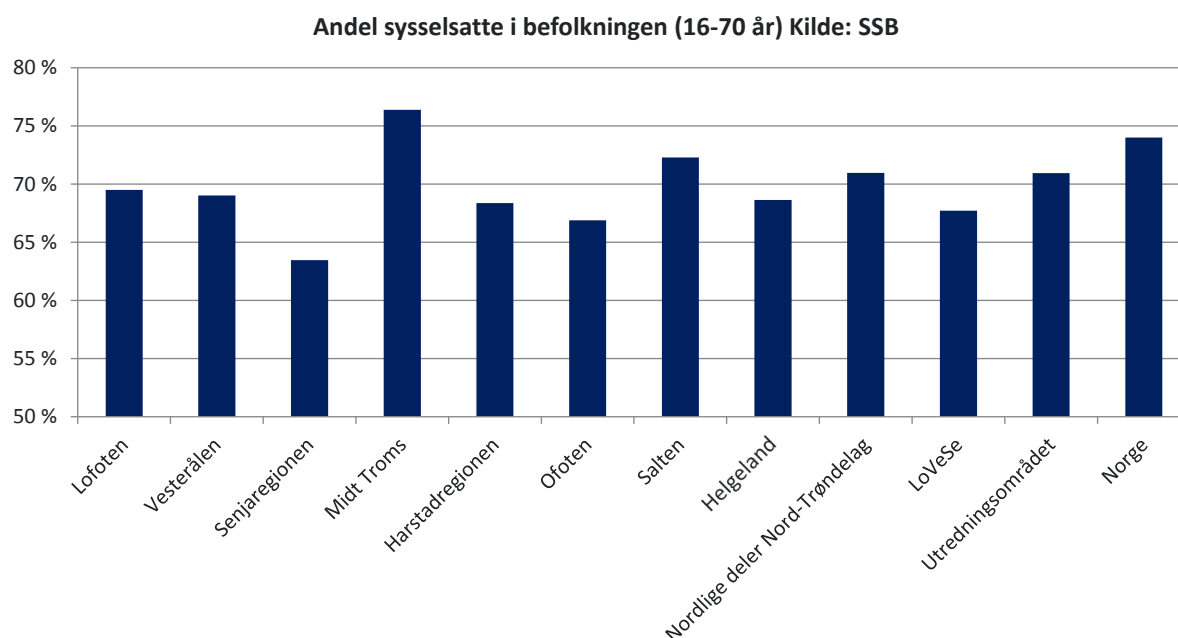
Figur 5 ovenfor viser andelen med universitets /høgskoleutdanning i regionen (befolkning med 6+ flere års utdanning ut over grunnskole i regionen). I denne kategorien inngår den delen av befolkningen som har bachelorgrad eller høyere utdanningsnivå. I LoVeSe har 17,5 prosent av befolkningen 6 år eller lengre utdanning ut over grunnskole. I sum er LoVeSe de tre regionene med svakest utdanningsnivå av alle regionene i utredningsområdet. Andelen er 5,2 prosentpoeng lavere enn gjennomsnittet på 22,7 prosent for utredningsområdet og 7,7 prosent lavere prosentpoeng enn landsgjennomsnittet på 26,2 prosent. Andelen med høgskole- og universitetsutdanning er lavere både i LoVeSe-regionene og i utredningsområdet sammenlignet med landsgjennomsnittet. Både næringsstruktur, tilgang til kompetansejobber i privat sektor og høyt innslag av industribedrifter bidrar til et lavere innslag av høyere kompetanse enn i områder med utpreget tjenesteøkonomi. Igjen er det Tromsø med 30 prosent og Bodø med 27,8 prosent som utpeker seg med høyest utdanningsnivå. Utdanningsnivået i LoVeSe speiler et arbeidsliv der det er behov for relativt sett flere arbeidstakere med grunnskole og videregående opplæring, og relativt sett færre med høyere utdanning. Byene

Tromsø, Alta og Mo i Rana skiller seg ut ved at andelen med 6+ års utdanning er nært opp til eller over landsgjennomsnittet. I LoVeSe regionen er det en fleksibel arbeidsstyrke, attraktive for produksjonsbedrifter og med internasjonal konkurranseevne. Høyere kompetanse er i hovedsak å finne i byene i utredningsområdet, med størst ingeniørtetthet i Bodø, Mo i Rana, og Tromsø. Mer om hvilke fagområder som er tilgjengelige omhandles i kapittel 5.2, der arbeidsmarkedet og tilbudskapitet beskrives.

2.3 Arbeidsmarked

Arbeidsmarkedet defineres av sysselsettingen, etterspørselen etter arbeidskraft og tilgangen på arbeidskraft. Inntektsnivået i regionene sier også noe om hvor attraktivt arbeidsmarkedet i utredningsområdet er. I utredningsområdet er det i alt 288 846 personer i arbeidsfør alder. Av disse er 70,1 prosent sysselsatte (204917 personer). Befolkningen i LoVeSe i arbeidsfør alder er på 49 906 personer og av disse er 67,7 prosent sysselsatt (33794 personer). Figur 6 nedenfor viser andelen av sysselsatte i prosent av befolkningen i arbeidsfør alder.

Figur 6 Andel sysselsatte i prosent av befolkningen i arbeidsfør alder

I LoVeSe regionen er i gjennomsnitt 67,7 prosent av befolkningen i arbeidsfør alder sysselsatt. Det er 3,2 prosentpoeng lavere enn gjennomsnittet i utredningsområdet på 69,9 og 6,3 prosentpoeng lavere enn landsgjennomsnittet på 74,0 prosent. Det betyr ikke at arbeidsledigheten er høyere i regionen, men er en indikator på andelen av befolkningen som er i arbeid. Differansen mellom befolkning og sysselsatte utgjør alle de som er arbeidsledige, trygdede, eller av andre grunner ikke er sysselsatte. LoVeSe regionen og tilstøtende naboregioner i Ofoten/Senjaregionen kjennetegnes av lav andel sysselsatte i prosent av befolkningen. Mange trygdede og yrkesvalgshemmede som følge av slitasje fra krevende jobber i fiskeri og industri bidrar til situasjonen. Uttømmingen av unge fra LoVeSe påvirker også negativt. I utredningsområdet har Midt-Troms en arbeidsdeltakelse på 76,4 prosent og Salten med 72,3 prosent, sammen utgjør de sterkeste regionene. Igjen er det Tromsø og Bodø som drar opp. Av regionene er Midt-Troms den eneste regionen med over landsgjennomsnittet andel sysselsatte i prosent av befolkningen i yrkesaktiv alder. I utredningsområdet er det en klar sammenheng mellom andelen yrkesaktive og sentralitet. Regionene med høyest deltakelse er by-regionene, mens regionen med lavest andel yrkesaktive har lavere sentralitetsgrad. LoVeSe-regionen har

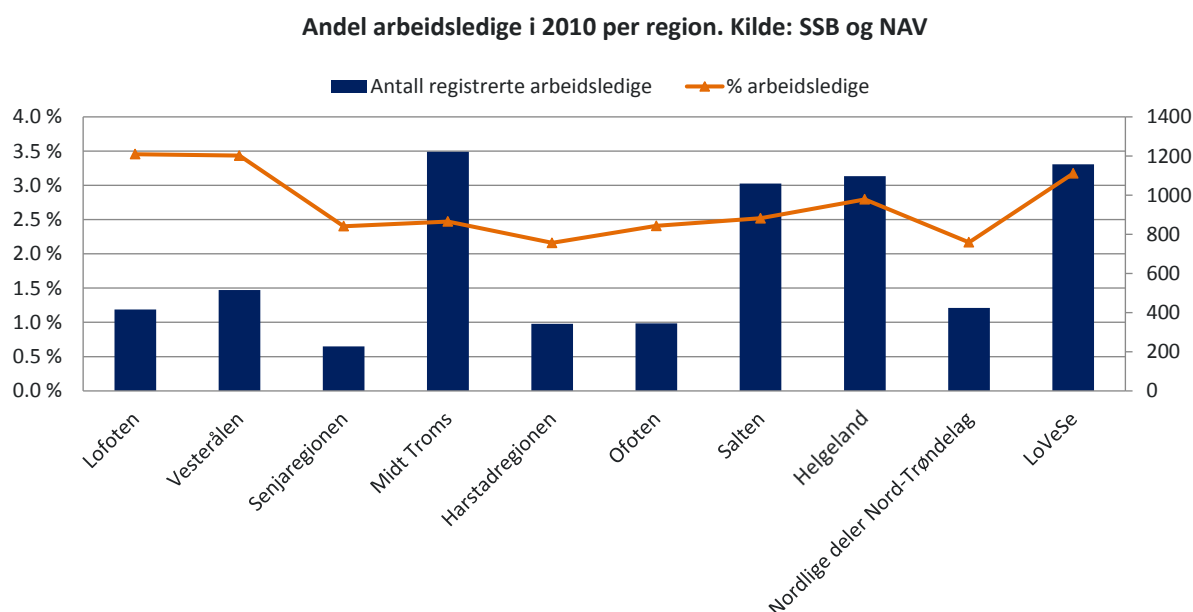
samme situasjon som periferiområder har andre steder i landet, med lavere andel sysselsatte, og flere trygdede og uføre.

2.4 Arbeidsledighet

En viktig indikator på arbeidsmarkedets tilstand er antall ledige. Generelt kjennetegnes Norge av et stramt arbeidsmarked, noe en venter vil være tilfelle også i LoVeSe regionene. Andelen ledige i et arbeidsmarked er en god indikator på ledige ressurser i arbeidsmarkedet. Arbeidsledige defineres som gjennomsnittlig antall personer av arbeidsstokken som er helt ledige.

Med arbeidsledige menes det i denne sammenheng den gjennomsnittlige andelen ledige av arbeidsstokken i 2010 i den enkelte region. I alt var det 5647 arbeidsledige i gjennomsnitt i utredningsområdet i 2010. I gjennomsnitt er arbeidsledigheten i 2010 på 2,6 prosent. I LoVeSe regionene var 1158 arbeidsledige, noe som er en arbeidsledighet på 3,2 prosent. LoVeSe regionene har dermed samme nivå på arbeidsledigheten som landsgjennomsnittet. Figur 7 viser antall arbeidsledige and andel arbeidsledige per region i utredningsområdet.

Figur 7 Andel arbeidsledige i 2010 per region i utredningsområdet

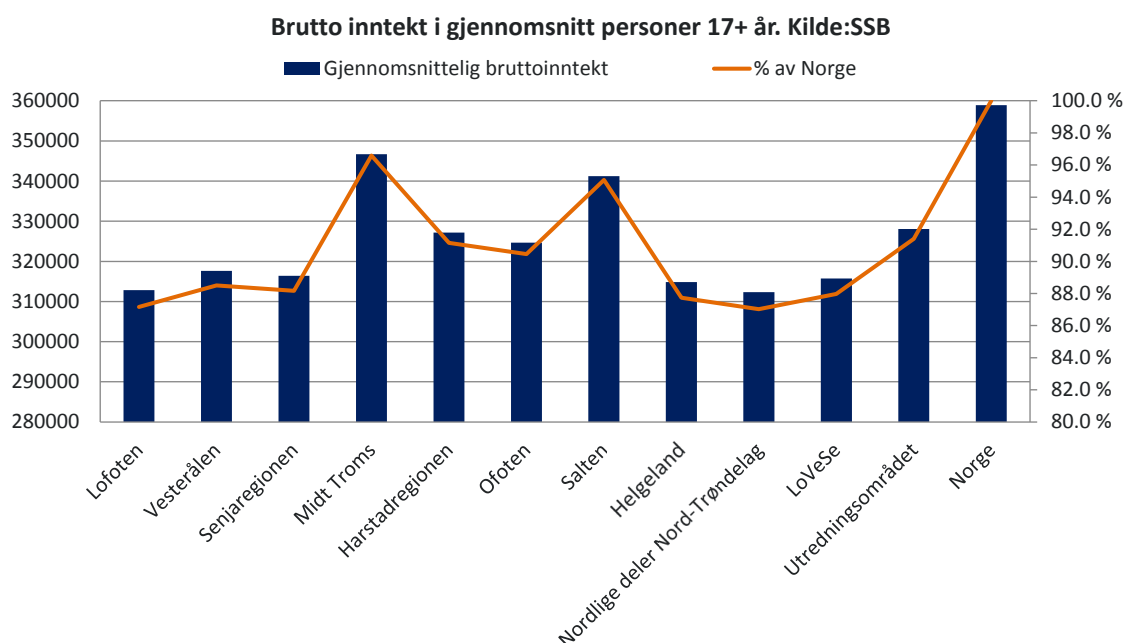

Av LoVeSe regionen er det Lofoten som har den høyeste arbeidsledigheten med 3,5 prosent fulgt av Vesterålen med 3,4 prosent og Senjaregionen med 2,4 prosent. I utredningsområdet er arbeidsledigheten 2,6 prosent og gjennomgående lav. Det er kun regionene Lofoten og Vesterålen som har høyere arbeidsledighet enn landsgjennomsnittet på 3,2 prosent. Den laveste ledigheten finner hadde nordlige deler av Trøndelag med 2,2 prosent og Harstadregionen med 2,2 prosent. Utredningsområdet har dermed relativt sett færre arbeidsledige enn landsgjennomsnittet, og et etter forholdene stramt arbeidsmarked uten forekomster av ledige arbeidskraftreserver. På kort sikt er det heller ikke forventet nedgang i etterspørselen i Nordland etter arbeidskraft. Bedriftene forventer fortsatt voksende aktivitet og må erstatte både økt antall arbeidstakere som pensjonerer seg og ivareta fremtidig vekst (Bullvåg, 2012).

2.5 Arbeidsinntekt

Inntektsnivået i utredningsområdet måles som gjennomsnittlig brutto inntekt per person over 17 år i regionen. Gjennomsnittsinntekten i Norge er 358 900 kroner per person. Det er grunn til å anta at inntektsnivået i en region reflekterer lønnsnivå, type næringsliv, og mulighetene for kapitalinntekter. I figur 8 nedenfor er gjennomsnittsinntekten i befolkningen over 17 år vist.

Figur 8 Brutto inntekt i gjennomsnitt personer over 17 år

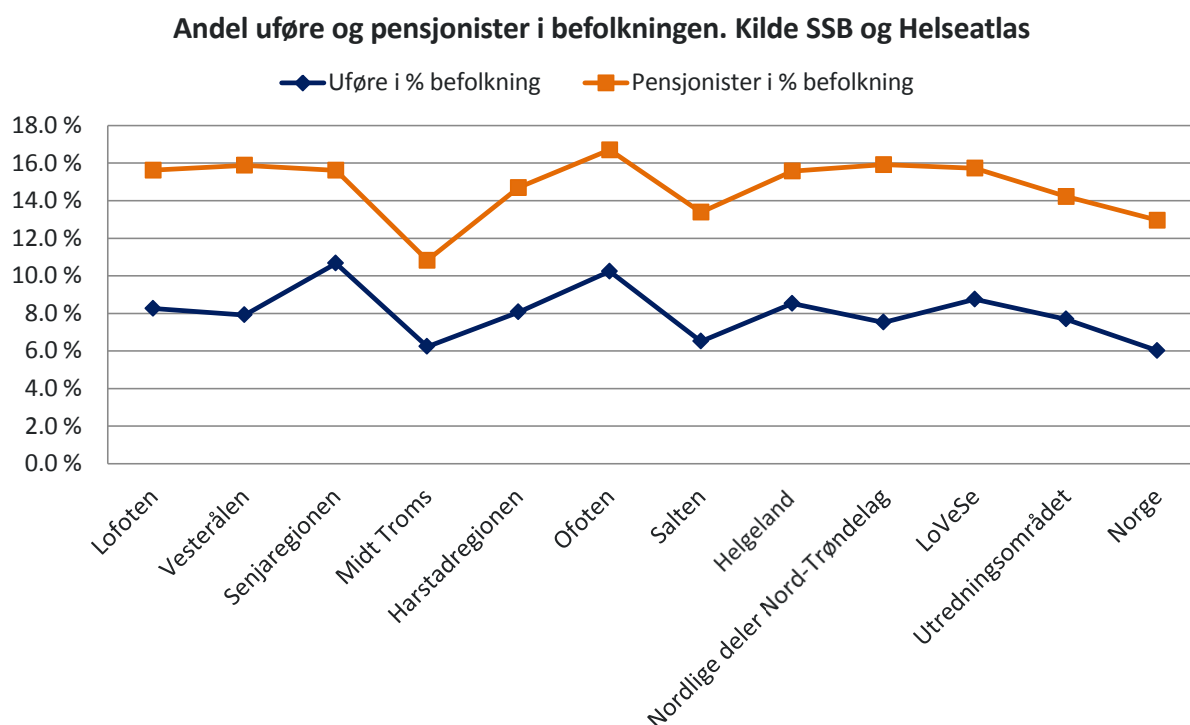
Innbyggeren i LoVeSe regionen har en gjennomsnittsinntekt på 315 749 kroner i 2010. Det utgjør 88 prosent av landsgjennomsnittet. Til sammenligning har utredningsområdet en gjennomsnittsinntekt på 328 051 kroner, noe som tilsvarer 91,4 prosent av landsgjennomsnittet. Det betyr at i snitt tjener innbyggerne i LoVeSe 43.000 kroner mindre enn landsgjennomsnittet, og 12.302 kroner mindre enn gjennomsnittet i utredningsområdet. Inntektsnivået i LoVeSe er forholdsvis likt på tvers av regionene. Det skiller 4800 kroner mellom Vesterålen med høyeste inntektsnivå, og Lofoten med den laveste gjennomsnittsinntekten. Ingen av regionene har en gjennomsnittsinntekt over landsgjennomsnittet. Høyest ligger Midt-Troms (Tromsø) med 96,6 prosent og Salten (Bodø) med 95,1 prosent av landsgjennomsnittet. Lavest er lønnsnivået i nordlige del av Nord-Trøndelag med 87 prosent av landsgjennomsnittet.

Bruttoinntekten i en region påvirkes av en rekke faktorer. Lavere andel med høyere utdanning i arbeidsstokken, befolkningens boligformue (lav i området), og kapitalformue, samt lavere andel yrkesaktive bidrar med noe av forklaringen mellom regionene og Landsgjennomsnittet. Få konsernhovedkvarterer og færre sysselsatte med høy kompetanse og høy lønn, bidrar til et lavere lønnsnivå enn landsgjennomsnittet. Inntektsnivået varierer betydelig mellom grupper av sysselsatte, både påvirket av utdanningsnivå og lønnsnivå i næringen. Betydelige kvoter innenfor fiskerier har for eksempel gitt svært høy lønnsinntekt for fiskere de senere år, mens sterk konkurranse har dempet lønnsveksten for mange ansatte i bygg- og anleggssektoren. LoVeSe regionen har i sum et lønnsnivå som er på linje med de kystregionene i Norge der en finner lavt innslag av petroleumsrelatert virksomhet. Tilgang på flere jobber med attraktiv lønn innen for eksempel petroleumsnæringen, vil kunne øke lønnsnivået i utredningsområdet.

2.6 Helsetilstand og tilgang til helsetjenester

Antall uføre er en av flere valide indikatorer på befolkningens helsetilstand. I utredningsområdet er det 31696 varig uføre. Uføre utgjør dermed en langt større gruppe enn arbeidsledige. Uføre utgjør 8,8 prosent av befolkningen i LoVeSe, betydelig høyere andel enn landsgjennomsnittet på seks prosent. LoVeSe-regionene hadde 6 372 varig uføre i 2010. I figur 9 nedenfor fremgår andel uføre i befolkningen og andelen alderspensjonister i befolkningen for utredningsområdet.

Figur 9 Uføre og pensjonister i prosent av befolkningen

Andelen varig uføre i LoVeSe regionen er som sagt 8,8 prosent. Den høyeste andelen uføre har Senja-regionen med 10,7 prosent, fulgt av Lofoten med 8,3 prosent og Vesterålen med 7,9 prosent. Sammenlignet med utredningsområdet har alle LoVeSe-regionene høyere andel uføre enn gjennomsnitt for utredningsområdet på 7,7 prosent, og landsgjennomsnittet på 6 prosent. Av omlandsregionen rundt LoVeSe har Ofoten den høyeste andelen uføre med 10,2 prosent. Lavest andel uføre har Midt-Troms (Tromsø) med 6,2 prosent og Salten (Bodø) med 6,5 prosent uføre.

Den økende andelen eldre i befolkningen er også synlig i utredningsområdet. Kun Midt-Troms har færre pensjonister enn landsgjennomsnittet. Større innslag av uføre i LoVeSe og i utredningsområdet skyldes sammensatte årsaker. Både levekår, klima og miljøeksponerte arbeidsplasser, og flere sysselsatte i primær- og industrinæring bidrar sammen med større utflytting til en høyere andel trygdede og uføre.

2.7 Tilgang til helsetjenester

Befolkningen i utredningsområdet dekkes i dag av ti sykehus. To av sykehusene er lokalisert i LoVeSe regionen, Gravdal i Lofoten og Stokmarknes i Vesterålen. Senja-regionen sine to nærmeste sykehus ligger i naboregionen Harstad og Midt Troms (Tromsø). Universitetssykehuset i Tromsø og Nordlandssykehuset i Bodø er de to største sykehusene i utredningsområdet og er sentrum for den akuttmedisinske behandlingen i regionen. I

tillegg til de ti sykehusene, er det etablert utvidede sykestuer i Brønnøysund (Helgeland) og en mindre enhet i Steigen (Salten) i tillegg til de kommunale legevaktene. I tabell 1 nedenfor er befolkningen i de enkelte regioners sykehustilhørighet vist.

Tabell 1 Sykehustilhørighet i utredningsområdet. (Antall personer per region med tilhørighet til hvert sykehus) Kilde Helse Nord.

	Harstad sykehus	Lofoten Sykehus	Namsos sykehus	Narvik Sykehus	Nordlandssykehuset (Bodø)	Rana Sykehus	Sandnessjøen sykehus	Stokmarknes sykehus	UNN Tromsø	Vefsn sykehus
Lofoten		22 196			1 373					
Vesterålen								30 029		
Senjaregionen									19 219	
Midt Troms	2 162								85 490	
Harstadregionen	31 051									
Ofoten				25 901	2 007					
Salten					77 630					
Helgeland						35 322	24 054			17 759
Nordlige deler Nord-Trøndelag			38 201							
Totalt	33 213	22 196	38 201	25 901	81 010	35 322	24 054	30 029	104 709	17 759

Store avstander gjør det nødvendig med forholdsvis mange sykehus i utredningsområdet for å oppnå en tilfredsstillende dekning for befolkningen. Befolkningen i hele utredningsområdet har derfor tilgang til sykehus i egen region eller i transportmessig akseptabel nærhet. De ti sykehusene er geografisk plassert slik at tilgjengeligheten per vei, båt og fly er god for befolkningen. I regionene med de største samferdselsmessige utfordringene er det i tillegg til fremskutte ambulansestasjoner og et omfattende nettverk av ambulansebåter, etablert helikopterberedskap. Helikopterbasen er lagt til Brønnøysund, der en i tillegg til ambulanshelikopter har luftambulansbase, og Tromsø med både helikopter og luftambulans. Videre har 330 redningsskvadronen fra sin base i Bodø kontinuerlig beredskap for redning og ambulans i hele Nordland. Ved Universitetssykehuset i Tromsø er det etablert akuttmedisinsk ambulanshelikopterkapasitet med dekning også utenfor utredningsområdet. Sykehustilgangen er i utredningsområdet god, med få innbyggere per sykehus og godt utviklet system for pasienttransport både akutt og planlagt. Innen LoVeSe har sykehuset i Stokmarknes størst andel av befolkningen i LoVeSe som brukere, fulgt av Lofoten Sykehus, UNN i Tromsø og Nordlandssykehuset.

2.8 Infrastruktur og geografi

Utredningsområdet kjennetegnes av å ha en krevende geografi i form av lange avstander, krevende terreng og spredt bosetning. Dette påvirker også samhandlingen i LoVeSe-området. I sør danner Vestfjorden en viktig geografisk grense med knutepunkt mot Lofoten i Bodø for fly, ferge, hurtigbåt, og hurtigrute og via E6 med ferger til Svolvær og Lødingen (Lofast). I LoVeSe danner Andfjorden mellom Vesterålen (Andøy) og Senja et klart geografisk skille i området. Lofoten og Vesterålen er i senere år knyttet nærmere sammen gjennom Lofast-forbindelsen, mens Vesterålen og Senjaregionen kun i sommerhalvåret har daglig forbindelse med ferge

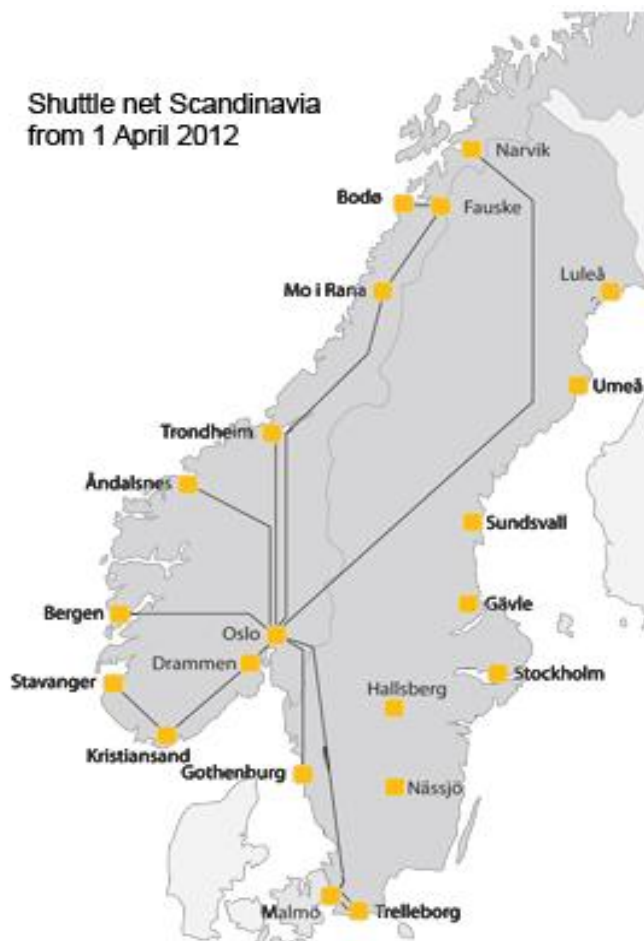
i turistsesongen. Infrastrukturen i form av vei, flyplass, buss og båtruter bidrar i liten grad til å knytte LoVe til Se regionen og følger i større grad den regionale samhandling i regionen.

På grunn av de lange avstandene i Nord-Norge er effektive transportmetoder av stor betydning for både personer og gods til og fra utredningsområdet. Det er det intermodale transportsystemet: veg, jernbane og båt som sørger for godstransporten i regionen med sine viktigste knutepunkt i Sandnessjøen, Mo i Rana, Bodø, Sortland og Tromsø.

Jernbanen

Jernbanen og kombinasjonen havn/bane/vei, spiller en viktig rolle i det intermodale transportsystemet, hvor en stor andel av godstrafikken på land i utredningsområdet sendes med jernbane. Bodø og Narvik er to viktigste knutepunkt for jernbanetransporten i Nord-Norge, mens havnene er viktige knutepunkt for godstransporten i ytre deler av Nord-Trøndelag i tillegg til stamveiene. Bodø er endestasjon for Nordlandsbanen som frakter gods i tillegg til persontrafikk. I Bodø omlastes gods både fra tog via Trondheim-Oslo, og fra tog som kommer fra Sverige via Stjørdal. Ved Bodø-terminalen omlastes gods fra bane til bil- og båttransport til nordre Nordland, samt Troms og Finnmark. I Narvik (Ofoten) er det en egen jernbanestrekning, Ofotbanen. Ofotbanen som har vært i drift siden 1902, frakter jernmalm fra de svenske gruvene til LKAB rundt Kiruna til Narvik for videre eksport ut i verden. Malmtransporten på den 42 kilometer lange Ofotbanen står for om lag 50 prosent av samlet godsvolum (målt i tonn) på det norske jernbanenettet. Figur 10 nedenfor viser rutenettet til CargoNet som er den største aktøren på jernbanefrakt.

Figur 10 NSB Cargo Net: Shuttle Net: Scandinavia – Europe

Kommunale havner

Havnene er viktige knutepunkter for transport mellom sjø og land i utredningsområdet. De største havnene i utredningsområdet er i Mo i Rana, Bodø, Narvik, Harstad og Tromsø, disse betegnes som Stamnetthavner. Alle er knyttet til Stamveinettet og spiller en viktig i rolle i dagens transportsystem og har potensial for videre utvikling i forhold til fremtidige behov og krav. Tabell 2 nedenfor gir en kort oversikt over stamnetthavnene i utredningsområdet.

Tabell 2 Stamnetthavner i utredningsområdet

Stamnetthavner	Informasjon om havnen
Mo i Rana www.moiranahavn.no	Mo i Rana Havn er nært knyttet til både bil, båt og jernbane – med E6, E12 til Sverige, Finland og Russland, samt NSB sitt stamnett i Norge. En av landets største industriparker ligger i Mo i Rana, og hovedkaiaen for Industripark tilbyr tjenester innen lossing, lasting og lagring. Toraneskaia Containerterminal / RO-RO er utstyrt for stykkgoods og full containerhandling. Jernbanespor langs hele kaikanten mot CargoNets container og frilastområde tilknyttet det nasjonale og internasjonale nettverk. Om lag 2,5 millioner tonn jernmalm lastes via Rana Grubers kaianlegg i havnen.
Bodø www.bodohavn.no	Bodø er den største containerhavnen i Nord-Norge. I umiddelbar nærhet til havnen ligger jernbaneterminalen, havneterminal, fergeterminal, godsbilterminal, fryselager, lagerhotell og lager. Bodø flyplass ligger om lag 3 km fra havnen. Den nære avstanden til Nordlandsbanen gjør at Bodø Havn til et viktig knutepunkt for sjøtransporten til og fra Nord-Norge, og rask omlasting av gods.
Harstad www.harstadhavn.no	Harstad Havn er et knutepunkt for Sør-Troms og Vesterålen med havnen på Stangnes.
Narvik www.narvikhavn.no	Narvik Havn er den største tørrbulkhavnen i Nord-Norge. Årlig skipes det ut om lag 15–18 millioner tonn last over Narvik Havn. Mye av dette er malm fra de svenske gruvene i Kiruna. Narvik er endestasjon for Ofotbanen og for tog fra Alnabru gjennom Sverige. Havnas beliggenhet og gode infrastruktur, gjør at forholdene ligger til rette for alle typer containerbasert last. Inn på kaiområdet går det jernbanespor med forbindelse til Sør-Skandinavia og Sentral- Europa, samt Asia og Russland. Det er igangsatt en stor utvidelse av containerarealet. Narvik havn består av tre havneavsnitt: LKABs bulkhavn, sentrale havneområde med utstikkerkaiene, samt dypvannskai på Fagernes med intermodale fasiliteter.
Tromsø www.tromso.havn.no	Tromsø Havn betjener en stor mengde passasjerer og en og en halv million brutto tonn gods årlig. En stor mengde varer som fraktes med jernbane via Narvik transporteres hit med lastebil. Tromsø har direkte båtrote til Svalbard (Bodø, Tromsø-Svalbard) og havna er svært viktig for videreforsendelser til Finnmark fylke.

Tabell 2 viser kun Stamnetthavnene, i tillegg til disse er det flere andre kommunale havner i utredningsområdet: Vågan (Lofoten) har stor fiskeriaktivitet, Andøy, Hadsel, Sortland (Container rute til USA) og Øksnes (fiskefor og fisk, Vesterålen), Lødingen (Ofoten), Brønnøy, Mosjøen (Aluminium og aluminiumråstoff), Sandnessjøen (Forsyningsbase, passasjer og gods, Helgeland) og Gryllefjord (Fiskeeksport), samt Namsos med hovedsak trevirke. Det er også flere privat industrihavner i utredningsområdet med betydelig trafikk. Av disse nevnes Sørfold havn ved Elkem Salten, med direkte containerskipsrute til Europa spesielt og totalt 300 000 tonn gods.

Vei

Utredningsområdet har hovedstamveiene E6 og Kystriksveien, og E10. Veinettet er godt utbygget, men har varierende kvalitet. Store avstander gjør veinettets standard til en viktig regional kvalitetsfaktor både for personreisende og godstransport. Nordland er det fylket i Norge som har flest kilometer vei i landet. Nedenfor er avstander mellom sentra i regionen vist i tabell 3 nedenfor. Tabell 3 viser avstander i kilometer og tid fra/mellom et utvalg av de største byene i utredningsområdet samt distanse til Oslo.

Tabell 3 Avstander mellom sentra langs vei. Kilde: Statens Vegvesen

km avstand	Tid (timer-min)								
	Bodø	Harstad	Narvik	Oslo	Sandnessjøen	Sortland	Stokmarknes	Svolvær	Tromsø
	Bodø	6t45m	5t29m	18t41m	5t49m	6t23m	6t52m	7t02m	9t14m
	Harstad	323	1t51m	23t15m	10t23m	1t37m	2t06m	2t43m	4t31m
	Narvik	312	118	21t59m	9t07m	3t04m	3t33m	3t43m	3t45m
	Oslo	1210	1409	1398		14t41m	22t53m	23t22m	23t32m
	Sandnessjøen	342	541	530	955		10t02m	10t30m	10t41m
	Sortland	304	74	195	1391	523		0t29m	1t49m
	Stokmarknes	332	102	222	1418	550	28		1t30m
	Svolvær	349	169	239	1435	567	115	57	
	Tromsø	561	300	250	1648	780	377	405	422

Avstandene i utredningsområdet er store og illustrerer utfordringene både for logistikk, personreiser og for samhandling mellom regioner. I LoVeSe regionen vil det for eksempel være en reise på om lag 5 timer i bil for strekningen Leknes i Lofoten til Finnsnes i Senja regionen. En rekke større veiprosjekter planlegges og pågår gjennom nasjonal transportplan. Veien til Sandnessjøen moderniseres, vegpakke Salten bygger ny vei til Bodø og det er planlagt en stor vegpakke på Helgeland. Sommeren 2012 starter innfasingen av nye gassferger i Vestfjordbassenget med kortere reisetid for brukerne og økt regularitet.

Lufthavner

De to største lufthavnene i utredningsområdet er Bodø og Tromsø. Tromsø Lufthavn, Harstad/Narvik Lufthavn Evenes og Bodø Lufthavn er alle stamlufthavner i utredningsområdet. Disse fungerer som nav i forhold til de andre lokale lufthavnene. I Lofoten og Vesterålen er det lufthavner i Svolvær, Leknes, Røst, Stokmarknes og Andøy. I tillegg er det helikopterhavn på Værøy og i Brønnøysund. Reisende til og fra Senja-regionen benytter seg av lufthavnen i Evenes (Ofoten) og Tromsø (Midt-Troms). I Ofoten er det to lufthavner Evnes og Framnes i Narvik. Evenes er stamlufthavnen for regionen med direkte flygninger til Oslo. På Helgeland er det fire lokale lufthavner: Brønnøysund, Sandnessjøen, Mosjøen og i Mo i Rana. Det er under planlegging bygging av ny storflyplass ved Mo i Rana som skal erstatte dagens flyplass og muliggjør direkte ruter til Oslo med større fly.

I Nord Trøndelag er det lufthavnen i Namsos som er mest relevant for trafikken i utredningsområdet, men korte avstander til Værnes Lufthavn gjør at mange fra regionen benytter denne lufthavnen. Nord-Norge har langt større interne avstander enn resten av landet, og flyforbindelsen er derfor svært viktig for befolkningen og helt avgjørende for næringslivet. Tabell 4 viser en oversikt over totalt antall passasjerer som var innom disse lufthavnene i årene 2004 – 2010.

Tabell 4 Totalt antall passasjerer rute- og charter inkl. transfer og transit. Kilde: Avinor

Lufthavn	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Leknes	82 657	79 450	87 468	90 103	89 017	99 532	99 358
Svolvær	62 460	61 532	64 000	71 514	66 192	75 402	73 136
Røst	8 985	7 959	7 764	9 424	9 387	10 524	10 577
Værøy	7 945	8 372	7 923	8 885	8 631	10 354	10 459
Stokmarknes	96 870	95 620	101 359	104 161	106 921	111 101	106 795
Andøya	44 051	44 063	34 974	43 067	46 801	48 248	50 313

Bodø*	1 307 705	1 329 843	1 430 302	1 519 837	1 500 115	1 554 458	1 611 869
Tromsø	1 446 655	1 459 686	1 557 255	1 606 226	1 647 504	1 629 967	1 649 584
Harstad/Narvik Evenes	445 853	469 721	486 425	498 446	513 961	506 449	551 573
Narvik, Framnes	14 320	13 77	26 616	34 495	37 606	33 984	33 059
Mo i Rana	90 626	91 667	95 171	102 743	103 624	105 608	108 860
Sandnessjøen*	77 723	78 019	77 238	87 438	87 748	88 934	93 686
Brønnøysund*	79 330	89 043	88 290	99 498	97 358	99 727	130 379
Mosjøen	65 452	68 273	70 458	76 294	72 401	77 060	80 023
Namsos	32 027	33 718	34 497	38 571	38 702	37 596	39 029

Grå farge = Innenfor Utredningsområdet. * Betjener petroleumsvirksomheten.

Helikopterbase

Helikopterbasen i Brønnøysund er en permanent base som betjener drift av Nornefeltet med tilliggende felt og Skarv feltet. I tillegg til den løpende letevirksomhet i Norskehavet utenfor Nordland. Helikopterbasen omfatter offshore helikopterterminal, legehelikopter og ambulansefly. I 2010 betjente de om lag 20 000 passasjerer som skulle til og fra petroleumsinstallasjoner og veksten er nær 30 prosent årlig. Helikopterbasen i Brønnøysund gjør at sammen med tre daglige direktefly til/fra Oslo enklere for petroleumsselskapene å få ut arbeidskraft til feltene utenfor Nordlandskysten. Økende antall direkteruter fra Oslo til Brønnøysund lufthavn bidrar til at basen øker trafikken sterkt.

Forsyningsbasen i Sandnessjøen

Logistikkcenteret på Horvnes er den sentrale forsyningsbasen i Nordland. Helgelandsbase i Sandnessjøen har siden starten i 1983 vært et viktig knutepunkt for petroleumsvirksomheten i Norskehavet og utgjør sammen med verkstedindustrien i Sandnessjøen og Rana en omfattende klynge av petroleumsrelatert virksomhet. Basen har totalt 60 000 m² areal utendørs og om lag 7 000 m² innendørs arealer, og er under utbygging. Basen har støttet oljefeltene utenfor kysten av Helgeland, hvor Nornefeltet til Statoil er det største av dem fulgt av Skarv feltet. I 2010 ble et nytt baseområde på Horvnes i Sandnessjøen åpnet for å tilby bedre støttetjenester for petroleumsaktivitet i Norskehavet. Fra Horvnes leverer Helgelandsbase og ASCO base og baseservicetjenester. I tillegg er en rekke andre oljeserviceselskaper etablert på baseområdet. Statoil og BP er også lokalisert på basen i Petro Næringshage.

Pendlingsmønstre

Arbeidsmarkedet i utredningsområdet kjennetegnes av sentrumskommuner med innpendling fra omliggende periferikommuner. I LoVeSe regionene finner vi velfungerende arbeidsmarkedsregioner, som bidrar til at pendling til arbeid er mulig. I tabell 5 er brutto inn og utpendling kartlagt i utredningsområdet.

Tabell 5 Pendling i utredningsområdet

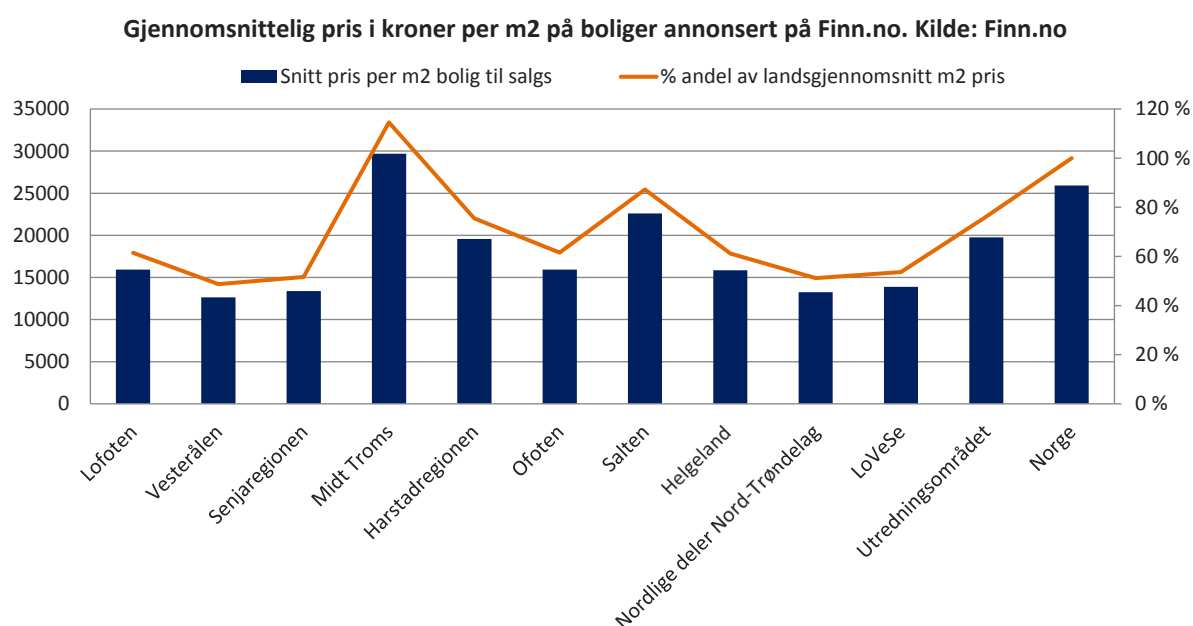
Bosteds-region	Arbeidsstedsregion				
		Lofoten	Vesterålen	Senja-regionen	Utrednings-sområdet
	Lofoten		184	7	619
	Vesterålen	109		2	682
	Senja-regionen	2	30		954
	Utrednings-området	332	728	475	
	Norge utover Utrednings-området	253	321	125	6425

Hvis vi først ser på LoVeSe regionen, er det her to dominerende pendlingsstrømmer. Det er mellom Lofoten og Vesterålen regionene, der det er 75 flere som pendler til Vesterålen fra Lofoten enn andre veien. Den andre hovedstrømmen er en netto utpendling på 720 personer til regioner i utredningsområdet utenfor LoVeSe. Også det nasjonale arbeidsmarkedet er svært viktig for LoVeSe regionene. Det er 661 flere som pendler ut av LoVeSe til regioner utenfor utredningsområdet enn det er som pendler inn fra landet under ett. LoVeSe regionen er derfor i stor grad avhengig av arbeidsmarkedet utenfor regionen for å finne sysselsetting til egen arbeidsstokk. Netto pendling (utpendling minus innpendling) ut av LoVeSe utgjør fire prosent sysselsatte. Brutto er 6,6 prosent (pendling inn, utpendling samt intern pendling) av de sysselsatte i LoVeSe regionen avhengig av å pendle for å finne arbeid. Hoveddelen av pendling fra LoVeSe regionen til utredningsområdet skjer til Bodø, Harstad, Tromsø og Narvik.

Boligmarked

I fremstillingen av boligpriser er det tatt utgangspunkt i utbudspriser i annonser hentet fra eiendomsannonsene på Finn.no. Det er så beregnet gjennomsnitt på regionnivå. Eiendomsverdiene varierer betydelig i utredningsområdet, fra svært høyre kvm priser i de største byene i utredningsområdet til mer moderate priser i mer grigrendte strøk. I figur 11 er gjennomsnitts kvadratmeterpris i annonser på Finn.no i 2010, vist per region.

Figur 11 Boligpriser

Figur 11 viser at boligverdiene varierer sterkt innad i utredningsområdet. LoVeSe regionen har i snitt en boligverdi på 13 900 kroner per kvadratmeter, Det tilsvarer 54 prosent av landsgjennomsnittet på 25 924. For utredningsområdet totalt er gjennomsnittlig boligpris 19 767 kroner per kvadratmeter, noe som tilsvarer 76 prosent av landsgjennomsnittet på 25 924 kroner per kvadratmeter. I LoVeSe har Vesterålen de laveste boligprisene på 49 prosent av landsgjennomsnittet. Vesterålen har dermed sammen med Nord-Trøndelag boligpriser på om lag halvdelen av landsgjennomsnittet. LoVeSe-regionen kjennetegnes av svært lave boligpriser sammenlignet med regionen totalt og andre kystregioner. Regionene med boligpriser på eller nært landsgjennomsnittet er Midt-Troms med 114 prosent av landsgjennomsnittet og et betydelig prispress i boligmarkedet, og i Salten med 87 prosent av landsgjennomsnittet.

I utredningsområdet er det et klart mønster i boligprisene. Det er by og tettstedskommunene som drar opp boligprissnittet, mens en finner priser på mellom 6 000 og 9 000 kroner per kvadratmeter i mange av periferikommunene. Unntaket der en finner høyere boligverdi også i periferi-kommuner, er der en finner større hjørnesteinsbedrifter eller som har stor fiskeri eller havbruksaktivitet. Gode eksempler er Flatanger, Dønna og Herøy utenfor Sandnessjøen, samt Hadsel og Dyrøy kommuner. Relativt sett har kommunene Tromsø, Bodø, Harstad og Rana de høyeste boligprisene i utredningsområdet. I sum har LoVeSe regionen svært rimelige boliger sammenlignet med både landet og utredningsområdet. Når gjennomsnittsinntekten i LoVeSe regionen er om lag 89 prosent av nasjonalt nivå, betyr en boligverdi på 54 prosent i snitt at befolkningen i regionen har relativt sett lavere boligutgifter i forhold til inntekter, noe som gir sterkere privatøkonomi enn inntektsnivået skulle tilsi.

3. Næringsstruktur og offentlig sektor i utredningsområdet

Som en del av kunnskapsinnhenting utarbeider vi en statusbeskrivelse av lokalt/regionalt næringsliv, samt offentlig sektor i utredningsområdene. De ni studerte regionene er beskrevet i lys av aktiviteten i ni definerte næringer² der vi særlig omtaler antall bedrifter, antall sysselsatte og verdiskaping. I tillegg vurderes lønnsomheten til de ulike næringene i de ni regionene, samt en beskrivelse av eierskapet og bedriftsdynamikken. De ni regionene er beskrevet med samme struktur, men beskrivelsene går noe mer i dybden for Lofoten, Vesterålen og Senja-regionen.

Oppsummering: Næringsstruktur og offentlig sektor i utredningsområdet

- Det offentlige er en viktig arbeidsgiver i utredningsområdet. Flest offentlig ansatte finner vi innen kommunal sektor.
- Lønn per ansatt er betydelig høyere i det private næringslivet enn i offentlig sektor, noe av forskjellen kan skyldes en høyere andel deltidsansatte i offentlig sektor.
- Fisk og havbruk er av stor betydning for sysselsettingen i Lofoten, Vesterålen og Senja. Fisk og havbruk har høyest avlønning per ansatt i utredningsområdet
- Lokal tjenestenæring er også av stor betydning for sysselsettingen i utredningsområdet. Spesielt er det mange sysselsatte innen varehandelen.
- En tredjedel av selskapene i utredningsområdet har hovedkontoret t lokalisert utenfor utredningsområdet.

Tabellen under oppsummerer aktiviteten i 2010 i privat næringsliv og offentlig sektor i utredningsområdet gjennom antall bedrifter, antall sysselsatte, verdiskaping og andel av selskaper med eierskap utenfor regionen målt i verdiskaping og sysselsetting.

Tabell 6 Privat næringsliv og offentlig sektor i utredningsområdet

	Antall bedrifter		Antall sysselsatte		Verdiskaping MNOK		Andel i selskaper med hovedkontor utenfor regionen (aksjeselskaper)	
	Privat sektor	Offentlig sektor	Privat sektor	Offentlig sektor	Privat sektor	Offentlig sektor	Andel verdiskaping	Andel sysselsatte
Midt-Troms, inkludert Tromsø	6 285	124	25 857	21 912	16 166	8 267	29 %	27 %
Salten	5 609	121	22 584	16 463	22 319	5 822	29 %	27 %
Helgeland	6 252	182	21 287	14 182	14 883	4 747	29 %	22 %
Nord-Trøndelag nord for Steinkjer	4 095	203	11 030	6 859	6 770	2 209	35 %	25 %
Ofoten	1 661	68	8 397	5 485	6 050	1 848	24 %	21 %
Harstadregionen	1 986	60	7 916	6 175	5 524	2 097	38 %	29 %
Vesterålen	2 482	61	7 665	5 234	5 394	1 765	10 %	11 %
Lofoten	2 636	55	6 585	3 679	4 410	1 190	9 %	12 %
Senjaregionen	1 553	63	4 759	3 283	3 075	1 061	10 %	11 %
SUM	32 559	937	116 080	83 271	84 591	29 005	27 %	23 %

Det er i overkant av 33 000 bedrifter i utredningsområdet. Dette inkluderer både offentlig og privat sektor. I privat sektor er omtrent halvparten enkeltpersonsforetak. En stor andel av disse enkeltpersonsforetakene er innenfor fisk og havbruk, bygg og anlegg og landsbruksaktører. Det er i overkant av 900 offentlig foretak og etater i regionen. Dette inkluderer blant annet sykehus, kommune- og fylkesadministrasjon og ulike etater.

² De ni definerte næringene er: 1) Fisk og havbruk 2) Bygg og anlegg 3) Maritim, olje og gass, 4) Logistikk og transport 5) Prosess- og teknologiindustri 6) Reiseliv 7) Tele, media og it 8) Resten av næringslivet (varehandel, lokal tjenesteyting, bank og andre finansielle tjenester med mer)

Utredningsområdet sysselsettes rundt 120 000 i private næringsliv og i overkant av 83 000 i offentlig sektor. Byene Bodø og Tromsø har ikke uventet en stor andel av sysselsettingen i sine regioner. Totalt står Salten og Midt-Troms inkludert Tromsø for 42 prosent av sysselsettingen i utredningsområdet. Lofoten, Vesterålen og Senjaregionen står for til sammen 16 prosent av sysselsettingen, hvor Vesterålen er den største sysselsettingsregionen med 13 000 sysselsatte.

I overkant av 110 milliarder kroner er skapt av verdier (bruttoprodukt) i 2010 i offentlig og privat sektor. Midt-Troms og Salten har generert de høyeste verdiene i form av verdiskaping. LoVeSe-regionene har hatt en verdiskaping i 2010 på rundt 17 milliarder kroner, der verdiskaping i offentlig sektor er satt lik lønnskostnader.

Verdiskapingen i utredningsområdet skjer hovedsakelig i bedrifter med hovedkontor i regionen. Selskaper med hovedkontor i regionen kan tenkes å ha større sannsynlighet for å bevare aktivitet over tid enn bedrifter med hovedkontor utenfor regionen, da disse kan ha lavere terskel for å flytte ut driften fra regionen ved omstrukturering av foretaket. Samtidig kan et høyt innslag av slike bedrifter vitne om at regionen er attraktiv for lokalisering av næringsvirksomhet, noe som må tolkes som et positivt tegn for regionen. I gjennomsnitt for utredningsområdet har 27 prosent av bedriftene hovedkontor utenfor regionen målt i verdiskaping og 23 prosent målt i sysselsetting. LoVeSe-regionene har en betraktelig lavere del av sysselsatte og verdiskapingen i bedrifter med hovedkontor utenfor regionen.

Offentlig sektor i utredningsområdet

Offentlig sektor står for 40 prosent av sysselsettingen og 25 prosent av verdiskapingen i utredningsområdet. Sammenlignet med nasjonale tall er dette en stor andel av sysselsettingen men en lav andel av verdiskapingen. I forbindelse med verdiskaping er det viktig å påpeke at en stor del av det offentlige rolle er å tilrettelegge for verdiskaping i næringslivet og levere velferdstjenester til befolkningen, en oppgave som ikke gjenspeiles i verdiskapingstallene. En relativt gammel befolkning, spesielt i perifere strøk som LoVeSe, gjør at helse- og omsorgstjenester står for en forholdsvis stor del av det offentlige aktivitet. I tillegg spiller Forsvaret en sentral rolle i Nord-Norge.

Vel halvparten av den offentlige sysselsettingen og knapt halvparten av den offentlige verdiskapingen i utredningsområdet foregår i kommunal sektor. Sammenlignet med nasjonale tall er sysselsettingen i kommunal sektor relativt lav sett opp mot offentlig sysselsetting totalt. I Midt-Troms med Tromsø og Salten utgjør den kommunale aktiviteten en mindre andel av det offentlige aktiviteter, mens andelen er større i de øvrige regionene. I LoVeSe-regionene ligger den kommunale sysselsettingens andel av den offentlige sysselsettingen på 69 prosent, mens verdiskapingens andel ligger på 63 prosent. Tre fylkeskommunale administrasjonssentre ligger i utredningsområdet; Namsos i Nord-Trøndelag fylkeskommune, Bodø i Nordland fylkeskommune og Tromsø i Troms fylkeskommune. Fylkeskommunene har sysselsatte i de fleste kommunene med en høy konsentrasjon rundt fylkeshovedstadene. Sju prosent av den offentlige verdiskapingen og sysselsettingen i utredningsområdet er fylkeskommunal i utredningsområdet, mens begge de tilsvarende tallene er åtte prosent for LoVeSe.

En rekke statlige etater er spredt utover utredningsområdet. I Namsos ligger deler av Avdeling for helsefag tilknyttet Høgskolen i Nord-Trøndelag. På Helgeland ligger hovedkvarterene til flere statlige etater. I Nesna ligger Høgskolen i Nesna, i Brønnøysund ligger Brønnøysregistrene og Altinn, mens Nasjonalbiblioteket og Statens innkrevingssentral er plassert i Mo Rana. Videre huser Bodø Luftfartstilsynet, Forsvarets operative hovedkvarter og hovedcampusen for Universitetet i Nordland. Byen er også hovedsete for Sør-Hålogaland Bispedømme, som dekker Nordland fylke. Deler av Matilsynets hovedkvarter ligger på Sortland, mens deler av

Oljedirektoratet ligger i Harstad. I tillegg har Harstad og Narvik en høgskole hver – henholdsvis Høgskolen i Narvik og Høgskolen i Harstad. Tromsø er kommunen i utredningsområdet med flest hovedkvarter for offentlige etater, inklusive Norgesuniversitetet, Norsk Polarinstitutt og Universitetet i Tromsø. Byen er også hovedsete for Nord-Hålogaland bispedømme, som omfatter Troms og Finnmark. Dessuten har Hålogaland Lagmannsrett sete i Tromsø. Denne lagmannsretten dekker fylkene Nordland, Troms og Finnmark.

Mange statlige etater har også regionale kontor i utredningsområdet, deriblant Arbeidstilsynet, Fiskeridirektoratet og Sjøfartsdirektoratet. Arbeidstilsynets regionale kontor ligger på Finnsnes, mens tilsynet har lokale kontorer i Vefsn, Bodø, Sortland og Tromsø. Videre har Fiskeridirektoratet regionale kontor i Bodø og Tromsø, og regionale kontor i Vikna, Brønnøysund, Sandnessjøen, Vestvågøy, Vågan, Sortland og Skjervøy. Sjøfartsdirektoratet har på sin side stasjoner i Vikna, Sandnessjøen, Bodø, Narvik, Vågan, Harstad og Tromsø. Dessuten er Forsvaret en betydelig arbeidsgiver i utredningsområdet (se faktaboks under for mer om Forsvarets aktiviteter i regionen). I LoVeSe-regionene er de offentlige etatene utenom Forsvaret lagt til regionens fem største kommuner; Lenvik, Vestvågøy, Sortland, Svolvær og Hadsel. De statlige etatene andel av offentlig sysselsetting og verdiskaping er henholdsvis 23 og 27 prosent i utredningsområdet, og 12 og 15 prosent i LoVeSe.

FORSVARETS AKTIVITETER I UTREDNINGSREGIONEN

En statlig etat som er særlig stor i utredningsregionen er Forsvarets Militære Organisasjon (FMO), vanligvis referert til som Forsvaret. Forsvarets rolle er å forsvare norsk territorium og interesser, primært gjennom organisasjonens fire store forsvarsgrener; Heimevernet, Hæren, Luftforsvaret og Sjøforsvaret. Foruten nordre deler av Nord-Trøndelag har Forsvaret relativt stor aktivitet i alle delregionene i utredningen. Norges tre nordligste fylker utgjør fylkene, der Forsvaret har flest med størst aktivitet per arbeider. Aktiviteten i Nord-Trøndelag er ikke tilsvarende stor. Tre av Norges ti største forsvarskommuner befinner seg i utredningsregionen; Målselv, Bodø og Bardu. Forsvarsbygg er en tilknyttet etat som drifter og sørger for at Forsvaret har de nødvendige bygg og fasiliteter. Av de offentlige ansatte i utredningsregionen jobber ni prosent i Forsvaret og en prosent i Forsvarsbygg.

På Djervamoen i Vefsn ligger logistikkorganisasjonene til Heimevernet og Forsvaret. Forsvarets operative hovedkvarter er lokalisert i Bodø, som er Norges femte største forsvarskommune målt i antall ansatte. Forsvarsbygg har også et kontor i Bodø. Bodø hovedflyplass er Norges største militære flystasjon, men i langtidsmeldingen til Forsvaret planlegges hovedbasen for forsvarets kampfly å legges til Ørland i Sør-Trøndelag. Forsvaret har også høy aktivitet i Vesterålen. Kystvaktkvadron nord er plassert i Sortland. På Andøy holder Forsvarets Avdeling 133 Luftving til, som er spesialisert til å yte nødhjelp ved skipbrudd. Videre ligger Sjøforsvarets forsyningsbase for Nord-Norge i Ramsund i Tjeldsund, mens Forsvarets kjøretøy og våpen vedlikeholdes ved Bjerkviks tekniske verksted i Narvik.

Harstad huser et av Forsvarsbyggs kontorer og Sjøforsvarets kampenhet, Kystjegerkommandoen. Andre avdelinger i byen inkluderer Alliert treningssenter Nord, deler av den regionale støttefunksjon Ramsund, Forsvaret sin lønnsadministrasjon og Musikkorpsene til Forsvaret Nord-Norge. Kontroll- og varslingssenteret for luftrommet i Nord-Norge ligger inne i fjellet Høggumpen i Sørreisa i Senjaregionen, i tillegg til Forsvarets IKT-avdeling, som er underlagt Forsvarets logistikkorganisasjonen. Forsvaret utdanner soldater på Setermoen i Bardu knyttet ved Artilleribataljonen, Etterretningsbataljonen, Panserbataljonen og Sanitetsbataljonen. Bardu er landets sjuende største forsvarskommune målt i antall ansatte og huser også et stort bygg under Forsvarsbygg. Nord i utredningsregionen, på Skjold i Målselv holder Hærens 2. bataljon og Ingeniørbataljonen til. I samme kommune, i Bardufoss leir, holder Luftforsvarets flyskole til, i tillegg til den største helikopterbasen

i landet og hovedkvarteret til Hærens Styrker Stab Nord. Målselv er landets fjerde største forsvarskommune målt i antall ansatte, bare overgått av Bergen, Oslo og Åmot.

Figur 4 – Forsvarets aktiviteter i utredningsregionen. Tjenesteytende inkluderer både soldater inne til førstegangstjenester og befalelever. I tallene for Forsvaret er aktive pensjonister og deltidsansatte på timebasis ikke medregnet. Kilde for Forsvarets tall: Forsvaret (2012). Kilde for Forsvarsbyggs tall: Forvaltningsdatabasen til Norsk samfunnsvitenskapelig datatjeneste (2011)

FORSVARSETATER	Forsvaret			Forsvarsbygg
Tjenestekommune	Ansatte	Tjenesteytende	Læringer	Ansatte
Andøy	230	65	6	0
Bardu	750	900	4	245
Bodø	925	380	18	76
Harstad	236	65	5	128
Målselv	1464	1650	15	0
Narvik	138	1	6	0
Sortland	100	350	49	0
Sørreisa	160	42	0	0
Tjeldsund	160	56	3	0
Tromsø	6	0	0	0
Træna	3	0	0	0
Vefsn	35	3	0	0
Vestvågøy	5	0	0	0
Værøy	3	0	0	0
Vågsøy	5	0	0	0
Øksnes	2	0	0	0
Totalt	4 222	3 512	106	449

De offentlige foretakene står for henholdsvis 17 prosent og 22 prosent av offentlige sektors sysselsetting og verdiskaping i utredningsområdet. I LoVeSe er tallene ti og 14 prosent. Særlovsselskapene dominerer foretakene med offentlige selskapsform i utredningsområdet. Dette skyldes først og fremst at helseforetakene står for i underkant av 80 prosent av sysselsettingen og verdiskapingen i de offentlige foretakene. I LoVeSe er den tilsvarende andel nærmere 90 prosent.

Andre særlovsselskap i regionen står for til sammen rundt fem prosent av offentlige foretaks verdiskaping og sysselsettingen i utredningsområdet. De andre særlovsselskapene omfatter de regionale helseforetakene, studentskipnadene og en restgruppe, bestående av Innovasjon Norge, Sandvik Folkehøgskole og Vefsn Folkehøgskolene. I LoVeSe er de kun representert ved et lite kontor under Helse Nord RHF. Særlig høy aktivitet er det ved Universitetssykehuset Nord-Norge i Tromsø og i Nordlandssykehuset i Bodø (se faktaboks nedenunder for mer om sykehusene). Folkehøgskolene holder til ved Helgeland, mens Innovasjon Norge er lokalisert i Bodø og Tromsø. Studentskipnadene holder til ved utredningsområdet to universiteter og fire høyskoler. Det er eneste fylkeskommunale foretaket i regionen er Troms Fylkestrafikk FKF. Selskapet er lokalisert i Tromsø og har begrenset aktivitet målt i sysselsetting og verdiskaping. Det er imidlertid få fylkeskommunale foretak, også når man ser på dette på landbasis.

Videre omfatter utredningsområdet vel tretti kommunale foretak. Disse er primært lokalisert i de større kommunene og omfatter havnedrift, eiendom, kulturhus, renovasjon, nærings- og stedsutvikling. Utredningsområdets største kommunale foretak målt i sysselsetting er Lofoten Kulturhus KF og Vågan Eiendom

KF med over femti ansatte hver, etterfulgt av Narvik Havn FK og Bodø Spektrum FK med rundt førti ansatte hver. Samlet står de kommunale foretakene for noe under tre prosent av sysselsettingen og verdiskapingen i de offentlige selskapene i utredningsområdet, og rundt ti prosent av sysselsettingen og lønnskostnadene i LoVeSe.

Interkommunale selskaper er til stede i samtlige av utredningsområdets kommuner. Det dreier seg om litt over tretti interkommunale selskaper; med andre ord har regionen omtrent like mange interkommunale selskaper som kommunale foretak. De interkommunale selskaper er eid av alt fra to til tjue kommuner med begrenset fylkeskommunalt eierskap. Utredningsområdets interkommunale selskaper har stor geografisk spredning og driver med avfallshåndtering, brannvern, koordinering av regionalt samarbeid, kulturtilbud, rehabiliteringstjenester, renovasjon og revisjon. Det største interkommunale selskapet i regionen er Salten Brann IKS med over seksti ansatte. Deretter følger en fem selskaper med mellom førti og femti ansatte, deriblant et annet brannvernsselskap; Ofoten Interkommunale Brann IKS. De andre interkommunale selskapene av denne størrelsesordenen er rennovasjonsselskapene Senja Avfall IKS og Reno-Vest IKS i Lødingen og Vesterålen, samt kulturforetakene Museetmidt IKS i Namsos og Vikna, og Aurora Kino IKS i Tromsø.³ De interkommunale selskapenes andel av de offentlige foretakenes sysselsetting og verdiskaping ligger på rundt elleve prosent i LoVeSe og mellom tre og fire prosent i utredningsområdet sett under ett.

Av utredningsområdets tre statsforetak er Statnett SF og Statskog SF spredt utover utredningsområdet, mens Norsk Helsenett SF holder til i Tromsø. Statsforetakene står for vel en prosent av sysselsettingen og verdiskapingen i regionen. Statnett SF har et lite kontor i Vesterålen, men utover dette har statsforetakene ingen aktivitet i LoVeSe.

³ Tromsø kommune eier 64,4 prosent av Aurora Kino IKS. Resten eies av kommunene Alta (27,6 prosent) og Sør-Varanger (8 prosent), som begge ligger utenfor utredningsregionen.

HELSEFORETAKENES ROLLE I UTREDNINGSOMRÅDET

Utredningsområdet omfatter deler av to av landets helseregioner; Helse Midt-Norge og Helse Nord. Helse Midt-Norge omfatter Trøndelag og Møre og Romsdal, mens Helse Nord dekker landets tre nordligste fylker og Svalbard.

Helseforetakene i Helse Midt-Norge eies av Helse Midt-Norge RHF, som har et mindre kontor i Namsos og sitt hovedkvarter i Stjørdal, sør for utredningsområdet. To helseforetak har virksomhet i Nord-Trøndelag nord for Steinkjer; Helse Nord-Trøndelag HF og Sykehusapotekene i Midt-Norge HF. Helse Nord-Trøndelag HF hovedkvarter ligger på Levanger Sykehus, sør for utredningsområdet, men helseforetakets andre sykehus ligger i Namsos. Sykehuset i Namsos sysselsatte rundt 900 personer og har tette bånd til Avdeling for helsefag i Namsos ved Høgskolen i Nord-Trøndelag. I tillegg sysselsatte helseforetaket om lag tretti personer ved et psykiatrisk distriktssenter i Kolvereid på Nærøy. Sykehusapotekene i Midt-Norge HF driver et sykehusapoteke i Namsos, men for øvrig er driften utenfor utredningsområdet med hovedkontor i Trondheim.

Helseforetakene i Helse Nord eies av Helse Nord RHF, som har sitt hovedkvarter i Bodø med knapt hundre ansatte. Det regionale helseforetaket har ellers vel hundre ansatte i Tromsø, samt en knippe ansatte i Harstad, Mo i Rana og Stokmarknes i Hadsel. Helse Nord RHF har fire helseforetak i utredningsområdet; Helgelandssykehuset HF, Nordlandssykehuset HF, Universitetssykehuset Nord-Norge HF og Sykehusapoteke Nord HF. Sistnevnte har knapt 50 ansatte i Tromsø og knapt 30 ansatte i Bodø, i tillegg til et fåtall ansatte i Harstad, Narvik og i Stokmarknes i Hadsel.

Helgelandssykehuset HF har i underkant av 1 400 ansatte og hovedsete i Mo i Rana. De fleste jobber ved helseforetakets tre lokalsykehus i Mo i Rana med nærmere 550 ansatte, Mosjøen i Vefsn med over 300 ansatte og Sandnessjøen i Alstahaug med vel 500 ansatte. De øvrige er ansatt i psykiatrien i tre samme tettstedene, samt Brønnøysundområdet representert ved Brønnøysund og forstadskommunen Sømna. Nordlandssykehuset HF med om lag 3 700 ansatte, hvorav 2 700 jobber i Bodø. I Bodø ligger både helseforetakets største somatiske sykehus og største psykiatriske sykehus, så vel som foretakets hovedsete og distriktpsikiatriske senter. Nordlandssykehuset har også lokalsykehus og distriktpsikiatriske sentre i Gravdal i Vestvågøy med i underkant av 500 ansatte og på Stokmarknes i Hadsel med godt over 300 ansatte. Helseforetaket øvrige ansatte jobber ved psykiatriske poliklinikker og behandlingstilbud i Saltdal, Ørnes på Meløy, Fauske, Svolvær i Vågan, Straume i Bø, Lødingen og Andenes på Andøya.

Universitetssykehuset Nord-Norge HF har rundt 5 700 ansatte med noe under 5 000 ansatte i Tromsø. Her ligger helseforetakets hovedkvarter og største sykehus, samt behandlingstilbud for rusavhengighet og rusbehandling. Universitetssykehuset Nord-Norge i Tromsø er et universitetssykehus, som tilbyr medisinsk spisskompetanse for hele landdelen. Helseforetakets øvrige sykehus ligger i Harstad med rundt 700 ansatte og Narvik med vel 550 ansatte, samt i Longyearbyen på Svalbard, som ligger utenfor utredningsområdet. I Narvik tilbys også behandling for rusavhengighet, mens et distriktpsikiatrisk senter ligger i Harstad. I Lenvik ligger både et distriktsmedisinsk senter på Finnsnes og et distriktpsikiatrisk senter i Silsand med om lag hundre ansatte. I tillegg ligger et mindre distriktsmedisinsk senter på Bardu og distriktpsikiatriske sentre på Sjøvegan i Salangen og Storsteines i Balsfjord. Dessuten har Universitetssykehuset Nord-Norge HF lokalt ansatte i Brønnøysund, Tysfjord, Skånland, Bjarkøy, Gratangen, Bardu, Lavangen, Målselv og Dyrøy. Bare en mindre del av helseforetakets virksomhet ligger i Nord-Troms, nord for utredningsområdet.

Næringslivet i utredningsområdet

I det følgende beskrives status og utvikling i næringslivet i ni regioner i utredningsområdet. For Lofoten, Vesterålen og Senjaregionen finnes også en beskrivelse av næringslivet på kommunenivå.

3.1. Lofoten

Oppsummering: Næringsstruktur og offentlig sektor i Lofoten

- Det offentlige er en særlig viktig arbeidsgiver i Lofoten med 36 prosent av de sysselsatte. Flest offentlig ansatte finner vi innen kommunal sektor.
- Fisk og havbruk er en sentral næring i Lofoten, med mange sysselsatte, høy lønn per ansatt, og høy avkastning på kapitalen over de syv siste årene, selv om avkastningen i næringen har gått noe ned i 2010. Flere av de største selskapene i Lofoten er fiske- og havbruksselskaper. Sysselsettingsveksten i fisk og havbruk har i perioden imidlertid vært negativ. Det er med andre ord ingen entydig sammenheng mellom lønnsomhet og sysselsetting i denne næringen.
- Gjennomsnittsbedrifter i Lofoten har lavere verdiskaping og omsetning enn i utredningsområdet. Samtidig ser vi at medianbedrifter i Lofoten er relativt lik i størrelse som i utredningsområdet. Vi finner med andre ord færre større bedrifter i Lofoten enn i resten av utredningsområdet.
- Resten av næringslivet og logistikk og transport er de mest lønnsomme næringene i Lofoten de siste syv årene sett under ett. Men lønnsomheten varierer mye over tid, og når vi ser på gjennomsnitt over perioden 2004 til 2010 er det flere andre næringer som kan vise til tilsvarende avkastning på den investerte kapitalen.
- Lofoten består av svært mange små personeide foretak.
- Verdiskapingen i Lofoten skjer i stor grad i resten av næringslivet og i fisk og havbruk. Den sterkeste verdiskapingsveksten har i perioden 2004 til 2010 kommet i næringer med få ansatte.

Lofoten består av seks kommuner, alle i Nordland fylke: Røst, Værøy, Vågan, Flakstad, Moskenes og Vestvågøy. Tabellen under viser nøkkeltall for næringslivet i Lofoten for 2010 fordelt på syv næringer, samt en restnæring som dekker resten av privat næringsliv. Tabellen viser også ansatte i offentlig sektor og statlige etater. Tabellen viser omfanget av bedrifter, antall sysselsatte, omsetning, verdiskaping og lønnskostnader per ansatt. Omsetning og verdiskapingstallene er oppgitt i millioner kroner.

I Lofoten sysselsetter det private næringslivet 64 prosent av totalt antall sysselsatte. Lønn per ansatt ligger betydelig høyere i det private næringslivet enn i offentlig sektor.

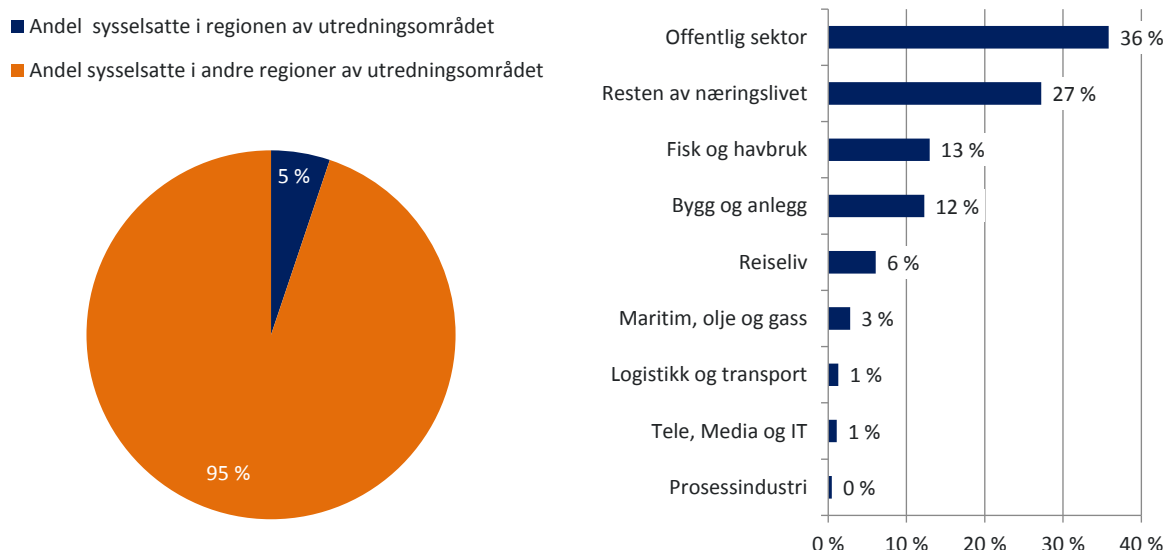
Tabell 7 Næringslivet og offentlig sektor i Lofoten

	Antall bedrifter		Antall sysselsatte	Omsetning MNOK	Verdiskaping MNOK	Lønn/ansatt
	AS	ENK/ANS				
Bygg og anlegg	373	216	1 259	1 779	807	414 544
Tele, Media og IT	9	39	111	88	42	447 731
Fisk og havbruk	211	482	1 331	3 759	1 477	660 798
<i>Fiskeri</i>	125		31	747	491	
<i>Oppdrett</i>	57		497	2 123	562	
<i>Bearbeiding, tjenester og utstyr</i>	29		321	888	140	
Logistikk og transport	7	91	133	93	130	476 976
Maritim, olje og gass	60	6	287	513	200	536 177
Prosess og teknologi	6	33	47	27	18	491 857
Reiseliv	101	52	624	437	209	268 491
Resten av næringslivet	460	490	2 793	4 700	1 527	354 466
<i>Varehandel</i>			1 086		468	304 860
<i>Private helse og sosialtjenester</i>			377		142	319 023
<i>Finansielle institusjoner</i>			69		120	493 532
<i>Faglig og teknisk tjenesteyting</i>			136		111	474 193
SUM Næringslivet	1 227	1 409	6 585	11 397 147	4 410	
Offentlig (etater og foretak)	55		3 679		1 190	320 860
SUM Lofoten	2 691		10 264		5 599	

Sysselsettingen i Lofoten utgjør fem prosent av den totale sysselsettingen i offentlig og privat sektor i utredningsområdet. Regionen har den laveste prosentandelen offentlig ansatte i utredningsområdet med kun 36 prosent. Prosessindustrien er nærmest ikke-eksisterende, mens fisk og havbruk er sterkt overrepresentert relativt til de andre regionene i LoVeSe og utredningsområdet for øvrig med sine 13 prosent. Figuren under fordeler sysselsettingen i Lofoten på offentlig og privat sektor.

Figur 12 Sysselsetting i Lofoten sett opp mot totalt sysselsetting i utredningsområdet fordelt på næring

Sysselsetting i Lofoten fordelt på næring og Lofotens sysselsetting i prosent av utredningsområdet Kilde: Menon/SSB/Proff

Næringslivet i Lofoten

Målt i sysselsetting er det tre næringer som dominerer i Lofoten. Flest ansatte finner vi innen fisk og havbruk, bygg og anlegg og resten av næringslivet (i resten-gruppen jobber så mange som 37 prosent av disse innen lokal varehandel). Innen fisk og havbruk er oppdrett dominerende målt i sysselsetting, mens fiskeri er

dominerende målt i antall selskaper. Målt i verdiskaping er det mindre forskjeller mellom fiskeri og oppdrettsnæringen i Lofoten. Lønn per sysselsatt er betydelig høyere innen fisk og havbruk enn i de andre næringene i Lofoten i året 2010. Sammenliknet med lønnsnivået i resten av næringslivet er denne nesten dobbelt så høy innen fisk og havbruk.

Bygg og anleggsnæringen sysselsetter nesten like mange som fisk og oppdrett i Lofoten. Secora er en betydelig aktør, men her er det viktig å presisere at Secora av mange også blir sett på som en bedrift innen maritim sektor. Næringen består ellers av flere mellomstore bedrifter innenfor utførende virksomhet (entreprenører, snekkere, rørleggere og liknende). Lofot Entreprenør sysselsatte flest i næringen i 2004. Selskapet har i perioden opplevd økt aktivitet og sysselsetter i 2010 like under 100 ansatte. Det er betydelig flere av byggebedriftene i Lofoten som har økt sysselsetting i bedriften i løpet av perioden enn det er selskaper som har redusert antall ansatte.

Reiselivsnæringen i Lofoten fremstår som liten⁴. Selv om det er igangsatt prosjekter knyttet til økt vinterturisme er Lofoten i stor grad en sommerdestinasjon. Lofoten har også lite gjennomfartstrafikk grunnet sin geografiske plassering ytterst i havgapet. Det er grunn til å tro at antallet ansatte ikke er konstant i løpet av året og at antallet ansatte om sommeren er høyere enn om vinteren.

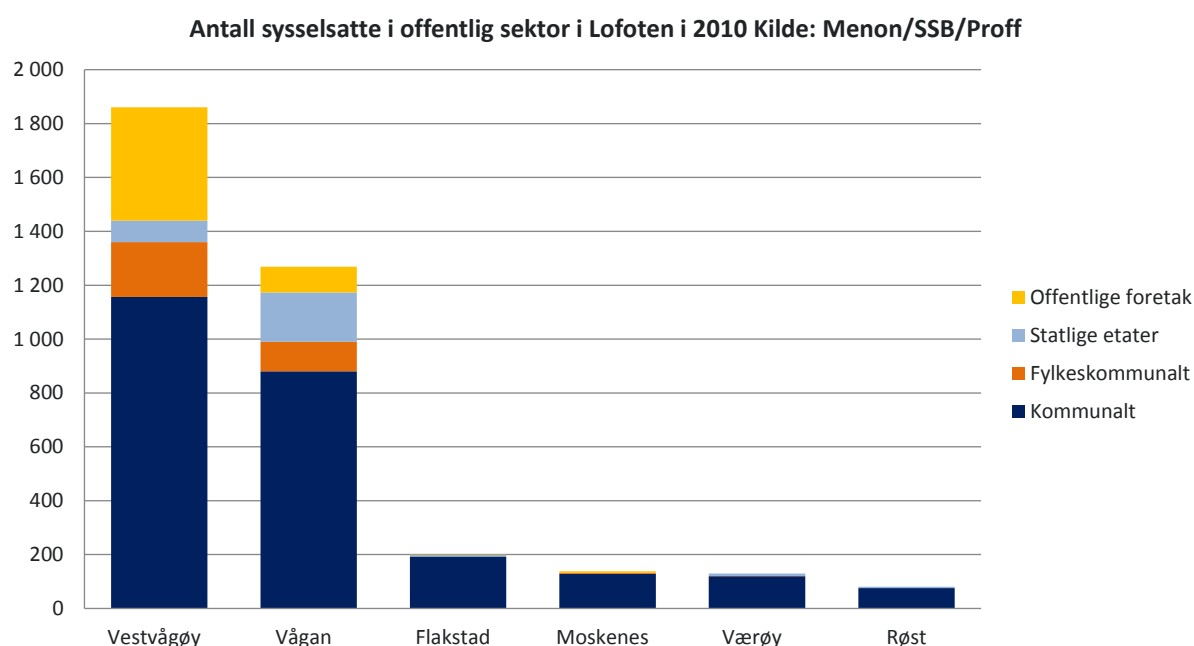
De minste næringene i Lofoten målt i sysselsetting er prosess- og teknologiindustri og media, tele og it. Bedriftene innen prosess- og teknologi industri er i stor grad rettet mot de største næringene med produksjon av betong for byggenæringen og teknologibasert utstyr til fiskeindustrien og for fiskeflåten. Selskapene har få ansatte. Innen media er det Lofotposten som sysselsetter flest.

Offentlig sektors rolle og aktivitet i Lofoten

Offentlig sektor er av stor betydning for den totale sysselsettingen i Lofoten der 36 prosent av de sysselsatte jobber i offentlig sektor. Figuren under fordeler de 3 679 ansatte i offentlig sektor ut på hvor i den offentlige tjenesteytende sektor de er ansatt. Bildet viser at det er en overvekt av ansatte i kommunal sektor i Lofoten.

⁴ Antall sysselsatte i reiselivsnæringen i Nordland ligger noe under annen statistikk for denne næringen. Eksempelvis oppgir NHO-reiseliv Nord Norge i sin siste rapport (Nord Norsk reiselivsstatistikk 2011) at reiselivsnæringen i Nordland sysselsetter i overkant av 9 000 personer. Til sammenlikning rapporterer denne inndelingen i overkant av 6 300 sysselsatte. Forskjellene ligger i at reiselivsnæringen i NHO-rapporten er definert noe bredere gjennom inkludering av shoppingrelatert handel og sjøfart.

Figur 13 Offentlige ansatte i Lofoten fordelt på

I Lofoten utgjør sysselsettingen i kommunale etater nærmere 69 prosent den totale offentlige sysselsettingen. Det fylkeskommunal andel av den offentlige sysselsetting er et lite hakk høyere enn i utredningsregionen for øvrig, men dette skyldes først og fremst at aktiviteten i statlige etater og selskaper med offentlige selskapsformer er lav. Kommunene Flakstad og Røst innehar ingen ansatte i fylkeskommunen.

Lofoten har færre statlig etater enn den samlede utredningsregionen. Mesteparten av de statlige etatene i Lofoten er plassert i Svolvær i Vågan kommune. Her ligger Lofoten tingrett, mens Konfliktrådene og Kystverket har regionale kontor. Videre har Sjødirektoratet regionalkontor både i Kabelvåg, som også ligger i Vågan kommune, og i Leknes i Lofotens andre store kommune, Vestvågøy. Videre ligger et av Mattilsynets distriktskontor på Leknes.

Vågan huser de to største kommunale foretakene i hele utredningsregionen med over femti ansatte hver, Lofoten Kulturhus KF og Vågan Eiendom KF. Videre arbeider bortimot tjue personer i Lofoten Avfallsselskap IKS hovedsakelig er stasjonert i Vestvågøy.

Næringslivet i Lofotens seks kommuner

Bryter vi Lofoten ned på kommunenivå finner vi at fisk og havbruk er den dominerende næringen i kommunene Røst, Værøy og Flakstad, mens resten av næringslivet er størst i Vestvågøy, Vågan og Moskenes. At vi finner en betydelig andel av annet næringsliv i Vestvågøy og Vågan er ikke overraskende. Vestvågøy er den mest folkerike kommunen i Lofoten med stort serviceapparat og har daglige anløp av Hurtigruta, noe også Svolvær i Vågan kommune har.

Næringslivet i **Røst kommune** er sterkt preget av fiske og havbruk. Over halvparten av de sysselsatte i kommunen jobber i denne næringen. På kommunes hjemmesider oppgis det at havområdene rundt Røst i større grad er blitt et tyngdepunkt for det årlige Lofotfiske. Kommunen produserer fisk og fiskeprodukter, hovedsakelig tørrfisk hvorav det meste av produksjonen eksporteres. Røst Sjømat og Røst Fiskeindustri er de to bedriftene med flest ansatte innen fisk og havbruk på Røst. Varehandelsbedriften Lilleglea, er den største bedriften på Røst målt i sysselsatte i 2010.

Fisk og havbruk sysselsetter 64 prosent av de ansatte i næringslivet i **Værøy kommune**. Kommunen er et øysamfunn preget av nettopp fiske og fangsttradisjoner. På kommunens hjemmeside oppgis det tørrfisk er kommunens viktigste eksportvare, samt at kommunen huser Lofotens eneste sjokoladefabrikk som ble etablert i 2011. Lofoten Viking er den største bedriften målt i sysselsetting med 81 ansatte i 2010. Bedriften eksporterer saltfisk og saltfillet til Portugal, Spania og Italia og Hellas, blåkveite til Tyskland, Østen, Russland og Ukraina, ferskfisk eksporteres til EU, Danmark og Frankrike og rognprodukter fra torsk, sei og hyse samt rognkjeks til Sverige, men også til Hellas og noe til Øst-Europa.

Fisk og havbruk er også viktig i **Flakstad kommune**. Fiskeflåten består av mindre båter og lofotfisket er det dominerende fisket. Det er flere fiskeoppdrettsanlegg anlagt i kommunen. Byggebedriften Rasmussens Anlegg sysselsetter flest i kommunen, sammen med Rasmussen Transport som er den del av samme holdingselskap. De fleste bedriftene i kommunen har eksistert gjennom hele perioden.

Vestvågøy kommune er den største kommunen i Lofoten målt i bosetting. Kommunens hjemmesider oppgir fiske og landbruk som viktige næringer på Vestvågøy. Og i Stamsund finnes en av Nord-Norges mest moderne filetfabrikk. Videre kan vi lese at det er opparbeidet betydelig fryserikapasitet i Leknes Havn, samt at en moderne foredlingsfabrikk for marine oljer er lokalisert her, samt maritim serviceindustri. I Mortsund og på Ballstad finnes det trandamperi. I Leknessjøens havneområde produseres det betong og et sandpumperederi lokalisert her. Størrelsen Vestvågøy gir et variert sammensatt næringsliv med ansatte innen blant annet bygg og anlegg, reiseliv og lokal/regional tjenesteyting som sorterer under resten av næringslivet.

Norway Seafoods Stamsund AS sysselsetter flest av samtlige private foretak i kommunen. Bedriften er et datterselskap av Norway Seafood AS. Flere av de største bedriftene i Lofoten er lokalisert i Vestvågøy slik som Borealis Transport Nord, Lofotprodukt og Titanic AS.

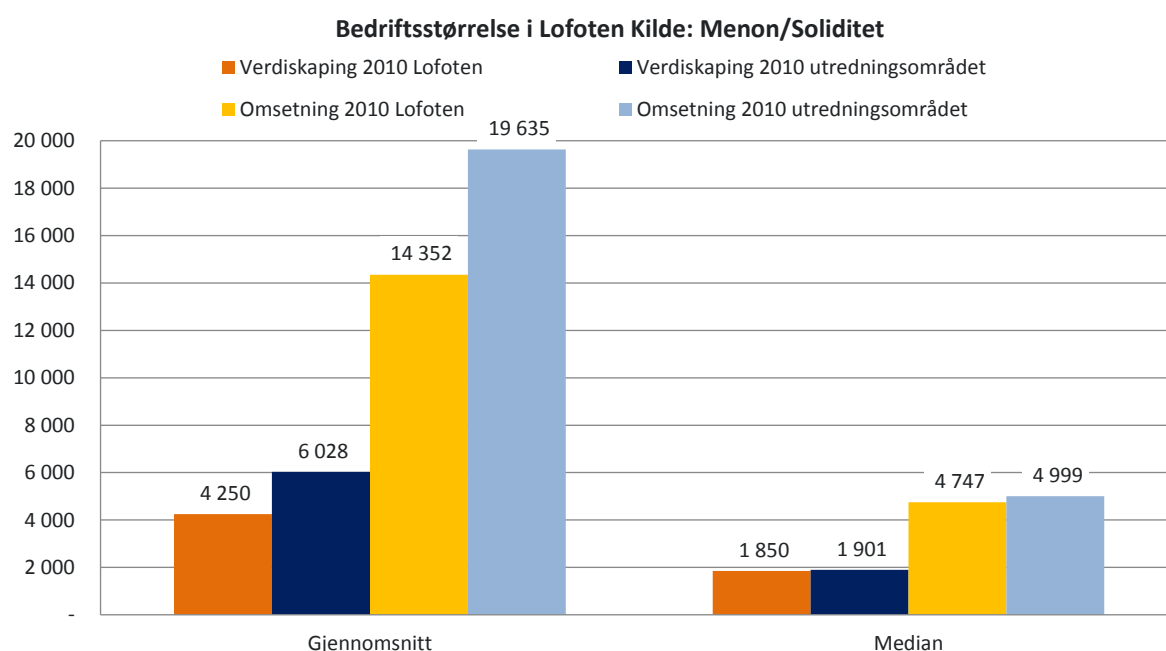
Vågan kommune er nest størst målt i folketall i Lofoten og av rundt 9000 innbyggere bor halvparten i Svolvær som er Lofotens hovedstad. Resten av næringslivet er størst målt i sysselsetting, noe som ikke er overraskende i områder med større handelssteder. Ellers sysselsetter bygg og anleggsnæringen en fjerdedel av de sysselsatte i næringslivet i kommunen. Secora er den største bedriften innen denne næringen.

Som i flere andre kommuner i Lofoten er fiske en viktig del av næringslivet i **Moskenes kommune**. Nesten all privat verdiskapingen i kommunen er knyttet til bedrifter innen fisk og havbruk. Selv om fisk og havbruk sysselsetter flest finner vi også ansatte i de andre næringene vi studerer i dette prosjektet. Flest sysselsatte i 2010 finner vi i byggebedriften Deco Norge.

Snitt, størrelse, alder og selskapsform på bedriftene i Lofoten

Når man skal studere bedriftenes størrelse har vi valgt å presentere dette ut fra gjennomsnittet og medianbedriften innenfor regionen. Det er kun basert på regnskapspliktige foretak da tilsvarende informasjon ikke er tilgjengelig for enkeltpersonsforetak.

Figur 14 Bedriftsstørrelser Lofoten i 1000 NOK

Gjennomsnittsbedrifter i Lofoten har lavere verdiskaping og omsetning enn i utredningsområdet. Samtidig ser vi at medianbedrifter i Lofoten er relativt lik i størrelse som i utredningsområdet. Vi finner med andre ord færre større bedrifter i Lofoten enn i resten av utredningsområdet.

Det er flere enkeltpersonsforetak/ansvarlige selskaper enn aksjeselskaper etablert i Lofoten, tilsvarende som for Senjaregionen. Dette mønsteret er svært forskjellig fra de resterende regionene i utredningsområdet, der aksjeselskap dominerer. Det er flest enkeltpersonsforetak/ansvarlige selskaper i resten av næringslivet, fisk og havbruk og bygg og anlegg. Mens Norskregistrert Utenlandsk Foretak (NUF) er en vanlig selskapsform i utredningsområdet generelt finner vi i Lofoten registrert flere partrederier (PRE), totalt 59 stykker, enn NUF, totalt 48 stykker.

De største foretakene i Lofoten⁵

Figuren under viser de ti største bedrifter i Lofoten målt i sysselsetting. Listen omfatter alle selskaper i Lofoten med mer enn 50 ansatte. Fisk og havbruk er sterkt representert blant selskapene med tre av de ti selskapene. De største foretakene i Lofoten finner vi spredt ut over mange næringer som fisk og havbruk, bygg og anlegg⁶, reiseliv og maritim, olje og gass. Kun to bedrifter har over 100 ansatte, noe som er lavt sammenliknet med de

⁵ Listen med de største bedriftene tar utgangspunkt i ansatte i fysiske avdelinger lokalisert i utredningsområdet og ikke konserndata. Siden vi er opptatt av den faktiske sysselsetting i utredningsområdet vil det komme skjevt ut hvis vi rapporterer ansatte tall på konsernnivå. Eksempelvis har konsernet Torghatten konsernadresse i Brønnøysund, men de eier en rekke selskaper både utenfor utredningsområdet (eksempelvis Trønderbilen og Bastø ferga) og avdelinger som er lokalisert andre steder i utredningsområdet (eksempelvis Torghatten Nord i Midt-Troms). Sysselsatte i dette konsernet er spredt ut på de faktiske avdelingene i utredningsområdet.

⁶ Secora, som er den største bedriften i Lofoten, er i dette prosjektet kategorisert som en bygg og anleggsbedrift. Bedriften retter sine tjenester mot maritim virksomhet og kunne derfor godt vært plassert innen maritim virksomhet. Kjernevirksomheten til Secora ligger innenfor utdyping av havner og farleder, bygging og vedlikehold av kaianlegg, undervannspregning, miljømudring samt inspeksjon og oppmåling under vann. Maritim virksomhet er i dette prosjektet definert som alle bedrifter som eier, opererer, designer, bygger leverer utstyr eller spesialiserte tjenester til alle typer skip og flytende enheter og Secora faller derfor litt på siden av definisjonen.

andre regionene i utredningsområdet. De største bedriftene er av mindre betydning for sysselsettingen generelt og verdiskapingen spesielt i regionen. Til sammen står de ti største bedriftene for 14 prosent av de sysselsatte og 10 prosent av verdiskapingen i aksjeselskapene i Lofoten.

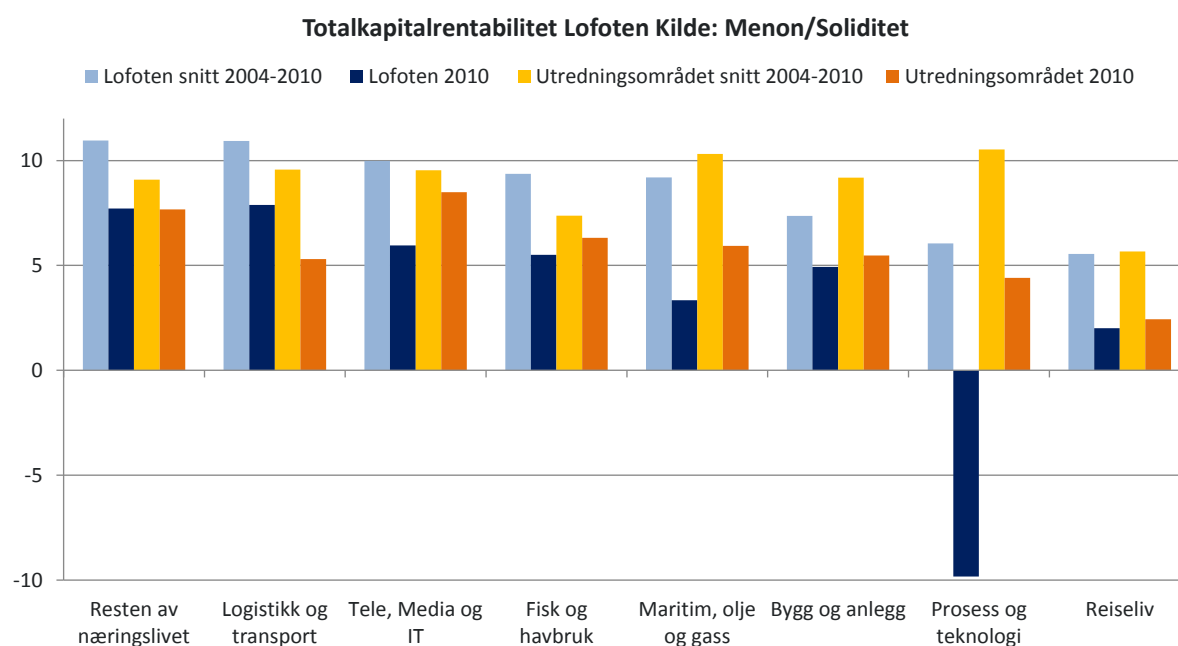
	1. SECORA AS • Kategori: Bygg og anlegg • Verdiskaping: 82 mill. • Sysselsetting: 124
	2. NORWAY SEAFOODS STAMSUND AS • Kategori: Fisk og havbruk • Verdiskaping: 19 mill. • Sysselsetting: 102
	3. LOFOT ENTREPRENØR AS • Kategori: Bygg og anlegg • Verdiskaping: 51 mill. • Sysselsetting: 98
	4. LOFOTEN VIKING AS • Kategori: Fisk og havbruk • Verdiskaping: 75 mill. • Sysselsetting: 81
	5. LOFOTPRODUKT AS • Kategori: Fisk og havbruk • Verdiskaping: 39 mill. • Sysselsetting: 70
	6. POLAR HOTELL & RESTAURANTDRIFT AS • Kategori: Reiseliv • Verdiskaping: 18 mill. • Sysselsetting: 60
	7. LOFOTEN INDUSTRI AS • Kategori: Annet • Verdiskaping: 16 mill. • Sysselsetting: 57
	8. BOREAL TRANSPORT NORD AS • Kategori: Maritim, olje og gass • Verdiskaping: 32 mill. • Sysselsetting: 55
	9. SKARVIK AS • Kategori: Maritim, olje og gass • Verdiskaping: 26 mill. • Sysselsetting: 51
	10. TITANIC AS • Kategori: Reiseliv • Verdiskaping: -0,098 mill. • Sysselsetting: 51

Lønnsomhet til bedriftene i Lofoten

Lønnsomheten til næringene er her uttrykt som totalkapitalrentabilitet. Totalkapitalrentabiliteten viser avkastningen på kapitalen som er investert i næringen (summen av gjeld og egenkapital) i året som har vært. Nøkkeltallet kan sees på som et mål på hvor effektivt bedriften utnytter kapitalen. Dersom totalkapitalrentabiliteten er lavere enn lånerenten, kan dette være en indikasjon på at investeringene er

feilallokert og at bedriftene over tid ødelegger verdier. Ved sammenlikning på tvers av bransjer er dette målet mest relevant. Totalkapitalrentabiliteten bør normalt være minst like høy som den gjennomsnittlige lånerenten. I figuren under sammenlikner vi totalkapitalrentabiliteten i 2010 og snittet for 2004-2010 for næringene i Lofoten med tilsvarende næringer i utredningsområdet. I følge SSB lå lånerenten i perioden på rundt 2,3 prosent. Figuren som viser utviklingen i lånerenten finnes i vedlegg 1 i rapporten.

Figur 15 Lønnsomhet målt i totalkapitalrentabilitet

Resten av næringslivet og logistikk og transport er de mest lønnsomme næringene i Lofoten de siste syv årene sett under ett. Men lønnsomheten varierer mye over tid, og når vi ser på gjennomsnitt over perioden 2004 til 2010 er det flere andre næringer som kan vise til tilsvarende avkastning på den investerte kapitalen. Fem av åtte næringer ligger i snitt på ni til ti prosent i perioden.

Fisk og havbruk og resten av næringslivet sysselsetter flest i Lofoten. Næringen har i snitt hatt høyere avkastning på kapitalen de siste syv årene enn i 2010. Lønnsomheten for resten av næringslivet i 2010 i Lofoten var på linje med lønnsomheten for utredningsområdet sett under et fra denne næringsgruppen. Vi finner det litt rart at lønnsomheten innen fisk og havbruk har gått ned til 2010 når vi vet at spesielt denne næringen har hatt gode tider i denne perioden. En forklaring kan være at en del av overskuddet er tatt ut i lønn slik at dette er blitt noe redusert.

Alle næringene i Lofoten var i snitt mer lønnsomme de siste syv årene enn de var i 2010. Den næringen som ga høyest avkastning på investert kapital i 2010 i Lofoten var logistikk og transport, avkastningen til næringen ligger også over snittet i 2010 for utredningsområdet. Alle bedriftene innen logistikk og transport kan vise til positiv avkastning på kapitalen i 2010.

Reiselivsnæringen i Lofoten har lav avkastning på den investerte kapitalen. Denne næringen er sesongavhengig, noe som kan være med på å forklare den lave avkastningen på investert kapital. Reiselivsnæringen i Lofoten

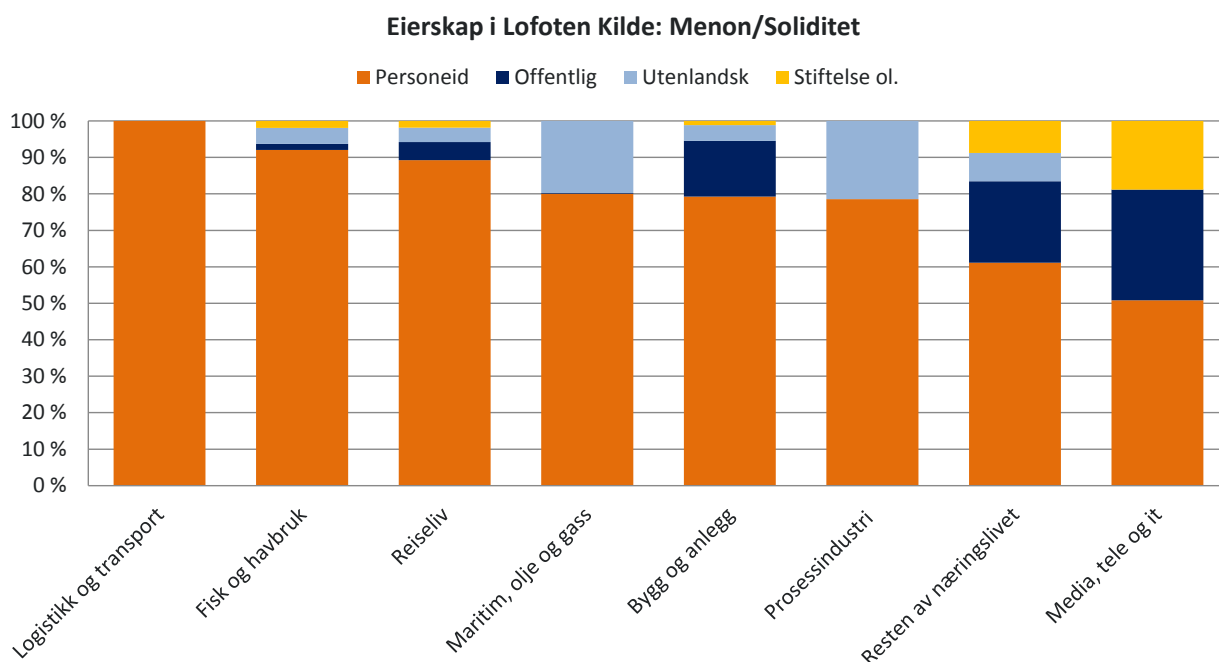
gjør det litt dårligere enn i resten av utredningsområdet, men oppnår over tid samme lave avkastning på den investerte kapitalen som utredningsområdet totalt.

Prosess- og teknologiindustri har negativ avkastning på kapitalen i 2010 i Lofoten. Få bedrifter og stor variasjon i lønnsomheten mellom bedriftene gir dette resultatet. Selv om lønnsomheten i snitt over de siste syv årene er positiv for denne typen bedrifter i Lofoten, ligger denne under snittet for samme tidsperiode i utredningsområdet. At vi finner få bedrifter i Lofoten kan nok forklare noe av forskjellen mellom Lofoten og utredningsområdet.

Eierskap i næringslivet i Lofoten

Eierskap kan defineres på ulike måter. Det er her delt inn i fire ulike grupper. Personeide selskaper har en majoritetseierpost fra en norsk person, der eierstyringen hviler på en persons beslutninger. Definisjonene av stiftelser dekker selveide foretak, medlemsbedrifter, andelslag og foreninger. I tillegg har man norske offentlig eide selskaper og alle typer utenlandske eiere. Dette vil da både dekke offentlig og privat utenlandsk eierskap.

Figur 16 Eierskap basert på største eier som andel av antall ansatte i næringen

Som man ser av figuren over har logistikk og transport 100 prosent personeierskap blant største eiere i selskapene. Fisk og havbruk og reiseliv har noe tilsvarende høye andel av personeide foretak. Maritim, olje og gass og prosessindustrien er de to næringene med høyest andel utenlandsk eierskap, målt i antall ansatte. Det franske eierskapet innenfor Boreal Transport er med å trekke utenlandsandelen kraftig opp under maritim næring. Prosessindustrien i Lofoten er svært liten så andelen utenlandsk eierskap kan virke stort, men utgjør i realiteten få ansatte. Det utenlandske eierskapet dreier seg her om eierskap i Scan Protec med tre rapporterte ansatte i 2010.

Lofoten består av svært mange små personeide foretak. Viktige eiere i regionen som ikke er nevnt ovenfor, med betydelig verdiskaping i selskapene, er Akers Seafoods, J. M. Johansen og Kjell Inge Røkkes eierskap i

Nordland havfiske, det statlige eierskapet i Secora AS og familien Ellingsen i Ellingsen Seafood. Det kommunale eierskapet i Lofotkraft er også viktige inntektskilder for de enkelte kommunene dette gjelder.

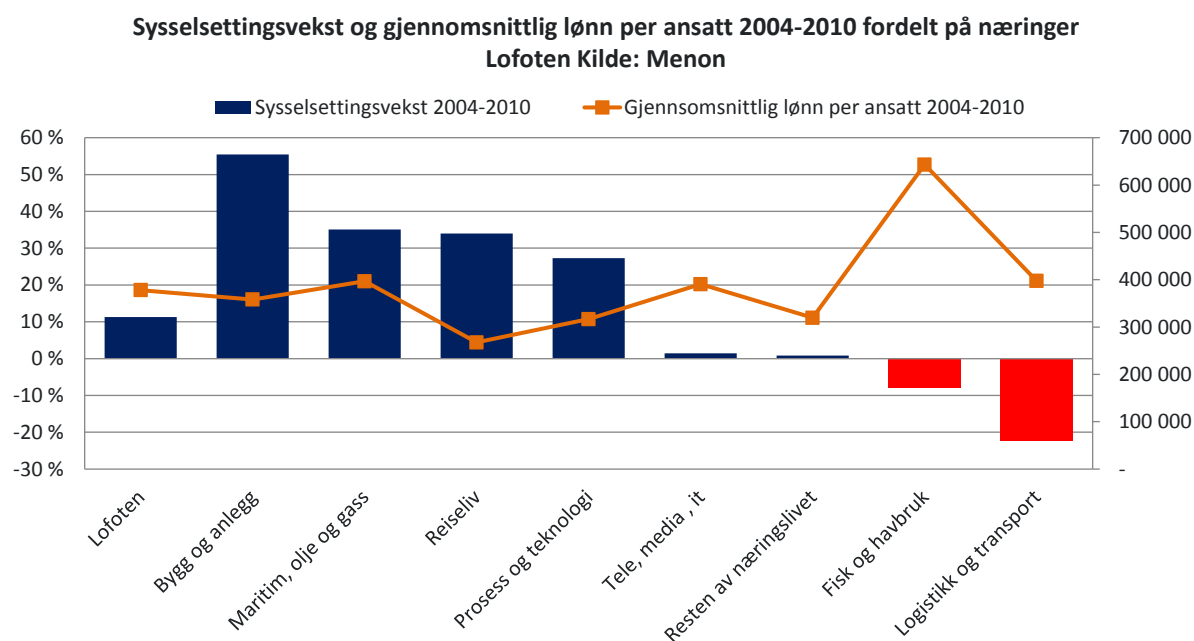
Vekst i næringslivet i Lofoten

Det er vel så viktig å studere regionens vekst som å se på næringenes økonomiske nøkkeltall i siste år. Vekst diskuteres i denne rapporten ut fra vekst i sysselsetting og vekst i verdiskaping. Til slutt ser vi på i hvilke næringer nyetableringene har kommet.

Vekst i sysselsetting

Sysselsettingsvekst er et tegn på økt aktivitet i en næring. For en region er det lønnsomt om sysselsettingsveksten kommer i næringer med høy lønns- og verdiskapingsevne. Figuren under viser lønn per ansatt per næring i regionen i snitt 2008-2010 og vekst i antall sysselsatte i næringen fra 2004 – 2010.

Figur 17 Sysselsettingsvekst i Lofoten

Sterkest sysselsettingsvekst i Lofoten har bygg- og anleggsnæringen hatt. Næringen sysselsetter i dag rundt 20 prosent av totalt antall sysselsatte i Lofoten. Sysselsettingsveksten skyldes primært nyetableringer slik som Secora. Selv om Secora ikke er en direkte nyetablering i og med at bedrifter er skilt ut av Kystverket og derfor i prinsippet har eksistert lenger fremkommer den som en nyetablering i Lofoten ved at de ansatte er overført fra Kystverkets avdelingskontor i Ålesund til Lofoten. Vi finner også sysselsettingsvekst i bedrifter som har eksistert hele perioden.

Fisk og havbruk og logistikk og transport har hatt negativ sysselsettingsvekst i perioden. Samtidig har vi sett at logistikk og transport er en næring i Lofoten med høyt lønnsnivå og avkastning på kapitalen både i 2010 og i snitt over de syv siste årene. Det er med andre ord får tegn til sysselsettingsvekst i disse næringene som kan vise til høy lønnsevne. Til tross for en reduksjon på åtte prosent i perioden sysselsetter fisk og havbruk 20 prosent av totalt antall ansatte i Lofoten i 2010.

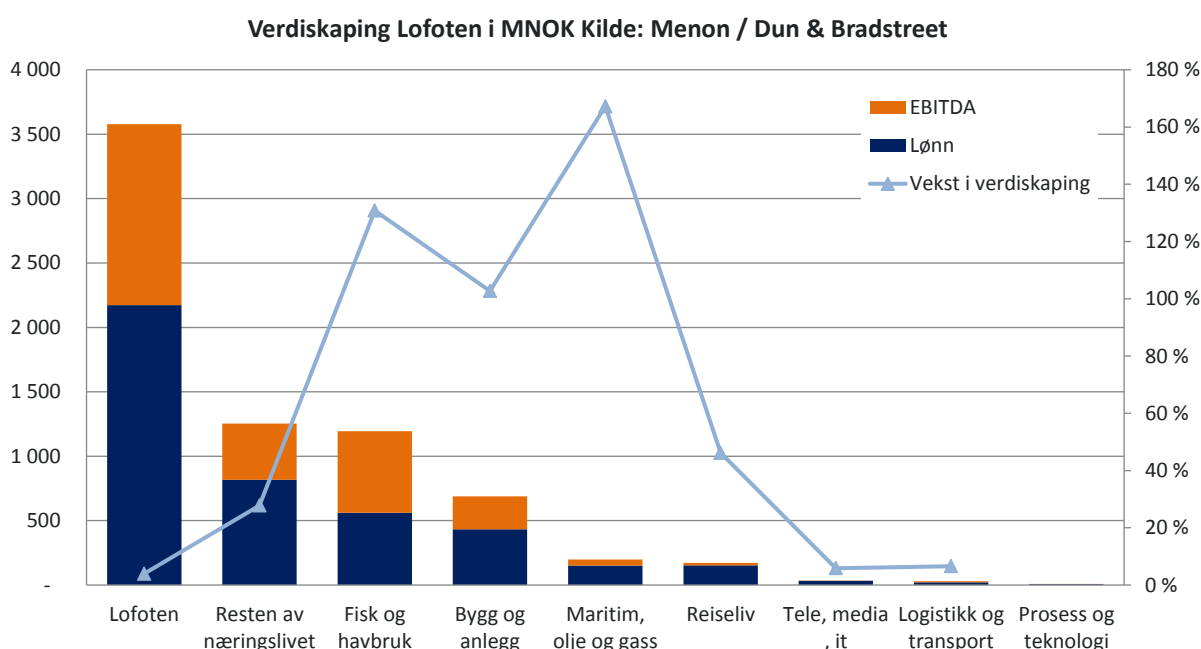
Til tross for lavest lønn per ansatt finner vi faktisk en økning i antall sysselsatte i reiselivsnæringen i Lofoten i perioden. Reiselivsnæringen i Lofoten består av mange små bedrifter, men store aktivitetssvingninger gjennom sesongene og mange deltidsansatte som nok bidrar til å trekke ned lønn per ansatt.

It, tele og media og resten av næringslivet har nesten ikke hatt sysselsettingsvekst i løpet av de siste syv årene. Det er innen resten av næringslivet vi finner flest ansatte. En stor andel av disse jobber innen varehandel. I løpet av de syv siste årene har befolkningsveksten i Lofoten blitt redusert med en prosent. Innen it, tele og media finner vi få bedrifter med få, men stabilt antall ansatte.

Vekst i verdiskaping

Verdiskaping viser avkastningen for samfunnet av aktiviteten i en bedrift eller en næring. Denne kan deles opp i to deler, lønn til de sysselsatte og driftsresultat før avskrivning og nedskrivning.

Figur 18 Verdiskapingsvekst fordelt på næringer i Lofoten

Verdiskapingen i Lofoten skjer i resten av næringslivet og i fisk og havbruk. Av en total verdiskaping på 4,4 milliarder står disse næringene samlet for 68 prosent av dette. En tredjedel av verdiskapingen i resten av næringslivet er knyttet til varehandel. Til tross for høy verdiskaping har sysselsettingsveksten vært dårlig i perioden i disse næringene.

Den største veksten målt i verdiskaping har kommet innen maritim, olje og gass, som er en av de mindre næringene i Lofoten målt i både antall bedrifter, sysselsatte, omsetning og verdiskaping. Denne næringen har høy lønn per ansatt. Veksten skyldes primært vekst i bedrifter som har vært virksomme hele perioden, men også nyetableringer har ført til den sterke veksten. Eksempelvis Boreal Transport Nord, tidligere Finnmark Fylkesrederi og Ruteselskap AS, som har etablert en avdeling i Lofoten i perioden.

Sterkest sysselsettingsvekst finner vi innen bygg og anlegg. For næringen har veksten i sysselsetting vært lavere enn veksten i verdiskaping samme perioden. Dette kan tyde på at produktiviteten er på vei opp i denne næringen. Tilsvarende finner vi innen fisk og havbruk og maritim, olje og gass.

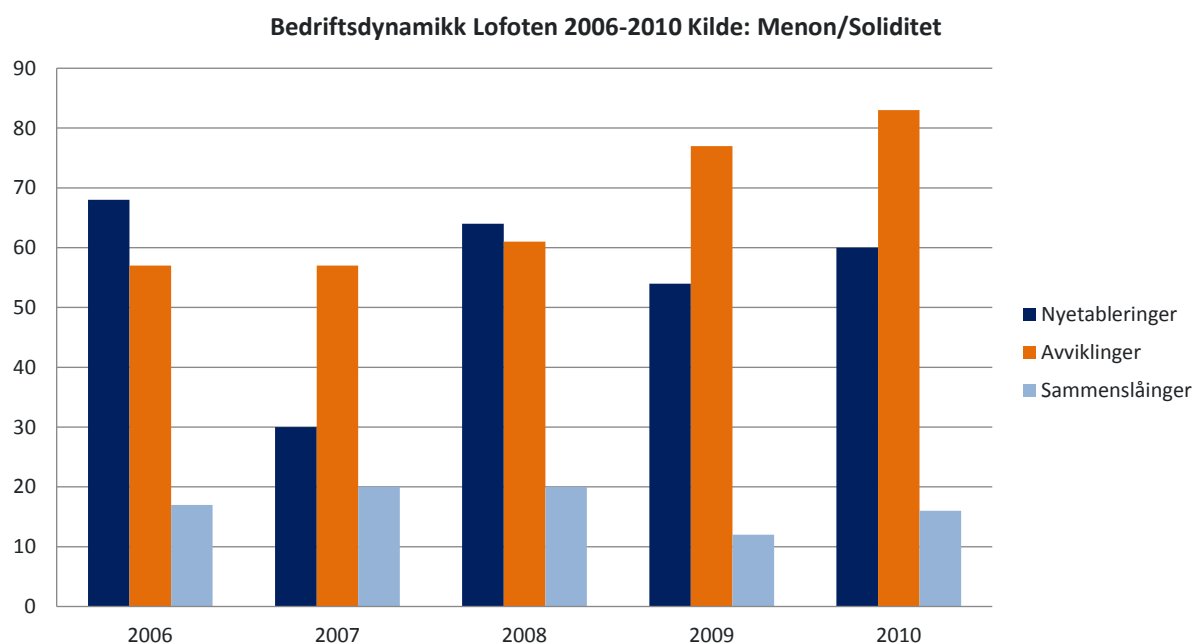
Logistikk og transport, it, tele og media og prosessindustri er de minste næringene i Lofoten målt i verdiskaping. Næringene har også lav sysselsettingsvekst, der sysselsettingsveksten innen logistikk og transport har vært negativ i perioden.

Flere av næringene i Lofoten fremstår som arbeidsintensive. Lønnsandelen varierer fra 47 prosent innen fisk og havbruk til 94 prosent i it, tele og media og 90 prosent innen reiseliv.

Bedriftsdynamikk i Lofoten

Figuren under viser antall nyetableringer, avviklinger og sammenslåinger i Lofoten. Antall sammenslåinger av bedrifter er relativt stabilt over tid. Dette er en trend vi ser i hele utredningsområdet. Antallet nyetableringer var størst i 2006 og tilsvarende lavt i 2007. Ser vi bort ifra bunnåret for nyetableringer i 2007, dette til tross for at 2007 var et godt år i norsk økonomi, er trenden at vi i begynnelsen av perioden finner flere etableringer enn konkurser mens vi i slutten av perioden finner vi flere konkurser enn nyetableringer i Lofoten. Antall nyetableringer overstiger ikke 68, mens antall konkurser er opp i 83 i 2010.

Figur 19 Bedriftsdynamikk

3.2. Senjaregionen

Oppsummering: Næringsstruktur og offentlig sektor i Senjaregionen

- Det offentlige er en viktig arbeidsgiver i Senjaregionen med 41 prosent av de sysselsatte. Flest offentlig ansatte finner vi innen kommunal sektor.
- Lønn per ansatt ligger noe høyere i det private næringslivet enn i offentlig sektor.
- Næringslivet på Senja domineres av fire næringer, fisk og havbruk, bygg og anlegg, reiseliv og resten av næringslivet. I resten av næringslivet utgjør varehandelen en betydelig andel av de sysselsatte.
- Fisk og havbruk har høyest snittlønn per ansatt tett etterfulgt av maritim, olje og gass.
- Gjennomsnittlig verdiskapingen og omsetningen i bedriftene i Senjaregionen ligger under gjennomsnittet i utredningsområdet totalt. Det er få store selskaper etablert i regionen sett opp mot resten av utredningsområdet.
- Generelt er det mindre variasjoner mellom avkastningen i 2010 og snittet over de syv siste årene i Senjaregionen enn i utredningsområdet i samtlige næringer.
- Senjaregionen har en høy grad av personeide virksomheter. Reiselivsnæringen har en høy andel utenlandsk eierskap.
- Det har nesten ikke vært sysselsettingsvekst i Senjaregionen i perioden. De fleste næringene i Senjaregionen kan vise til en reduksjon i antall sysselsatte.
- Betydningen som fisk og havbruksnæringen har for Senjaregionen ser vi tydelig målt i verdiskaping. Ikke bare er fisk og havbruk størst målt i absolutt verdiskaping i 2010, men veksten fra 2004 til 2010 har også vært betydelig.

Senjaregionen⁷ består av seks kommuner, alle i Troms fylke. Tabellen under viser nøkkeltall for næringslivet i Senjaregionen for 2010 fordelt på syv næringer, en restnæring som dekker resten av privat næringsliv, samt ansatte i offentlig sektor og statlige etater. Tabellen viser omfanget av bedrifter, antall sysselsatte, omsetning, verdiskaping og lønnskostnader per ansatt. Omsetning og verdiskapingstallene er oppgitt i millioner kroner. I Senjaregionen sysselsetter det private næringslivet 59 prosent av totalt antall sysselsatte. Varehandel utgjør en betydelig andel av de ansatte som ikke er kategorisert i næringer. Lønn per ansatt ligger noe høyere i det private næringslivet enn i offentlig sektor.

⁷ Senjaregionen består av kommunene: Sørreisa, Dyrøy, Torsken, Tranøy, Lensvik og Berg

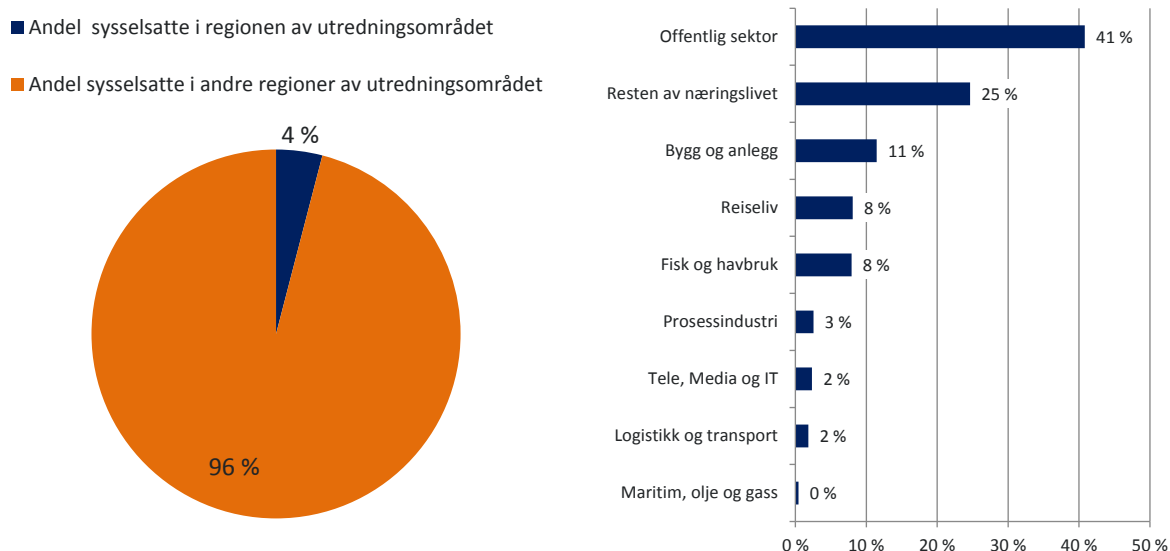
Tabell 8 Næringslivet i Senjaregionen

	Antall bedrifter		Antall sysselsatte	Omsetning MNOK	Verdiskaping MNOK	Lønn/Ansatte
	AS	ENK/ANS				
Bygg og anlegg	247	152	921	1 289	574	405 332
Tele, Media og IT	6	18	188	271	137	301 845
Fisk og havbruk	67	146	636	2 601	804	588 408
<i>Fiskeri</i>	44		36	175	105	
<i>Oppdrett</i>	15		257	1 559	585	
<i>Bearbeiding, tjenester og utstyr</i>	8		197	867	79	
Logistikk og transport	18	53	146	173	95	387 193
Maritim, olje og gass	14	1	34	58	23	571 818
Prosess og teknologi	15	19	205	758	230	547 956
Reiseliv	38	20	649	544	311	396 870
Resten av næringslivet	333	406	1 980	2 499	902	328 671
<i>Varehandel</i>			816		307	282 169
<i>Faglig og teknisk tjenesteyting</i>			123		66	395 996
<i>Private helse og sosialtjenester</i>			151		66	363 429
<i>Næringsmidler</i>			121		54	368 737
<i>Finansinstitusjoner</i>			44		53	495 138
SUM Næringslivet	738	815	4 759	8 193	3 075	
Offentlig (etater og foretak)	63		3 283		1 061	323 290
SUM Senjaregionen	1 616		8 042		4 136	

Senjaregionen er den minste sysselsettingsregionen i utredningsområdet. Kun fire prosent er sysselsatt i denne regionen. Offentlig sektor er stadig en stor arbeidsgiver med 41 prosent av de sysselsatte. Reiseliv utgjør en høyere andel av de sysselsatte i Senjaregionen enn en LoVeSe og utredningsområdet, med åtte prosent av de sysselsatte i regionen. Maritim, olje og gass er nærmest ikke eksisterende i regionen.

Figur 50 Sysselsetting i Senjaregionen sett opp mot total sysselsetting i utredningsområdet fordelt på næring

Sysselsetting i Senjaregionen fordelt på næring og Senjaregionens sysselsetting i prosent av utredningsområdet Kilde: Menon/SSB/Proff

Næringslivet i Senjaregionen

Næringslivet på Senja domineres av fire næringer, fisk og havbruk, bygg og anlegg, reiseliv og resten av næringslivet. Naturlig nok er fiskeindustrien dominerende og størst målt i verdiskaping. Resten av næringslivet

sysselsetter flest, der varehandel er dominerende med 42 prosent av de sysselsatte i restkategorien. Posten, som sorterer under denne restkategorien er på listen over de bedriftene med flest sysselsatte i Senjaregionen.

Fisk og havbruk er en særlig viktig næring i Senjaregionen og fire av de største selskapene i regionen har sitt virke i denne næringen. Disse fire bedriftene sysselsetter 42 prosent innen fisk og havbruk og er av stor betydning for sysselsetting i regionen generelt. Fiske og havbruksnæringen er i stor grad rettet mot oppdrett (eksempelvis SalMar og Brødrene Karlsen) og bearbeiding (eksempelvis Nergård og Stella Polaris).

Bygg og anlegg sysselsetter også mange i Senjaregionen. Troms Kraft Entreprenør er den største bedriften. De største bedriftene leverer utførende byggetjenester eller de produserer varer for byggenæringen. Sammen med prosessindustrien med blant annet Finnfjord (ferrosilicium) og Nicopan (verdens nordligste isolerglassprodusent) bidrar disse næringene med faste varige arbeidsplasser i regionen.

Cominor⁸ er en betydelig aktør i reiselivsnæringen i Senjaregionen. Selskapet ble etablert i 2008 og morselskapet er Hurtigruta. Cominor sysselsetter i dag 73 prosent av de ansatte i næringen. De andre bedriftene innen reiseliv på Senja er primært mindre bedrifter innen overnatting og servering. Til forskjell fra flere av regionene i utredningsområdet oppgir reiselivsnæringen i Senjaregionen høyere lønn per ansatt med nesten 400 000 i årslønn. Med unntak av reiselivsnæringen i Ofoten og Salten ligger denne på 250 000 til 300 000 i de andre regionene.

Også i Senjaregionen er snittlønnen per ansatt høyest innen fisk og havbruk med 588 400 i 2010. Men til forskjell fra andre regioner finner vi en høy snittlønn per ansatt i flere næringer. Med få ansatte lykkes maritim, olje- og gass næringen og i snitt å lønne sine ansatte med 572 000 i 2010. De største bedriftene med flest ansatte er verft og tjenesteleverandører. Tilsvarende finner vi innen prosess og teknologibedrifter som i 2010 har en snittlønn per ansatt på 550 000. Selv om Finnfjord trekker opp snittet finner vi generelt et høyt lønnsnivå hos flere av bedriftene, selv om det også her er store variasjoner.

Ser vi bort i fra Cominor er et fåtall av de største bedriftene i Senjaregionen målt i antall ansatte nyetableringer i perioden. Cominor overtar driften etter Troms Innland Rutebil (AS TIRB) og for så vidt ikke er en helt ny bedrift. De fleste større bedriftene i 2010 målt i sysselsatte er også det i 2004. Spesielt Finnfjord som sysselsetter mange både i 2004 og i 2010.

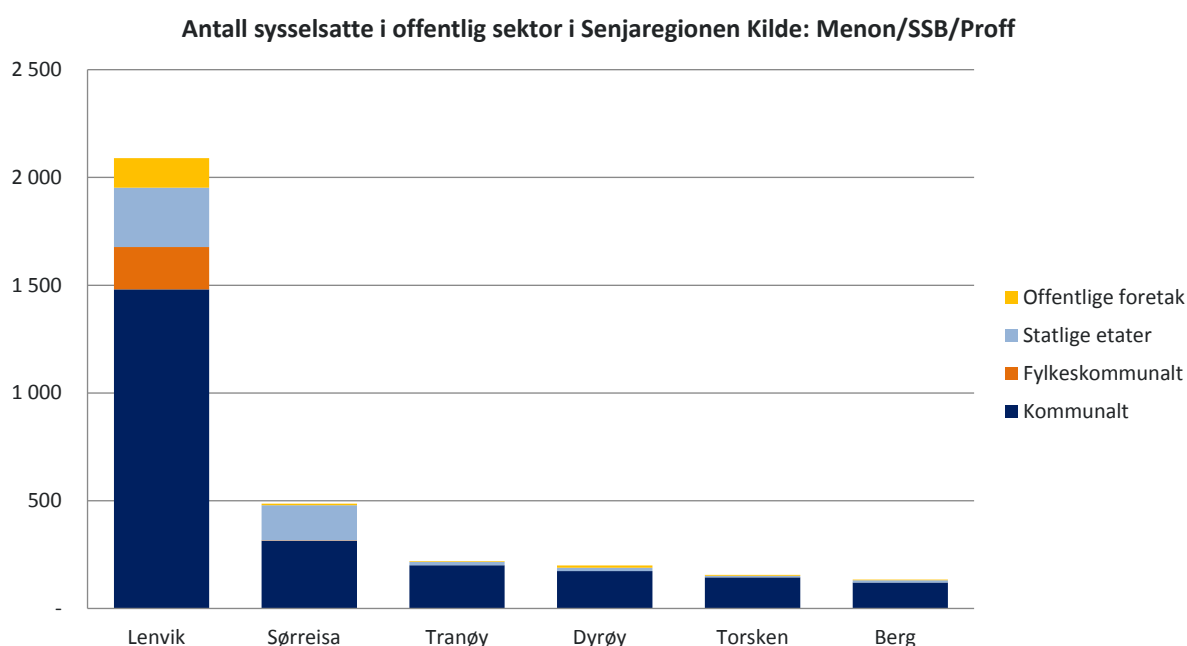
De minste næringene i Senjaregionen målt i sysselsetting er maritim, olje og gass, tele, media og it og logistikk og transport. Mens maritim, olje og gass klarer å ta ut høy lønn per ansatt er denne noe lavere innen media, tele og it. Næringen består av seks bedrifter der Telenor, Troms Folkeblad og Bladet Nordlys er sentrale aktører.

Offentlig sektors rolle og aktivitet i Senjaregionen

Offentlig sektor er av stor betydning for den totale sysselsettingen i Lofoten der 41 prosent av de sysselsatte jobber i offentlig sektor. Figuren under fordeler 3 283 ansatte i offentlig sektor ut på hvor i den offentlige tjenesteytende sektor de er ansatte. Også her finner vi en betydelig overvekt av de ansatte i kommunal sektor.

⁸ AS TIRB (Troms innland rutebil) er morselskap i et nordnorsk konsern med hovedkontor på Finnsnes i Troms fylke. Konsernet TIRB består av fem bedrifter der virksomheten omfatter gods- og persontransport, service og vedlikehold av tyngre kjøretøy. Cominor, som driver personbefordring med buss, er det største av datterselskapene. Deres geografiske virksomhetsområde er pr. idag Troms, Nordland, Finnmark, Oslo og Østfold.

Figur 21 Offentlige ansatte i Senjaregionen

I Senja står det offentlige for 41 prosent av sysselsettingen. I Senja utgjør kommunale etater 74 prosent av sysselsettingen. Senjaregionen har færrest ansatte i offentlige foretak og statlige etater i hele utredningsregionen. Det er få offentlige virksomheter og statlige etater lokalisert i Senjaregionen. Fylkeskommunal sysselsetting og verdiskaping utgjør en mindre andel av den samlede offentlige aktiviten her enn i utredningsregionen for øvrig. Den store majoriteten av fylkeskommunale ansatte jobber i Lenvik, mens de øvrige arbeider i Sørreisa.

På Finnsnes i Lenvik ligger Senja tingrett, et distriktkontor for Fiskeridirektoratet og regionskontoret for Arbeidstilsynet Nord-Norge. Forsvarets kontroll- og varslingssentret for luftrommet i Nord-Norge ligger i Høggruppen i Sørreisa kommune. Andre organisatoriske enheter i Høggruppen inkluderer teknisk personell knyttet til drift av Forsvarets IKT-avdelingen. Disse er underlagt Forsvarets logistikkorganisasjon.

Senjas største offentlige foretak er Universitetets sykehuset Nord-Norge HF med 113 ansatte i Lenvik og 6 ansatte i Dyrøy i 2010. Det andre offentlige foretaket i Senja er Senja Avfall IKS med 45 ansatte i Lenvik.

Næringslivet i Senjaregionens kommuner

Bryter vi næringslivet i Senjaregionen ned på kommunenivå finner vi at fisk og havbruk er den dominerende næringen i Tranøy, Torsken og Berg kommune. På Dyrøy sysselsetter bygg og anlegg flest, mens resten av næringslivet er størst i Sørreisa og Lenvik kommune. Nesten alle bedriftene er lokalisert i Lenvik kommune. Det er også her flesteparten i Senjaregionen bor. At vi finner et større handels- og tjenestesentrum i Lenvik er derfor ikke overraskende.

Bygg og anlegg og resten av næringslivet sysselsetter flest i **Sørreisa kommune**. I tillegg skaper Forsvarets aktiviteter i området både sivile og militærarbeidsplasser. De største virksomhetene i kommunen er innen bygg og anlegg der bedriften Ferdighus AS sysselsetter flest. Andre større næringer i Sørreisa er lokal tjenesteyting og varehandel.

Sammensettingen av næringslivet i **Dyrøy kommune** er relativt likt det vi fant i Sørreisa. Næringene som sysselsetter flest er bygg og anlegg og resten av næringslivet. Demas AS sysselsetter flest i 2010. Bedriften er

leverandør av lavspente tavleprodukter til elektrobransjen. Dyrøy Mat er en annen større bedrift i kommunen. De er en regional leverandør av kjøtt og fiskevarer, catering og ferdigmat. Bak selskapet står en gruppering av lokale private eiere. I tillegg er Dyrøy kommune medeier i bedriften.

Næringslivet i **Tranøy kommune** omfatter jordbruk og fiske /fiskeoppdrett, og ellers en stor del offentlig og privat tjenesteyting, transport, småindustri, bygg og anlegg. SalMar Nord er den største bedriften målt i sysselsetting og sammen med Nicopan (isoleringsglass) og Eidet Handel (dagligvare), sysselsetter disse tre bedriftene 40 prosent av de ansatte i privat sektor.

I **Torsken kommune** er fisk og havbruk den dominerende næringen. På grunn av sin strategiske beliggenhet i forhold til de store fiskefeltene utenfor Troms, har fiskerier og fiskeindustri en sentral plass i kommunens næringsliv. Gryllefjord Fryseri AS, som er en del av Nergårdkonsernet, er den største bedriften. I 2010 begynte arbeidet med en ny molo på stedet for å bedre liggeforholdene for fiskeflåten. Moloen vil bli Norges største med en lengde på 300 meter, bunnbredde på 130 meter og høyde på 45 meter fra havbunnen.

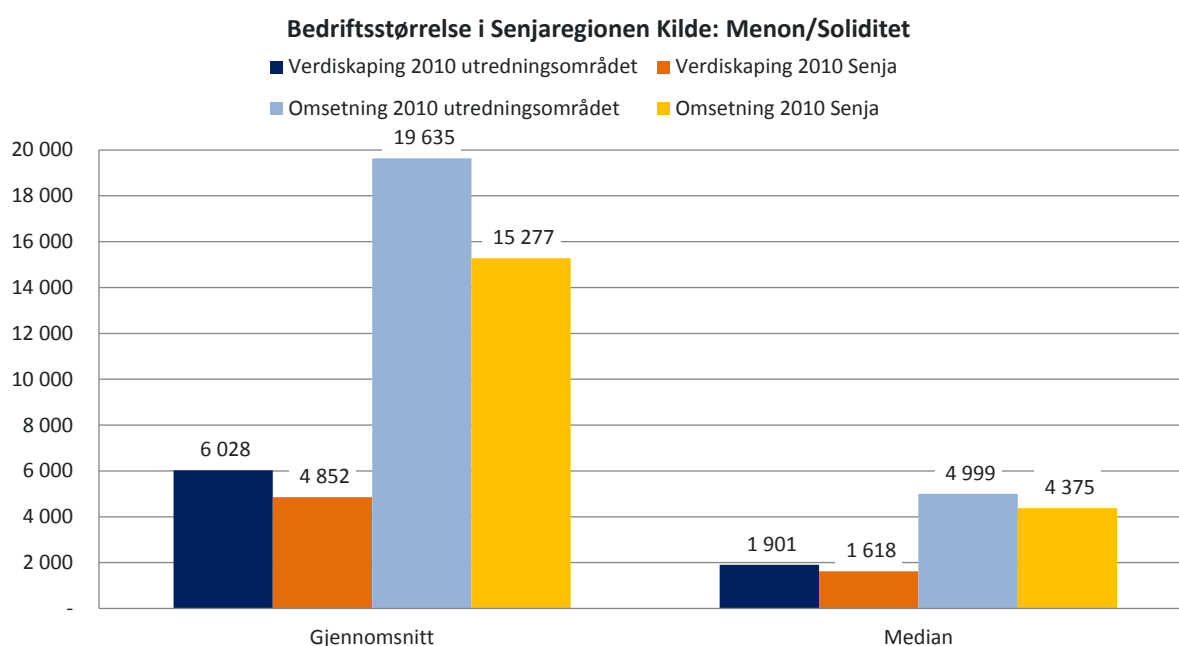
Næringslivet i **Berg kommune** er spredt utover flere næringer. Selv om fisk og havbruk er dominerende med Nergård sild og Nergård reker som de to største bedriftene, finner vi også sysselsatte innen bygg og anlegg prosessindustri (Skaland Graphite AS), reiseliv (Senja reiseliv) og resten av næringslivet. Bedriftene innen bygg og anlegg er i stor grad eiendomsselskaper.

Lenvik kommune er den største kommunen målt i sysselsetting i Senjaregionen. Med unntak av to bedrifter er de største bedriftene i Senjaregionen lokalisert i Lenvik kommune. Resten av næringslivet sysselsetter flest i kommunen med byen Finnsnes som handels- og regionsenter. På kommunes hjemmesider beskrives regionen er en av de tyngste eksportregionene i Norge på fisk og fiskevarer, der Lenvik er vertskommune for en viktig hjørnesteinsbedrift som produserer ferrosilium (Finnfjord AS). Næringslivet i regionen står for en stor andel av den totale eksportverdien i Troms.

Snitt, størrelse, alder og selskapsform på bedriftene i Senjaregionen

Når man skal studere bedriftenes størrelse har vi valgt å presentere dette ut fra gjennomsnittet og medianbedriften innenfor regionen. Det er kun basert på regnskapspliktige foretak da tilsvarende informasjon ikke er tilgjengelig for enkeltpersonsforetak.

Figur 22 Bedriftsstørrelser Senjaregionen i 1000 NOK

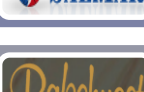
Som man ser av figuren ligger både gjennomsnittlig verdiskapingen og omsetningen i bedriftene i Senjaregionen under gjennomsnittet i utredningsområdet totalt. Gjennomsnittsbedriften i Senjaregionen har en omsetning på 15,2 millioner i 2010 mot snittet i alle regionene på 19,6 millioner kroner. Sett i forhold til utredningsområdet finner vi færre større bedrifter lokalisert i Senja noe som trekker gjennomsnittet ned. Medianbedriften er også mindre i Senjaregionen enn i utredningsområdet generelt, både målt i omsetning og målt i verdiskaping. Dette støtter opp om at bedriftene på Senja generelt er mindre enn i utredningsområdet for øvrig. Målt i verdiskaping ligger Senjaregionen 1,2 millioner under snittet for medianbedriften i utredningsområdet.

I Senjaregionen finner vi flere enkeltpersonsforetak/ansvarlige selskaper enn aksjeselskaper. Dette fant vi også i Lofoten. Av totalt 1 500 bedrifter er 738 registrert som AS og 815 som enkeltpersonsforetak/ansvarlige selskaper. Av disse finner vi flest innen bygg og anlegg, fisk og havbruk, samt landbruk (resten av næringslivet). I tillegg finner vi 24 selskaper registrert som Norskregistrert Utenlandsk Foretak (NUF).

De største foretakene i Senjaregionen⁹

Figuren under viser alle bedrifter i Senjaregionen med over 40 ansatte, totalt ti stykker. De største foretakene representeres av en rekke ulike næringer, slik som fisk og havbruk, reiseliv, prosessindustri og lokal tjenesteyting. Telenor har to avdelinger i Senjaregionen. I Senjaregionene finner vi få bedrifter med over 100 ansatte. Dette til forskjell fra flere andre regioner i utredningsområdet. De største bedriftene er av større betydning for sysselsettingen generelt og verdiskapingen spesielt i regionen. Til sammen står de ti største bedriftene for 28 prosent av de sysselsatte i aksjeselskapene og 31 prosent av verdiskapingen i aksjeselskapene i Senjaregionen.

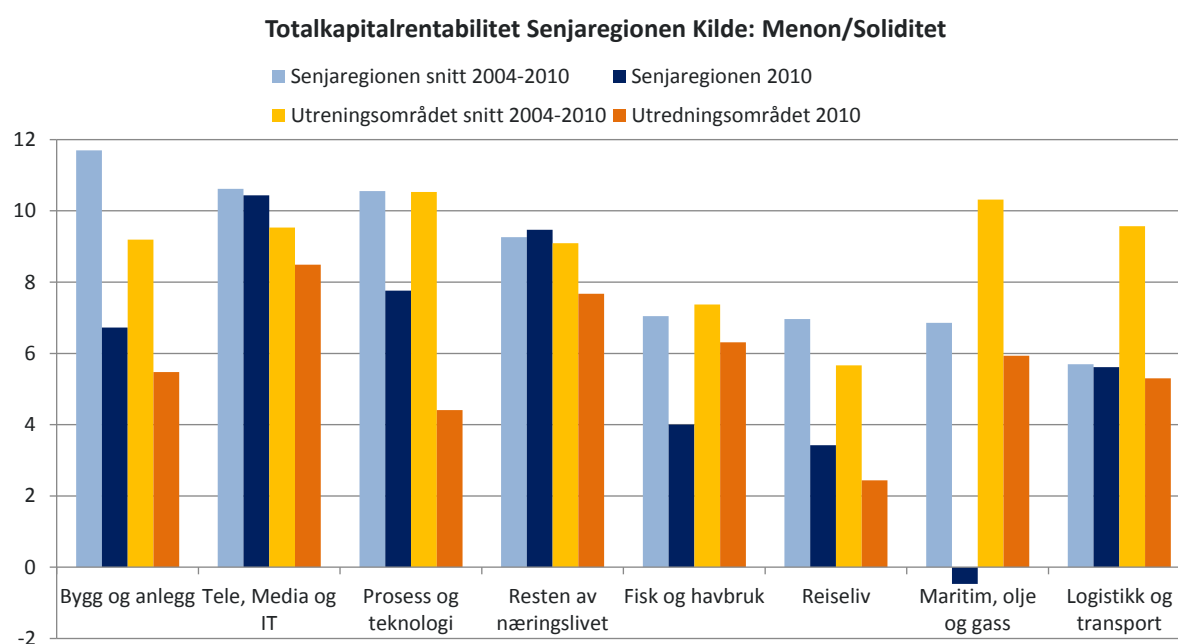
⁹ Listen med de største bedriftene tar utgangspunkt i ansatte i fysiske avdelinger lokalisert i utredningsområdet og ikke konserndata. Siden vi er opptatt av den faktiske sysselsetting i utredningsområdet vil det komme skjev ut hvis vi rapporterer ansatte tall på konsernnivå da mange av disse kan være ansatt utenfor utredningsområdet eller i andre deler av utredningsområdet.

	1. COMINOR AS • Kategori: Reiseliv • Verdiskaping: 225 mill. • Sysselsetting: 475
	2. FINNFJORD AS • Kategori: Prosessindustri • Verdiskaping: 207 mill. • Sysselsetting: 133
	3. TELENOR MOBIL AS • Kategori: It, tele, media • Verdiskaping: 100 mill. • Sysselsetting: 122
	4. BRØDRENE KARLSEN AS • Kategori: Fisk og havbruk • Verdiskaping: 34 mill. • Sysselsetting: 81
	5. NERGÅRD SENJA AS • Kategori: Fisk og havbruk • Verdiskaping: 27 mill. • Sysselsetting: 68
	6. STELLA POLARIS AS • Kategori: Fisk og havbruk • Verdiskaping: 32 mill. • Sysselsetting: 50
	7. TROMS KRAFT ENTREPRENØR AS • Kategori: Bygg og anlegg • Verdiskaping: 33 mill. • Sysselsetting: 44
	8. POSTEN NORGE AS • Kategori: Annet • Verdiskaping: 21 mill. • Sysselsetting: 43
	9. SALMAR NORD AS • Kategori: Fisk og havbruk • Verdiskaping: 225 mill. • Sysselsetting: 42
	10. BAKEHUSET NORD-NORGE AS • Kategori: Annet • Verdiskaping: 17 mill. • Sysselsetting: 41

Lønnsomhet til bedriftene i Senjaregionen

Lønnsomheten til næringene er her uttrykt som totalkapitalrentabilitet. Totalkapitalrentabiliteten viser avkastningen til næringen tatt i betraktning den kapitalen som er anskaffet (gjeld og egenkapital) i året som har vært. Nøkkeltallet kan sees på som et mål på hvor effektivt bedriften utnytter kapitalen. Dersom totalkapitalrentabiliteten er lavere enn bankrenten, betyr det at kapitalen virksomheten anvender ikke blir utnyttet på en optimal måte. Ved sammenlikning på tvers av bransjer er dette målet mest relevant. Totalkapitalrentabiliteten bør normalt være minst like høy som den gjennomsnittlige lånerenten. I figuren under sammenlikner vi totalkapitalrentabiliteten i 2010 og snittet for næringene i Senjaregionen med tilsvarende næringer i utredningsområdet.

Figur 23 Lønnsomhet målt i totalkapitalrentabilitet

Resten av næringslivet var mer lønnsomt i 2010 enn både snittet i regionen over de syv siste årene og utredningsområdet for øvrig. Generelt er det mindre variasjoner mellom avkastningen i 2010 og snittet over de syv siste årene i Senjaregionen enn i utredningsområdet.

Prosess og teknologi oppnår samme avkastning på kapitalen over de syv siste årene som bedriftene i utredningsområdet totalt. Bedriftene i Senjaregionen oppnår likevel en betydelig bedre avkastning i 2010 enn i næringen sett utendert ett i utredningsområdet.

Bygg og anlegg er den mest lønnsomme næringen i Senjaregionen de siste syv årene sett under ett. Selv om lønnsomheten falt kraftig i 2010 oppnådde byggebedriftene i Senjaregionen en høyere avkastning på den investerte kapitalen enn i utredningsområdet for øvrig i 2010.

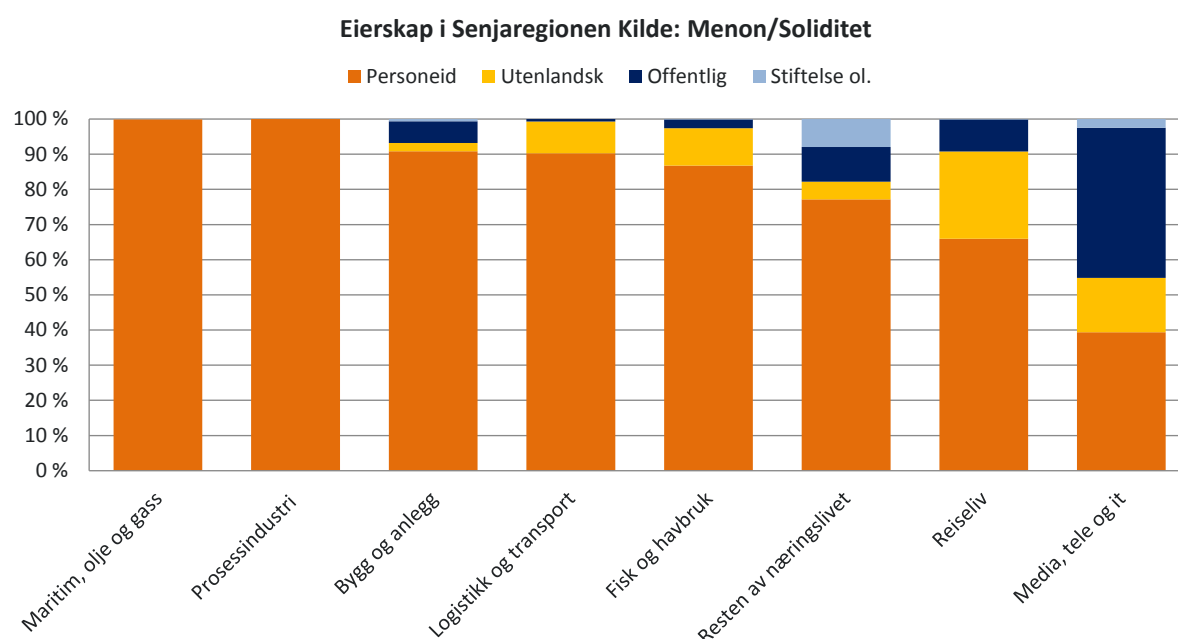
I 2010 var tele, media og IT den næringen i Senjaregionen som oppnådde høyest avkastning på kapitalen. Snittet for 2010 ligger like under snittet for de syv siste årene i regionen og over avkastningen i utredningsområdet generelt. Samtlige bedrifter i denne kategorien i Senjaregionen har positiv avkastning på egenkapitalen.

Lønnsomheten til maritim, olje og gass er betydelig lavere i Senjaregionen enn i utredningsområdet for øvrig. Snittet i regionen trekkes ned av negativ avkastning på kapitalen i 2010. Fisk og havbruk oppnår også en lavere avkastning på kapitalen i 2010 enn utredningsområdet sett under ett. Snittet for de syv siste årene for næringen i Senjaregionen ligger noe under snittet i utredningsområdet.

Eierskap i næringslivet i Senjaregionen

Eierskap kan defineres på ulike måter. Det er her delt inn i fire ulike grupper. Personlige selskaper har en majoritetseierpost fra en norsk person, der eierstyringen hviler på en persons beslutninger. Definisjonene av stiftelser dekker selveide foretak, medlemsbedrifter, andelslag og foreninger. I tillegg har man norske offentlig eide selskaper og alle typer utenlandske eiere. Dette vil da både dekke offentlig og privat utenlandsk eierskap.

Figur 6 Eierskap basert på største eier som andel av antall ansatte i næringen

Senjaregionen har en høy grad av personeide virksomheter som største eier i foretakene. Maritim, olje og gass og prosessindustri har utelukkende personlig eierskap som største eier i foretakene målt i antall ansatte. Reiseliv er den næringen med høyeste tilstedeværelse av utenlandsk eierskap med 25 prosent. En stor eier dominerer bildet, Heinswreich Enterprise LP med betydelig eierskap i Cominor AS. Den høye andelen offentlig eierskap innenfor media, tele og IT er hovedsakelig det statlige eierskapet i Telenor.

Det er en fragmentert eierstruktur i Senjaregionen med få dominerende eiere i næringslivet fordi store deler av næringslivet består av små bedrifter med få ansatte.

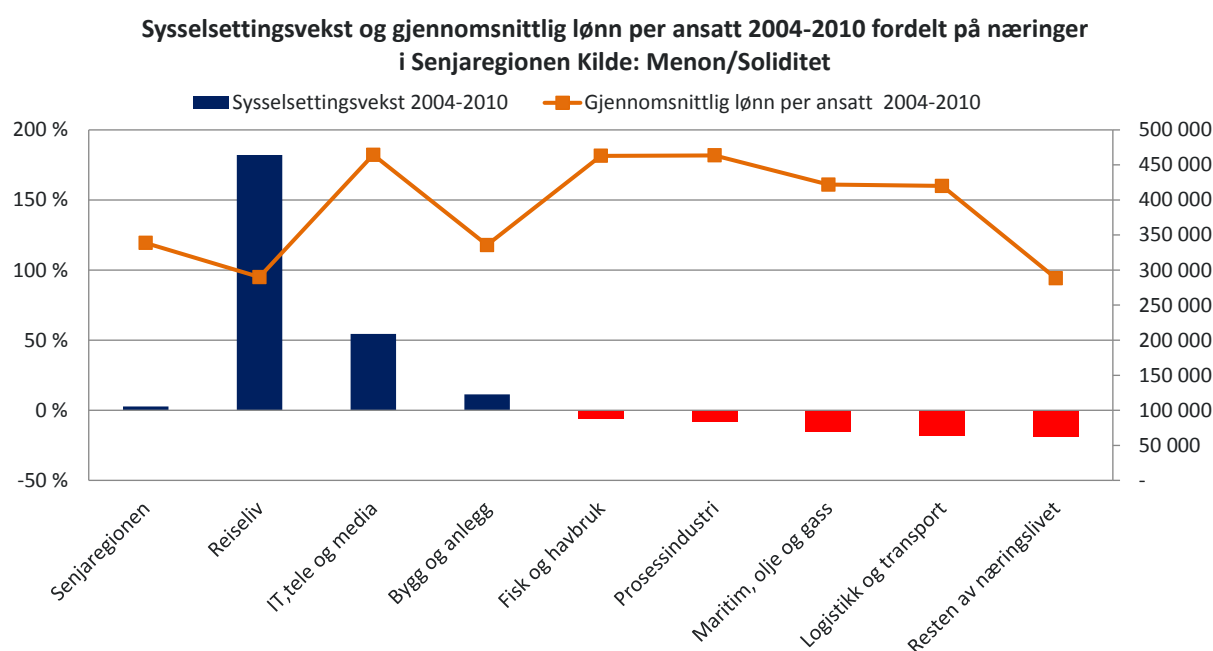
Vekst i næringslivet i Senjaregionen

Vel så viktig som å se på næringenes økonomiske nøkkeltall i absolutte størrelser er vekst. Vekst diskuteres ut fra vekst i sysselsetting og vekst i verdiskaping. Til slutt ser vi på i hvilke næringer nyetableringene har kommet.

Vekst i sysselsetting

Sysselsettingsvekst er et tegn på økt aktivitet i en næring. For en region er det lønnsomt om sysselsettingsveksten kommer i næringer med høy lønnsevne. Figur under viser lønn per ansatt per næring i regionen i snitt 2008-2010 og vekst i antall sysselsatte i næringen fra 2004 – 2010.

Figur 25 Sysselsettingsvekst i Senjaregionen

Det har nesten ikke vært sysselsettingsvekst i Senjaregionen i perioden. De fleste næringene i Senjaregionen kan vise til en reduksjon i antall sysselsatte. Selv om nedgangen er relativt liten i prosent har det betydning for regionen. Den største reduksjonen på 19 prosent har kommet i resten av næringslivet som sysselsetter flest i regionen i 2010. Utviklingen har kommet selv om befolkningsutviklingen i Senjaregionen fra 2004 til 2010 har vært svakt positiv. Resten av næringslivet betaler i tillegg i snitt lavest lønn per ansatt.

Over de siste syv årene var bygg og anlegg den mest lønnsomme næringen i Senjaregionen målt i totalkapitalrentabilitet. I 2010 sysselsetter næringen rundt 20 prosent av de ansatte i næringslivet. Til tross for dette har næringen hatt marginal sysselsettingsvekst. Bygg og anleggsnæringen i Senjaregionen betaler i snitt lav lønn per ansatt.

Reiselivsnæringen har hatt sterkest sysselsettingsvekst i Senjaregionen i perioden 2004 til 2010. Næringen sysselsetter rundt elleve prosent av totalt antall sysselsatte, en relativt liten andel. Veksten kommer primært gjennom omstruktureringen av AS TIRB (Troms innland rutebil) der persontransporten ble skilt ut i selskapet Cominor som er lokalisert i regionen.

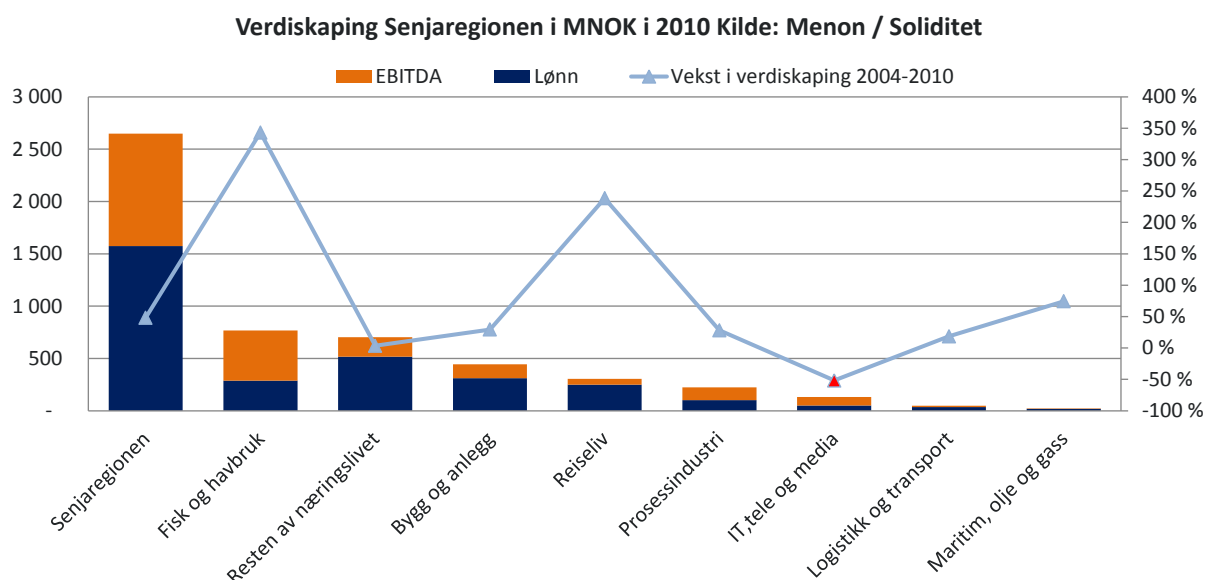
Til tross for høyt lønnsnivå innen fisk og havbruk og prosessindustri og teknologibedrifter er sysselsettingen redusert i perioden. Finnfjord, som er den største bedriften innen prosessindustri har ansatt flere i perioden, noe som gir god stabilitet for regionen. Sysselsettingsnedgangen har i stor grad kommet i de mindre bedriftene, samt at Midt Troms Kjøleservice AS med 25 ansatte i 2004 er nedlagt.

Fisk og havbruk viser også til en reduksjon i sysselsettingen i perioden på seks prosent. Denne nedgangen har primært kommet som en følge av kutt i antall ansatte i Refa Frøystad Group AS, som driver innen redskapsutvikling, salg og service, Stella Polaris (rekefordeling) og hos tråleren Tromsland som ble solgt til Finnmark i 2006. Bare med salget av Tromsland forsvant 30 arbeidsplasser. I Folkebladet.no får skyhøye oljepriser, lave rekepriser og bare en halv torsketrålkonsesjon skylden for at økonomien ikke hang sammen.

Vekst i verdiskaping

Verdiskaping viser avkastningen for samfunnet av aktiviteten. Denne kan deles opp i to deler, lønn til de sysselsatte og driftsresultat før avskrivning og nedskrivning.

Figur 26 Verdiskaping fordelt på næringer i Senjaregionen

Betydningen som fisk og havbruksnæringen har for Senjaregionen ser vi tydelig målt i verdiskaping. Ikke bare er fisk og havbruk størst målt i absolutt verdiskaping i 2010, men veksten fra 2004 til 2010 har også vært betydelig. Oppdrettsnæringen i Senjaregionen utgjør en større andel av den totale verdiskapingen på nesten 800 milliarder. Den samfunnsøkonomiske avkastningen av fisk og havbruk er i størst grad knyttet til et betydelig driftsoverskudd før avskrivninger og nedskrivninger (EBITDA). Veksten fordeles over flere selskaper. Næringen fremstår som kapitalintensiv fremfor arbeidsintensiv. I likhet med fisk og havbruk finner vi sterk vekst i verdiskapingen i reiselivsnæringen i Senjaregionen i perioden. Veksten skyldes primært omstruktureringen av AS TIRB (Troms innland rutebil) der persontransporten ble skilt ut i selskapet Cominor som er lokalisert i regionen.

Resten av næringslivet er også av stor betydning for næringslivet i Senjaregionen. Til forskjell fra fisk og havbruk finner vi en beskjedent vekst i verdiskaping i resten av næringslivet på fire prosent. Resten av næringslivet er arbeidsintensivt med en høy andel av verdiskapingen knyttet til lønnskostnader.

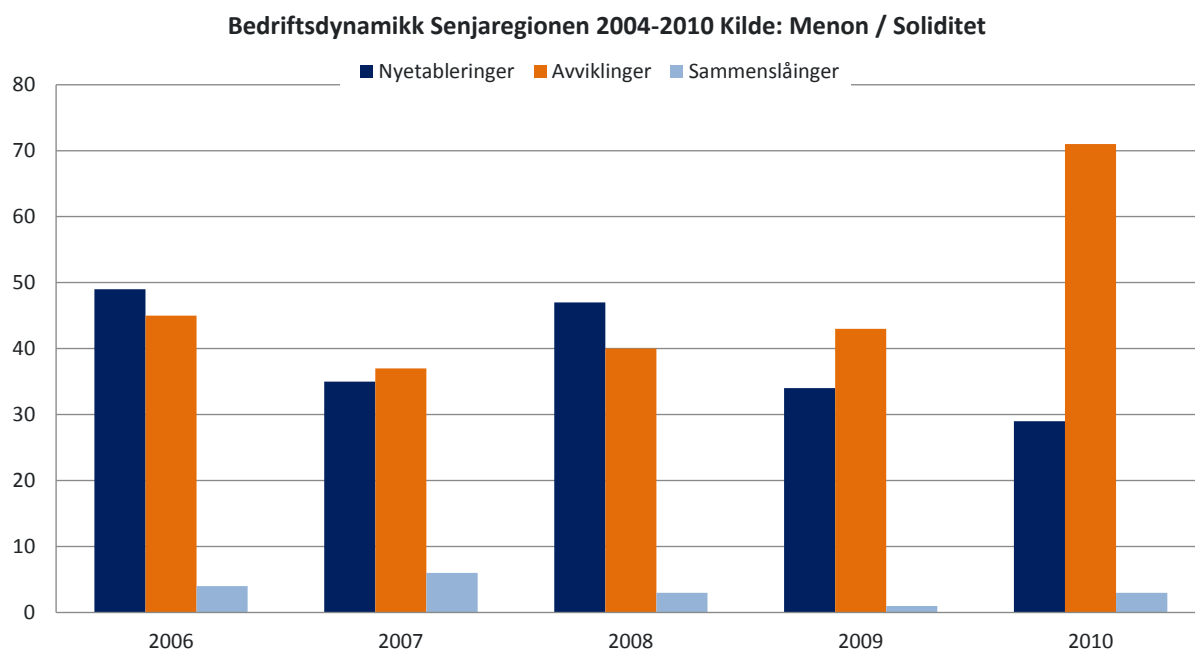
IT, tele og media er den eneste næringen med negativ vekst i verdiskaping i Senjaregionen. Selv om næringen sysselsetter et mindre antall personer i regionen kan den vise til god avkastning på kapitalen både i 2010 og i perioden. Den negative utviklingen skyldes ene og alene Telenor Mobil som har flere avdelinger etablert i regionen. Gjennom Cominor sysselsetter reiselivsnæringen et betydelig antall personer i næringslivet i Senjaregionen. Verdiskapingsveksten skyldes ene og alene resultatene i dette selskapet.

Maritim, olje og gass og logistikk og transport er de minste næringene i Senjaregionen målt i verdiskaping. Begge næringene sysselsetter et mindre antall personer. Svake resultater i noen av selskapene i logistikk og transport trekker ned den aggregerte verdiskapingen i næringen.

Bedriftsdynamikk i Senjaregionen

Figuren under viser antall nyetableringer, avviklinger og sammenslåinger i Senjaregionen. Antall avviklinger er markant større i 2010 enn i de andre årene. I begynnelsen av perioden er antall nyetableringer større enn avviklinger – et bilde som snur seg mot slutten av perioden. Antall sammenslåinger holder seg relativt stabilt lavt. Ser vi bort fra 2008 er antall nyetableringer fallende i hele perioden. Til tross for noe variasjon ligger antallet nyetableringer og avviklinger på et lavt nivå, sammenlignet med andre regioner.

Figur 27 Bedriftsdynamikk

3.3. Vesterålen

Oppsummering: Næringsstruktur og offentlig sektor i Vesterålen

- I Vesterålen sysselsetter det private næringslivet 60 prosent av totalt antall sysselsatte. Lønn per ansatt ligger betydelig høyere i store deler av det private næringslivet enn i offentlig sektor.
- Som i resten av LoVeSe er sysselsettingen i Vesterålen preget en stor andel offentlige arbeidsplasser. Hele 40 prosent av sysselsettingen er innenfor offentlig sektor.
- Målt i sysselsetting er det tre næringer som dominerer i Vesterålen. Tilsvarende som for Lofoten og Senjaregionen finner vi flest ansatte i resten av næringslivet innen varehandel. I tillegg sysselsetter bygg og anlegg og fisk og havbruk mange. Næringene med flest ansatte er alle representert med bedrifter på listen over de største foretakene. Innen fisk og havbruk finner vi flest sysselsatte innen bearbeiding, tjenester og utstyr. Fem av de største bedriftene innen fisk og havbruk i Vesterålen tilhører dette segmentet. Fiskeri er dominerende målt i antall selskaper. De fleste sysselsatte i bygg og anleggsnæringen jobber innen utførende virksomhet.
- Gjennomsnittsbedriften i Vesterålen har lavere verdiskaping og omsetning enn i utredningsområdet. Medianbedriften er også mindre i denne regionen. Vi finner med andre ord færre store bedrifter i Vesterålen enn i utredningsområdet sett under ett.
- Resten av næringslivet og maritim, olje og gass er de mest lønnsomme næringene i Vesterålen de siste syv årene i snitt. I Vesterålen finner vi flest ansatte i resten av næringslivet. Med unntak av tele, media og it har næringene i Vesterålen i 2010 oppnådd en lavere avkastning på investert kapital enn de foregående årene samlet.
- Målt i antall ansatte er et fåtall store eiere i Vesterålen. Hvis man skal trekke frem noen er eiere fra familien Nilsen i Leonhard Nilsen & Sønner og familien Berg i Nordlaks Produkter viktige bidragsyttere til sysselsetting i regionen.
- Totalt sett har sysselsettingen gått ned i Vesterålen i perioden 2004 til 2010. En negativ utvikling i antall sysselsatte finner vi innen resten av næringslivet, reiseliv, og it, tele og media.

Vesterålen¹⁰ består av fem kommuner, alle i Nordland fylke. Tabellen under viser nøkkeltall for næringslivet i Vesterålen for 2010 fordelt på syv næringer, en restnæring som dekker resten av privat næringsliv, samt ansatte i offentlig sektor og statlige etater. Tabellen viser omfanget av bedrifter, antall sysselsatte, omsetning, verdiskaping og lønnskostnader per ansatt. Omsetning og verdiskapingstallene er oppgitt i millioner kroner. I Vesterålen sysselsetter det private næringslivet 60 prosent av totalt antall sysselsatte. Lønn per ansatt ligger betydelig høyere i store deler av det private næringslivet enn i offentlig sektor.

¹⁰ Vesterålen består av kommunene: Hadsel, Bø, Øksnes, Sortland og Andøy

Tabell 9 Næringslivet og offentlig sektor i Vesterålen

	Antall bedrifter		Antall sysselsatte	Omsetning MNOK	Verdiskaping MNOK	Lønn/ansatt
	AS	ENK/ANS				
Bygg og anlegg	440	185	1 687	3 118	1 215	467 194
Tele, Media og IT	14	22	83	166	53	450 517
Fisk og havbruk	111	222	1 272	6 004	1 638	586 472
<i>Fiskeri</i>	63		20	734	399	
<i>Oppdrett</i>	19		212	1 841	664	
<i>Bearbeiding, tjenester og utstyr</i>	29		818	3 430	474	
Logistikk og transport	24	82	268	278	160	385 636
Maritim, olje og gass	64	3	371	763	280	540 540
Prosess og teknologi	14	33	101	149	52	433 103
Reiseliv	66	36	385	277	158	305 746
Resten av næringslivet	597	569	3 498	5 870	1 837	358 869
<i>Varehandel</i>			1 425		583	303 941
<i>Finansinstitusjoner</i>			102		174	468 492
<i>Private helse og sosialtjenester</i>			319		164	427 841
<i>Kraftselskaper</i>			115		152	484 897
<i>Faglig og teknisk tjenesteyting</i>			247		146	459 726
SUM Næringslivet	1 330	1 152	7 665	16 625	5 394	
Offentlig (etater og foretak)	61		5 234		1 765	336 192
SUM Vesterålen	2 543		12 899	16 625	7 159	

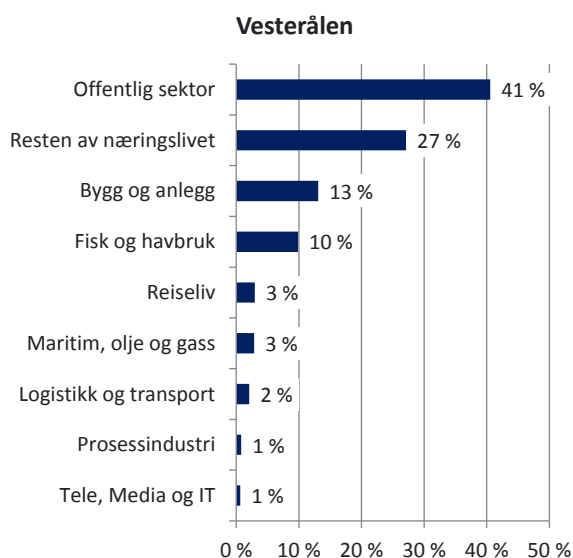
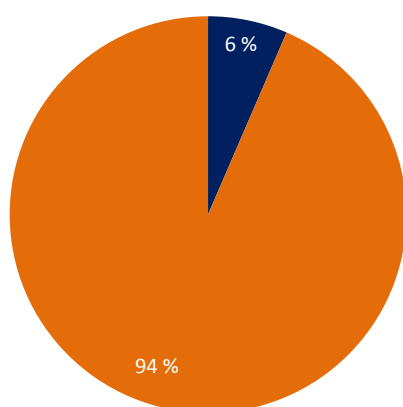
Sysselsettingen i Vesterålen er betydelig preget en stor andel offentlige arbeidsplasser. Hele 40 prosent av sysselsettingen er innenfor offentlig sektor. Bygg og anlegg utgjør den største enkeltnæringen med 13 prosent av de sysselsatte, mens det resterende næringslivet som ikke er spesifisert utgjør 27 prosent. Over 40 prosent av disse er innenfor varehandel. Vesterålen utgjør seks prosent av sysselsettingen i utredningsområdet.

Figur 28 Sysselsetting i Vesterålen fordelt på næring og Vesterålens sysselsetting i prosent av utredningsområdet

Sysselsetting i Vesterålen fordelt på næring og Vesterålens sysselsetting i prosent av utredningsområdet

Kilde: Menon/Soliditet/SSB/Proff

- Andel sysselsatte i regionen av utredningsområdet
- Andel sysselsatte i andre regioner av utredningsområdet

Næringslivet i Vesterålen

Målt i sysselsetting er det tre næringer som dominerer i Vesterålen. Tilsvarende som for Lofoten og Senjaregionen finner vi flest ansatte i resten av næringslivet innen varehandel. I tillegg sysselsetter bygg og anlegg og fisk og havbruk mange. Næringene med flest ansatte er alle representert med bedrifter på listen over

bedrifter med flest sysselsatte. Innen fisk og havbruk finner vi flest sysselsatte innen bearbeiding, tjenester og utstyr. Fem av de største bedriftene innen fisk og havbruk i Vesterålen tilhører dette segmentet. Fiskeri er dominerende målt i antall selskaper. De fleste sysselsatte i bygg og anleggsnæringen jobber innen utførende virksomhet.

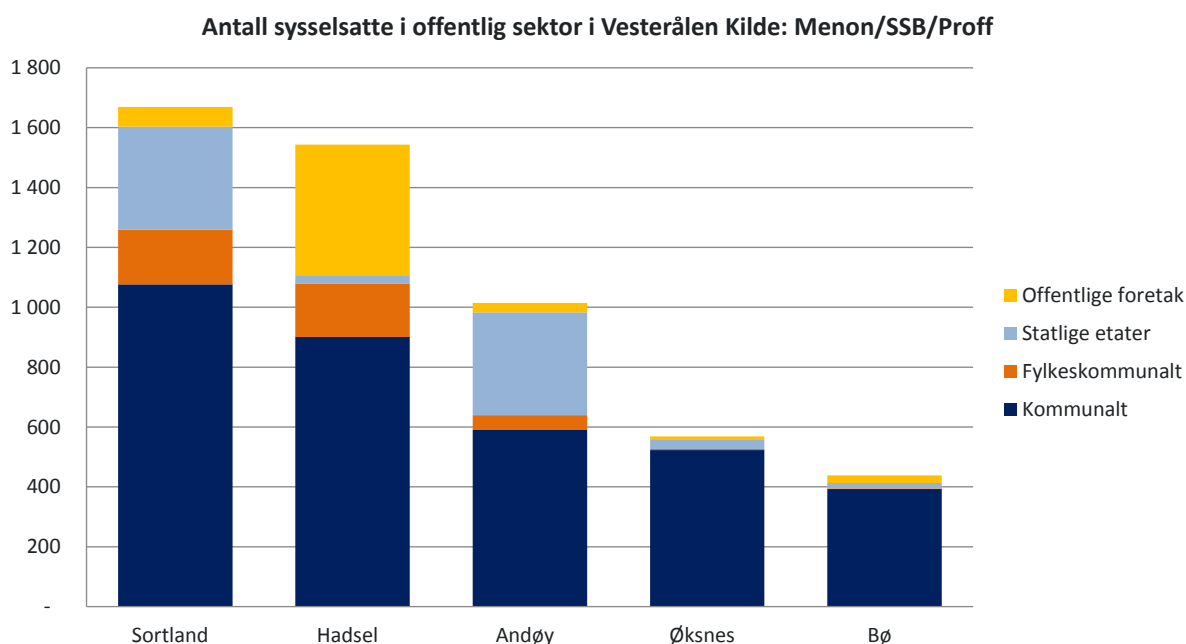
Av de mindre næringene er det reiselivsnæringen som har flest ansatte. På mindre steder er reiselivsnæringen sterkt knyttet opp mot handelsnæringen og næringene gir viktige ringvirkninger til hverandre. Lønn per ansatt i reiselivsnæringen er lavest i regionen, noe som tyder på mange deltidsansatte.

Lønn per sysselsatt er betydelig høyere innen fisk og havbruk enn i de andre næringene i Vesterålen. Sammenliknet med resten av næringslivet, som sysselsetter flest, mottar disse gjennomsnittlig halvparten av gjennomsnittlig årslønn innen fisk og havbruk. Likevel er det mindre differanse mellom lønn per ansatt i Vesterålen enn i andre regioner i utredningsområdet.

Offentlig sektors rolle og aktivitet i Vesterålen

Offentlig sektor er av stor betydning for den totale sysselsettingen i Vesterålen der 41 prosent av de sysselsatte jobber i offentlig sektor. Figuren under fordeler de 5 234 ansatte i offentlig sektor på hvor i de er ansatt. Til tross for overvekt av ansatte i kommunal sektor finner vi også en rekke sysselsatte innen offentlige foretak og statlige etater i Vesterålen.

Figur 29 Offentlige ansatte i Vesterålen

Det offentlige står for 41 prosent av sysselsettingen i Vesterålen. Kommunale etater utgjør 66 prosent de offentlige ansatte. Sysselsettingsandelen i fylkeskommunale etater ligger et lite hakk over andelen for hele utredningsregionen. Vesterålen har også ansatte i offentlige foretak.

Det fleste av de statlige etatene i Vesterålen er lokalisert på Sortland. Her ligger Vesterålen Tingrett, Jordskiftedomstolen for Lofoten og Vesterålen og et av Arbeidstilsynets tilsynskontor. Sortland er en av seks kommuner hvor Mattilsynet har deler av sitt hovedkontor og en av åtte byer hvor Mattilsynet har regionskontor. Universitetet i Nordland har en mindre campus på Stokmarknes i Hadsel kommune. Her

undervises det i økonomi og ledelse, helse og omsorg, samt førskoleyrket, i tillegg til at institusjonen tilbyr nett- og praksisbasert lærerutdanning for grunnskolen. Videre er Kystvaktskvadron nord med ledelse stasjonert på kystvaktstasjonen Sortland. Dessuten er flystasjonen på Andøy basen for Forvarets avdeling 133 Luftving. Avdeling 133 Luftving er Norges maritime patruljefly P-3 Orion og er fremst i Norge på nødhjelp ved skipbrudd. Rundt personer 300 arbeider i avdelingen med betydelig innslag av lokalbefolkningen.

Av de ansatte i offentlige foretak i Vesterålen i 2010 sysselsetter Nordlandsykehuset HF flest. Flesteparten av de sykehusansatte jobber i Hadsel, mens resten var spredt av de øvrige kommunene. Reno Vest IKS sysselsetter flest av de ikke-helserelaterte offentlige foretakene i regionen i 2010. De øvrige ansatte i selskaper med offentlig selskapsform i Vesterålen jobber i Helse Nord RHF, Statnett SF og Sykehusapotek Nordland HF.

Næringslivet i Vesterålens kommuner

Bryter vi Vesterålen ned på kommunenivå finner vi at fisk og havbruk er den dominerende næringen i Øksnes og Hadsel kommune, resten av næringslivet dominerer i Bø og Sortland, mens bygg og anleggsnæringen sysselsetter flest i Andøy kommune. Med unntak av Sortland har kommunen i Vesterålen hatt befolkningsnedgang fra utgangen av 2004 til utgangen av 2010 i følge SSB.

Næringslivet i **Hadsel kommune** er sterkt preget av fisk og havbruk. Fire av de største bedriftene i Vesterålen innen denne næringen er lokalisert i kommunen. Disse er Nordlaks (produksjon og foredling av laks og regnbueørret), Aker Seafoods (fangst), Norway Seafoods (foredling og salg) og Skretting (fiskefor). Hadsel kommune er det geografiske midtpunktet i Lofoten og Vesterålen og kommunen er et samferdselsknutepunkt med hurtigruteanløp to ganger i døgnet, lokal båttransport til omkringliggende øyer, bilferge til Lofoten og en av landets mest trafikkerte kortbaneflyplasser på Skagen. Resten av næringslivet sysselsetter også mange i kommunen. Kommunens sin sentrale plassering i Vesterålen har gitt god næring for handel- og service. Målt i innbyggere er Hadsel nest størst i Vesterålen.

Bø kommune er den minste kommunen i Vesterålen målt i sysselsetting. Resten av næringslivet sysselsetter en tredjedel i næringslivet i kommunen. I tillegg står fisk og havbruk sterkt i kommunen. Den største bedriften er Nergård Bø, som er den del av Nergård konsernet. I perioden har Bø kommune mistet arbeidsplasser og sammen med Øksnes kommune har de status som omstillingskommune¹¹ i 2010. Bortfallet av arbeidsplasser har i størst grad skjedd gjennom avviklinger av selskaper.

I **Øksnes kommune** finner vi noe høyere sysselsetting i næringslivet enn i Bø. Fisk og havbruk er den største næringen målt i antall sysselsatte og vi finner to av de største bedriftene i Vesterålen, Gunnar Klo (oppdrett, fangst og foredling) og Biomar (fiskefor) lokalisert i kommunen. Resten av næringslivet og bygg og anleggsnæringen står også for en større andel av de ansatte i næringslivet i kommunen. Øksnes ASVO AS, som (arbeidstrening og tilrettelagt arbeid) er ved siden av varehandel en større bedrift i restkategorien.

Sortland kommune er regionssenteret i Vesterålen. Kommunen er den eneste i Vesterålen med vekst i innbyggertallet fra utgangen av 2004 til utgangen av 2010. Sortland er handelssenteret i Vesterålen og vi finner 60 prosent av de sysselsatte i næringslivet i restkategorien. Bedriften ISS Facility Service sysselsetter flest i kommunen og på Sortland finnes kommunens eneste postkontor. Bedrifter innen maritim, olje og gass sysselsetter flere og den største bedriften er Polaris Crew som leier ut sjøpersonell.

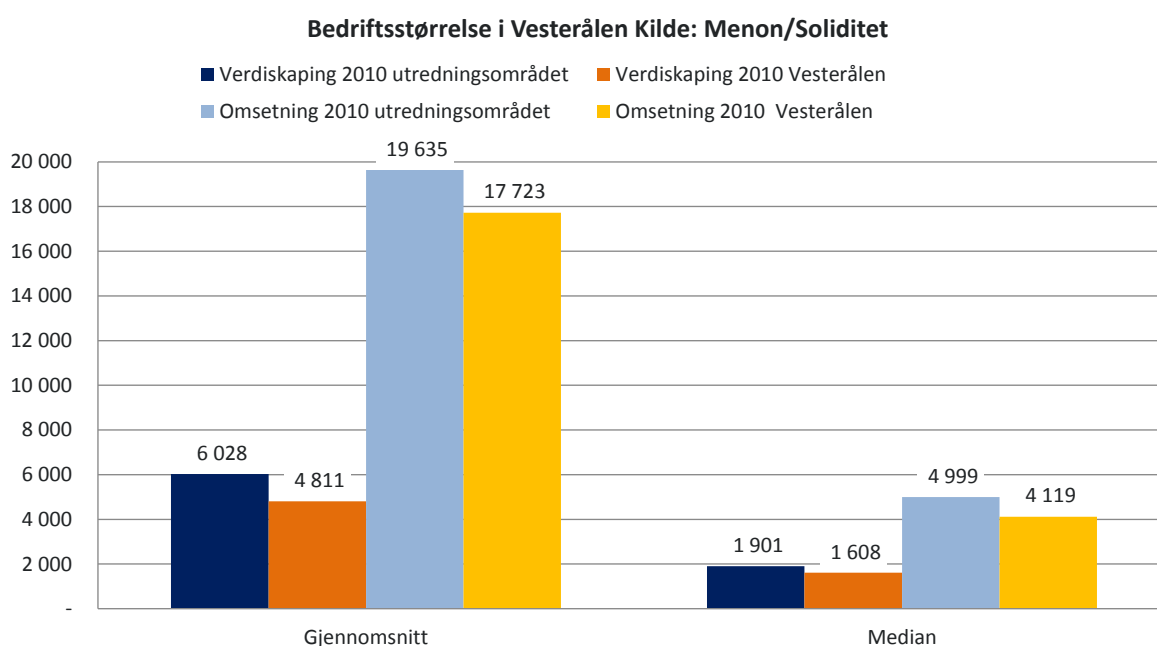
¹¹ Omstillingskommune er en kommune som har mistet mange arbeidsplasser som er avgjørende for å få inn skatt og som dermed vil slite veldig med å omstille seg til nye næringer og på nytt få inn skatter.

Bygg og anleggsnæringen sysselsetter flest i **Andøy kommune** i 2010. Samtidig som vi finner sysselsettingsnedgang i flere av de andre næringene i kommunen i perioden 2004 til 2010 kan bygg og anleggsnæringen vise til vekst. Den største bedriften i kommunen er Leonhard Nilsen & Sønner AS. Bedriften er Nord-Norges største entreprenør og har spesialisert seg på å løse krevende prosjekter på steder med utfordrende logistikk. Selskapet var den største arbeidsgiveren i næringslivet på Sortland i både 2004 og 2010.

Snitt, størrelse, alder og selskapsform på bedriftene i Vesterålen

Når man skal studere bedriftenes størrelse har vi valgt å presentere dette ut fra gjennomsnittet og medianbedriften innenfor regionen. Det er kun basert på regnskapspliktige foretak da tilsvarende informasjon ikke er tilgjengelig for enkeltpersonsforetak.

Figur 30 Bedriftsstørrelser Vesterålen i 1000 NOK

Gjennomsnittsbedriften i Vesterålen har lavere verdiskaping og omsetning enn i utredningsområdet. Medianbedriften er også mindre i denne regionen. Vi finner med andre ord færre større bedrifter i Vesterålen enn i utredningsområdet sett under et.

De største foretakene i Vesterålen¹²

Figuren under viser de ti største bedriftene i Vesterålen målt i antall ansatte. Det er over 50 ansatte i samtlige selskaper. Fisk og havbruk er sterkt representert blant de største foretakene med seks av ti bedrifter. I Vesterålen finner vi få bedrifter med over 100 ansatte. Dette til forskjell fra de andre regionene i utredningsområdet. De største bedriftene er av større betydning for sysselsettingen enn for verdiskapingen i regionen. Til sammen står de ti største bedriftene for 20 prosent av de sysselsatte i næringslivet og 16 prosent av verdiskapingen i Vesterålen.

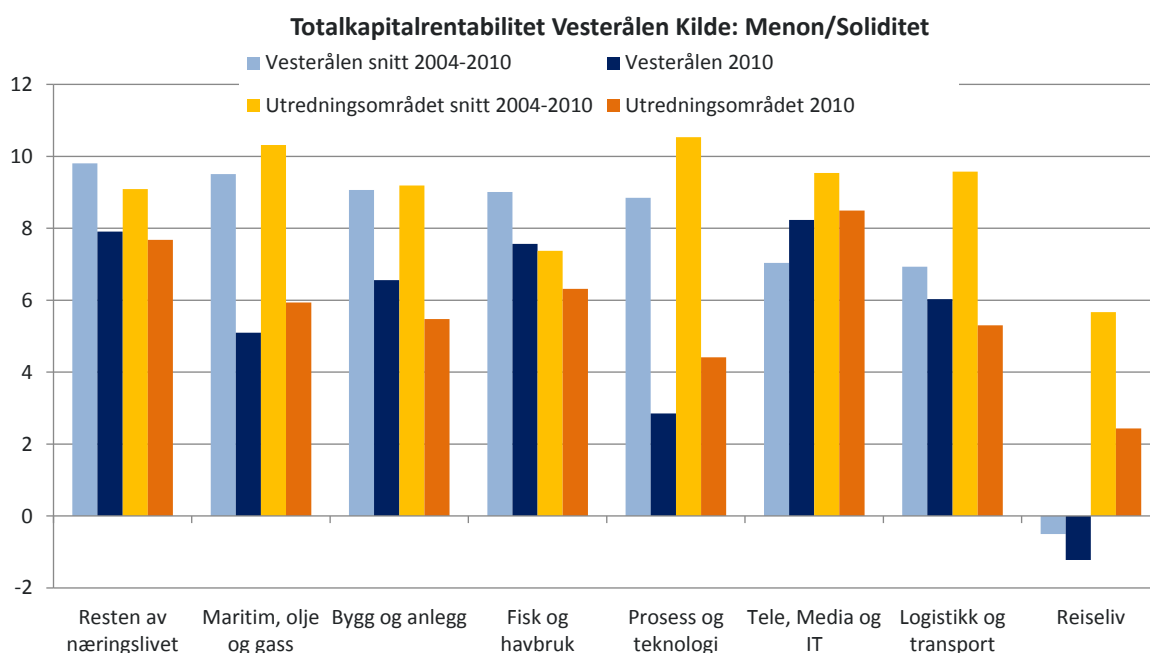
¹² Basert på faktiske avdelinger og ikke konserndata.

	1. LEONHARD NILSEN & SØNNER AS • Kategori: Bygg og anlegg • Verdiskaping: 281 mill. • Sysselsetting: 382
	2. NORDLAKS PRODUKTER AS • Kategori: Fisk og havbruk • Verdiskaping: 117 mill. • Sysselsetting: 199
	3. AKER SEAFOODS MELBU AS • Kategori: Fisk og havbruk • Verdiskaping: 31 mill. • Sysselsetting: 122
	4. NORWAY SEAFOODS MELBU AS • Kategori: Fisk og havbruk • Verdiskaping: 14 mill. • Sysselsetting: 114
	5. GUNNAR KLO AS • Kategori: Fisk og havbruk • Verdiskaping: 30 mill. • Sysselsetting: 87
	6. ISS FACILITY SERVICES AS • Kategori: Annet • Verdiskaping: 26 mill. • Sysselsetting: 70
	7. BIOMAR A.S. • Kategori: Fisk og havbruk • Verdiskaping: 75 mill. • Sysselsetting: 66
	8. POLARIS CREW AS • Kategori: Maritim, olje og gass • Verdiskaping: 33 mill. • Sysselsetting: 62
	9. POSTEN NORGE AS • Kategori: Annet • Verdiskaping: 29 mill. • Sysselsetting: 60
	10. SKRETTING AS • Kategori: Fisk og havbruk • Verdiskaping: 101 mill. • Sysselsetting: 59

Lønnsomhet til bedriftene i Vesterålen

Lønnsomheten til næringer er her uttrykt som totalkapitalrentabilitet. Totalkapitalrentabiliteten viser avkastningen til næringen tatt i betraktning den kapitalen som er anskaffet (gjeld og egenkapital) i året som har vært. Nøkkeltallet kan sees på som et mål på hvor effektivt bedriften utnytter kapitalen. Dersom totalkapitalrentabiliteten er lavere enn bankrenten, betyr det at kapitalen virksomheten anvender ikke blir utnyttet på en optimal måte. Ved sammenlikning på tvers av bransjer er dette målet mest relevant. Totalkapitalrentabiliteten bør normalt være minst like høy som den gjennomsnittlige lånerenten. I figuren under sammenlikner vi totalkapitalrentabiliteten i 2010 og snittet for 2004-2010 for næringene i Vesterålen med tilsvarende næringer i utredningsområdet.

Figur 71 Lønnsomhet målt i totalkapitalrentabilitet

Resten av næringslivet og maritim, olje og gass er de mest lønnsomme næringene i Vesterålen de siste syv årene i snitt. Med unntak av tele, media og it har næringene i Vesterålen i 2010 oppnådd en lavere avkastning på investert kapital enn de foregående årene samlet. I Vesterålen finner vi flest ansatte i resten av næringslivet.

Reiselivsnæringen i Vesterålen har negativ avkastning på investert kapital. Aggregert trekker negative resultater i noen bedrifter ned resultatet for hele næringen. Det er med andre ord flere reiselivsbedrifter i Vesterålen som driver lønnsomt og som har positiv avkastning på investert kapital.

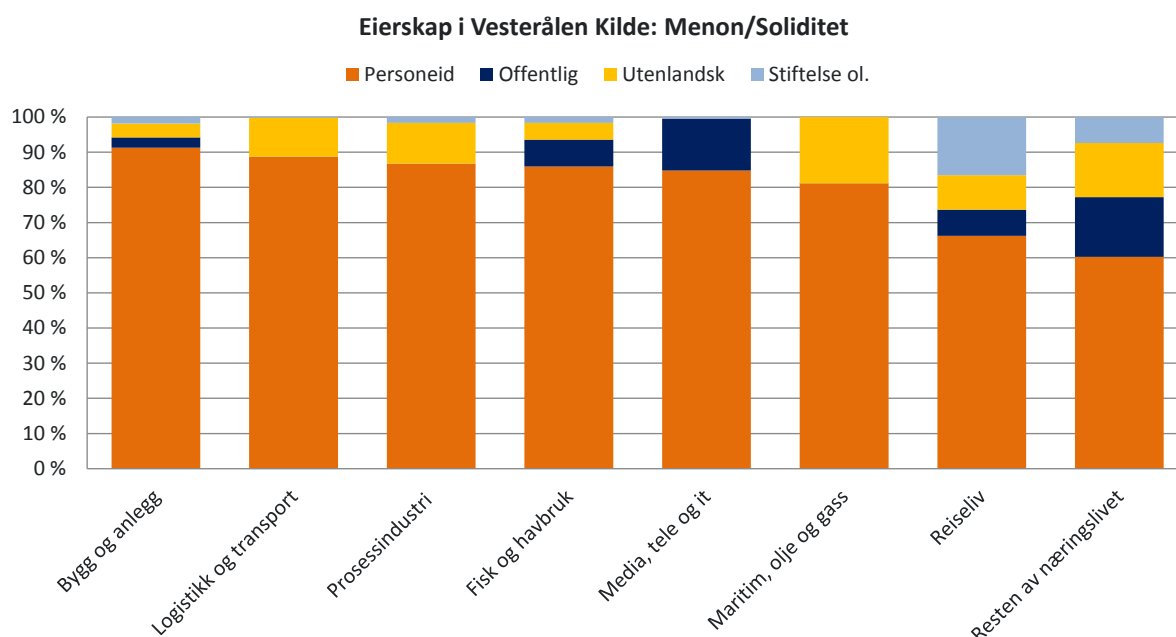
Tele, it og media oppnår en høyere avkastning på investert kapital i 2010 enn næringen gjør i snitt over de syv siste årene. Mediebedriftene (blader og aviser) i Vesterålen trekker snittet opp i 2010.

Lønnsomheten til prosessindustri og teknologi har falt betydelig når vi sammenlikner snittet over de syv siste årene og 2010. Det er få bedrifter i Vesterålen i denne næringen, noe som gjør at variasjon i lønnsomheten i enkeltbedrifter slår kraftig ut.

Eierskap i næringslivet i Vesterålen

Eierskap kan defineres på ulike måter. Det er her delt inn i fire ulike grupper. Personeide selskaper har en majoritetseierpost fra en norsk person, der eierstyringen hviler på en persons beslutninger. Definisjonene av stiftelser dekker selveide foretak, medlemsbedrifter, andelslag og foreninger. I tillegg har man norske offentlig eide selskaper og alle typer utenlandske eiere. Dette vil da både dekke offentlig og privat utenlandsk eierskap.

Figur 32 Eierskap

Eierskapet i Vesterålen er dominert av personlig eierskap. Bygg og anlegg har den høyeste andelen på over 90 prosent tett fulgt av flere andre næringer. Maritim, olje og gass har den høyeste andelen utenlandsk eierskap som største eier. Store utenlandske eiere er blant annet de islandske eierne i Eimskip-CTG. Den største eierskapsandelen eid av Stiftelser finner man innenfor Reiseliv, hvor stiftelser bak Museum Nord utgjør en ikke ubetydelig andel.

Målt i antall ansatte er et fåtall store eiere i Vesterålen. Hvis man skal trekke frem noen er eiere fra familien Nilsen i Leonhard Nilsen & Sønner og familien Berg i Nordlaks Produkter viktige bidragsyttere til sysselsetting i regionen.

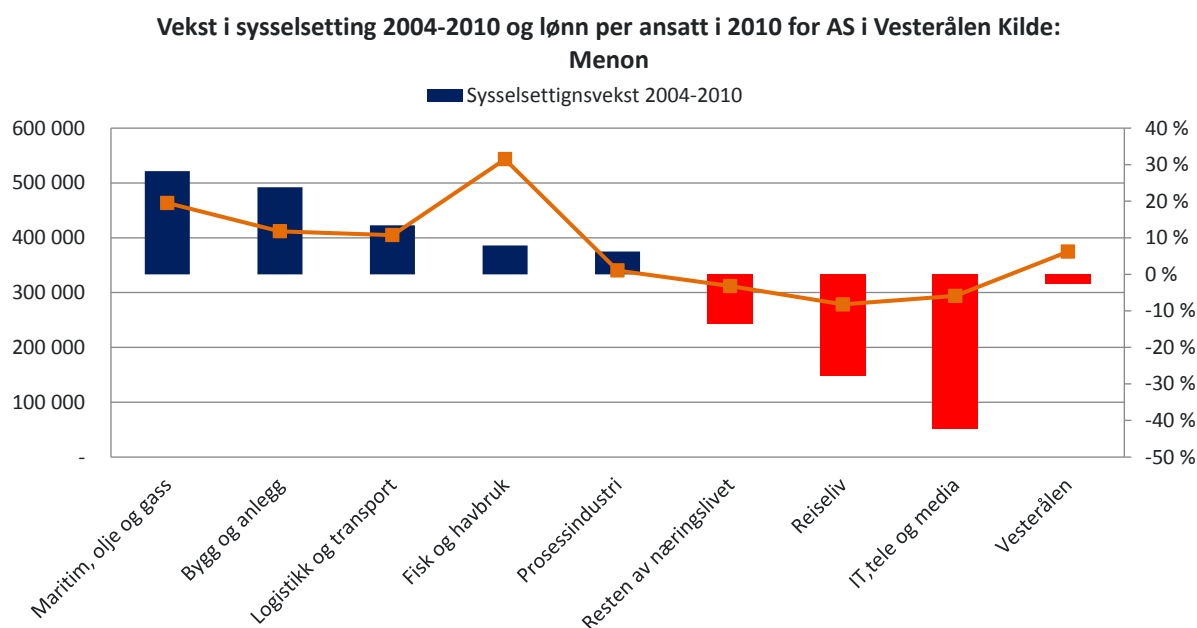
Vekst i næringslivet i Vesterålen

Vel så viktig som å se på næringenes økonomiske nøkkeltall i absolutte størrelser er vekst. Vekst diskuteres ut fra vekst i sysselsetting og vekst i verdiskaping. Til slutt ser vi på i hvilke næringer nyetableringene har kommet.

Vekst i sysselsetting

Sysselsettingsvekst er et tegn på økt aktivitet i en næring. For en region er det lønnsomt om sysselsettingsveksten kommer i næringer med høy lønnsevne. Figur under viser lønn per ansatt per næring i regionen i snitt 2008-2010 og vekst i antall sysselsatte i næringen fra 2004 – 2010.

Figur 33 Sysselsettingsvekst i Vesterålen

Totalt sett har sysselsettingen gått ned i Vesterålen i perioden 2004 til 2010. En negativ utvikling i antall sysselsatte finner vi innen resten av næringslivet, reiseliv, og it, tele og media. Mens reduksjonen i it, tele og media kan forklares med nedleggelsen av Opplysningen 1881 på Sortland i 2009 skyldes reduksjonen i antall ansatte i reiselivsnæringen at Veolia Trafikk kjøpte opp selskapet Nordtrafikk Buss AS. Gjennom oppkjøpet ble de ansatte formelt flyttet ut av Vesterålen til avdelinger lokalisert i andre deler av Nord-Norge, noe som gir reduksjonen i Vesterålen.

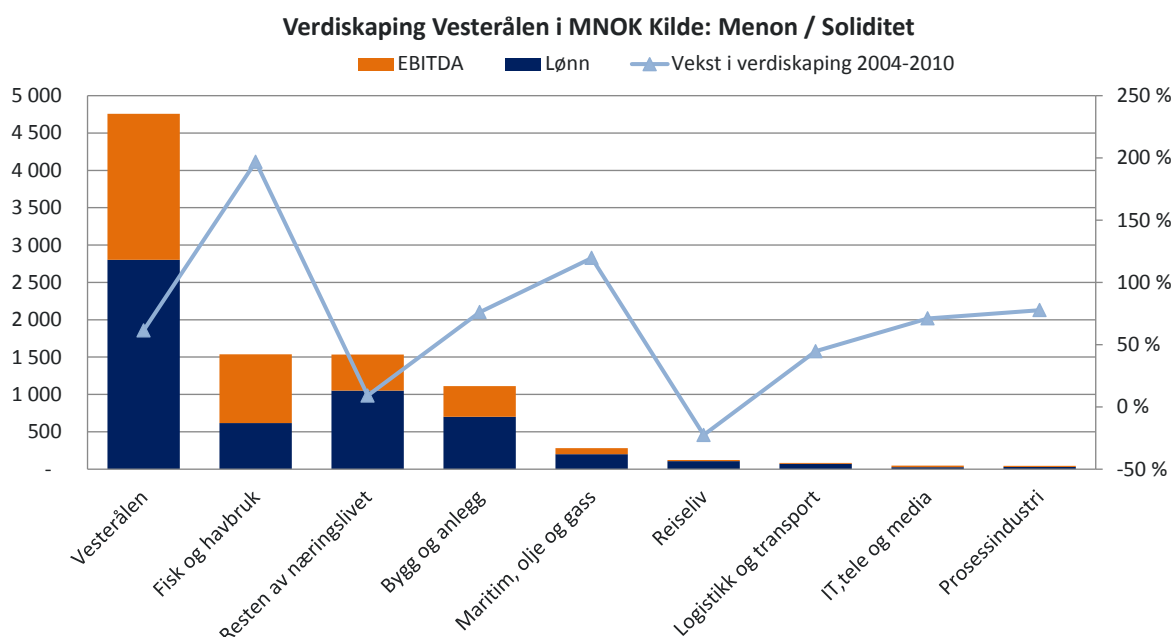
Flest arbeidsplasser i Vesterålen finner vi innen resten av næringslivet. I perioden 2004 til 2010 er antallet sysselsatte redusert. Dette skyldes snarere avviklinger av selskaper enn reduksjon i antall sysselsatte i de som har ansatte i 2010.

Sterkest sysselsettingsvekst de siste syv årene har maritim, olje og gassnæringen i Vesterålen. Selskapene med flest ansatte som Polaris Crew (bemanning) og Norlense (oljevern) og Eimskip-CTG (shipping) har alle økt sysselsettingen i løpet av perioden. Det samme skyldes sysselsettingsveksten i bygg og anleggsnæringen. Vekst i antall sysselsatte finner vi også innen fisk og havbruk som i snitt har hatt høyest lønnsnivå i perioden.

Vekst i verdiskaping

Verdiskaping viser avkastningen for samfunnet av aktiviteten. Denne kan deles opp i to deler, lønn til de sysselsatte og driftsresultat før avskrivning og nedskrivning.

Figur 34 Verdiskaping fordelt på næringer i Vesterålen

Tre næringer i Vesterålen står for 87 prosent av den totale verdiskapingen i regionen i 2010. Den største næringen målt i verdiskaping, fisk og havbruk, har også hatt den sterkeste veksten i perioden. Det er flere selskaper som har bidratt til vekst, samtidig som vi ser få avviklinger i denne næringen i perioden.

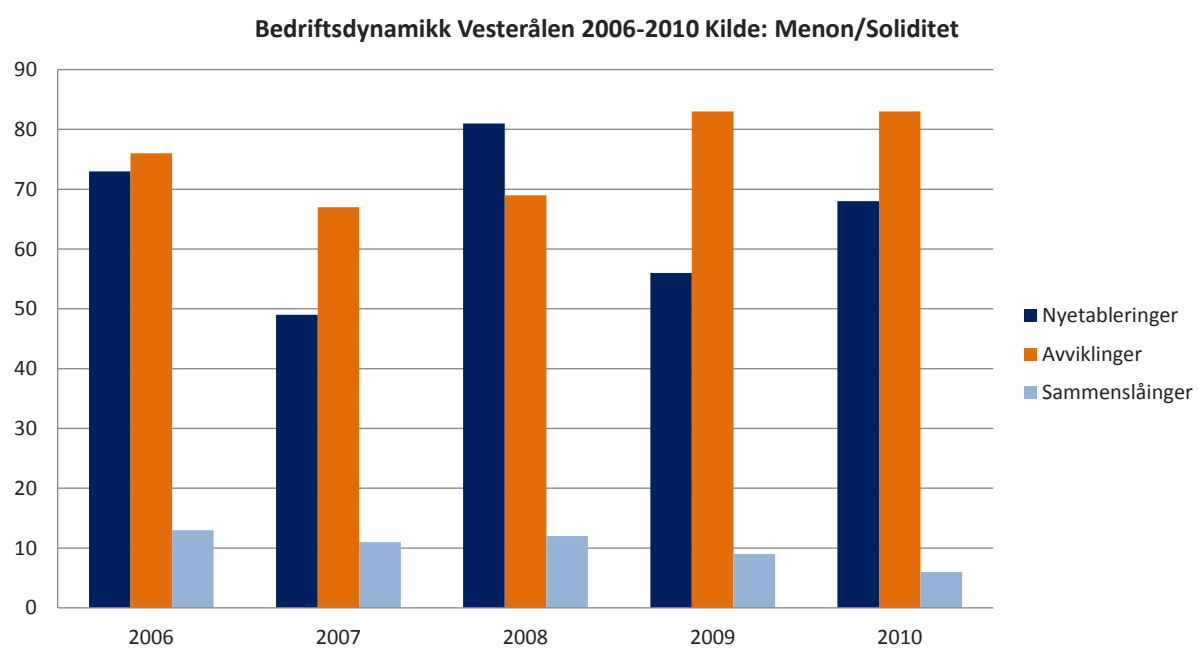
Lønnsandelen er høy for mange av næringene i Vesterålen. Reiseliv og logistikk og transport har den høyeste andelen med 87 prosent. Reiselivsnæringen har hatt absolutt lavest vekst i verdiskaping i perioden. Dette skyldes primært Nordtrafikk Buss som er omtalt tidligere.

Maritim, olje og gass har hatt den sterkeste veksten i verdiskaping i perioden. Tidligere har vi vist at denne næringen også har hatt sysselsettingsvekst i perioden. Veksten i verdiskaping skyldes flere nyetableringer i tillegg til vekst fordelt på mange selskaper.

Bedriftsdynamikk i Vesterålen

Figuren under viser antall nyetableringer, avviklinger og sammenslåinger i Vesterålen i perioden 2006 til 2010. Det er lite samsvar mellom antall nyetableringer og avviklinger i perioden. Med unntak av 2008 er antall avviklinger større enn antall nyetableringer. Antall sammenslåinger er relativt stabilt men fallende over tid.

Figur 35 Bedriftsdynamikk

3.4. Harstadregionen

Oppsummering: Næringsstruktur og offentlig sektor i Harstadregionen

- Harstadregionen har en stor offentlig sektor på 44 prosent av de sysselsatte. Dette er den nest høyeste andelen offentlig ansatte i utredningsområdet.
- Relativt til de andre regionene er tilstedeværelsen av maritim, olje og gass-bedrifter høyest representert i Harstadregionen med 6 prosent av den totale sysselsettingen i regionen.
- Målt i sysselsetting er det to næringer som dominerer i Harstadregionen. Flest sysselsatte finner vi i resten av næringslivet, der 40 prosent er sysselsatt innen varehandel. Tre av de åtte største bedriftene i Harstadregionen sorterer under resten av næringslivet. I tillegg sysselsetter bygg og anleggsnæringen mange. Flere av de større byggentreprenørene har avdelingskontor i Harstadregionen slik som YIT og Skanska.
- Alle de største bedriftene i Harstadregionen har kontoradresse i Harstad.
- Næringene i Harstadregionen er mer lønnsom enn i utredningsområdet.
- Lønnsandelen varierer betydelig mellom næringene i Harstadregionen. Mens fisk og havbruk og maritim, olje og gass fremstår som kapitalintensive næringer er lønnsandelen høy i eksempelvis reiseliv og logistikk og transport. Vi finner lavest vekst i verdiskaping i de næringene i Harstadregionen som har høy lønnsandel.

Harstad-regionen¹³ består av fem kommuner, alle i Troms fylke. Tabellen under viser nøkkeltall for næringslivet i Harstad-regionen for 2010 fordelt på syv næringer, en restnæring som dekker resten av privat næringsliv, samt ansatte i offentlig sektor og statlige etater. Tabellen viser omfanget av bedrifter, antall sysselsatte, omsetning, verdiskaping og lønnskostnader per ansatt. Omsetning og verdiskapingstallene er oppgitt i millioner kroner. I Harstadregionen sysselsetter det private næringslivet 56 prosent av totalt antall sysselsatte. Lønn per ansatt i det private næringslivet ligger betydelig over offentlig sektor.

¹³ Harstad regionen består av kommunene: Harstad, Kvæfjord, Skånland, Bjarkøy og Ibestad kommune

Tabell 10 Næringsliv og offentlig sektor i Harstad-regionen

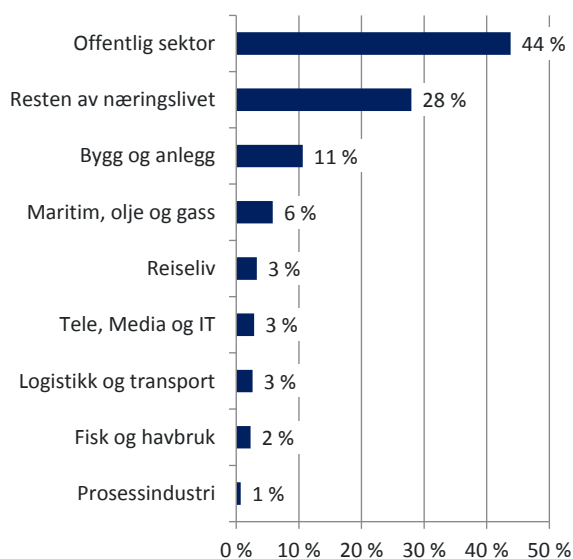
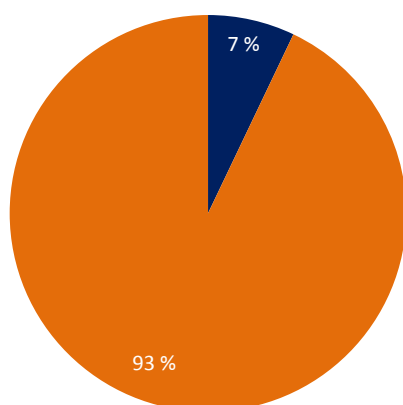
	Antall bedrifter		Antall sysselsatte	Omsetning MNOK	Verdiskaping MNOK	Lønn/ansatt
	AS	ENK/ANS				
Bygg og anlegg	501	186	1 497	2 348	957	416 285
Tele, Media og IT	26	47	403	865	397	472 373
Fisk og havbruk	26	45	322	978	462	572 694
<i>Fiskeri</i>	13		15	392	226	
<i>Oppdrett</i>	7		53	538	213	
<i>Bearbeiding, tjenester og utstyr</i>	6		49	48	10	
Logistikk og transport	26	99	366	363	245	452 739
Maritim, olje og gass	54	4	821	6 617	985	364 574
Prosess og teknologi	15	14	102	308	81	467 354
Reiseliv	47	19	464	340	153	290 609
Resten av næringslivet	612	265	3 941	6 806	2 244	353 319
<i>Varehandel</i>			1 603		698	301 972
<i>Næringsmiddel</i>			393		295	487 851
<i>Finansielle institusjoner</i>			110		248	624 390
<i>Private helse og sosialtjenester</i>			311		159	416 061
SUM Næringslivet	1 307	679	7 916	18 625	5 524	
Offentlig (etater og foretak)	60		6 175		2 097	337 978
SUM Harstadregionen	2 046		14 091		7 621	

Harstadregionen utgjør syv prosent av sysselsettingen i utredningsområdet. Regionen har en offentlig sektor på 44 prosent av de sysselsatte. Dette er den nest høyeste andelen offentlig ansatte i utredningsområdet. De største arbeidsgiverne innenfor privat sektor er varehandelsbedrifter, disse inkluderes innenfor *resten av næringslivet*, og bygg og anlegg som utgjør over 10 prosent hver. Relativt til de andre regionene er tilstedeværelsen av maritim, olje og gass-bedrifter høyest representert i Harstadregionen med 6 prosent. Reiselivsnæringen utgjør en relativt liten andel på kun to prosent i denne regionen

Figur 36 Sysselsetting i Harstadregionen fordelt på næring og Harstadregionens sysselsetting i prosent av utredningsområdet

Sysselsetting i Harstadregionen fordelt på næring og Harstadregionens sysselsetting i prosent av utredningsområdet Kilde: Menon/SSB/Proff/Soliditet

■ Andel sysselsatte i regionen av utredningsområdet
 ■ Andel sysselsatte i andre regioner av utredningsområdet

Næringslivet i Harstadregionen

Målt i sysselsetting er det noen få næringer som dominerer i Harstadregionen. Flest sysselsatte finner vi i resten av næringslivet, der 40 prosent er sysselsatt innen varehandel. Tre av de åtte største bedriftene i Harstadregionen sorterer under resten av næringslivet. Den høye sysselsettingen i denne delen av næringslivet er en direkte konsekvens av at Harstad er et større senter. Harstad preges også av omfattende olje- og gassvirksomhet med Statoils nordlige senter lokalisert i byen.

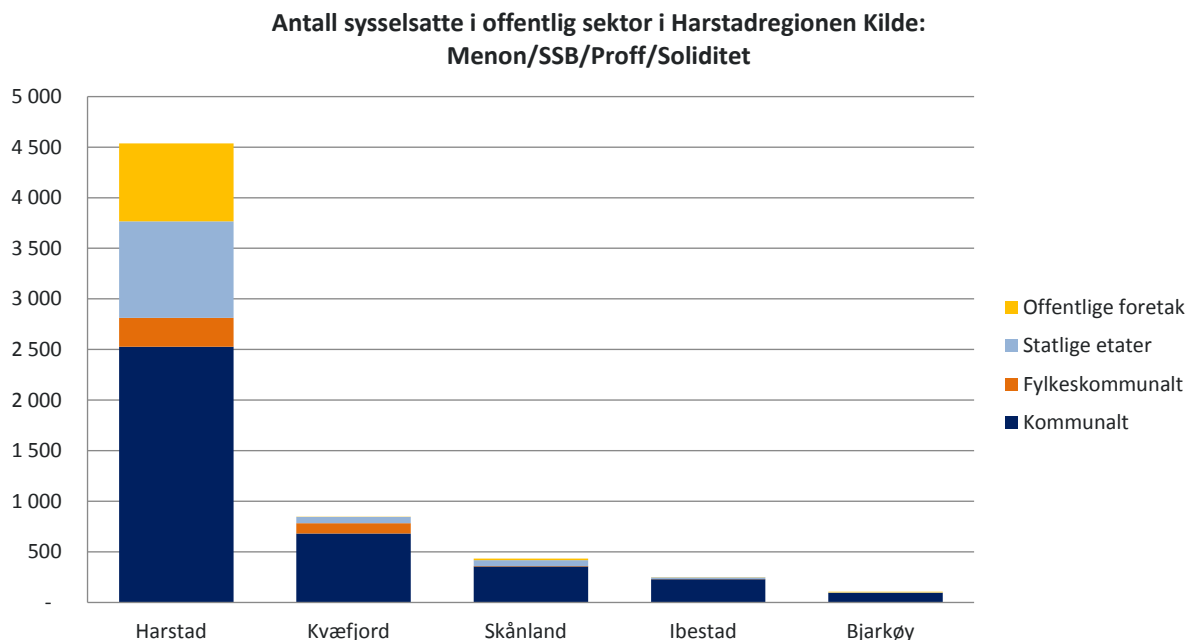
Videre er det ikke uventet mange sysselsatte innen bygg og anlegg. Byggentreprenøren Nilsen & Haukland er en av de åtte største bedriftene i Harstadregionen. Totalt sett sysselsetter byggenæringen elleve prosent av totalt antall sysselsatte i regionen. Flere av de større byggentreprenørene har avdelingskontor i Harstadregionen slik som YIT og Skanska. Tilsvarende har mange av de største bedriftene hatt kontorer i Harstadregionen i hele perioden og vi finner et fåtall nyetableringer.

Til tross for et høyt lønnsnivå finner vi få ansatte innen fisk og havbruk. Generelt varierer lønnsnivået mellom næringene. Lavest lønnsnivå har reiselivsnæringen med 290 000 per ansatt. Noe av dette skyldes nok en høy andel deltidsansatte.

Offentlig sektors rolle og aktivitet i Harstadregionen

Offentlig sektor er av stor betydning for den totale sysselsettingen i Harstadregionen der 44 prosent av de sysselsatte jobber i offentlig sektor. Figuren under fordeler de 6 175 sysselsatte i offentlig sektor på hvor de er ansatt. Bildet viser en overvekt

Figur 37 Offentlige ansatte i Harstadregionen

I Harstadregionen er den offentlige sysselsettingsandelen 44 prosent. Kommunale etater står for vel to femdeler av den offentlige sysselsettingen. Fylkeskommunens andel av offentlige ansatte ligger på nivå med gjennomsnittet for hele utredningsregionen. Alle kommunene i regionen har fylkeskommunalt ansatte bortsett fra Bjarkøy.

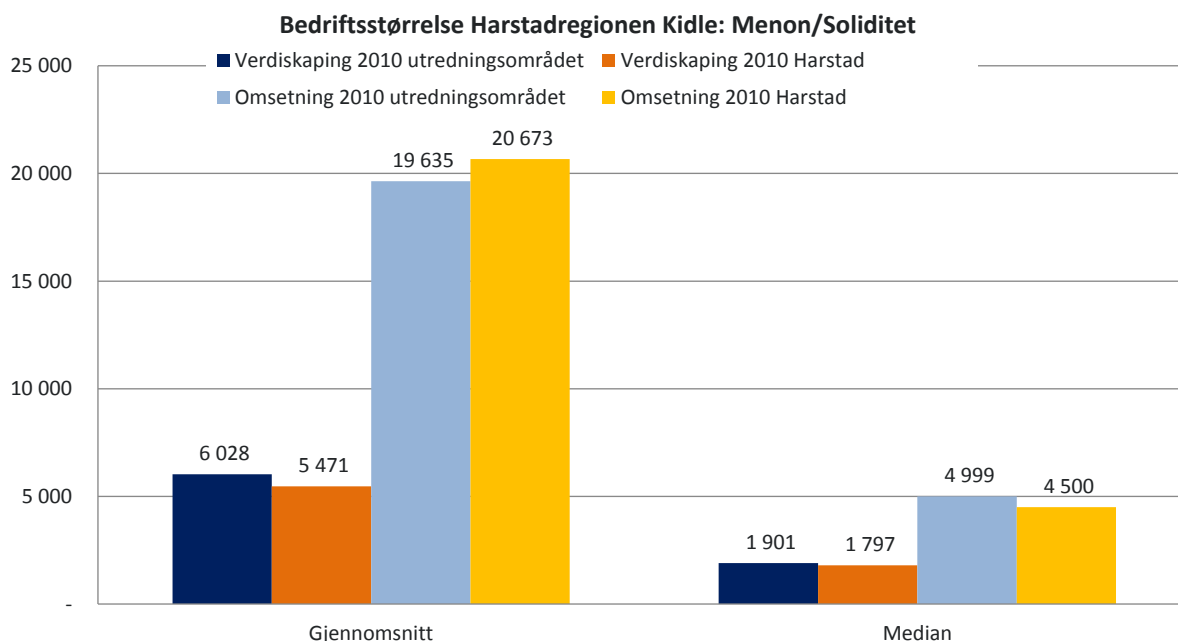
Harstadregionens store senter, Harstad, dominerer naturlig nok som tilholdssted for statlige etater i regionen. I Harstad tilbys høyere utdanning og forskes det ved Høgskolen i Harstad. Høgskolen har et institutt for økonomi- og samfunnsfag og et for helse- og sosialfag. I 2010 hadde den 1 205 studenter og 122 ansatte. I Harstad ligger også deler av hovedkontoret til Oljedirektoratet. Harstad huser i tillegg Trondenes tingrett, en jordskiftedomstol, et av Sjøfartdirektoratets regionalkontor og et tilsynskontor knyttet til Direktorat for samfunnssikkerhet og beredskap (DSB). Dessuten er Sjøforsvarets kampenhet Kystjegerkommandoen lokalisert i Harstad, så vel som flere støttefunksjoner til Sjøforsvarets forsyningsbase i Ramsund i Tjeldsund på andre siden av fylkesgrensen.

Universitetssykehuset Nord-Norge HF er det dominerende offentlige foretaket i regionen med 712 ansatte i Harstad, 14 ansatte i Skånland og 7 ansatte i Bjarkøy i 2010. Det største ikke-helserelaterte offentlige foretaket er Komrev Nord IKS, som driver med forvaltningsrevisjon og hadde 35 ansatte i Harstad i 2010. De øvrige offentlige foretakene i regionen er Helse Nord RHF, Hålogaland Ressurselskap IKS, Sykehusapoteket AS, Studentskipnaden i Harstad og Studentskipnaden i Tromsø. Alle disse er lokalisert i Harstad.

Snitt, størrelse, alder og selskapsform på bedriftene i Harstad-regionen

Når man skal studere bedriftenes størrelse har vi valgt å presentere dette ut fra gjennomsnittet og medianbedriften innenfor regionen. Det er kun basert på regnskapspliktige foretak da tilsvarende informasjon ikke er tilgjengelig for enkeltpersonsforetak.

Figur 38 Bedriftsstørrelser Harstadregionen

Gjennomsnittsbedriften i Harstadregionen ligger like under gjennomsnittet i utredningsområdet målt i verdiskaping. Målt i omsetning ligger den gjennomsnittlige bedriften i Harstadregionen over snittet i utredningsområdet. Medianbedriften i Harstadregionen ligger like under snittet for utredningsområdet både målt i verdiskaping og omsetning. Samvirkebedriftene har lokalisert flere av enhetene som skal serve Nord-Norge i Harstadregionen. Dette bidrar blant annet til at Harstadregionen ligger over gjennomsnittet målt i omsetning. Alcoa på Helgeland og Hurtigruten i Ofoten trekker snittet målt i verdiskaping i utredningsområdet samlet betraktelig opp.

Den vanligste selskapsformen i Harstadregionen er aksjeselskap. Resten av selskapene i regionen fordeler seg utover flere selskapsformer slik som 90 borettslag (BRL), 41 Norskregistrert Utenlandsk Foretak (NUF), 31 samvirker (SA og BA) og 25 stiftelser (STI).

De største foretakene i Harstadregionen¹⁴

De største foretakene representeres av en rekke ulike næringer. Blant annet maritim/offshore leverandørvirksomhet, tele, media og IT, fisk og havbruk, bygg og anlegg og annet samt en stornæringsmiddelsaktør. De åtte største bedriftene i Harstadregionen målt i sysselsetting er illustrert i figuren under. Flere av bedriftene har over 100 ansatte. De største bedriftene er av mindre betydning for sysselsettingen i Harstadregionen spesielt og verdiskapingen generelt. Til sammen står de åtte største selskapene for kun for 13 prosent av sysselsettingen og 24 prosent av verdiskaping i Harstadregionen i 2010 i aksjeselskapene. Alle de største bedriftene har kontoradresse i Harstad. 89 prosent av de sysselsatte i aksjeselskapene i Harstadregionen er sysselsatt i Harstad.

¹⁴ De største foretakene er basert på faktiske avdelinger og ikke konserndata.

1. STATOIL ASA

- Kategori: Maritim, olje og gass
- Verdiskaping: 443 mill.
- Sysselsetting: 205

2. NERGÅRD HAVFISKE AS

- Kategori: Fisk og havbruk
- Verdiskaping: 172 mill.
- Sysselsetting: 160

3. TELENOR NORGE AS

- Kategori: Tele, media og IT
- Verdiskaping: 265 mill.
- Sysselsetting: 137

4. GEIR HOKLAND AS

- Kategori: Maritim, olje og gass
- Verdiskaping: 59 mill.
- Sysselsetting: 120

5. INKO INDUSTRI- OG KOMPETANSESENTER AS

- Kategori: Annet
- Verdiskaping: 35 mill.
- Sysselsetting: 95

6. TINE SA

- Kategori: Annet
- Verdiskaping: 82 mill.
- Sysselsetting: 93

7. HÅLOGALAND KRAFT AS

- Kategori: Annet
- Verdiskaping: 79 mill.
- Sysselsetting: 79

8. NILSEN & HAUHLAND AS

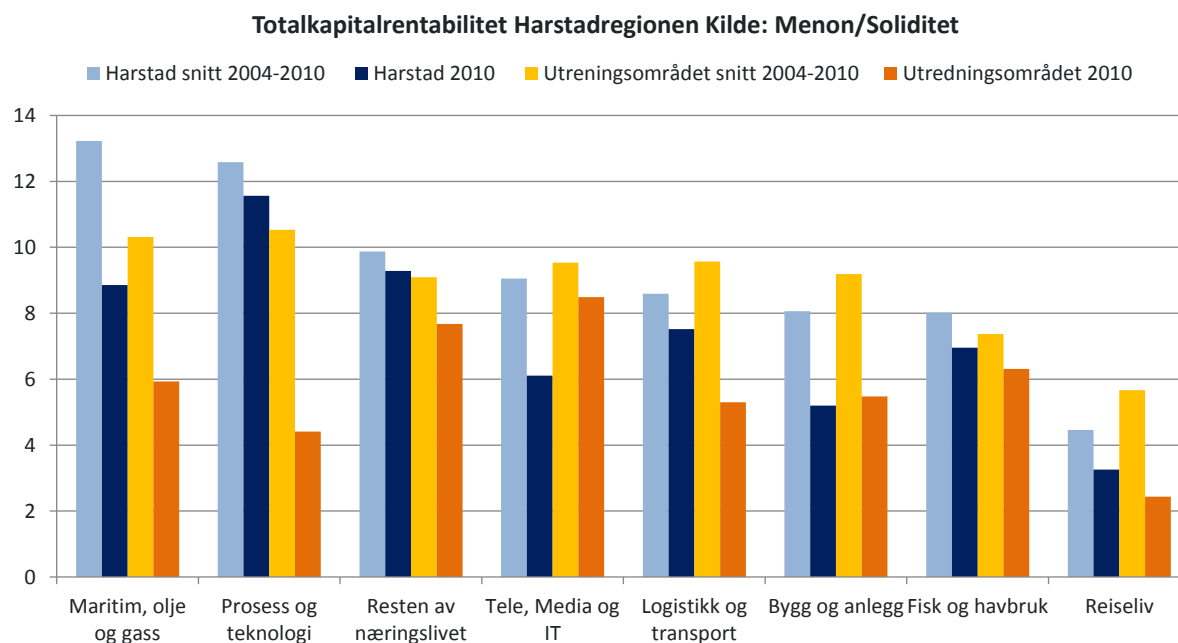
- Kategori: Bygg og anlegg
- Verdiskaping: 41 mill.
- Sysselsetting: 79

Lønnsomhet til bedriftene i Harstadregionen

Lønnsomheten til næringene er her uttrykt som totalkapitalrentabilitet. Totalkapitalrentabiliteten viser avkastningen til næringen tatt i betraktning den kapitalen som er anskaffet (gjeld og egenkapital) i året som har vært. Nøkkeltallet kan sees på som et mål på hvor effektivt bedriften utnytter kapitalen. Dersom totalkapitalrentabiliteten er lavere enn bankrenten, betyr det at kapitalen virksomheten anvender ikke blir utnyttet på en optimal måte. Ved sammenlikning på tvers av bransjer er dette målet mest relevant. Totalkapitalrentabiliteten bør normalt være minst like høy som den gjennomsnittlige lånerenten. Figuren under

sammenlikner totalkapitalrentabiliteten i 2010 og snittet for 2004-2010 for næringene i Harstadregionen med tilsvarende næringer i utredningsområdet.

Figur 39 Lønnsomhet målt i totalkapitalrentabilitet

Til tross for noe lavere lønnsomhet i 2010 er maritim, olje og gass er den mest lønnsomme næringen i Harstadregionen de siste syv årene sett under ett. Næringene i Harstadregionen er mer lønnsom enn i utredningsområdet. I kapittel fire ser vi at vi finner flere bedrifter i Harstadregionen som er direkte leverandører til olje og gassnæringen, samt flere oljeselskaper. Overvekten av bedrifter lokalisert i Harstadregionen kan bidra til dette.

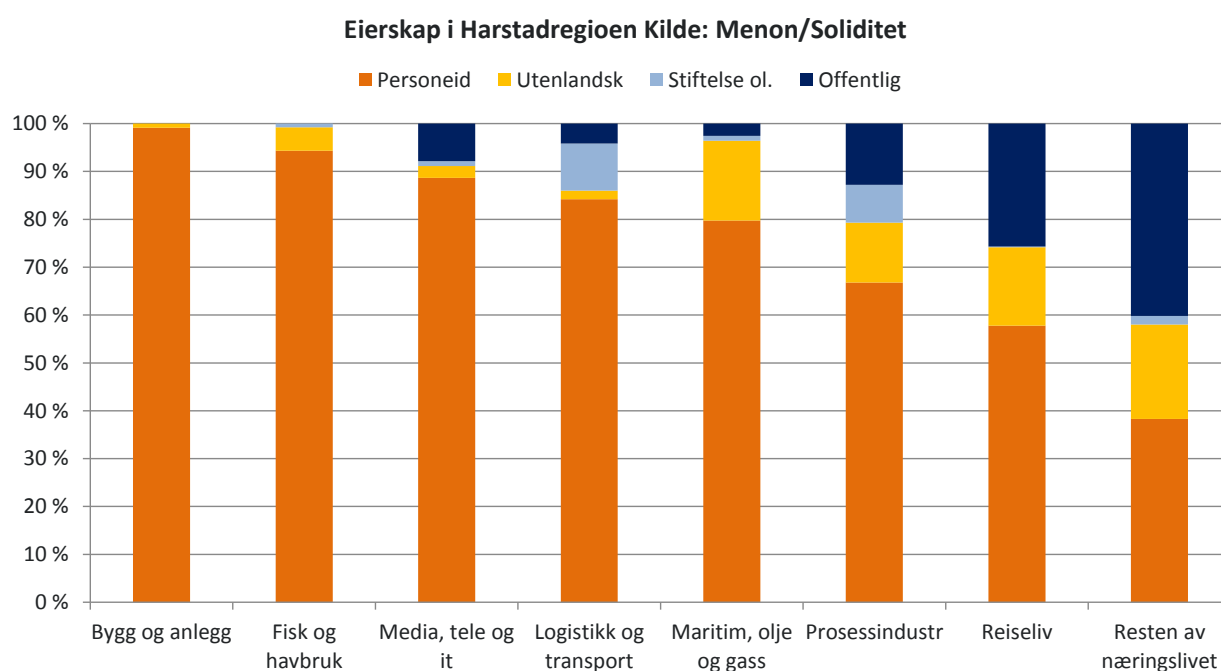
Prosessindustri og teknologi var den mest lønnsomme næringen i Harstadregionen i 2010. Selv om avkastningen på den investerte kapitalen i næringen i regionen i 2010 lå noe under snittet de siste syv årene ligger lønnsomheten til næringen i Harstadregionen over både snittet og aggregert resultat i 2010 i utredningsområdet. Tilsvarende ser vi for resten av næringslivet der vi finner flest sysselsatte i 2010. Av prosessindustri finner vi flere større bedrifter lokalisert i regionen. Flere av disse har god lønnsomhet.

Reiselivsbedriften i Harstadregionen har lavest avkastning på den investerte kapitalen i regionen i 2010. Likevel har reiselivsnæringen i Harstadregionen bedre lønnsomhet enn reiselivsnæringen i utredningsområdet i 2010. Selv om reiselivsbedriftene med færre ansatte tenderer til å vise bedre lønnsomhet finner vi også positive resultater for de bedriftene med mange ansatte i reiselivsnæringen i Harstadregionen.

Eierskap i næringslivet i Harstadregionen

Eierskap kan defineres på ulike måter. Det er her delt inn i fire ulike grupper. Personeide selskaper har en majoritetseierpost fra en norsk person, der eierstyringen hviler på en persons beslutninger. Definisjonene av stiftelser dekker selveide foretak, medlemsbedrifter, andelslag og foreninger. I tillegg har man norske offentlig eide selskaper og alle typer utenlandske eiere. Dette vil da både dekke offentlig og privat utenlandsk eierskap.

Figur 40 Eierskap basert på største eier som andel av antall ansatte i næringen

Bygg og anlegg har ikke overraskende den høyeste andelen der største eier er norsk og foretaket er personeid. Dette gjelder i stor grad for fisk og havbruk også. Maritim har en relativt høy andel utenlandsk eierskap gjennom Total E&P. Den høye andelen offentlig eierskap innenfor resten av næringslivet er i stor grad kommunalt eierskap i Hålogaland kraft og INKO Industri- og Kompetansesenter.

Det er enkelte eiere som har betydelig eierskap innenfor regioner er blant annet det personeide Geir Hokland, Grovfjord Mek. Verksted og Harstad Mek. Verksted og det statseide Statoil.

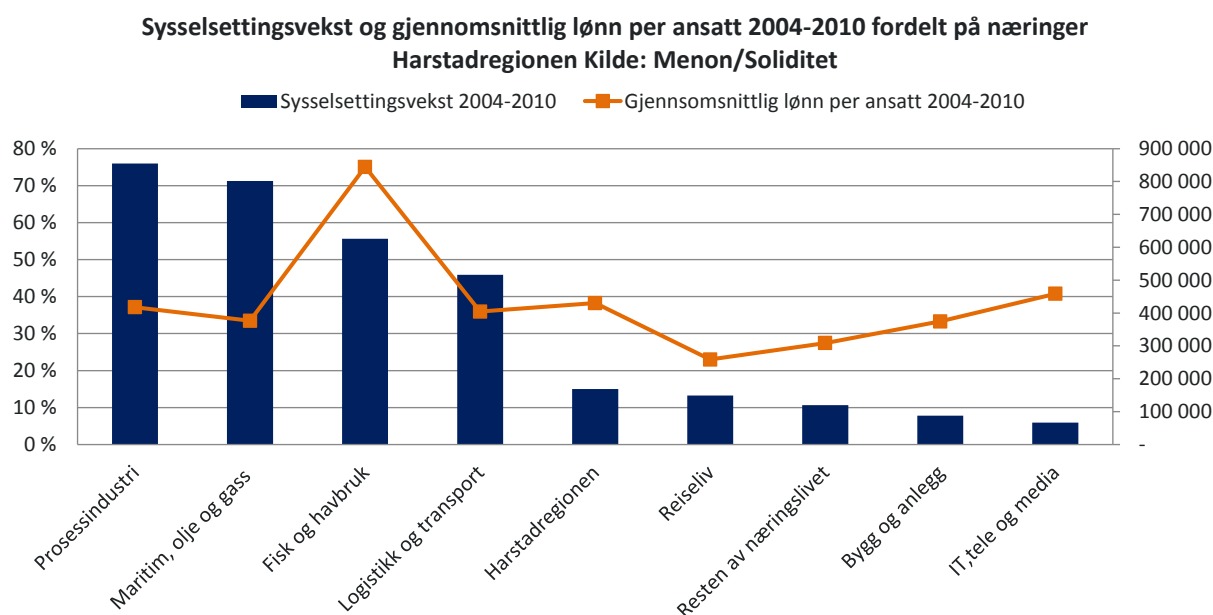
Vekst i næringslivet i Harstadregionen

Vel så viktig som å se på næringenes økonomiske nøkkeltall i absolutte størrelser er vekst. Vekst diskuteres ut fra vekst i sysselsetting og vekst i verdiskaping. Til slutt ser vi på i hvilke næringer nyetableringene har kommet.

Vekst i sysselsetting

Sysselsettingsvekst er et tegn på økt aktivitet i en næring. For en region er det lønnsomt om sysselsettingsveksten kommer i næringer med høy lønnsevne. Figur under viser lønn per ansatt per næring i regionen i snitt 2008-2010 og vekst i antall sysselsatte i næringen fra 2004 – 2010.

Figur 41 Sysselsettingsvekst i Harstadregionen

I Harstadregionen har det vært relativ sterk sysselsettingsvekst innen prosessindustri, maritim/offshore leverandørindustri, fisk/havbruk og logistikk/transport. Maritim, olje og gass og prosessindustri har vært de mest lønnsomme næringene i regionen de siste syv årene. Målt i antall sysselsatte er prosessindustrien en av de mindre næringene i Harstadregionen. Som en følge av flere nyetableringer, samt sysselsettingsvekst i etablerte bedrifter blir den totale sysselsettingsveksten betydelig.

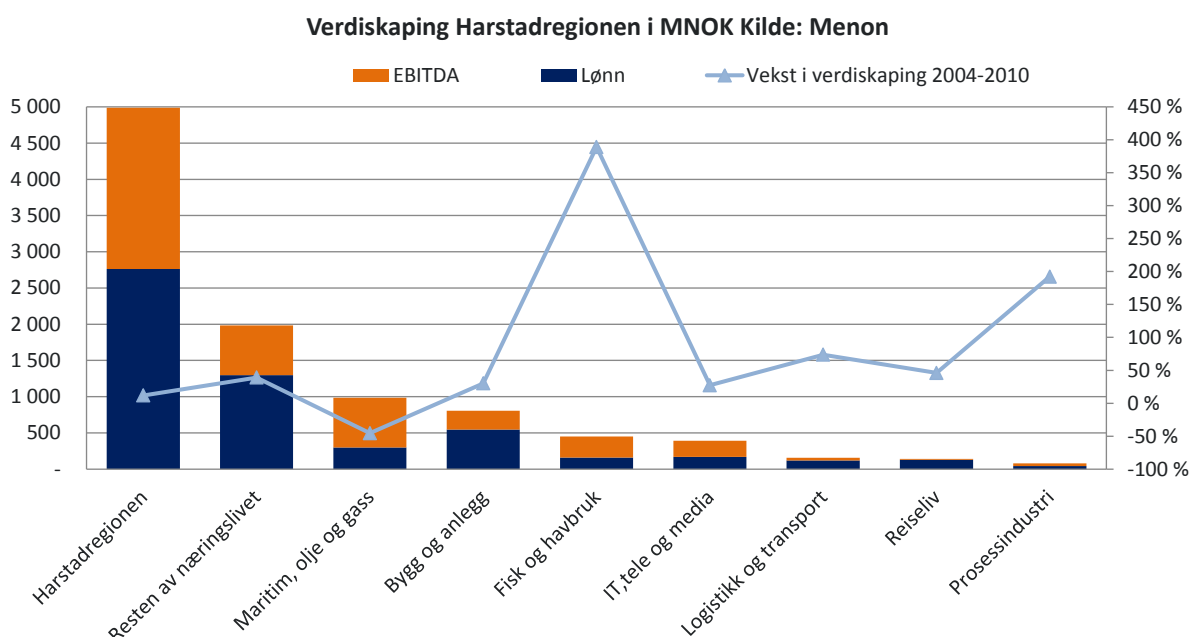
Fisk og havbruk er den næringen som har høyest lønn per ansatt i Harstadregionen. Til tross for at flere selskaper innen fisk og havbruk har avviklet eller redusert antall ansatte i perioden bidrar nyetableringer og vekst i sysselsettingen i resterende antall bedrifter til en generell vekst i næringen.

Lavest sysselsettingsvekst finner vi innen reiseliv, resten av næringslivet, bygg og anlegg og it/tele/media. Harstad-regionen sett under ett har nesten ikke opplevd sysselsettingsvekst i perioden.

Vekst i verdiskaping

Verdiskaping viser avkastningen for samfunnet av aktiviteten. Denne kan deles opp i to deler, lønn til de sysselsatte og driftsresultat før avskrivning og nedskrivning. Figuren nedenfor viser verdiskaping i absolutte tall, samt vekst i verdiskaping fra 2004 til 2010.

Figur 42 Verdiskaping fordelt på næringer i Harstadregionen

Resten av næringslivet står for 40 prosent av den totale verdiskapingen i Harstadregionen i 2010. Lokalisert i Harstadregionen finner vi flere sentrale større aktører innen næringsmiddel, kraftproduksjon og varehandel med mer som bidrar positivt til verdiskapingen i denne delen av næringslivet. Tre av de åtte største bedriftene i Harstadregionen målt i sysselsetting er bedrifter i restkategorien. Lokaliseringen i Harstadregionen er nok i mange tilfeller som en følge av regionens sentrale plassering i utredningsområdet.

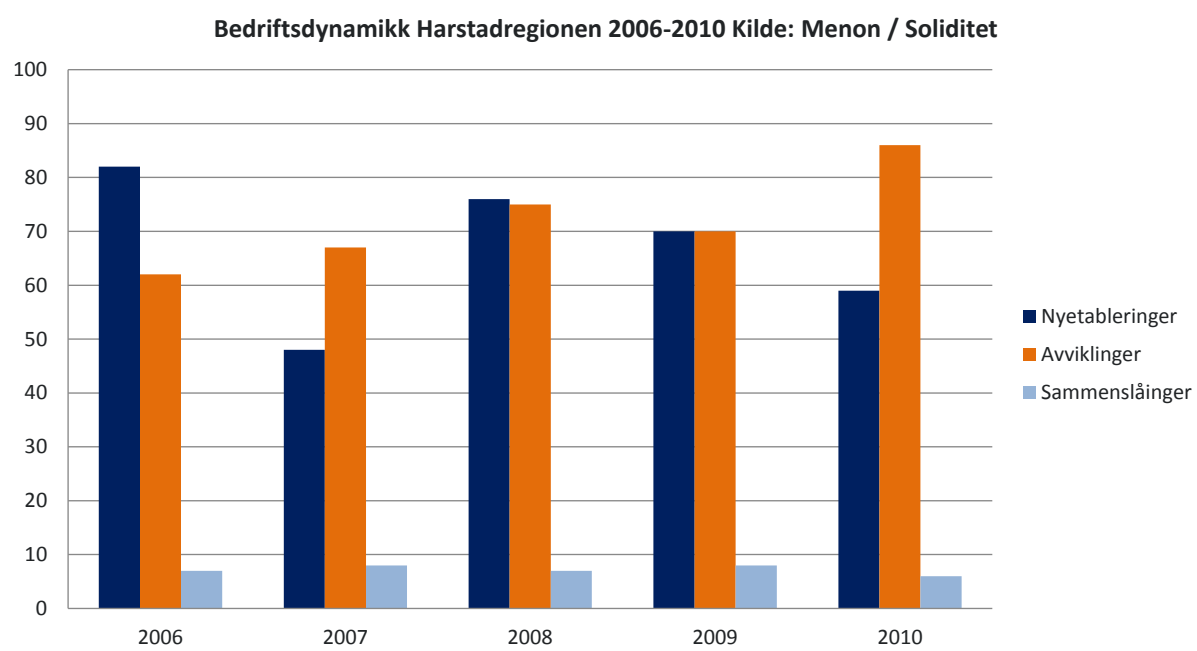
Fisk og havbruk har hatt sterkest vekst i verdiskaping i perioden. Selv om fisk og havbruk er en sentral næring i utredningsområdet generelt er denne, målt i sysselsetting av mindre betydning, for verdiskapingen i Harstadregionen. Den sterke veksten i verdiskaping skyldes vekst i verdiskaping slik som Nergård havfiske, og nyetableringer, slik som Nordlaks oppdrett.

Lønnsandelen varierer betydelig mellom næringene i Harstadregionen. Mens fisk og havbruk og maritim, olje og gass fremstår som kapitalintensive næringer er lønnsandelen høy i eksempelvis reiseliv og logistikk og transport. Vi finner lavest vekst i verdiskaping i de næringene i Harstadregionen som har høy lønnsandel.

Bedriftsdynamikk i Harstadregionen

Figuren under viser antall nyetableringer, avviklinger og sammenslåinger i Harstadregionen i perioden. Antall sammenslåinger i perioden er relativt stabilt. Nyetableringer og avviklinger varierer derimot gjennom perioden. Med unntak av 2009 har antall avviklinger økt i perioden. Og med unntak av 2007 har antall nyetableringer gått nedover.

Figur 43 Bedriftsdynamikk

3.5. Ofoten

Oppsummering: Næringsstruktur og offentlig sektor i Ofoten

- Offentlig sektor er av stor betydning for den totale sysselsettingen i Ofoten der 40 prosent av de sysselsatte jobber i offentlig sektor.
- Regionen har den høyeste andelen sysselsatte innenfor reiselivsnæringen i utredningsområdet på tretten prosent. Dette kan forklares av lokalisering av Hurtigruta, som er den reiselivsbedriften i utredningsområdet med flest sysselsatte. Ofoten har den laveste andelen sysselsatte innenfor fisk og havbruk i utredningsområdet på kun en prosent.
- Målt i sysselsetting er reiseliv, bygg og anlegg og resten av næringslivet (gjennom varehandel) de tre dominerende næringer i Ofoten.
- Til tross for en høy snittlønn er fisk og havbruk en av de mindre næringene i Ofoten.
- I Ofoten ligger både gjennomsnittlig verdiskapingen og omsetningen over gjennomsnittet i utredningsområdet. Hurtigruta trekker opp dette snittet.
- Det er flere større bedrifter lokalisert i Ofoten. De største bedriftene er av stor betydning for sysselsettingen generelt og verdiskapingen spesielt i regionen.
- Prosessindustri og teknologi er den mest lønnsomme næringen i Ofoten de siste syv årene sett under ett. Totalkapitalrentabiliteten er ikke bare størst, men den ligger med god margin over snittet i de andre næringene i utredningsområdet. Samtidig ser vi at lønnsomheten til næringen i 2010 har falt drastisk. REC Scancell er den største bedriften innen prosessindustri i Ofoten og fremtiden til selskapet i Norge er svært usikker.
- Mens personeide bedrifter er dominerende i flere av de andre regionene i utredningsområdet er Ofoten en region med mer variert eierskap gjennom tilstedeværelse av flere eierformer.
- Med unntak av fisk og havbruk har bedriftene i Ofoten hatt positiv sysselsettingsvekst. Sysselsettingsveksten har primært kommet i næringene med færrest ansatte i 2010. Sterkest vekst finner vi innen prosessindustri og maritim, olje og gass. Veksten i prosessindustri skyldes ansettelser i REC Scancell, men den sterke veksten i antall sysselsatte i maritim, olje og gass har kommet gjennom forsiktig vekst hos flere selskaper.

Ofoten¹⁵ består av seks kommuner, alle i Nordland fylke. Tabellen under viser nøkkeltall for næringslivet i Ofoten for 2010 fordelt på syv næringer, en restnæring som dekker resten av privat næringsliv, samt ansatte i offentlig sektor og statlige etater. Tabellen viser omfanget av bedrifter, antall sysselsatte, omsetning, verdiskaping og lønnskostnader per ansatt. Omsetning og verdiskapingstallene er oppgitt i millioner kroner. I

¹⁵ Ofoten består av kommunene: Ballangen, Tysfjord, Tjeldsund, Lødingen, Evenes og Narvik

Ofoten sysselsetter det private næringslivet 60 prosent av totalt antall sysselsatte. Lønn per ansatt ligger betydelig høyere i det private næringslivet enn i offentlig sektor.

Tabell 11 Næringsliv og offentlig sektor i Ofoten

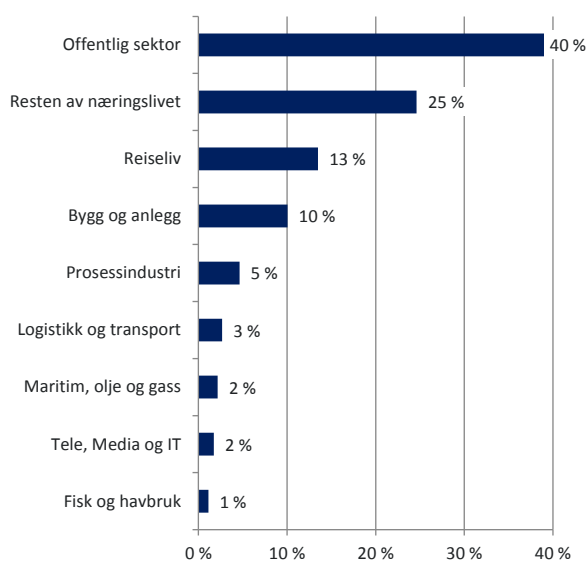
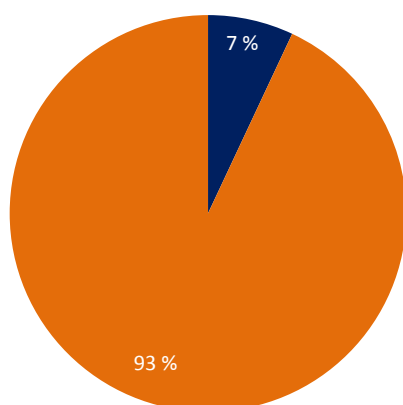
	Antall bedrifter		Antall sysselsatte	Omsetning MNOK	Verdiskaping MNOK	Lønn/ansatt
	AS	ENK/ANS				
Bygg og anlegg	442	124	1 396	2 326	928	422 273
Tele, Media og IT	12	52	241	194	97	313 587
Fisk og havbruk	14	38	155	480	262	528 000
Logistikk og transport	17	87	369	487	264	510 380
Maritim, olje og gass	24	2	302	792	368	725 746
Prosess og teknologi	15	28	643	2 076	533	489 006
Reiseliv	51	27	1 874	2 526	1 179	384 455
Resten av næringslivet	478	250	3 417	8 203	2 419	359 101
<i>Kraftselskaper</i>			230		802	551 291
<i>Varehandel</i>			1 418		560	296 903
<i>Finansinstitusjoner</i>			123		224	537 923
<i>Transport og lagring</i>			199		144	542 436
<i>Faglig og teknisk tjenesteyting</i>			222		119	482 762
SUM Næringslivet	1 053	608	8 397	17 084	6 050	
Offentlig (etater og foretak)	68		5 485		1 848	336 919
SUM Ofoten	1 729		13 882		7 898	

Syssetningen i Ofoten utgjør syv prosent av den totale syssetningen i offentlig og privat sektor i utredningsområdet. Regionen har, slik mange andre av regionene i utredningsområdet, en betydelig andel sysselsatte i offentlig sektor. Regionen har den høyeste andelen sysselsatte innenfor reiselivsnæringen i utredningsområdet på tretten prosent. Dette kan forklares av lokalisering av Hurtigruta, som er den reiselivsbedriften i utredningsområdet med flest sysselsatte. Ofoten har den laveste andelen sysselsatte innenfor fisk og havbruk i utredningsområdet på kun en prosent.

Figur 44 Syssetting i Ofoten fordelt på næring og Ofotens syssetting i prosent av utredningsområdet

Syssetningen i Ofoten fordelt på næring og Ofotens syssetting i prosent av utredningsområdet Kilde: Menon/SSB/Soliditet/Proff/SSB

■ Andel sysselsatte i regionen av utredningsområdet
 ■ Andel sysselsatte i andre regioner av utredningsområdet

Næringslivet i Ofoten

Målt i sysselsetting er det tre dominerende næringer i Ofoten. De fleste i privat næringsliv i Ofoten har sitt virke i resten av næringslivet, tilsvarende flere av de andre regionene i denne studien. 40 prosent av disse jobber innen varehandel. Varehandel har klart lavest lønn per ansatt i snitt i 2010. Mens vi i flere av de andre regionene har sett at snittlønn per ansatt i varehandel og reiselivsnæringen har vært relativt likt er dette ikke tilfelle i Ofoten. Reiselivsnæringen i Ofoten drives i større grad som helårsnæring og gjennom Hurtigruta sysselsetter reiselivsnæringen 20 prosent. Det er Hurtigruten som trekker snittet i reiselivsnæringen opp. Uten Hurtigruten oppgår de ansatte i reiselivsnæringen 207 000 per ansatt. De andre bedriftene innen reiseliv er mindre bedrifter som leverer overnatting og servering. I Ofoten finner vi også mange sysselsatte i bygg- og anleggsnæringen. Den femte største bedriften i regionen, målt i antall ansatte, er byggentreprenøren NCC Roads. De fleste byggebedriftene leverer utførende byggetjenester. En overvekt av bedriftene i byggenæringen er uten ansatte, rundt 100 bedrifter har fire ansatte eller flere.

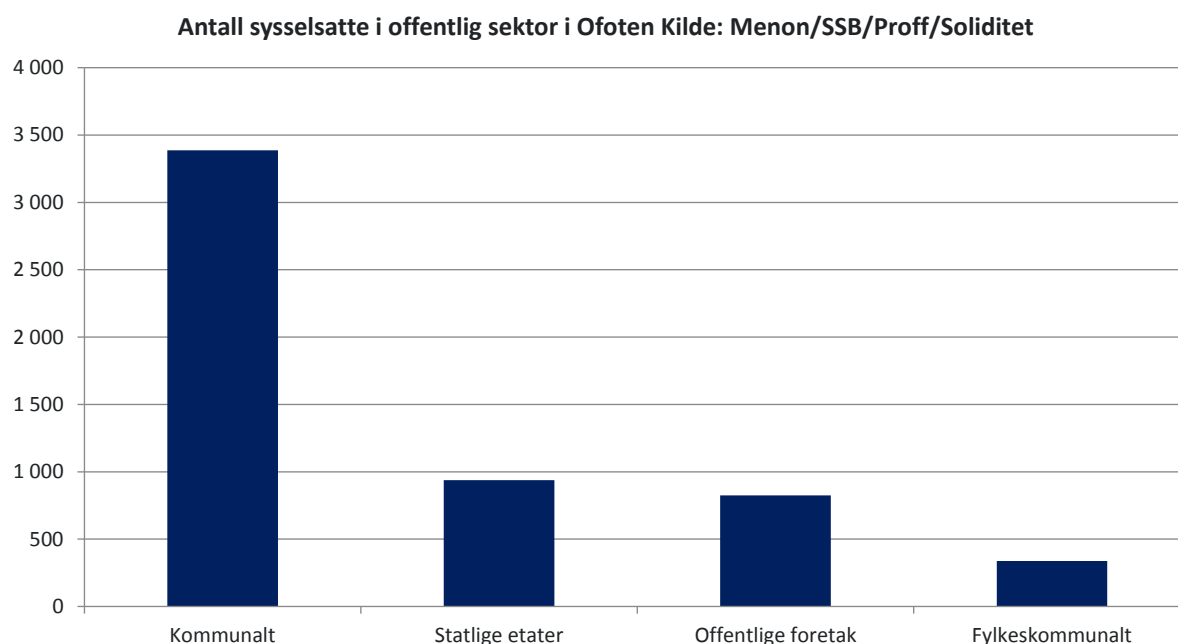
Mens det drives betydelig næringsaktivitet innen fisk og havbruk i flere andre regioner i utredningsområdet er denne næringen, sammen med tele, media og it, av mindre betydning for sysselsettingen i Ofoten. Til tross for dette er det innen fisk og havbruk vi finner høyest snittlønn per ansatt. Lønnsnivået innen fisk og havbruk er noe lavere i Ofoten enn 678 000 på landsbasis. Lønnsnivået innen logistikk og transport er også relativt høyt. Innen logistikk/transport ligger gjennomsnittlig lønn per ansatt i Ofoten over landsgjennomsnittet med 60 000. De fleste bedriftene innen logistikk og transport i Ofoten er mellomstore med flere enn ti ansatte.

Innen prosessindustri finner vi spesielt to større selskaper lokalisert i Ofoten som er av større betydning for sysselsettingen. Dette er REC Scancell og Norcem. Grunnet redusert etterspørsel fra Europa og overproduksjon av wafere i Kina er REC sin framtid i Norge svært usikker og selskapet har allerede avviklet flere avdelinger i Norge. Avviklinger av større selskaper med mange arbeidsplasser kan ha store konsekvenser for mindre lokalsamfunn.

Offentlig sektors rolle og aktivitet i Ofoten

Offentlig sektor er av stor betydning for den totale sysselsettingen i Ofoten der 40 prosent av de sysselsatte jobber i offentlig sektor. Figuren under fordeler de 5 485 ansatte i offentlig sektor utover. Også i Ofoten er det en overvekt av ansatte i kommunal sektor, slik figuren under viser.

Figur 45 Offentlige ansatte i Ofoten

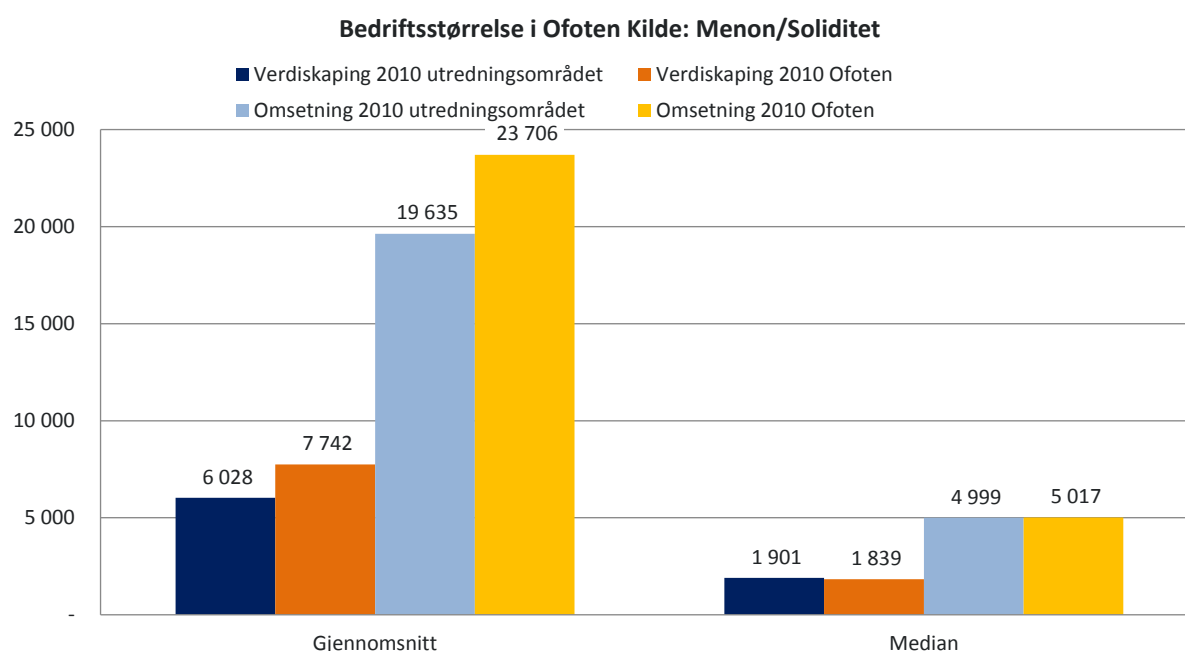

Målt i sysselsatte utgjør offentlig sysselsatte 40 prosent av sysselsettingen i Ofoten. Flest ansatte finner vi innen kommunal sektor. Ofoten har noe høyere andeler offentlig sysselsatte i kommune, fylkeskommune og statlige etater, men tre prosent lavere sysselsetting i offentlig foretak enn utredningsområdet for øvrig. Nesten all sysselsetting i offentlig foretak i Ofoten er i helseforetakene, samt noe relatert til utdanningsinstitusjonene i regionen.

Snitt, størrelse, alder og selskapsform på bedriftene i Ofoten

Når man skal studere bedriftenes størrelse har vi valgt å presentere dette ut fra gjennomsnittet og medianbedriften innenfor regionen. Det er kun basert på regnskapspliktige foretak da tilsvarende informasjon ikke er tilgjengelig for enkeltpersonsforetak.

Figur 46 Bedriftsstørrelser Ofoten

I Ofoten ligger både gjennomsnittlig verdiskapingen og omsetningen over gjennomsnittet i utredningsområdet. Gjennomsnittsbedriften i Ofoten har en omsetning på 23,7 millioner i 2010 mot snittet i alle regionene på 19,6 millioner kroner. Målt i verdiskaping ligger Ofoten 1,7 millioner over snittet i alle regioner. Hurtigruten som alene står for en sjettedel av den totale verdiskapingen i Ofoten trekker snittet i regionen kraftig opp. At Hurtigruten trekker opp snittet i Ofoten støttes opp ved at vi ser at medianbedriften er noe mindre målt i verdiskaping og nesten lik målt i omsetning. Kun 100 000 skiller medianbedriften i Ofoten fra medianbedriften i hele regionen.

Den vanligste selskapsformen i Ofoten er aksjeselskap. Av enkeltpersonsforetakene er 154 av disse er registrert innen landbruk. Resten av selskapene i regionen fordeler seg utover flere selskapsformer slik som 92 borettslag (BRL), 33 Norskregistrert Utenlandsk Foretak (NUF), 30 stiftelser (STI) og 16 samvirker (SA og BA).

De største foretakene i Ofoten¹⁶

Figuren under viser de åtte største bedriftene i Ofoten målt i antall ansatte. De største foretakene representeres av en rekke ulike næringer. Blant annet maritim/olje/gass, prosessindustri, bygg og anlegg og annet. Hurtigruten har tre avdelinger registret i Ofoten. Disse er slått sammen i figuren nedenfor. Flere bedrifter i Ofoten har over 100 ansatte. De største er av stor betydning for sysselsettingen generelt og verdiskapingen spesielt i regionen. Alene står Hurtigruten for 20 prosent av sysselsettingen i aksjeselskapene i Ofoten. Til sammen står de åtte største for 31 prosent av de sysselsatte i aksjeselskapene. Målt i verdiskaping står de åtte største selskapene målt i sysselsetting for 40 prosent av total verdiskaping i Ofoten.

¹⁶ Basert på lokalisering av faktiske avdelinger og ikke konserndata.

1. HURTIGRUTEN ASA (3 avdelinger)

- Kategori: Reiseliv
- Verdiskaping: 1 079 mill.
- Sysselsetting: 1 475

2. REC SCANCEL AS

- Kategori: Prosessindustri
- Verdiskaping: 239 mill.
- Sysselsetting: 326

3. LKAB NORGE AS

- Kategori: Maritim/olje/gass
- Verdiskaping: 258 mill.
- Sysselsetting: 139

4. NORCEM AS

- Kategori: Prosessindustri
- Verdiskaping: 174 mill.
- Sysselsetting: 130

5. NCC CONSTRUCTION AS

- Kategori: Bygg og anlegg
- Verdiskaping: 81 mill.
- Sysselsetting: 128

6. REMA DISTRIBUSJON NORGE AS

- Kategori: Annet
- Verdiskaping: 74 mill.
- Sysselsetting: 87

7. NORDKRAFT PRODUKSJON AS

- Kategori: Annet
- Verdiskaping: 283 mill.
- Sysselsetting: 60

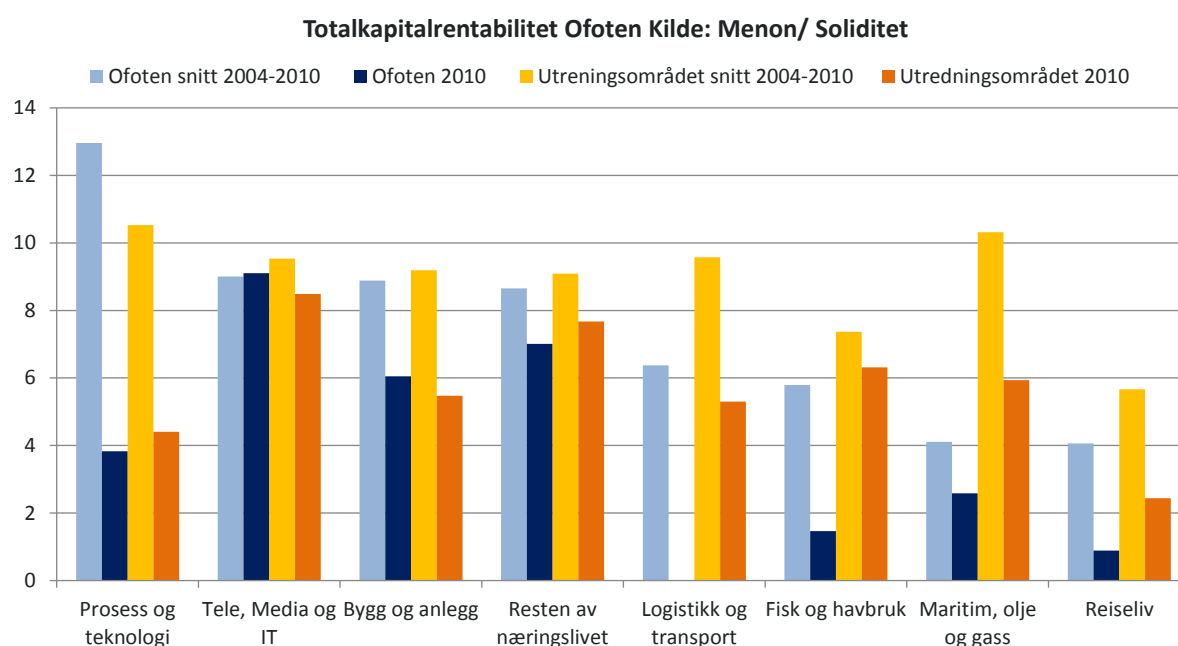
8. AVINOR AS

- Kategori: Annet
- Verdiskaping: 71 mill.
- Sysselsetting: 68

Lønnsomhet til bedriftene i Ofoten

Lønnsomheten til næringene er her uttrykt som totalkapitalrentabilitet. Totalkapitalrentabiliteten viser avkastningen til næringen tatt i betraktning den kapitalen som er anskaffet (gjeld og egenkapital) i året som har vært. Nøkkeltallet kan sees på som et mål på hvor effektivt bedriften utnytter kapitalen. Dersom totalkapitalrentabiliteten er lavere enn bankrenten, betyr det at kapitalen virksomheten anvender ikke blir utnyttet på en optimal måte. Ved sammenlikning på tvers av bransjer er dette målet mest relevant. Totalkapitalrentabiliteten bør normalt være minst like høy som den gjennomsnittlige lånerenten. I figuren under sammenlikner vi totalkapitalrentabiliteten i 2010 og snittet for 2004-2010 for næringene i Ofoten med tilsvarende næringer i utredningsområdet.

Figur 47 Lønnsomhet målt i totalkapitalrentabilitet

Prosessindustri og teknologi er den mest lønnsomme næringen i Ofoten de siste syv årene sett under ett. Totalkapitalrentabiliteten er ikke bare størst, men den ligger med god margin over snittet i de andre næringene i utredningsområdet. Samtidig ser vi at lønnsomheten til næringen i 2010 har falt drastisk. REC Scancell er den største bedriften innen prosessindustri i Ofoten. Grunnet sterk priskonkurranse fra Kina, som en følge av global overproduksjon av wafere og dumping av prisene, samt redusert etterspørsel etter wafere som en følge av finanskrisen i Europa har lønnsomheten til REC i Norge falt drastisk. Dette kommer til syne i grafen over.

Høyest avkastning på investert kapital i Ofoten i 2010 har bedriftene innen tele, media og it. Snittet for 2010 ligger like over snittet i næringen over de siste syv årene. Bedriftene i næringen i Ofoten oppnår en høyere totalkapitalrentabilitet enn tilsvarende for næringen i utredningsområdet, selv om snittet over de siste syv årene er noe lavere enn for utredningsområdet.

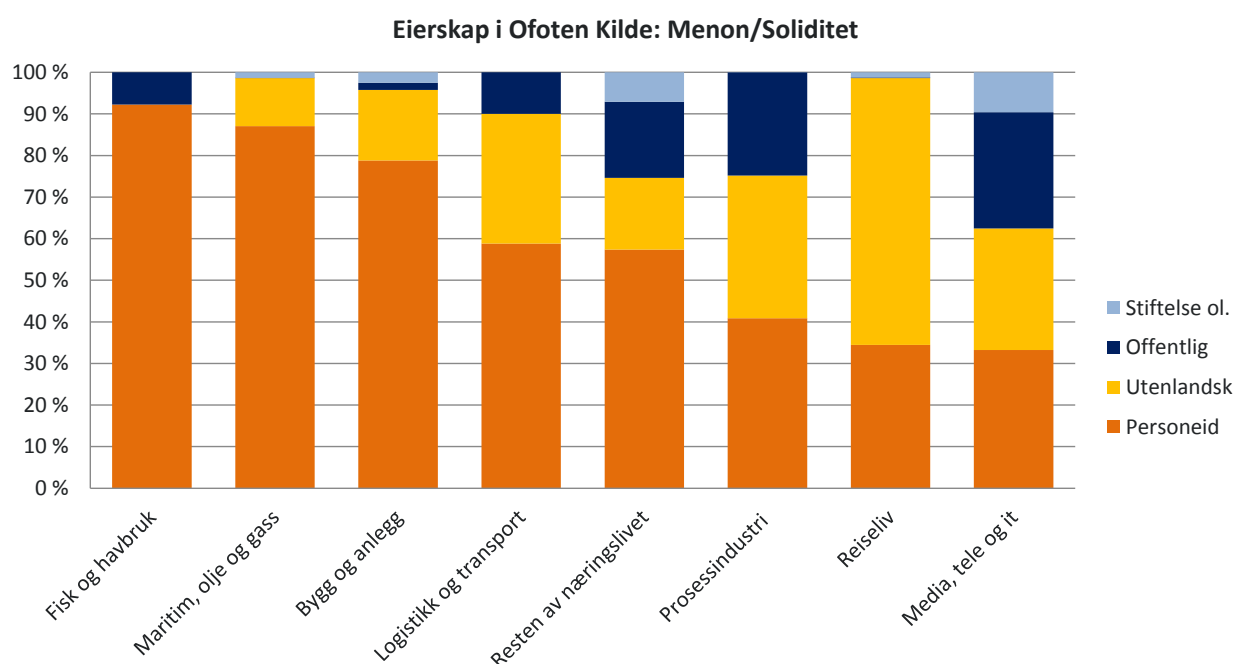
Reiselivsnæringen i Ofoten fremstår som lite lønnsom i 2010. Totalkapitalrentabiliteten ligger på 0,8 prosent, noe som er under styringsrenta på rundt 2,14 prosent i 2010. Lønnsomheten i reiselivsnæringen ligger under snittet i regionene og snittet over de siste syv årene i Ofoten. Enda dårligere avkastning på investert kapital har logistikk og transport i Ofoten i 2010. Sammenliknet med utredningsområdet fremstår denne næringen som svært mye mindre lønnsom i Ofoten enn i utredningsområdet generelt.

Med unntak av prosessindustri og teknologi oppnår bedriftene i Ofoten lavere avkastning på den investerte kapitalen over de siste syv årene enn for utredningsområdet sett under ett. I 2010 er det stor variasjon i lønnsomheten mellom næringene i Ofoten.

Eierskap i næringslivet i Ofoten

Eierskap kan defineres på ulike måter. Det er her delt inn i fire ulike grupper. Personeide selskaper har en majoritetseierpost fra en norsk person, der eierstyringen hviler på en persons beslutninger. Definisjonene av stiftelser dekker selveide foretak, medlemsbedrifter, andelslag og foreninger. I tillegg har man norske offentlig eide selskaper og alle typer utenlandske eiere. Dette vil da både dekke offentlig og privat utenlandsk eierskap.

Figur 48 Eierskap basert på største eier som andel av antall ansatte i næringen

Ofoten er en region med mer variert eierskap enn andre regioner i utredningsområdet. Fisk og havbruk er den regionen som har høyest andel personeierskap som største eier tett etterfulgt av reiselivsnæringen. Næringen med høyest andel utenlandske eiere som største eier er innenfor reiseliv. Dette er blant annet Heiswneich Enterprise LP eierskap i Hurtigruta. Innenfor prosessindustrien dominerer Norcems utenlandske største aksjonær bildet, Heidelbergcement. Prosessindustrien har også en betydelig andel offentlig eierskap. Dette er hovedsakelig gjennom Folketrygdfondets eierpost i Rec Scancell.

Andre viktige eiere i regionen, som ikke er nevnt over, er krafteierskapet til Narvik kommune og statlig eierskap i hhv. Nordkraft produksjon og Statkraft Energi. I tillegg til Hegnarfamiliens eierskap i Hurtigruta.

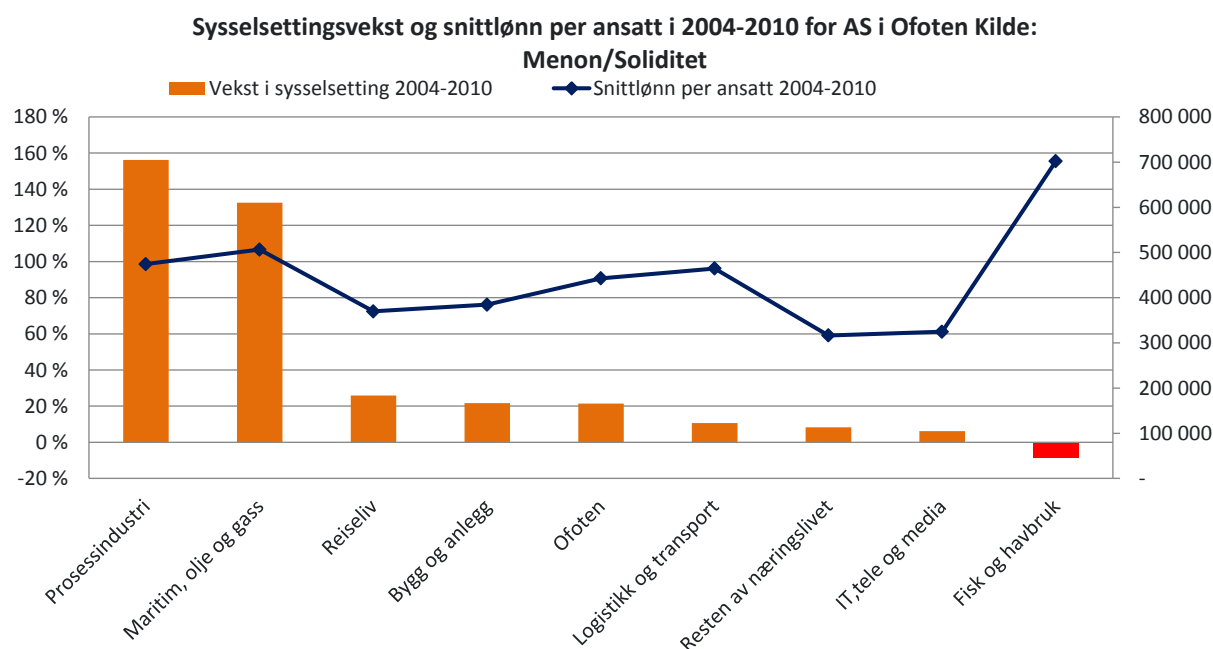
Vekst i næringslivet i Ofoten

Vel så viktig som å se på næringenes økonomiske nøkkeltall i absolutte størrelser er vekst. Vekst diskuteres ut fra vekst i sysselsetting og vekst i verdiskaping. Til slutt ser vi på i hvilke næringer nyetableringene har kommet.

Vekst i sysselsetting

Sysselsettingsvekst er et tegn på økt aktivitet i en næring. For en region er det lønnsomt om sysselsettingsveksten kommer i næringer med høy lønnsevne. Figur under viser lønn per ansatt per næring i regionen i snitt 2008-2010 og vekst i antall sysselsatte i næringen fra 2004 – 2010.

Figur 49 Sysselsettingsvekst i Ofoten

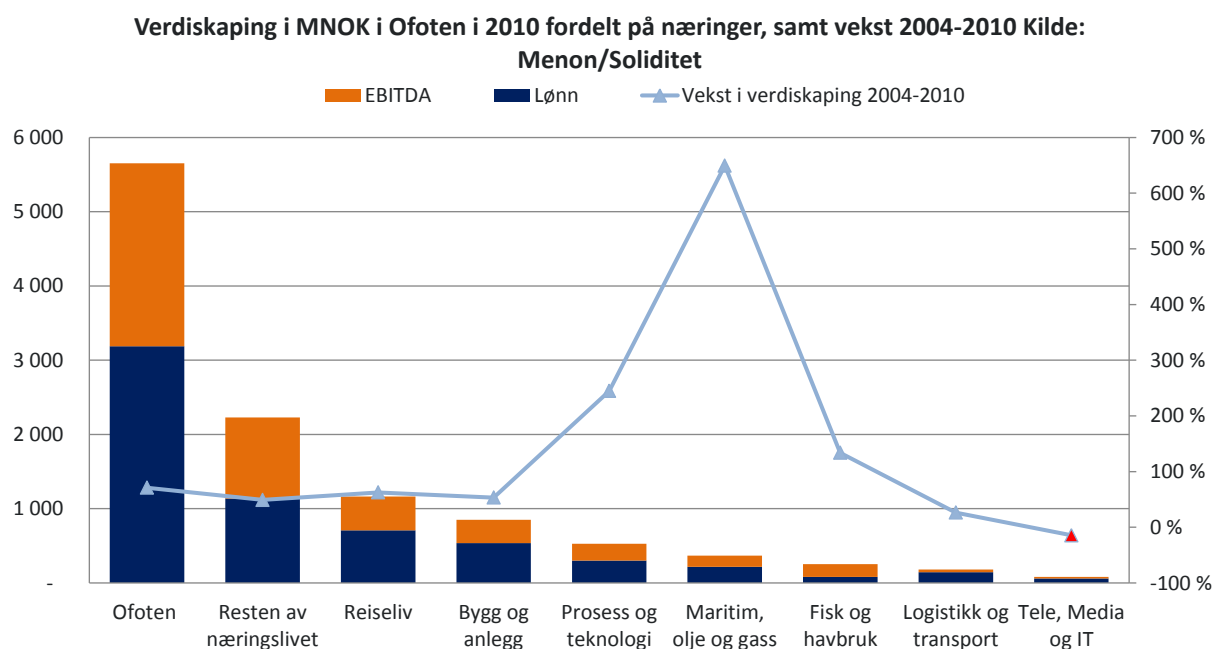
Med unntak av fisk og havbruk har bedriftene i Ofoten hatt positiv sysselsettingsvekst. Sysselsettingsveksten har primært kommet i næringene med færrest ansatte i 2010. Sterkest vekst finner vi innen prosessindustri og maritim, olje og gass. Veksten i prosessindustri skyldes ansettelser i REC Scancell, men den sterke veksten i antall sysselsatte i maritim, olje og gass har kommet gjennom forsiktig vekst hos flere selskaper.

Mens veksten i reiselivsnæringen i Ofoten primært skyldes nyansettelser i Hurtigruta fordeles sysselsettingsveksten i bygg- og anleggsnæringen på mange selskaper. Fisk og havbruk har hatt en svak negativ sysselsettingsvekst. Snittlønnen i perioden 2004-2010 ligger 200 000 over snittlønnen i næringen i 2010. Dette skyldes høye lønnsutbetalinger i næringen i 2009 som trekker snittet opp. Resten av næringslivet som sysselsetter flest i Ofoten har hatt en lav sysselsettingsvekst i perioden. Ofoten totalt sett har hatt en lav sysselsettingsvekst i perioden.

Vekst i verdiskaping

Verdiskaping viser avkastningen for samfunnet av aktiviteten. Denne kan deles opp i to deler, lønn til de sysselsatte og driftsresultat før avskrivning og nedskrivning. I figuren under har vi sett på verdiskaping i absolutte størrelse, samt vekst i perioden 2004-2010.

Figur 50 Verdiskaping fordelt på næringer i Ofoten

40 prosent av verdiskapingen i Ofoten skjer i det vi har definert som resten av næringslivet. Kraftselskapene og varehandelen står for over 50 prosent av den totale verdiskapingen blant disse bedriftene. Ved siden av Nordkraft Produksjon er Rema Distribusjon og Avinor store selskaper vi finner i restkategorien. De største næringene i Ofoten har hatt en lik vekst i verdiskaping i perioden 2004-2010.

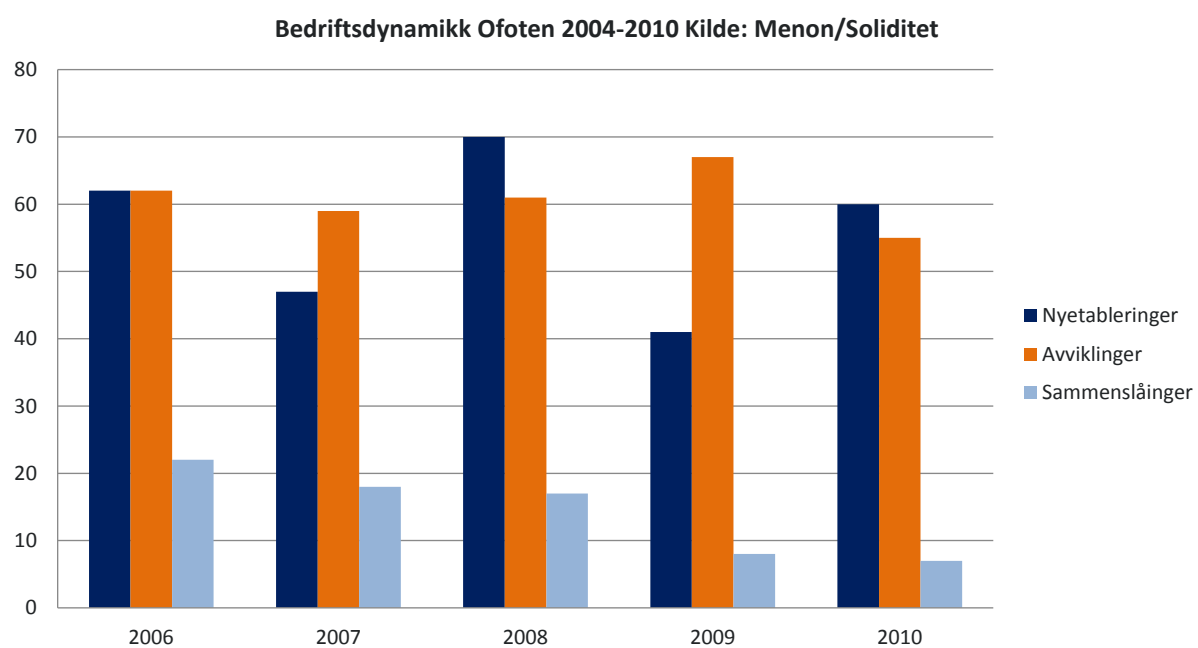
Bedriftene innen maritim, olje og gass kan vise til sterkest vekst i verdiskaping i perioden. Generell vekst i etablerte bedrifter, samt flere nyetableringer forklarer veksten.

Som eneste næring har it, tele og media i Ofoten hatt en negativ verdiskapsutvikling fra 2004 til 2010. Målt i verdiskaping er dette den minste næringen i Ofoten i 2010. Den svake veksten skyldes negativ utvikling hos en av avdelingene som Telenor har lokalisert i regionen.

Bedriftsdynamikk i Ofoten

Figuren under viser antall nyetableringer, avviklinger og sammenslåinger i Ofoten. Mens antall avviklinger har vært relativt stabilt over tid, varierer antall nyetableringer mer mellom hvert enkelt år. Lavest antall nyetableringer finner vi i finanskrisetåret 2009. Figuren viser en avtagende grad av sammenslåinger i perioden.

Figur 51 Bedriftsdynamikk

3.6. Midt-Troms, inkludert Tromsø

Oppsummering: Næringsstruktur og offentlig sektor i Midt-Troms, inkludert Tromsø

- I Midt-Troms er sysselsettingsforholdet mellom privat og offentlig sektor nesten femti/femti. Det er en betydelig høyere andel offentlig ansatte i regionen enn i utredningsområdet for øvrig.
- De tre dominerende næringene i Midt-Troms målt i sysselsetting er resten av næringslivet, bygg og anlegg og reiseliv. Resten av næringslivet er i stor grad knyttet til varehandel lokalisert i Tromsø.
- I snitt betaler fisk og havbruk mest per ansatt med over 600 000 i 2010. Næringen sysselsetter en mindre andel i Midt-Troms.
- I Midt-Troms har gjennomsnittsbedriften tilsvarende verdiskaping som i utredningsområdet. Målt i omsetning er denne noe høyere i Midt-Troms enn i utredningsområdet for øvrig.
- Det er totalt tjue bedrifter i Midt-Troms som har over 100 ansatte. Alle disse er lokalisert i Tromsø. De største bedriftene er av mindre betydning for sysselsettingen generelt og verdiskapingen spesielt i regionen.
- Samtlige næringer i Midt-Troms hadde lavere lønnsomhet i 2010 enn snittet for de siste syv årene. Lønnsomheten fremstår som spesielt dårlig innen reiseliv og prosessindustri med en total kapitalrentabilitet på rundt en prosent. Innen reiselivsnæringen skyldes dette lav lønnsomhet i et betydelig antall av de mindre selskapene. Selskapene med mange ansatte har generelt god lønnsomhet innen reiseliv. Det motsatte finner vi innen prosessindustri der flere av de større selskapene med mange ansatte har lav lønnsomhet i 2010.
- Eierskapet i Midt-Troms er i noe større grad preget av andre eierformer enn personeide foretak. Utenlandsk eierskap utgjør en større andel i flere av næringene. Det offentlige eierskapet er også mer synlig.
- Bedriftene i Midt-Troms har i perioden hatt en positiv sysselsettingsvekst. Sterkest vekst finner vi innen prosessindustri og fisk og havbruk. Fisk og havbruk er den næringen som i snitt har betalt høyest lønn per sysselsatt.

Midt-Troms¹⁷ består av syv kommuner, alle i Troms fylke. Tabellen under viser nøkkeltall for næringslivet i Midt-Troms for 2010 fordelt på syv næringer, en restnæring som dekker resten av privat næringsliv, samt ansatte i offentlig sektor og statlige etater. Tabellen viser omfanget av bedrifter, antall sysselsatte, omsetning, verdiskaping og lønnskostnader per ansatt. Omsetning og verdiskapingstallene er oppgitt i millioner kroner. I Midt-Troms sysselsetter det private næringslivet litt over halvparten av totalt antall sysselsatte i regionen. Detaljhandel utgjør en betydelig andel av de ansatte som ikke er kategorisert i næringer. Lønn per ansatt ligger

¹⁷ Midt-Troms består av kommunene: Bardu, Målselv, Tromsø, Balsfjord, Salangen, Gratangen og Lavangen kommune

betydelig høyere i det private næringslivet enn i offentlig sektor i noen av næringene. Men forskjellen mellom privat og offentlig sektor er mindre her enn i flere andre regioner.

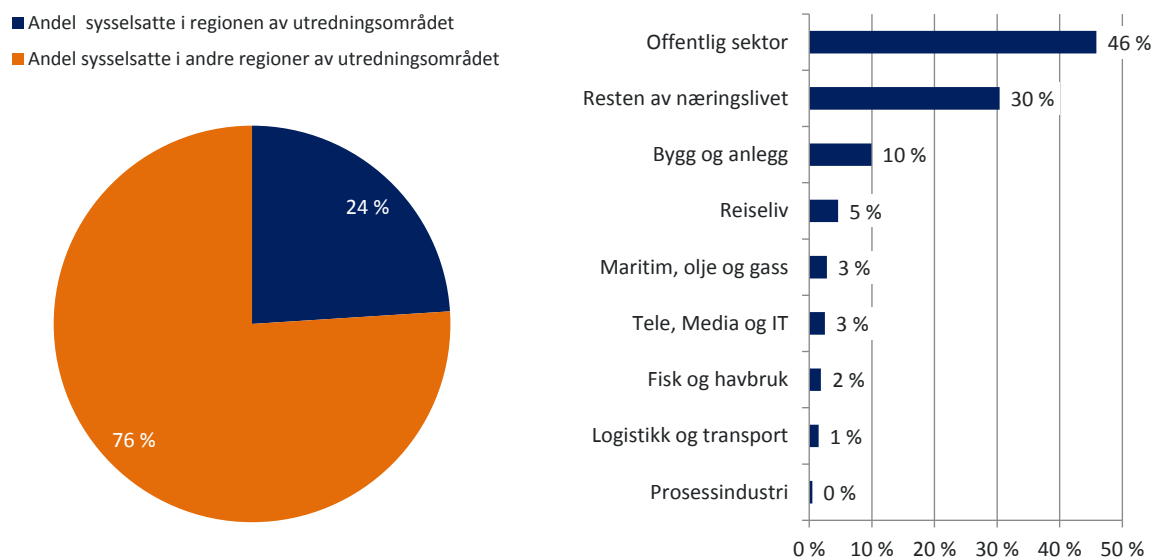
Tabell 12 Næringsliv og offentlig sektor i Midt-Troms

	Antall bedrifter		Antall sysselsatte	Omsetning MNOK	Verdiskaping MNOK	Lønn/Ansatte
	AS	ENK/ANS				
Bygg og anlegg	1 150	532	4 744	9 238	3 421	476 832
Tele, Media og IT	69	214	1 198	2 287	973	521 746
Fisk og havbruk	97	221	896	4 858	795	604 469
Logistikk og transport	43	355	714	613	578	425 849
Maritim, olje og gass	72	13	1 348	2 776	819	458 362
Prosess og teknologi	36	47	233	344	87	504 111
Reiseliv	176	81	2 202	2 070	867	312 674
Resten av næringslivet	1 659	1 520	14 522	28 500	8 626	392 043
Varehandel			5 027		2 120	314 795
Finansinstitusjoner			695		1 266	488 788
Private helse og sosialtjenester			1 459		683	384 156
Kraftselskaper			218		606	569 719
Næringsmiddel			1 100		577	427 481
SUM Næringslivet	3 302	2 983	25 857	50 686	16 166	
Offentlig (etater og foretak)		57	21 912		8 267	377 282
SUM Midt-Troms og Tromsø	6 342		47 769		24 433	

Midt-Troms inkludert Tromsø utgjør hele 24 prosent av sysselsettingen i utredningsområdet. De har den klart høyeste andelen sysselsatte innenfor offentlig sektor, med 46 prosent. Bygg og anlegg og varehandel (innenfor *resten av næringslivet*) utgjør hver ni prosent av sysselsettingen i regionen. Prosessindustri er mer eller mindre ikke-eksisterende i Midt-Troms.

Figur 52 Sysselsetting i Midt-Troms

Sysselsetting i Midt-Troms fordelt på næring og Midt-Troms sysselsetting i prosent av utredningsområdet
Kilde: Menon/SSB/Soliditet/Proff

De tre dominerende næringene i Midt-Troms målt i sysselsetting er resten av næringslivet, bygg og anlegg og reiseliv. Resten av næringslivet er i stor grad knyttet til varehandel lokalisert i Tromsø der vi finner over 5 000 ansatte eller en tredjedel av de ansatte i regionen. Gjennomsnittlig lønn per ansatt er relativt likt i både

reiselivsnæringen og i varehandelen, noe som trolig skyldes mange deltidsansatte. Lønnsomheten i resten av næringslivet er relativ lik for 2010 sammenlikner vi Midt-Troms med utredningsområdet. Flere av de største bedriftene er kategorisert i resten av næringslivet i regionen.

I tillegg sysselsetter bedriftene innen bygg og anlegg, reiseliv og tele, media og it en større andel av de ansatte. Vi har tidligere sagt at absolutt største bedriftene i regionen er av mindre betydning for den totale sysselsettingen og verdiskapingen. Dette er spesielt tydelig innen bygg og anleggsnæringen. Av totalt 2 000 bedrifter¹⁸ er det kun to som har over 100 ansatte, de fleste er mindre enheter med færre ansatte.

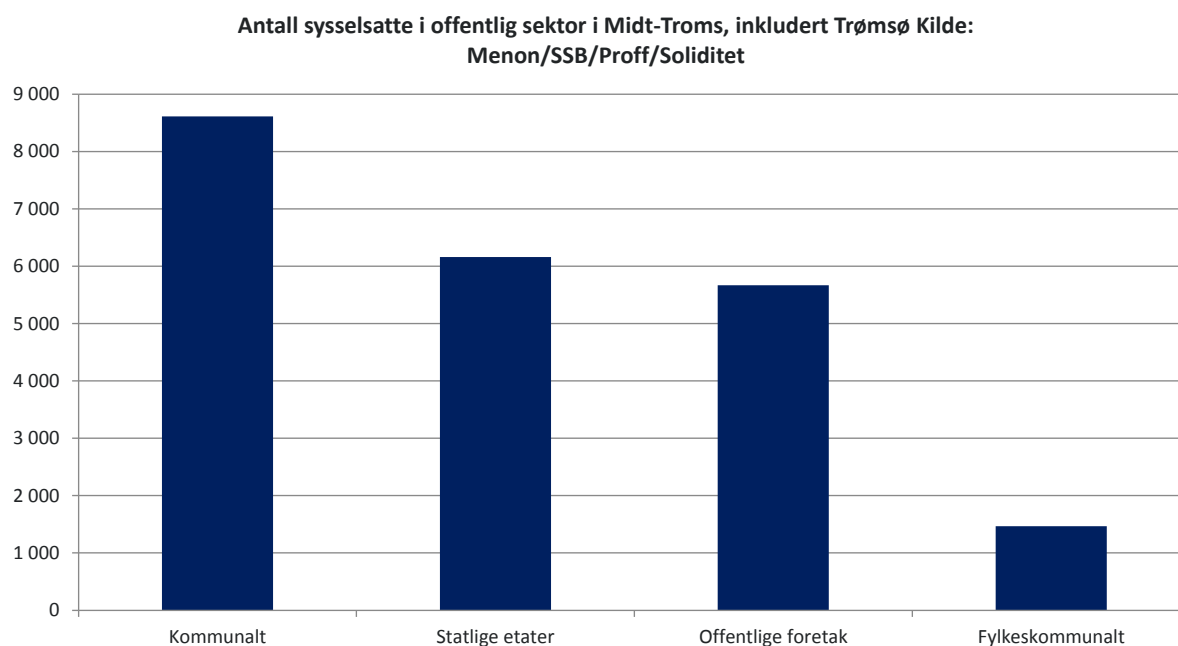
Flere av de største bedriftene i Midt-Troms er nyetableringer i perioden eller de har kommet til som en følge av oppkjøp, noe som er med på å bidra til økt sysselsetting i regionen. Eksempelvis ble Torghatten Nord, som sysselsetter over 700 personer, etablert i regionen i 2008 etter at de overtok 45 fartøyer fra Hurtigruta, sammen med nyetableringen Troms Offshore, som sysselsetter over 200 i regionen, har dette gitt sysselsettingsvekst. Selv om noen av de største bedriftene har redusert antall ansatte i perioden er det flere som har økt sysselsettingen. Eksempelvis attføringsbedriften Troms Produkter som i dag oppgir at de sysselsetter over 60 personer flere i 2010 enn i 2004.

I snitt betaler fisk og havbruk mest per ansatt med over 600 000 i 2010. Næringen sysselsetter en mindre andel i Midt-Troms. Færrest ansatte finner vi innen prosessindustri som omfatter et fåtall bedrifter. Disse leverer tjenester innen mekanisk verksted og betong. Av teknologibedrifter finner vi eksempelvis HUURRE som leverer kjølerom og fryselager.

Offentlig sektors rolle og aktivitet i Midt-Troms, inkludert Tromsø

Sysselsettingen i Midt-Troms utgjør 46 prosent av den totale sysselsettingen i offentlig og privat sektor i utredningsområdet. En betydelig andel av de sysselsatte jobber i kommunal sektor.

Figur 53 Offentlige ansatte i Midt-Troms

¹⁸ Inkludert enkeltpersonsforetak og ansvarlige selskaper

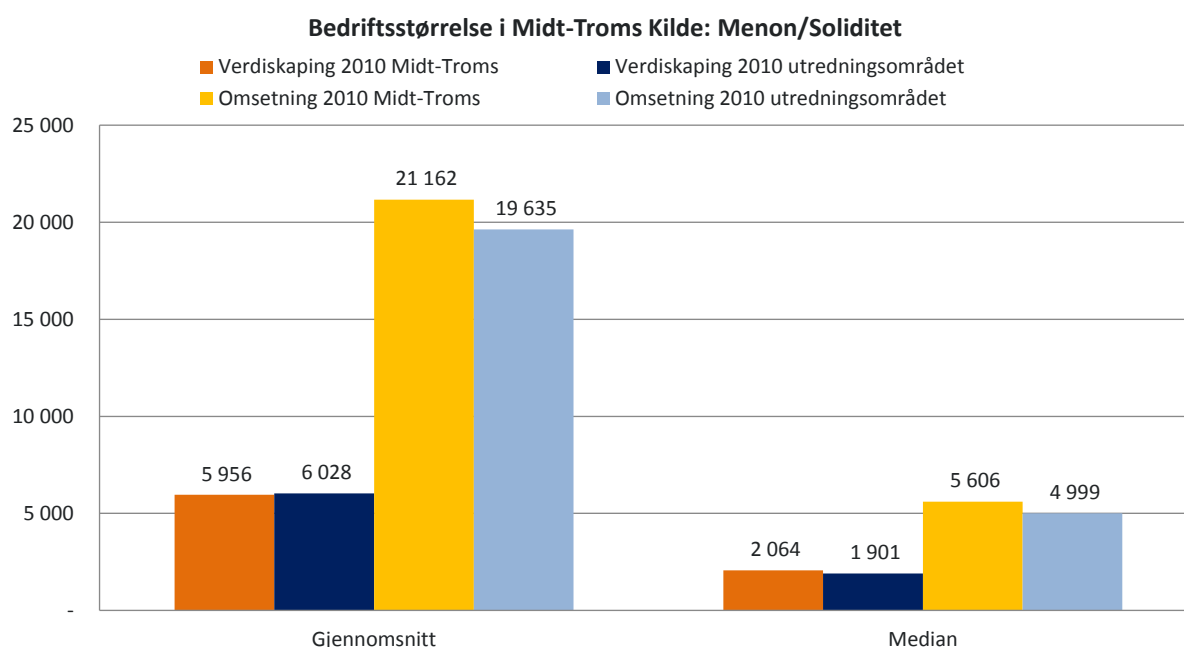
Det er nesten 22 000 offentlig ansatte i Midt-Troms inkludert Troms. Det er en betydelig høyere andel offentlig ansatte i regionen enn i utredningsområdet for øvrig. Andelen ansatte innenfor statlige etater og offentlig foretak er også høyere enn utredningsområdet for øvrig. Kommunalt ansatte utgjør en relativt lavere andel.

Det er flere store arbeidsgivere i regionen blant offentlig foretak og statlige institusjoner. Den største arbeidsgiveren er Universitetssykehuset i Nord-Norge. En annen viktig statlig institusjon er Universitetet i Tromsø. Andre region-spesifikke statlige institusjoner er Norsk Polarinstitutt lokalisert i Tromsø.

Snitt, størrelse, alder og selskapsform på bedriftene i Midt-Troms, inkludert Tronsø

Når man skal studere bedriftenes størrelse har vi valgt å presentere dette ut fra gjennomsnittet og medianbedriften innenfor regionen. Det er kun basert på regnskapspliktige foretak da tilsvarende informasjon ikke er tilgjengelig for enkeltpersonsforetak.

Figur 54 Bedriftsstørrelser Midt-Troms i 1000 NOK

I Midt-Troms har gjennomsnittsbedriften tilsvarende verdiskaping som i utredningsområdet. Målt i omsetning er denne noe høyere i Midt-Troms enn i utredningsområdet for øvrig. Tilsvarende bilde får vi når vi ser på medianbedriften, selv om forskjellen mellom Midt-Troms og utredningsområdet er noe større målt i verdiskapingen i medianbedriften enn i gjennomsnittsbedriften.

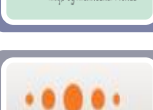
I Midt-Troms finner vi noen flere aksjeselskaper enn enkeltpersonsforetak/ansvarlige selskaper. Av totalt 6 300 bedrifter er 3 300 registrert som aksjeselskaper og 3 000 som enkeltpersonsforetak/ansvarlige selskaper. I tillegg finner vi 24 selskaper registrert som Norskregistrert Utenlandsk Foretak (NUF).

De største foretakene¹⁹

Figuren under viser de ti største bedriftene i Midt-Troms inkludert Tromsø målt i antall ansatte. De største foretakene representeres av en rekke ulike næringer, men med en hovedvekt på næringsmiddel og lokal infrastruktur slik som Sparebank 1 Nord-Norge, Avinor og Troms Produkter (attføringsbedrift). Innenfor næringsmiddelbedrifter i regionen finner vi Nortura og Mack Ølbryggeri. Mens Nortura har eierskapet plassert i Oslo har Mack Ølbryggeri sitt hovedsete i Nord-Norge.

Det er totalt 20 bedriftene i Midt-Troms som har over 100 ansatte. Alle disse er lokalisert i Tromsø. De største bedriftene er av mindre betydning for sysselsettingen generelt og verdiskapingen spesielt i regionen. Til sammen står de ti største bedriftene for ti prosent av de sysselsatte i aksjeselskapene og elleve prosent av verdiskapingen i aksjeselskapene i Midt-Troms. De 20 største bedriftene sysselsetter 15 prosent og står for 16 prosent av verdiskapingen i regionen.

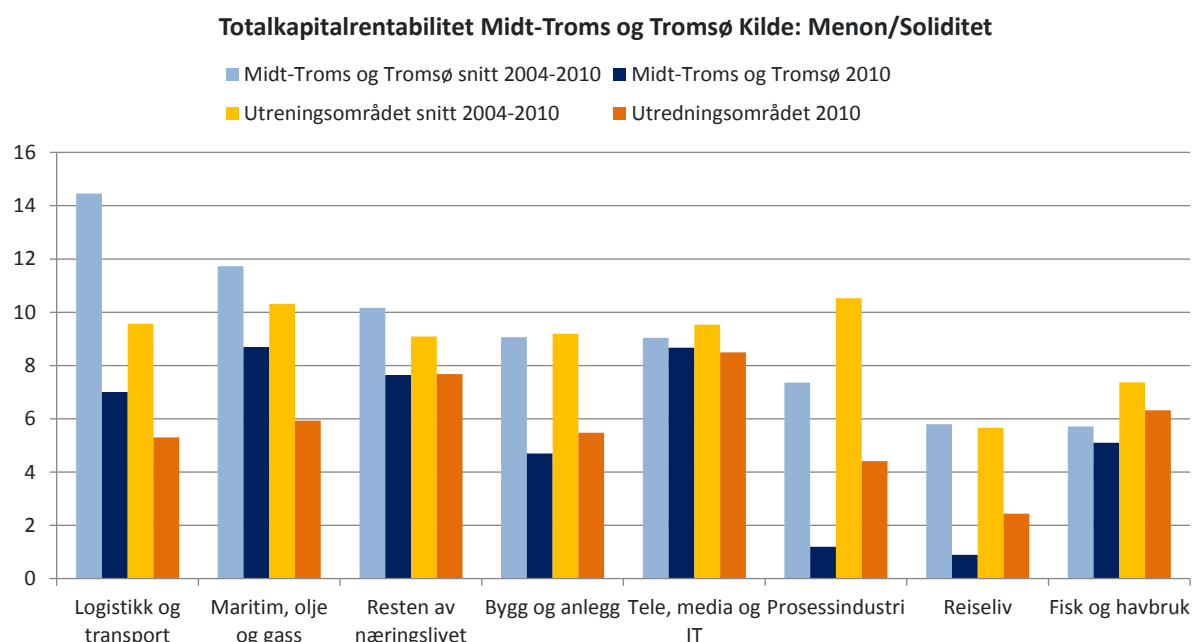
¹⁹ De største foretakene er basert på faktiske avdelinger lokalisert i regionen og ikke konserndata.

	1. TORGHATTEN NORD AS • Kategori: Maritim/olje/gass • Verdiskaping: 507 mill. • Sysselsetting: 703
	2. SPAREBANK 1 NORD-NORGE • Kategori: Annet • Verdiskaping: 481 mill. • Sysselsetting: 280
	3. TROMS OFFSHORE AS • Kategori: Maritim/olje/gass • Verdiskaping: 12 mill. • Sysselsetting: 206
	4. NORTURA SA • Kategori: Annet • Verdiskaping: 102 mill. • Sysselsetting: 180
	5. BJØRN BYGG AS • Kategori: Bygg og anlegg • Verdiskaping: 98 mill. • Sysselsetting: 170
	6. MACKS ØLBRYGGERI AS • Kategori: Annet • Verdiskaping: 782 mill. • Sysselsetting: 157
	7. ISS FACILITY SERVICES AS • Kategori: Annet • Verdiskaping: 58 mill. • Sysselsetting: 153
	8. NOFIMA MARIN AS • Kategori: Fisk og havbruk • Verdiskaping: 77 mill. • Sysselsetting: 152
	9. TROMSPRODUKT AS • Kategori: Annet • Verdiskaping: 46 mill. • Sysselsetting: 141
	10. AVINOR AS • Kategori: Annet • Verdiskaping: 143 mill. • Sysselsetting: 137

Lønnsomhet til bedriftene i Midt-Troms, inkludert Tromsø

Lønnsomheten til næringene er her uttrykt som totalkapitalrentabilitet. Totalkapitalrentabiliteten viser avkastningen til næringen tatt i betraktning den kapitalen som er anskaffet (gjeld og egenkapital) i året som har vært., altså avkastningen på investert kapital i bedriftene. Nøkkeltallet kan sees på som et mål på hvor effektivt bedriften utnytter kapitalen. Dersom totalkapitalrentabiliteten er lavere enn bankrenten, betyr det at kapitalen virksomheten anvender ikke blir utnyttet på en optimal måte. Ved sammenlikning på tvers av bransjer er dette målet mest relevant. Totalkapitalrentabiliteten bør normalt være minst like høy som den gjennomsnittlige lånerenten. I figuren under sammenlikner vi den totalkapitalrentabiliteten i 2010 og snittet for 2004 til 2010 for næringene i Midt-Troms med tilsvarende næringer i utredningsområdet.

Figur 55 Lønnsomhet målt i totalkapitalrentabilitet

Logistikk og transport er den mest lønnsomme næringen i Midt-Troms de siste syv årene sett under ett. Totalkapitalrentabiliteten innen logistikk og transport ligger betydelig over snittet i de andre næringene i utredningsområdet. Lønnsomheten til næringen ble nesten halvert i 2010 i Midt-Troms, en reduksjon vi ikke finner i resten av utredningsområdet.

De næringene som ga høyest avkastning på investert kapital i Midt-Troms i 2010 var maritim, olje og gass og tele, media og it med gjennomsnittlig åtte prosent avkastning på totalkapitalen. Næringene ga høyere avkastning i Midt-Troms enn i utredningsområdet, selv om differansen innen tele, media og it er relativt liten. Selskapene med flest ansatte har god og stabil lønnsomhet i hele perioden.

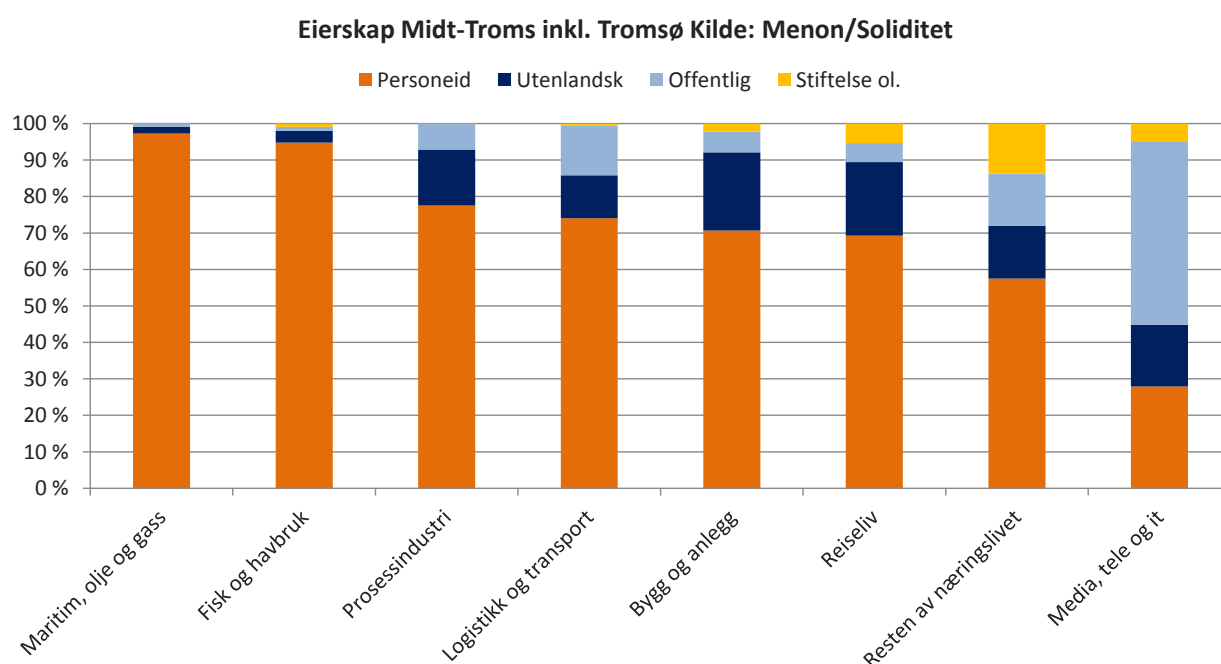
Samtlige næringer i Midt-Troms hadde lavere lønnsomhet i 2010 enn snittet for de siste syv årene. Lønnsomheten fremstår som spesielt dårlig innen reiseliv og prosessindustri med en totalkapitalrentabilitet på rundt en prosent. Innen reiselivsnæringen skyldes dette lav lønnsomhet i et betydelig antall av de mindre selskapene. Selskapene med mange ansatte har generelt god lønnsomhet innen reiseliv. Det motsatte finner vi innen prosessindustri der flere av de større selskapene med mange ansatte har lav lønnsomhet i 2010.

Fisk og havbruk i Midt-Troms fremstår som mindre lønnsomt enn i utredningsområdet, både når vi ser på 2010 og snittet i perioden 2004 til 2010. Det er primært noen selskaper som trekker ned lønnsomheten i denne næringen i 2010 i Midt-Troms.

Eierskap i næringslivet i Midt-Troms, inkludert Tromsø

Eierskap kan defineres på ulike måter. Det er her delt inn i fire ulike grupper. Personeide selskaper har en majoritetseierpost fra en norsk person, der eierstyringen hviler på en persons beslutninger. Definisjonene av stiftelser dekker selveide foretak, medlemsbedrifter, andelslag og foreninger. I tillegg har man norske offentlig eide selskaper og alle typer utenlandske eiere. Dette vil da både dekke offentlig og privat utenlandsk eierskap.

Figur 56 Eierskap i Midt-Troms

Eierskapet i Midt-Troms er i noe større grad preget av andre eierformer enn personeide foretak enn i de andre regionene i utredningsområdet. Utenlandsk eierskap utgjør en større andel i flere av næringene. Det offentlige eierskapet er også mer synlig. Dette kommer spesielt tydelig frem innenfor media, tele og IT. Det offentlige har betydelig eierskap innen blant annet NRK, Kongsberg Satellite Service og Bladet Nordlys. Andre store selskaper med utenlandsk eierskap som sysselsetter mange mennesker er innenfor bygg og anlegg med Peab og Skanska Kraft AB som er hhv. Bjørn Bygg og Skanska Norge.

Viktige eiere blant de som ikke er nevnt over i regionen er kommunalt eierskap i Troms kraft, det fragmenterte eierskapet i Sparebank 1 Nord-Norge og statlige eierskap i DnB, Avinor og Storebrand gjennom Folketrygdfondet.

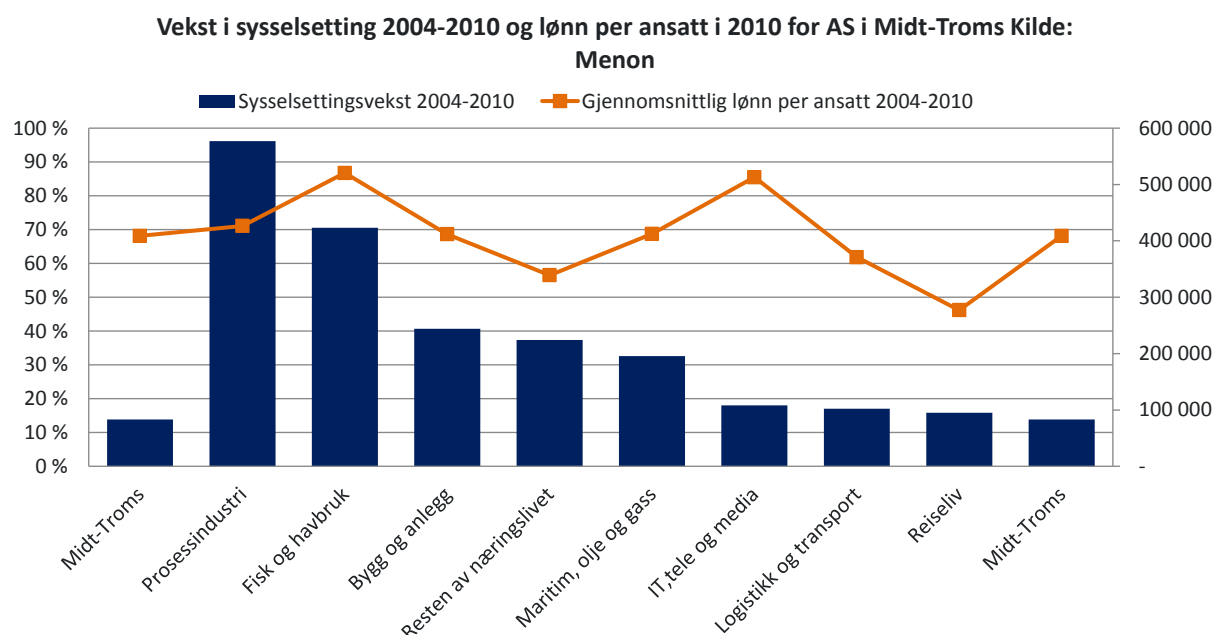
Vekst i næringslivet i Midt-Troms, inkludert Tromsø

Vel så viktig som å se på næringenes økonomiske nøkkeltall i absolutte størrelser er vekst. Vekst diskuteres der ut fra vekst i sysselsetting og vekst i verdiskaping. Til slutt ser vi på i hvilke næringer nyetableringer har kommet de siste fem årene.

Vekst i sysselsetting

Sysselsettingsvekst er et tegn på økt aktivitet i en næring. For en region er det lønnsomt om sysselsettingsveksten kommer i næringer med høy lønnsevne. Figur under viser lønn per ansatt per næring i regionen i snitt 2004-2010 og vekst i antall sysselsatte i næringen fra 2004 – 2010.

Figur 57 Sysselsettingsvekst i Midt-Troms

Bedriftene i Midt-Troms har i perioden hatt en positiv sysselsettingsvekst. Sterkest vekst finner vi innen prosessindustri og fisk og havbruk. Veksten innen prosessindustrien skyldes primært nyetableringer i perioden. De største bedriftene i 2004 har snarere redusert antall ansatte. Prosessindustrien sysselsetter litt over 200 personer i 2010. Innen fisk og havbruk skyldes veksten både nyetableringer i perioden, men vi finner også sysselsettingsvekst i flere bedrifter som har eksistert hele perioden, også hos de bedriftene med flest ansatte. Fisk og havbruk er den næringen som i snitt har betalt høyest lønn per sysselsatt.

Høy gjennomsnittlig lønn per ansatt finner vi også innen tele, media og it. Imidlertid har sysselsettingsveksten vært lav. Selv om vi finner noen nyetableringer av selskaper med flere ansatte fremstår sysselsettingen i denne næringen som svært stabil i perioden. Vi finner igjen mange av de samme selskapene uavhengig om vi sorterer på selskapene med flest antall ansatte i begynnelsen og slutten av perioden.

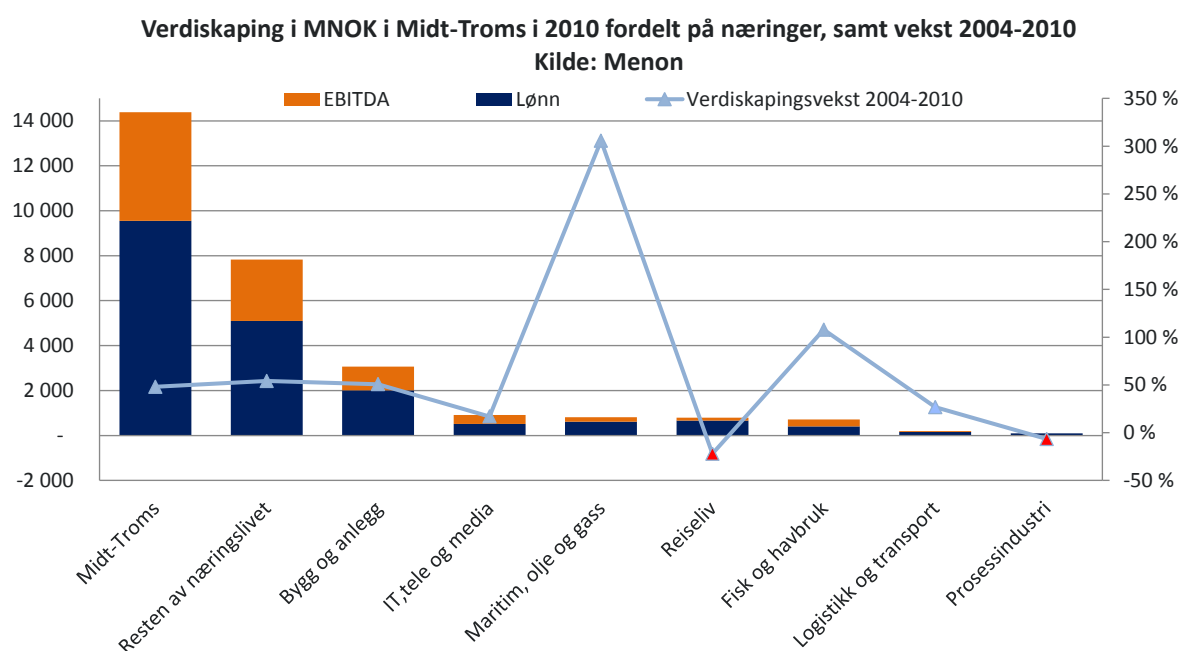
Den laveste sysselsettingsveksten finner vi i reiselivsnæringen i Midt-Troms. Næringen har i perioden betalt lavest lønn per ansatt i snitt. Selv om større selskaper som Norwegian har etablert seg i perioden er veksten lav. Dette skyldes reduksjon i antall sysselsatte i flere bedrifter, både større og mindre. Målt i antall ansatte i 2010 er reiselivsnæringen tredje størst.

Logistikk og transport er den mest lønnsomme næringen i Midt-Troms gjennom de siste syv årene, her finner vi en lav sysselsettingsvekst. Tilsvarende lave sysselsettingsvekst finner vi for den mest lønnsomme næringen i Midt-Troms i 2010 som var tele, media og it.

Vekst i verdiskaping

Verdiskaping viser avkastningen for samfunnet av aktiviteten. Denne kan deles opp i to deler, lønn til de sysselsatte og driftsresultat før avskrivning og nedskrivning.

Figur 58 Verdiskaping fordelt på næringer i Midt-Troms

Nesten all verdiskaping i Midt-Troms skjer i det vi har definert som resten av næringslivet. Av totalt 8,6 milliarder i verdiskaping står varehandelen og finansinstitusjoner for 40 prosent av dette. Verdiskapingen i den resterende delen er fordelt utover mange bedrifter, der Avinor og Lufttransport (ambulanshelikopter) er de to største med over 130 millioner i verdiskaping i 2010. Verdiskapingen i resten av næringslivet har i perioden hatt en vekst på rundt 50 prosent. I de definerte næringene er det bygg og anlegg som er størst målt i verdiskaping. De andre næringene har beskjeden verdiskaping sammenliknet med resten av næringslivet.

Den største veksten målt i verdiskaping har kommet i de mindre næringene målt i verdiskaping. Både resten av næringslivet og bygg og anlegg har hatt relativt lik vekst i verdiskaping på 50 prosent. Den sterke veksten finner vi innen maritim, olje og gass med over 300 prosent vekst i perioden. Den sterke veksten skyldes to forhold. Både etableringen av Torghatten Nord, samt en generell vekst i allerede etablerte foretak.

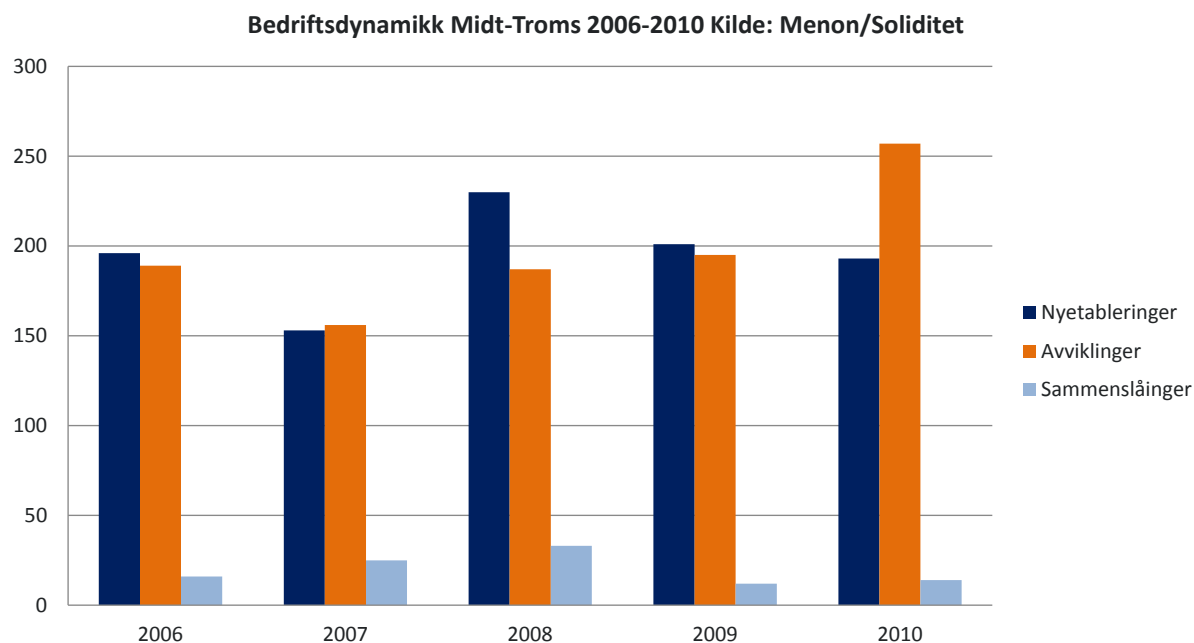
Reiseliv og prosessindustri/teknologibedrifter har hatt negativ verdiskapingsvekst i perioden. I 2006 fusjonerte de to hurtigruterederiene Ofoten og Vesteraalens Dampskibsselskab og dannet det som nå heter Hurtigruten ASA. I forbindelse med dette ble hovedkontoret flyttet til Narvik og verdiskapingen til selskapet blir flyttet ut av regionen. Kontoret for ferger og hurtigbåter ble lokalisert i Tromsø og ble etter hver overtatt av Torghatten trafikkelskap i Brønnøysund, og utskilt som et datterselskap av dette, under navnet Torghatten Nord og fortsatt tilhold i Tromsø. Det er primært denne omorganiseringen som skaper negativ vekst i verdiskaping i reiseliv i Midt-Troms i perioden. Prosessindustri og teknologi er en mindre næringsgruppe i Midt-Troms der bortfallet av en aktør gir store utslag for næringen aggregert.

De fleste næringene i Midt-Troms fremstår som arbeidsintensive. Lønnsandelen i næringene i Midt-Troms varierer fra rundt 57 prosent innen media, tele og it og fisk og havbruk til 83 prosent innen reiseliv. Logistikk og transport og maritim, olje og gass fremstår også som relativt arbeidsintensive næringer i Midt-Troms med en lønnsandel på rundt 76 prosent. I de to største næringene, målt i verdiskaping, finner vi en lønnsandel på rundt 65 prosent.

Bedriftsdynamikk i Midt-Troms, inkludert Tromsø

Figuren under viser antall nyetableringer, konkurser og fusjoner. Antall fusjoner er relativt stabilt over tid. Det er også liten variasjon i nyetableringer og konkurser i perioden. 2008 skiller seg ut med noen flere nyetableringer enn konkurser, mens vi i 2010 finner flere konkurser enn nyetableringer. 2007 skiller seg noe ut med 50 færre etableringer/konkurser enn i resten av perioden. Rundt 200 bedrifter forsvinner og etableres i Midt-Troms årlig i perioden.

Figur 59 Bedriftsdynamikk

3.7. Salten

Oppsummering: Næringsstruktur og offentlig sektor i Salten

- Sysselsettingen i Salten utgjør 20 prosent av den totale sysselsettingen i offentlig og privat sektor i utredningsområdet.
- 58 prosent er sysselsatt i det private næringslivet. Lønn per ansatt ligger betydelig lavere i offentlig sektor enn store deler av næringslivet for øvrig.
- Den høyeste avlønningen per sysselsatt er å finne innenfor prosessindustrien og kraftselskapene. Det er verdt å merke seg at prosessindustrien i Salten i 2012, er i en relativt annen situasjon på grunn av nedleggelsen av REC i Glomfjord.
- Salten står overfor flere utfordringer enn bare REC. Forsvaret flyttes til Ørlandet, noe som medfører at mange arbeidsplasser forsvinner. Videre blir Nordlandsbanken i år fusjonert inn i DNB, noe som kan bety at arbeidsplasser forsvinner i 2012.
- Næringslivet i Salten har enkelte større næringer som bygg og anlegg, reiseliv og det vi har definert som resten av næringslivet. Innenfor denne siste kategorien er det spesielt varehandel som utgjør en betydelig andel målt i sysselsatte. Varehandelen er blitt større i Salten etter at City Nord er blitt utvidet og nå er Nordland største kjøpesenter. Foreløpig er det det største kjøpesentret i Nord-Norge.
- Som man ser av figuren har næringslivet i Salten jevnt over en høyere omsetning og verdiskaping enn regionene i utredningsområdet. Det er enkeltbedrifter som som Marinsteam Norway, REC og Siso Energi som trekker snittet opp målt i verdiskaping.
- Salten har flere store foretak lokalisert i sin region. Det er totalt fem bedrifter med over 200 ansatte og 20 bedrifter har flere enn 100 ansatte. I alt sysselsetter de 20 største foretakene ikke er enn 16 prosent av sysselsatte og 15 prosent av verdiskapingen i næringslivet i Salten.
- Generelt oppnår bedriftene i Salten en lavere total kapitalrentabilitet i 2010 enn snittet av de syv foregående årene. Dette resultatet finner vi for samtlige næringer med unntak av tele, media og it.
- Næringene med høyest gjennomsnittlig lønn per ansatt har hatt den sterkeste veksten i sysselsetting i perioden.

Salten består av ni kommuner²⁰. Tabellen under viser nøkkeltall for regionen både for de ulike næringene og offentlig sektor. Tabellen viser omfanget av bedrifter, antall sysselsatte, omsetning, verdiskaping og lønnskostnader per ansatt i Salten i 2010. Omsetning og verdiskapingstallene er oppgitt i millioner kroner. Tabellen viser også tall for offentlig sektor. I Salten sysselsetter det private næringslivet 58 prosent av totalt antall sysselsatte. Lønn per ansatt ligger betydelig lavere i offentlig sektor enn store deler av næringslivet for øvrig. Den største gruppen sysselsatt er innenfor bygg og anlegg og varehandel. Den høyeste avlønningen per sysselsatt er å finne innenfor prosessindustrien og kraftselskapene. Det er verdt å merke seg at

²⁰ Bodø, Meløy, Gildeskål, Beiarn, Saltdal, Fauske, Sørfold, Steigen og Hamarøy

prosessindustrien i Salten i 2012, er i en relativt annen situasjon enn tabellen under illustrerer på grunn av nedleggelsen av REC i Glomfjord.

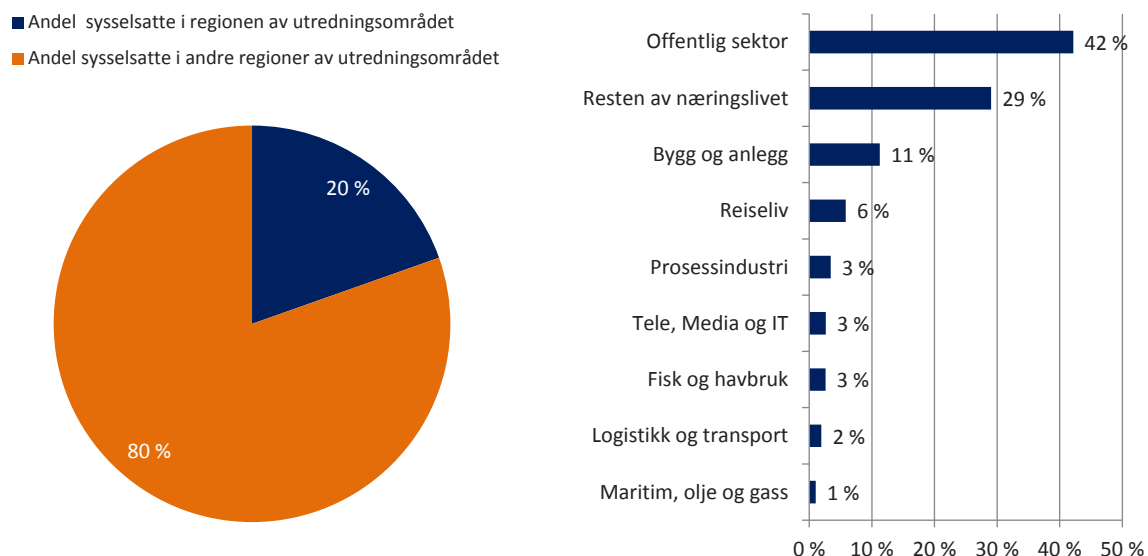
Tabell 13 Næringsliv og offentlig sektor i Salten

	Antall bedrifter		Antall sysselsatte	Omsetning MNOK	Verdiskaping MNOK	Lønn/ansatt
	AS	ENK/ANS				
Bygg og anlegg	1 249	422	4 405	7 493	3 200	452 322
Tele, Media og IT	55	108	1 032	2 332	1 057	575 300
Fisk og havbruk	78	185	1 017	4 371	2 712	568 151
Logistikk og transport	60	298	760	713	3 270	392 176
Maritim, olje og gass	58	12	404	1 026	444	544 547
Prosess og teknologi	37	66	1 343	7 510	1 656	613 110
Reiseliv	162	72	2 275	2 414	1 870	391 021
Resten av næringslivet	1 489	1 258	11 348	21 600	8 109	395 262
<i>Kraftselskaper</i>			372		1 966	628 356
<i>Varehandel</i>			3 888		1 675	311 465
<i>Finansinstitusjoner</i>			479		862	539 346
<i>Private helse og sosialtjenester</i>			1 315		631	399 370
<i>Post og lufttransporttjenester på land</i>			842		531	464 579
<i>Faglig og teknisk tjenesteyting</i>			648		420	535 966
SUM Næringslivet	3 188	2 421	22 584	47 460	22 319	
Offentlig (etater og foretak)	121		16 463		5 822	353 641
SUM Salten	5 730		39 047	47 460	28 141	

Sysselsettingen i Salten utgjør 20 prosent av den totale sysselsettingen i offentlig og privat sektor i utredningsområdet. Offentlige arbeidsplasser utgjør den største andelen arbeidsplasser med 42 prosent av de sysselsatte i Salten. Bygg og anlegg er den største enkeltnæringen med 11 prosent av de sysselsatte. Dette utgjør omtrent 4500 arbeidsplasser, mens maritim, olje og gass nærmest er fraværende i regionen med en prosent av de sysselsatte.

Figur 60 Sysselsetting i Salten fordelt på næring og Saltens sysselsetting i prosent av utredningsområdet

Sysselsetting i Salten fordelt på næring og Saltens sysselsetting i prosent av utredningsområdet Kilde: Menon/Soliditet/SSB/Proff

Næringslivet i Salten

Næringslivet i Salten har enkelte større næringer som bygg og anlegg, reiseliv og det vi har definert som *resten av næringslivet*. Innenfor denne siste kategorien er det spesielt varehandel som utgjør en betydelig andel målt i sysselsatte. Varehandelen er blitt større i Salten etter at City Nord er blitt utvidet og nå er Nordland største kjøpesenter. Foreløpig er det det største kjøpesentret i Nord-Norge. Senteret tiltrekker seg handlende fra hele regionen. Målt i verdiskaping er bygg og anlegg, logistikk og transportnæringen og energinæringen innenfor resten av næringslivet de tre største næringene.

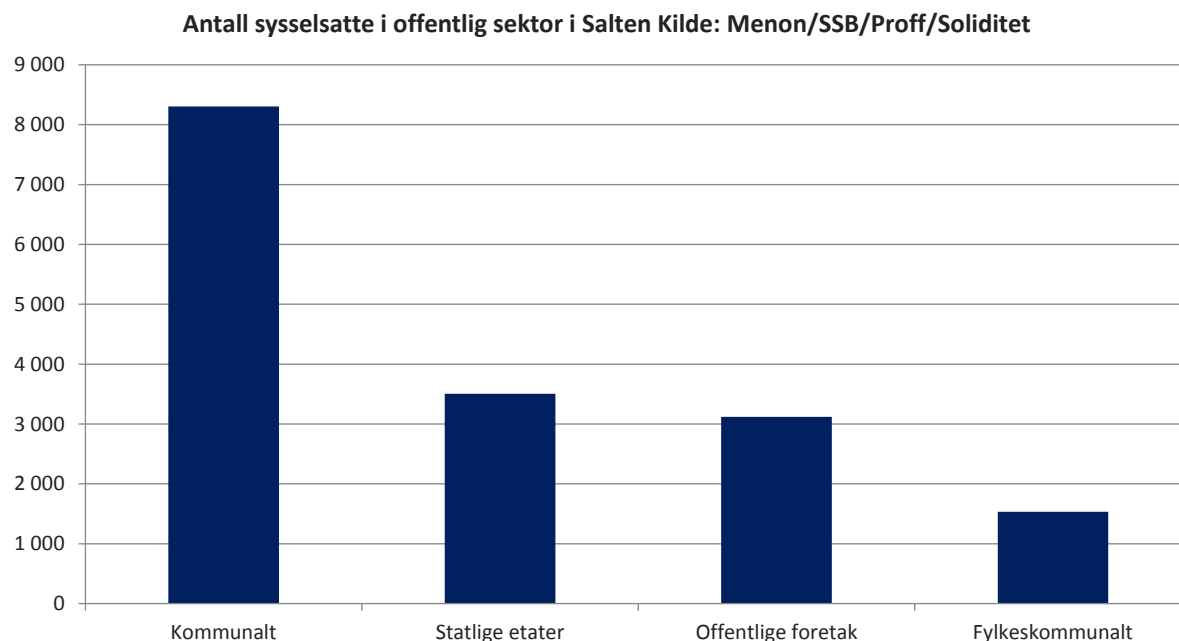
Når det kommer til lønn per sysselsatt ligger regionene hovedsakelig under landsgjennomsnittet for de fleste næringene. Reiselivsnæringen og prosessindustri utmerker seg som spesielt i Salten. Disse to gruppene har høyere lønninger enn landsgjennomsnittet, og reiselivsnæringen har nesten 400 000 kroner per sysselsatt, sammenlignet med 314 000 på landsbasis.

Siden næringslivet i stor grad domineres av mange små aktører er utflytting av enkeltaktører i utgangspunktet et mindre problem for regionen samlet. Det kan derimot skje at flere av de store aktører følger i REC's forspor og dette kan påvirke lokalsamfunn i enkeltkommuner i stor grad. Men Salten står overfor flere utfordringer enn bare REC. Forsvaret flyttes til Ørlandet, noe som medfører at mange arbeidsplasser forsvinner. Videre blir Nordlandsbanken i år fusjonert inn i DNB, noe som kan bety at arbeidsplasser forsvinner i 2012. På den andre siden har veksten i de store foretakene har vært betydelig de siste årene, noe som kan tyde på at selskapene klarer seg relativt bra.

Offentlig sektors rolle og aktivitet i Salten

Offentlig sektor utgjør 42 prosent av de sysselsatte i Salten. Figuren under fordeler de 16 463 offentlige arbeidsplassene på ulike forvaltningsnivåer.

Figur 61 Offentlige ansatte i Salten

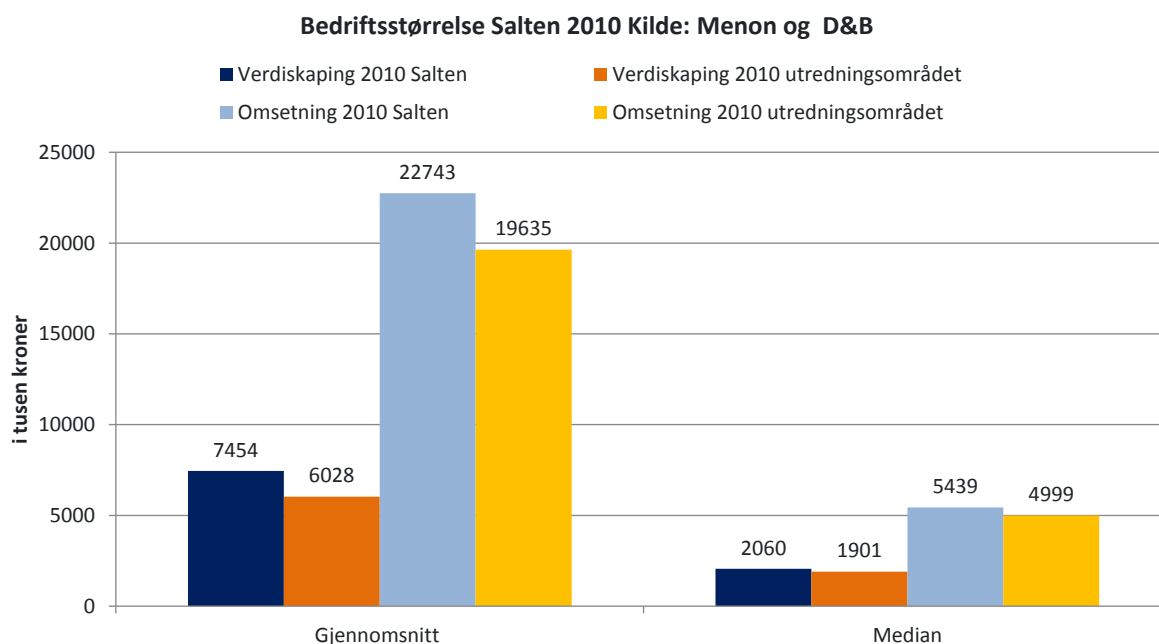
Kommuntal ansatte utgjør størsteparten av de offentlig sysselsatte. Offentlig foretak og statslige etater har en høyere andel av verdiskapingen og sysselsettingen i Salten enn i utredningsområdet for øvrig. Av viktige statslige

etater lokalisert i Salten er Luftfartstilsynet. Flest sysselsatte av de offentlig foretakene finner man på Nordlandssykehuset.

Snitt, størrelse, alder og selskapsform på bedriftene i Salten

Når man skal studere bedriftenes størrelse har vi valgt å presentere dette ut fra gjennomsnittet og medianbedriften innenfor regionen. Det er kun basert på regnskapspliktige foretak da tilsvarende informasjon ikke er tilgjengelig for enkeltpersonsforetak.

Figur 62 Bedriftsstørrelse Salten

Som man ser av figuren har næringslivet i Salten jevnt over en høyere omsetning og verdiskaping enn regionene i utredningsområdet. Det er enkeltbedrifter som som Marinsteam Norway, REC og Siso Energi som trekker snittet opp målt i verdiskaping. Mediannivået, både på omsetning og verdiskaping, i Salten er noe over medianen i utredningsområdet.

Den vanligste selskapsformen i Salten er aksjeselskaper, over 56 prosent. Dette er noe høyere enn snittet for utredningsområdet der 51 prosent er andelen av aksjeselskaper. En høy andel aksjeselskap kan tyde på en høyere grad av formalisering av næringslivet i Salten.

De største foretakene i Salten²¹

Salten har flere store foretak lokalisert i sin region. Det er totalt fem bedrifter med over 200 ansatte og 20 bedrifter har flere enn 100 ansatte. I alt sysselsetter de 20 største foretakene ikke enn 16 prosent av sysselsatte og 15 prosent av verdiskapingen i næringslivet i Salten.

Store arbeidsgivere i regionen er Widerøe Flyselskap, REC og Mainstream Norway AS med over 300 sysselsatte. Nedleggelsen av REC Wafers fabrikk i Glomfjorden i mars 2012 medfører en betydelig reduksjon av arbeidsplasser innen prosessindustri i Salten regionen, og konsekvensene for Meløy kommune var en kraftig

²¹ De største foretakene er basert på faktiske avdelinger og ikke konserndata.

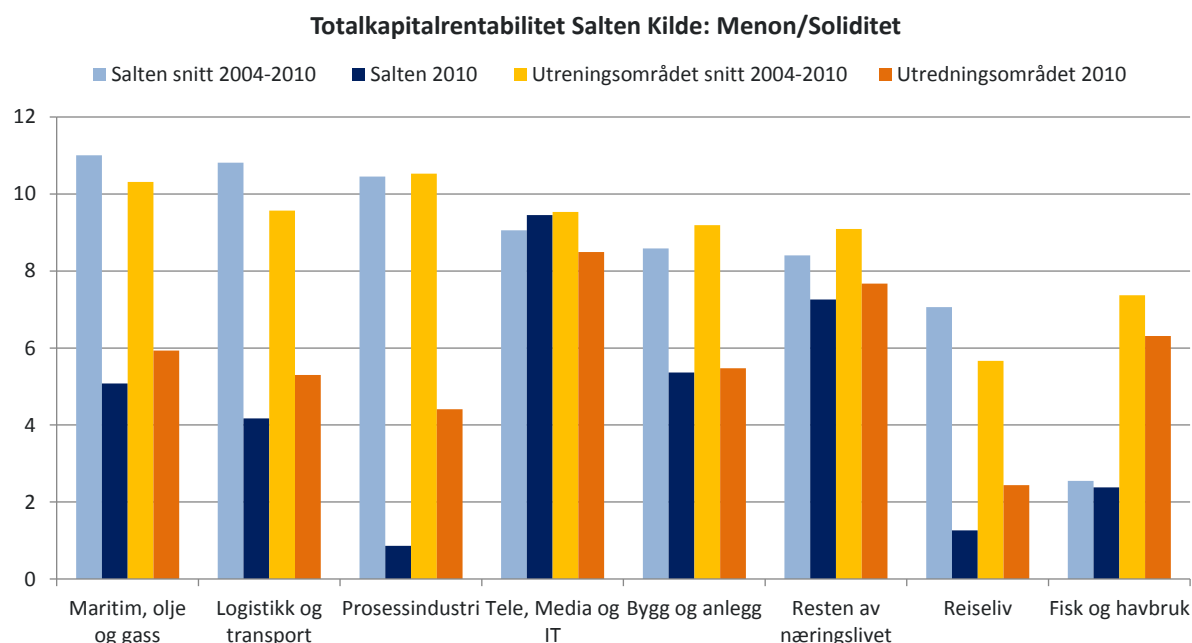
reduksjon i sysselsetting i kommunen med over 20 prosent fall i sysselsetting. Gjennom Nordlandsbankens fusjonsplaner med DNB forsvinner trolig ytterligere arbeidsplasser i Salten.

	1. Widerøe Flyselskap (to avdelinger) •Kategori: Reiseliv •Verdiskaping: 544 mill •Sysselsetting: 626
	2. REC Wafer Norway •Kategori: Prosessindustri •Verdiskaping: 587 mill •Sysselsetting: 399
	3. Mainstream Norway As •Kategori: Fisk og havbruk •Verdiskaping: 634 mill. •Sysselsetting: 309
	4. Elkem •Kategori: Prosess og teknologi •Verdiskaping: 255 mill •Sysselsetting: 235
	5. Avinor •Kategori: Annet •Verdiskaping: 219 mill. •Sysselsetting: 209
	6. Yara •Kategori: Prosessindustri •Verdiskaping: 155 mill. •Sysselsetting: 180
	7. Nexans •Kategori: Prosessindustri •Verdiskaping: 176,5 •Sysselsetting: 174
	8. Nordlandsbanken •Kategori: Resten av næringslivet •Verdiskaping: 253 •Sysselsetting: 127

Lønnsomhet til bedriftene i Salten

Figuren under viser totalkapitalrentabilitet²² til de ulike næringene i snitt i Salten fra 2004 til 2010 (lyseblå søyle), Salten 2010 (mørk blå søyle), utredningsområdets snitt for perioden (gul søyle) og regionens samlede nivå i 2010 (oransje søyle). Totalkapitalrentabilitet viser avkastningen i næringene tatt i betraktning den kapital som er anskaffet (gjeld og egenkapital) i året som har vært. Nøkkeltall kan ses på som et mål for hvor effektiv bedriften utnytter kapitalen. Dersom totalkapitalrentabiliteten er lavere enn bankrenten, betyr det at kapitalen virksomheten anvender ikke blir utnyttet på en optimal måte. Ved sammenligning på tvers av bransjer er dette målet mest relevant. Totalkapitalrentabiliteten bør normalt være minst like høy som den gjennomsnittlige lånerenten.

Figur 63 Totalkapitalrentabilitet

Generelt oppnår bedriftene i Salten en lavere totalkapitalrentabilitet i 2010 enn snittet av de syv foregående årene. Dette resultatet finner vi for samtlige næringer med unntak av tele, media og it.

Maritim, olje og gass og logistikk og transport er næringene med høyest avkastning på kapital de siste seks årene, men begge disse næringene har relativt lavere lønnsomhet i 2010. Derimot er det tele, media og IT de meste lønnsomme næringene i Salten i 2010.

Den svakeste næringen i perioden har vært fisk og havbruk. Lønnsomheten i denne næringen i Salten ligger betydelig under både snittet i utredningsområdet og utredningsområdet i 2010. Fisk og havbruk utbetaler ligger høyest i lønn per sysselsatt i regionen. At de ansatte tar ut overskuddet i form av lønn kan bidra til noe av forklaringen til den lave lønnsomheten vi her ser for næringen.

Lønnsomheten innen prosessindustri har falt kraftig fra snittet av de siste syv årene til 2010. Siden bildet viser et trimmet snitt finner vi ikke de beste og dårligste resultatene i grunnlaget for figuren. Flere selskaper innen

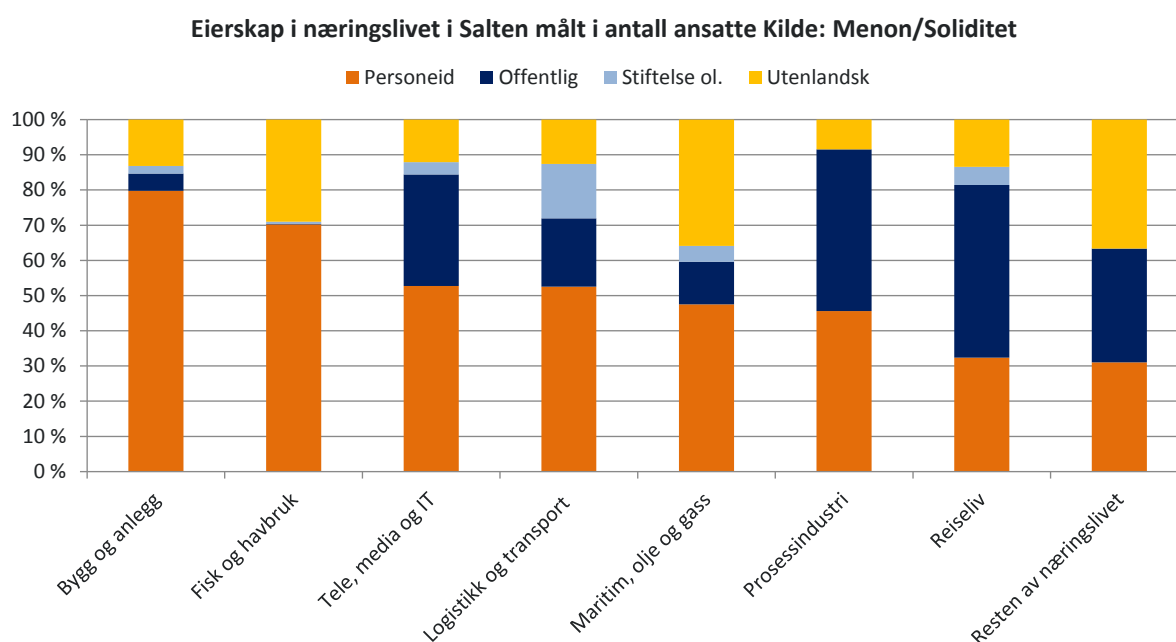
²² Totalkapitalrentabilitet er målt som trimmet snitt der de 10 prosent høyeste og laveste resultatene er utelatt fra beregningen. Bakgrunnen for dette er å utelukke ekstremverdier som trekker snittet kraftig i den ene eller andre retningen. Det trimmede snittet vil da i større grad vise den gjennomsnittlige avkastningen til den jevne bedrift i næringen.

prosessindustri oppnår en dårligere total kapitalrentabilitet i 2010 enn tidligere år. Hva dette skyldes er usikkert.

Eierskap i næringslivet i Salten

Eierskap kan defineres på ulike måter. Det er her delt inn i fire ulike grupper. Personeide selskaper har en majoritetseierpost fra en norsk person, der eierstyringen hviler på en persons beslutninger. Definisjonene av stiftelser dekker selveide foretak, medlemsbedrifter, andelslag og foreninger. I tillegg har man norske offentlig eide selskaper og alle typer utenlandske eiere. Dette vil da både dekke offentlig og privat utenlandsk eierskap.

Figur 64 Eierskap

Som man ser av figuren dominerer overraskende ikke personeide foretak. Bygg og anleggsbedrifter har den høyeste andelen personeide selskaper målt i antall ansatte.

Av de største selskapene dominerer klart utenlandsk eller offentlig eierskap. Både Nærings- og handelsdepartementet og samferdselsdepartementet er inne på eiersiden i henholdsvis Mainstream Norway, Statkraft energi, Avinor og Yara. Dominerende utenlandsk eierskap finner vi i Nexans på Rognan og i Elkem.

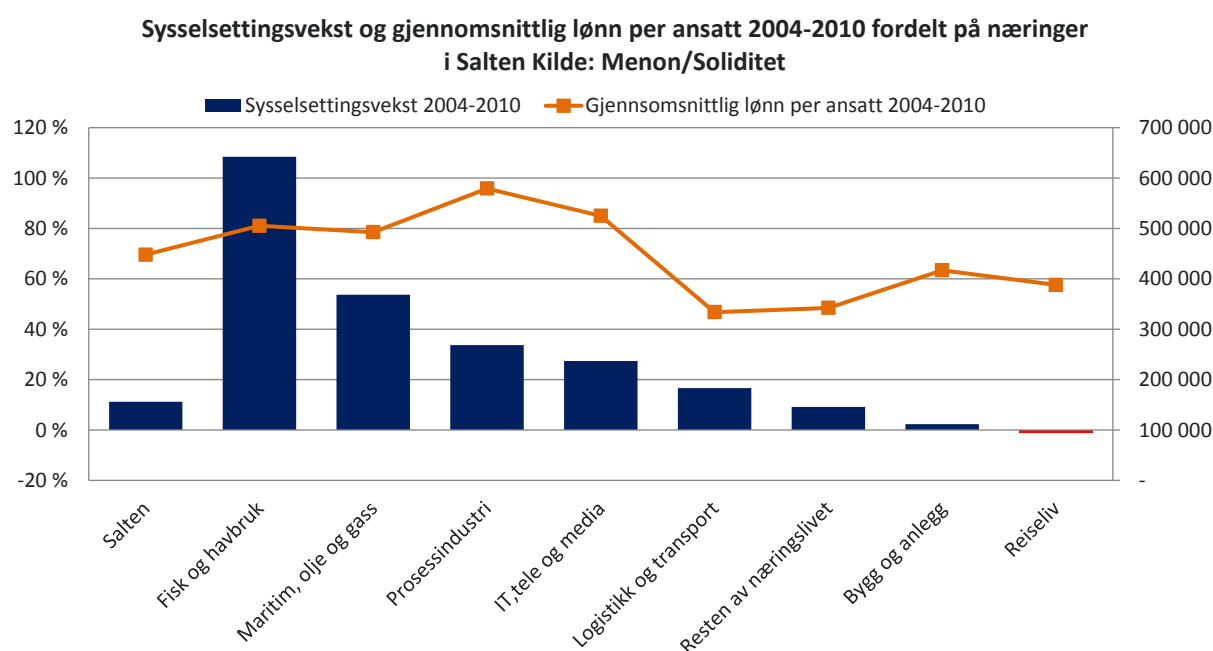
Vekst i næringslivet i Salten

Vel så viktig som å se på næringeres økonomiske nøkkeltall i absolutte størrelser er vekst. Vekst diskuteres her ut fra vekst i sysselsetting og vekst i verdiskaping. Til slutt ser vi på nyetableringer i regionen.

Vekst i sysselsetting

Sysselsettingsvekst er et tegn på økt aktivitet i en næring. For en region er det lønnsomt om sysselsettingsveksten kommer i næringer med høy lønnsevne. Figuren under viser lønn per ansatt per næring i regionen i snitt 2008-2010 og vekst i antall sysselsatte i næringen fra 2004 – 2010.

Figur 65 Sysselsettingsvekst

Alle næringer utenom reiselivsnæringen kan vise til positiv vekst i perioden, men utviklingen i bygg og anlegg har kun dreid seg om en to prosent økning i perioden. Det ser jevnt over ut som at det er de næringene med høyest gjennomsnittlig lønn per ansatt som har hatt den sterkeste veksten i perioden. Dette er positivt for regionen.

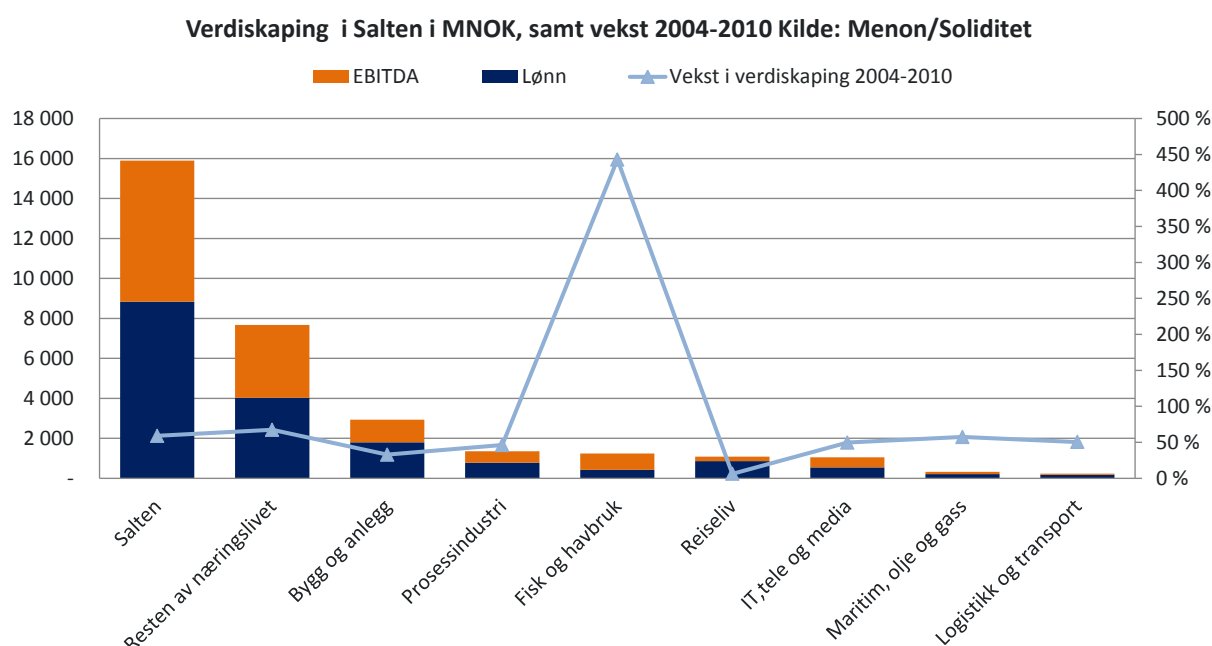
Sysselelsettingsveksten har vært sterkest innenfor fisk og havbruk, men over 100 prosent økning fra 2004. En viktig årsak til dette er vekst i Mainstream Norway. Innenfor maritim, olje og gass er det også en aktør som har hatt stor betydning for veksten i perioden. For denne næringen dreier det seg om BIS Production Partner som sysselelsetter over 70 mennesker i dag. Selv om sysselelsettingsveksten har vært høy påvirker ikke dette den totale sysselelsettingsveksten i Salten nevneverdig da dette i sum er få ansatte.

Høyeste gjennomsnittlige lønn per ansatt er innenfor prosessindustrien og tele, media og IT. Disse har hatt en vekst i sysselelsettingen på om lag 30 prosent i perioden. Den svakeste gjennomsnittslønnen er innenfor logistikk og transport. Gjennomsnittlig lønn innenfor reiselivsbedriftene er relativt høyt sammenlignet med tilsvarende næringen i andre deler av utredningsområdet.

Vekst i verdiskaping

Verdiskaping viser avkastningen for samfunnet av aktiviteten. Denne kan deles opp i to deler, lønn til de sysselelsatte og driftsresultat før avskrivning og nedskrivning. Figuren under viser verdiskapingsvekst for perioden 2004 til 2010, verdiskaping i absolutt tall for 2010 og andel lønnskostnader av den totalt verdiskapingen i næringen i regionen.

Figur 66 Verdiskaping

Store deler av verdiskapingen i aksjeselskaper i Salten skjer innenfor den gruppen av bedrifter vi har definert som resten av næringslivet. Av 7 500 millioner kroner skapt innenfor denne kategorien er nesten 4000 millioner kroner innenfor varehandel. Den andre store næringsgruppen i Salten er bygg og anlegg med 3000 millioner kroner i skapte verdier i 2010. Innenfor bygg og anlegg er det lønnskostnadene i næringen som trekker opp resultatet. Over 60 prosent av verdiskapingen kommer fra kostnader knyttet til lønn. Den høyeste andelen lønnskostnader finner man innenfor reiselivsnæringen, der hele 80 prosent av de skapte verdiene stammer fra lønn.

Vekstvinneren i perioden er fisk og havbruksnæringen. Veksten skyldes i stor grad kraftig vekst i et selskap²³ som alene står for 50 prosent av veksten. Hovedparten av denne veksten er knyttet til vekst i EBITDA. De andre næringene har ligget på en vekst rett rundt 50 prosent med unntak bygg og anlegg og reiseliv. Bygg og anlegg har i perioden hatt en vekst på 33 prosent i nominelle kroner og reiselivsnæringen på kun seks prosent. Hvis man prisjusterer veksten for reiselivsnæringen med prosentvis BNP-vekst for overnattings- og serveringsvirksomhet²⁴ får man at veksten i reiselivsnæringen i prinsippet har vært negativ i perioden.

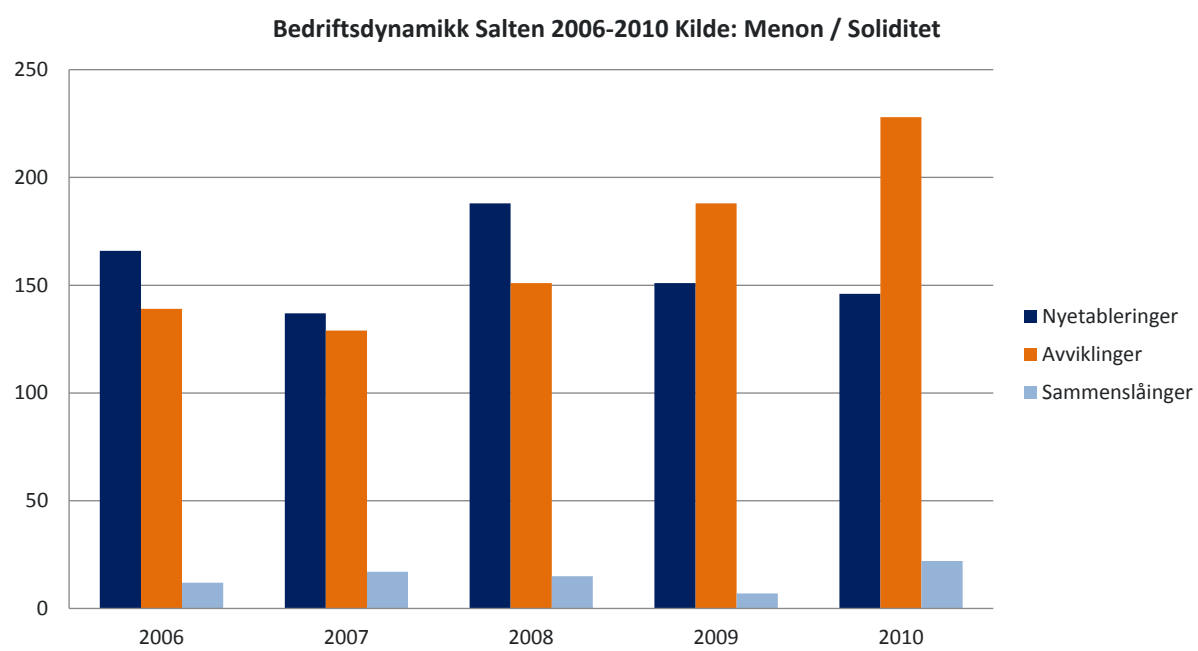
Bedriftsdynamikk i Salten

Figuren under viser antall nyetableringer, konkurser og fusjoner i perioden 2006 til 2010. Av figuren ser man at næringslivet har blitt påvirket av vanskeligere økonomisk situasjon med et skifte fra netto overskudd av etablerte selskaper til et netto underskudd av bedriftsetableringer i 2009 og 2010.

²³ Mainstream Norway

²⁴ SSB Nasjonalregnskap og utenrikshandel Tabell: 09170: Produksjon og inntekt, etter næring. Bruttoprodukt i basisverdi. Prisendring, årlig(prosent).

Figur 67 Bedriftsdynamikk

3.8. Helgeland

Oppsummering: Næringsstruktur og offentlig sektor på Helgeland

- Sysselsettingen på Helgeland utgjør 18 prosent av den totale sysselsettingen i offentlig og privat sektor i utredningsområdet. Offentlig sektor er betydelig med 40 prosent av de sysselsatte i regionen.
- Lønn per ansatt ligger betydelig lavere i offentlig sektor enn i det private næringslivet.
- Målt i sysselsetting dominerer resten av næringslivet gjennom varehandelen og bygg og anleggsnæringen på Helgeland.
- Fem prosent av de sysselsatte jobber innen prosessindustrien. Her finner vi to større lokomotiver lokalisert i regionen, Alcoa og Celsa Armeringsstål. Alene står disse to bedriftene for 50 prosent av sysselsettingen i denne næringen i regionen. I bygg og anleggsnæringen finner vi ingen tilsvarende lokomotivbedrifter og sysselsettingen er spredt på mange små og mellomstore bedrifter. Det er få store bedrifter lokalisert på Helgeland og kun tolv bedrifter har over 100 ansatte.
- Tilsvarende for de andre regionene i utredningsområdet har fisk og havbruk høy lønn per ansatt. Målt i sysselsetting er denne næringen av mindre betydning for den totale sysselsettingen på Helgeland.
- Helgeland har en knepen ledelse når det kommer til størrelse på bedriftene relativt til utredningsområdet.
- Jevnt over har Helglandskystens bedrifter et sterkere lønnsomhetsresultat enn utredningsområdet for øvrig, med unntak av logistikk og transportnæringen for perioden 2004 til 2010. For 2010 er resultatene mer varierende.
- På Helgeland har det vært relativt moderat sysselsettingsvekst totalt sett. Med unntak av i resten av næringslivet har veksten i sysselsetting har kommet i de næringene som sysselsetter flest i absolutte tall.

Helgeland består av 16 kommuner²⁵ i Nordland som strekker seg fra Bindal kommune som grenser til Nord-Trøndelag til Rana og Rødøy mot Salten i nord. Tabellen under illustrerer omfanget av næringsliv og offentlig sektor i regionen. Tabellen viser omfanget av bedrifter, antall sysselsatte, omsetning, verdiskaping og lønnskostnader per ansatt. Omsetning og verdiskapingstallene er oppgitt i millioner kroner. På Helgeland sysselsetter det private næringslivet 60 prosent av totalt antall sysselsatte. Lønn per ansatt ligger betydelig lavere i offentlig sektor enn i det private næringslivet. Bygg og andel utgjør den største enkeltnæringen i regionen.

²⁵ Bindal, Sømna, Brønnøy, Vega, Vevelstad, Herøy, Alstahaug, Leirfjord, Vefsn, Grane, Hattfjelldal, Dønna, Nesna, Hemnes, Rana, Lurøy, Træna, Rødøy

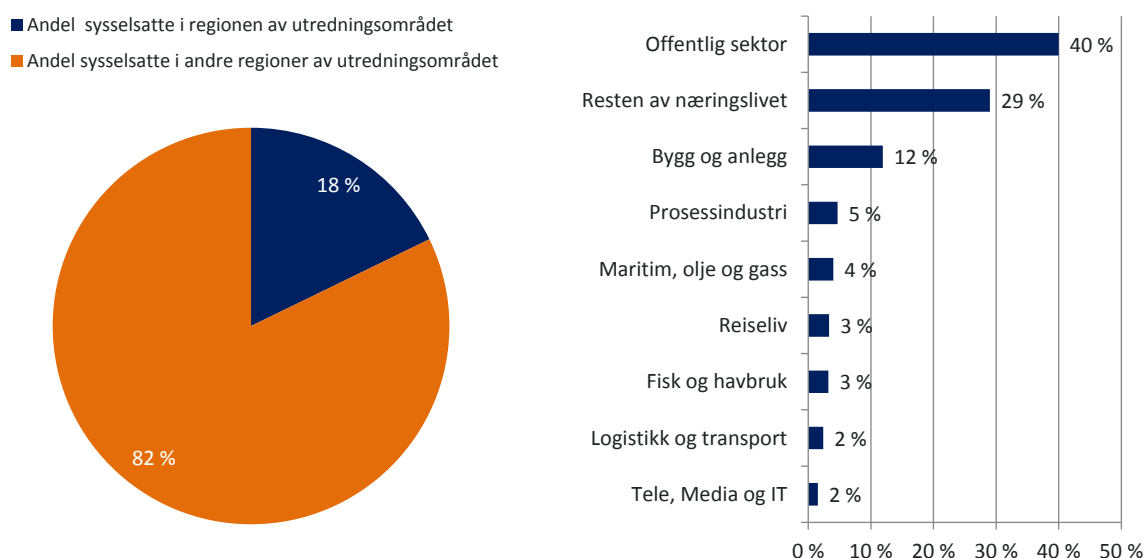
Tabell 14 Næringsliv og offentlig sektor på Helgeland

	Antall bedrifter		Antall sysselsatte	Omsetning MNOK	Verdiskaping MNOK	Lønn/ansatt
	AS	ENK/ANS				
Bygg og anlegg	1 042	536	4 223	6 810	2 558	428 404
Tele, Media og IT	28	93	542	603	266	468 023
Fisk og havbruk	107	281	1 138	5 054	1 828	553 174
Logistikk og transport	68	290	844	687	556	441 250
Maritim, olje og gass	105	14	1 415	2 035	926	506 311
Prosess og teknologi	61	68	1 661	7 339	1 693	480 918
Reiseliv	158	97	1 176	844	477	295 165
Resten av næringslivet	1 225	2 079	10 288	15 300	6 579	361 453
<i>Kraftselskaper</i>			438		1 498	544 977
<i>Varehandel</i>			3 220		1 293	301 060
<i>Finansinstitusjoner</i>			311		558	593 870
<i>Private helse og sosialtjenester</i>			741		416	428 464
<i>Post og lufttransporttjenester på land</i>			840		354	340 708
<i>Faglig og teknisk tjenesteyting</i>			680		256	314 029
SUM Næringslivet	2 794	3 458	21 287	38 672	14 883	
Offentlig (etater og foretak)	182		14 182		4 747	334 720
SUM Helgeland	6 434		35 469		19 630	

Sysselsettingen på Helgeland utgjør 18 prosent av den totale sysselsettingen i offentlig og privat sektor i utredningsområdet. Offentlig sektor er betydelig med 40 prosent av de sysselsatte i regionen. Ved siden av offentlig sektor utgjør sysselsettingen i resten av næringslivet en betydelig andel med 29 prosent av de sysselsatte i regionen. I denne gruppen finner vi en tredjedel av jobbene knyttet til varehandel. Bygg og anleggsnæringen er også en betydelig arbeidsgiver i denne regionen med 12 prosent av sysselsettingen.

Figur 67 Sysselsetting i Helgenlandskysten fordelt på næring og Helgeland sysselsetting i prosent av utredningsområdet

Sysselsetting lang Helgeland fordelt på næring og Helgelandskystens sysselsetting i prosent av utredningsområdet Kilde: Menon/Soliditet/SSB/Proff

Næringslivet på Helgeland

Målt i sysselsetting dominerer resten av næringslivet og bygg og anleggsnæringen på Helgeland. I bygg og anleggsnæringen finner vi en høy andel enkeltpersonsforetak/ansvarlig selskaper noe som medfører at

sysselsettingen spres utover mange selskaper. Tilsvarende finner vi innen resten av næringslivet der sysselsatte i landbrukssektoren utgjør 1 400 av totalt 10 000 sysselsatte.

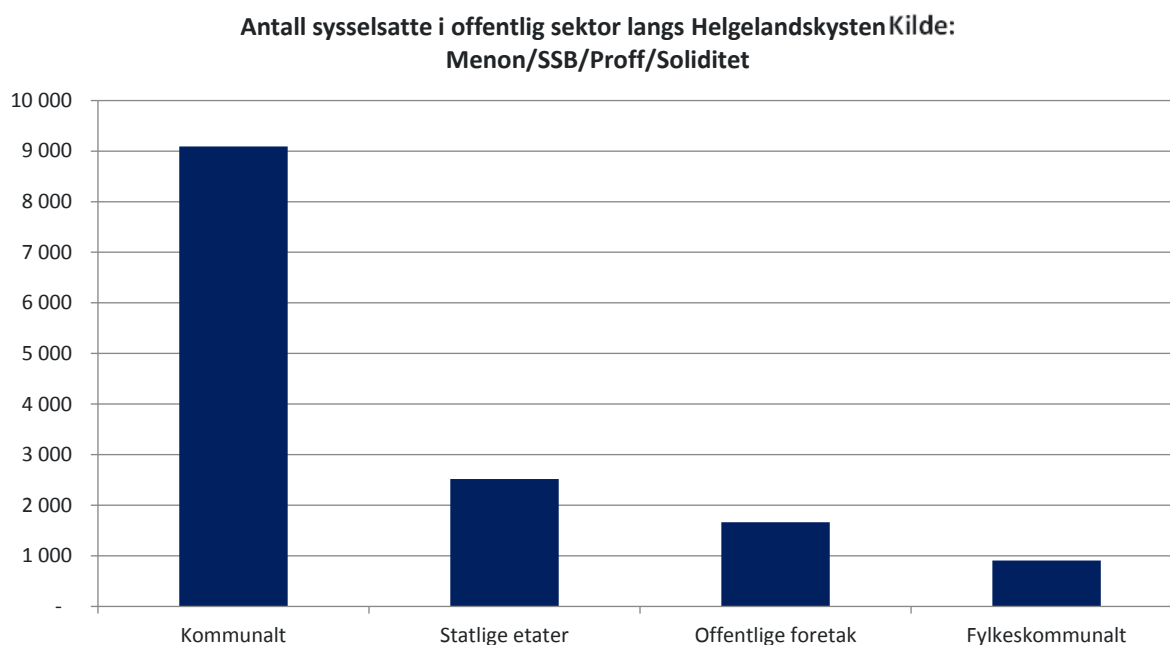
Fem prosent av de sysselsatte jobber innen prosessindustrien. Her finner vi to større lokomotiver lokalisert i regionen, Alcoa og Celsa Armeringsstål. Alene står disse to bedriftene for 50 prosent av sysselsettingen i denne næringen i regionen. I bygg og anleggsnæringen finner vi ingen tilsvarende lokomotivbedrifter og sysselsettingen er spredt på mange små og mellomstore bedrifter. Det er få store bedrifter lokalisert på Helgeland og kun tolv bedrifter har over 100 ansatte.

Tilsvarende for de andre regionene i utredningsområdet har fisk og havbruk høy lønn per ansatt. Målt i sysselsetting er denne næringen av mindre betydning for den totale sysselsettingen på Helgeland. Innen kraftselskaper, finansinstitusjoner og maritim, olje og gass finner vi også høy lønn per ansatt, men også næringene har få ansatte totalt i regionen. Lavest lønn per ansatt har reiselivsnæringen, noe som trolig skyldes et høyt antall deltidsansatte. Ser vi bort fra de dominerende næringene på Helgeland er de resterende næringene ganske like med hensyn til sysselsetting.

Offentlig sektors rolle og aktivitet på Helgeland

Offentlig sektor er av stor betydning for den totale sysselsettingen på Helgeland der 40 prosent av de sysselsatte jobber i offentlig sektor. Figuren under fordeler de 14 182 sysselsatte i offentlig sektor ut på hvor de er ansatt. Bildet viser en overvekt av ansatte i kommunal sektor. Andelen kommunalt ansatte er over 10 prosent høyere målt i sysselsetting i utredningsområdet for øvrig. Som i de andre regionene i utredningsområdet utgjør sykehuset i regionen en stor andel av de sysselsatte blant de sysselsatte i offentlig foretak.

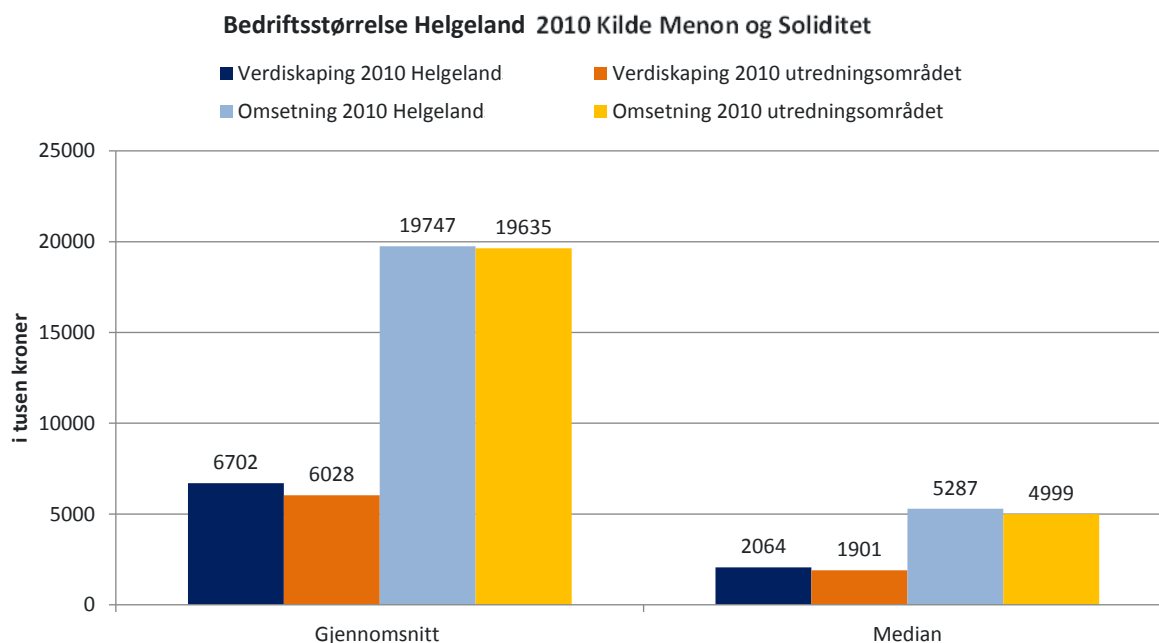
Figur 68 Offentlige ansatte på Helgeland

Snitt, størrelse, alder og selskapsform på bedriftene på Helgeland

Når man skal studerer bedriftenes størrelse har vi valgt å presentere dette ut fra gjennomsnittet og medianbedriften innenfor regionen. Det er kun basert på regnskapspliktige foretak da tilsvarende informasjon ikke er tilgjengelig for enkeltpersonsforetak.

Tabell 69 Bedriftsstørrelse

Helgeland har en knepen ledelse når det kommer til størrelse på bedriftene relativt til utredningsområdet. Forskjellen er størst målt i gjennomsnittlig verdiskaping der bedriftene på Helgeland har nesten 700 000 kroner mer i verdiskaping enn gjennomsnittsbedriften i utredningsområdet samlet. Utover dette er forskjellene svært små.

Den vanligste selskapsformen på Helgeland er enkeltmannsforetak/ansvarlige. Over 55 prosent av bedriftene faller innenfor denne kategorien. 37 prosent av bedriftene faller innenfor kategorien aksjeselskap. Dette er betydelig under snittet i utredningsområdet på 51 prosent aksjeselskap. Andelen enkeltpersonsforetak trekkes spesielt opp av et stort antall bønder i regionen. Helglandskysten har totalt 1400 registrerte enkeltpersonsforetak under landbruk, dette er det høyeste antallet i hele utredningsområdet. Jordbruk utgjør alene 41 prosent av alle enkeltpersonsforetakene.

De største foretakene på Helgeland²⁶

Figuren under viser de seks største bedriftene målt i sysselsetting. Disse har alle flere enn 140 ansatte. Totalt er det tolv bedrifter i regionene med flere enn 100 ansatte. Disse tolv sysselsetter til sammen over 2000, utgjør omtrent tolv prosent av alle sysselsatte i privat sektor. De største foretakene er fordelt relativt godt utover de ulike kommunene i fylket.

²⁶ De største foretakene i regionen er basert på faktiske avdelinger og ikke konserndata.

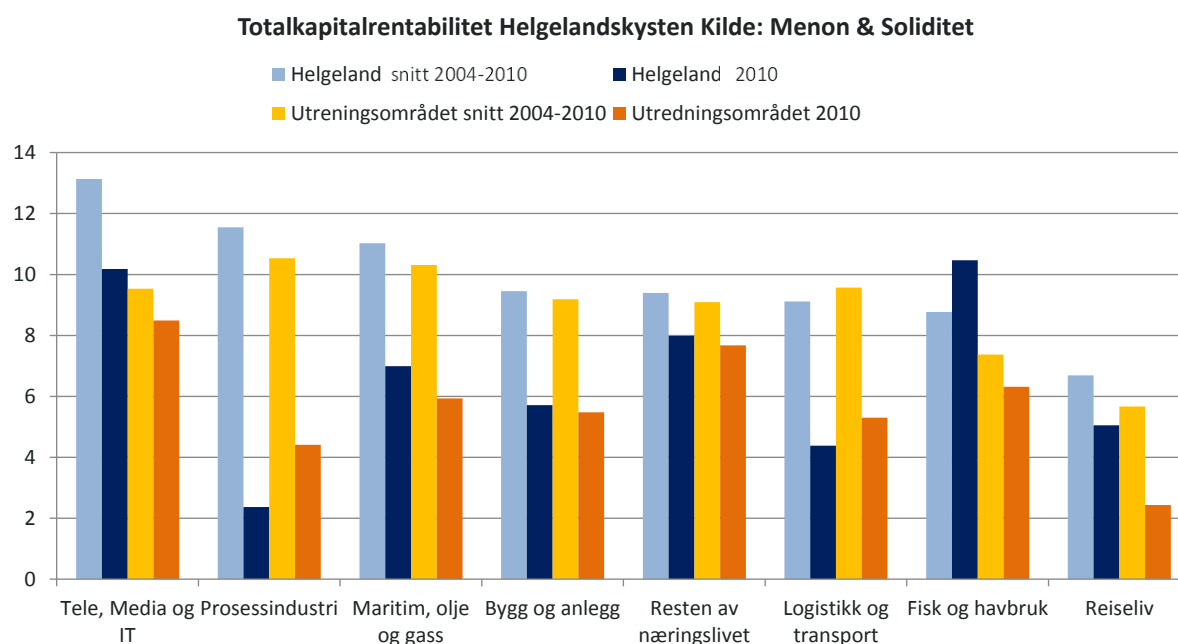

Lønnsomhet til bedriftene på Helgeland

Figuren under viser totalkapitalrentabilitet²⁷ til de ulike næringene på Helgeland fra 2004 til 2010 (lyseblå søyle), Helgeland 2010 (mørk blå søyle), utredningsområdets snitt fra 2004 til 2010 (gul søyle) og næringenes snitt for alle regioner samlet i 2010 (oransje søyle). Totalkapitalrentabilitet viser avkastningen i næringene tatt i betraktning den kapital som er anskaffet (gjeld og egenkapital) i året som har vært. Nøkkeltall kan ses på som et mål for hvor effektiv bedriften utnytter kapitalen. Dersom totalkapitalrentabiliteten er lavere enn bankrenten, betyr det at kapitalen virksomheten anvender ikke blir utnyttet på en optimal måte. Ved sammenligning på tvers av bransjer er dette målet mest relevant. Totalkapitalrentabiliteten bør normalt være minst like høy som den gjennomsnittlige lånerenten.

²⁷ Totalkapitalrentabilitet er målt som trimmet snitt der de 10 prosent høyeste og laveste resultatene er utelatt fra beregningen. Bakgrunnen for dette er å utelukke ekstremverdier som trekker snittet kraftig i den ene eller andre retningen. Det trimmede snittet vil da i større grad vise den gjennomsnittlige avkastningen til den jevne bedrift i næringen.

Figur 70 Totalkapitalrentabilitet

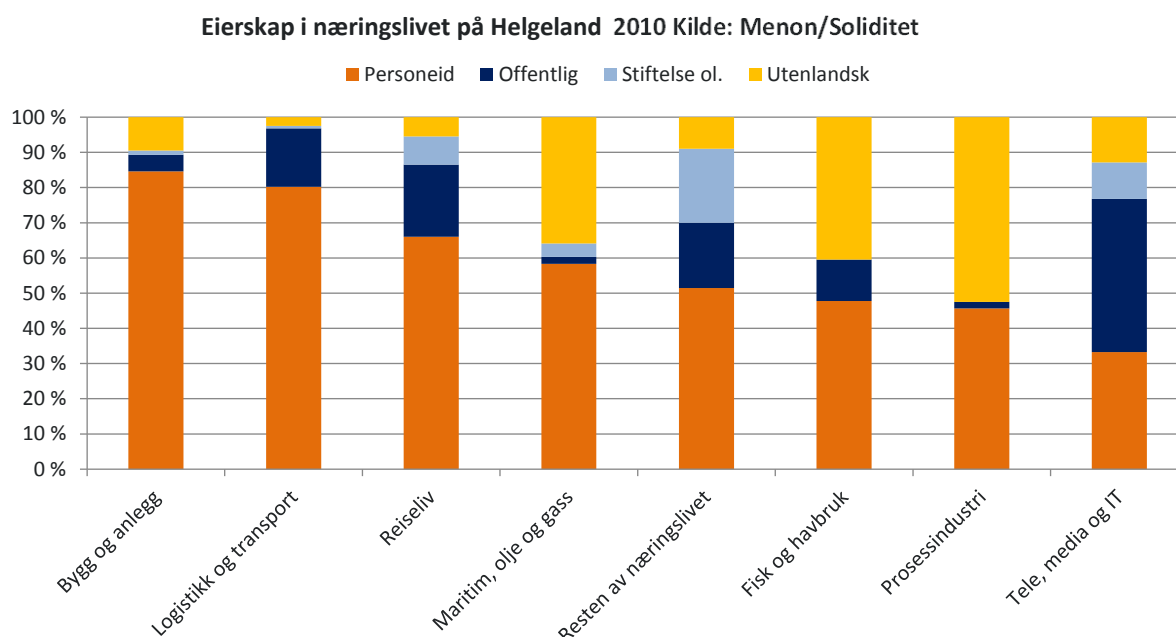
Tele, media og IT troner med den høyeste avkastningen i perioden. Telenor, NRK og lokale aviser er sentrale aktører i denne næringen på Helgeland. Innenfor prosessindustrien finner vi også høy avkastning på investert kapital. Alcoa og Celsa Armeringsstål er de to største bedrifter i denne næringen målt i sysselsetting. Generelt finner vi høy avkastning knyttet til virksomheter innen prosessindustri.

Jevnt over har Helgelandskystens bedrifter et sterkere lønnsomhetsresultat enn utredningsområdet for øvrig, med unntak av logistikk og transportnæringen for perioden 2004 til 2010. For 2010 er resultatene mer varierende. Fisk og havbruk gjør det meget god i 2010 sammenlignet med snittet for perioden og nivået for utredningsområdet for øvrig i 2010. Fisk og havbruk hadde et nivå på total kapitalrentabilitet på 10,5 prosent i 2010.

Eierskap i næringslivet på Helgeland

Eierskap kan defineres på ulike måter. Det er her delt inn i fire ulike grupper. Personeide selskaper har en majoritetseierpost fra en norsk person, der eierstyringen hviler på en persons beslutninger. Definisjonene av stiftelser dekker selveide foretak, medlemsbedrifter, andelslag og foreninger. I tillegg har man norske offentlig eide selskaper og alle typer utenlandske eiere. Utenlandske eiere inkluderer både offentlig og privat utenlandsk eierskap.

Figur 71 Eierskap

Personeide foretak dominerer klart både innen bygg og anlegg og logistikk og transport målt ut fra antall ansatte. Dette er ikke uventet da dette er typiske næringer med stor grad av mindre foretak med lokale eiere. Privat norsk eierskap faller jo lenger man beveger seg bortover i figuren over mot tele, media og IT der det private norske eierskapet kun utgjør i overkant av 30 prosent.

De store dominerende eierne på Helgeland er hovedsakelig offentlig eller utenlandske. Det utenlandske eierskapet kan gjøre bedriftene i noe større grad utsatt for potensiell utflytting i fremtiden. Offentlige eierskapet kan derimot trygge tilstedeværelsen i regionen. Eksempel på selskaper med offentlige eiere er Helgelandskraft, Marine Harvest Norway and EDB Card Services som eies av blant annet Folketrygdfondet, Samferdselsdepartementet og en rekke lokale kommuner på Helgeland.

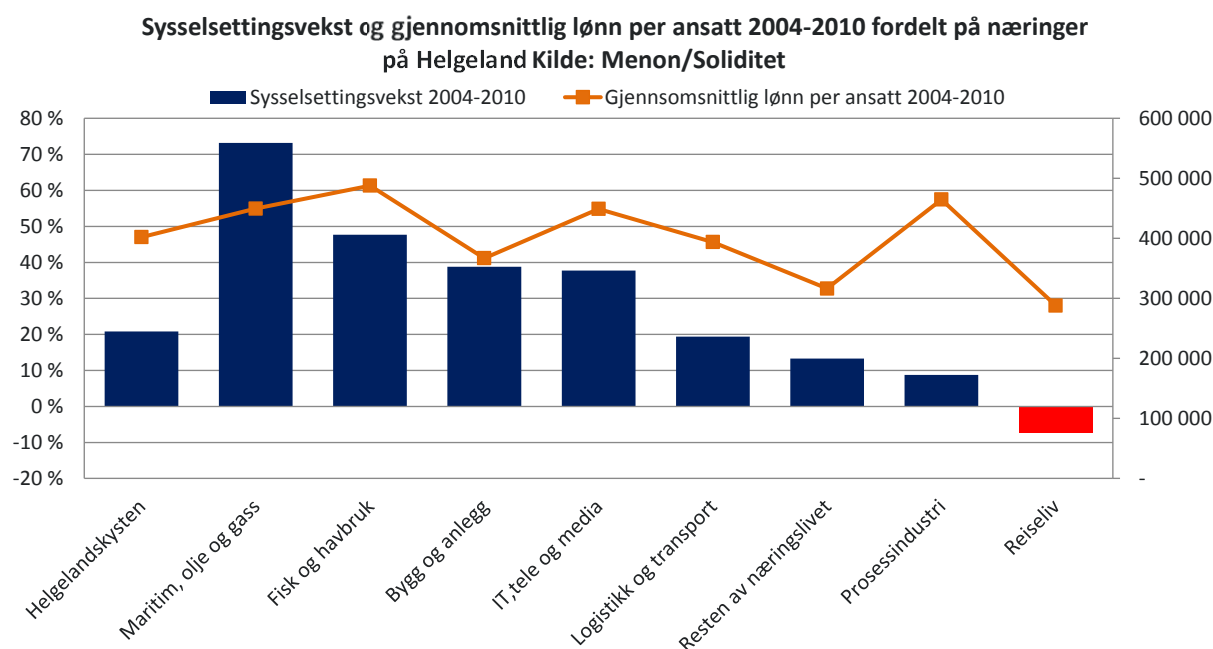
Vekst i næringslivet på Helgeland

Vel så viktig som å se på næringenes økonomiske nøkkeltall i absolutte størrelser er vekst. Vekst diskuteres ut fra vekst i sysselsetting og vekst i verdiskaping. Til slutt ser vi på i hvilke næringer nyetableringene har kommet.

Vekst i sysselsetting

Sysselsettingsvekst er et tegn på økt aktivitet i en næring. For en region er det lønnsomt om sysselsettingsveksten kommer i næringer med høy lønnsevne. Figuren under viser lønn per ansatt per næring i regionen i snitt 2008-2010 og vekst i antall sysselsatte i næringen fra 2004 – 2010.

Figur 72 Vekst i sysselsetting

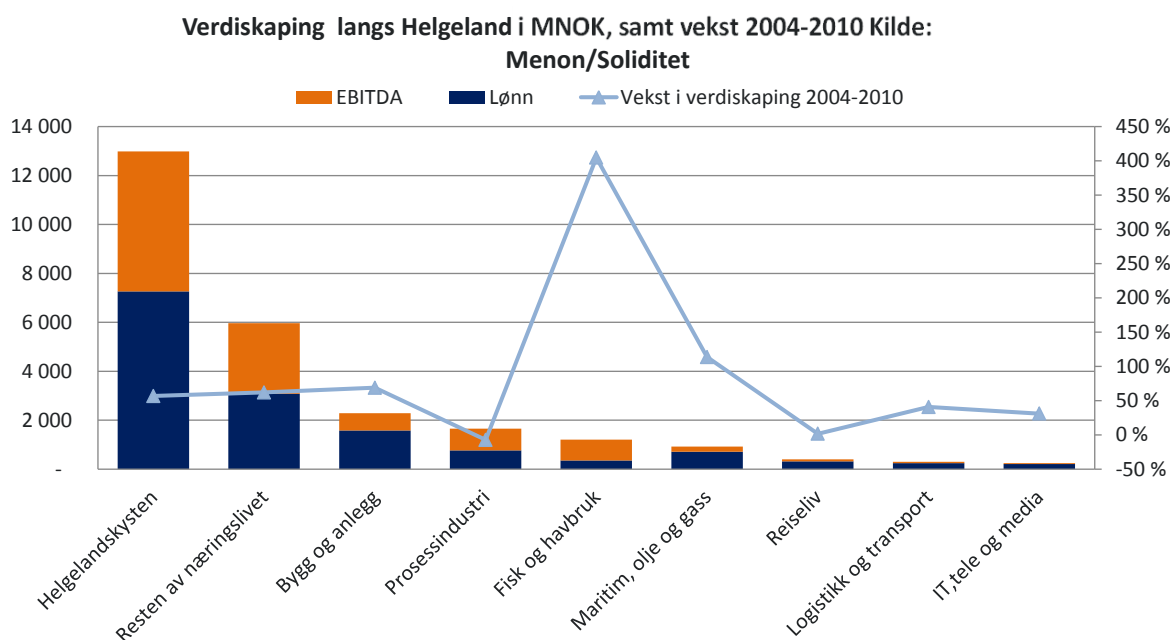
På Helgeland har det vært relativt moderat sysselsettingsvekst totalt sett. Med inntak av i resten av næringslivet har veksten i sysselsetting kommet i de næringene som sysselsetter flest i absolutte tall. Sterkest vekst finner vi innen maritim, olje og gass, fisk og havbruk, bygg og anlegg og tele, it og media. Med unntak av bygg og anlegg har sysselsettingsveksten kommet i de næringene med høyest lønn per sysselsatt – også over tid. Etableringen av en petroleumsrettet næringshage i 2012 i Sandnessjøen kan bidra til å øke attraktiviteten for etablering og samling av et petroleumsrettet miljø på Helgeland.

Reiselivsnæringen har på Helgeland opplevd en negativ sysselsettingsvekst i perioden. Selv om vi finner noe nedgang i antall ansatte i de selskapene som sysselsetter flest i 2010 skyldes primært denne nedgangen i antall ansatte ved at Boreal Transport Nord i perioden har kjøpt opp Helgelandske. Oppkjøpet flyttet kun ansatte fra Helgeland til andre regioner i utredningsområdet.

Vekst i verdiskaping

Verdiskaping viser avkastningen for samfunnet av aktiviteten. Denne kan deles opp i to deler, lønn til de sysselsatte og driftsresultat før avskrivning og nedskrivning. Figuren under viser verdiskapingsvekst for perioden 2004 til 2010, verdiskaping i absolutt tall for 2010 og andel lønnskostnader av den totalt verdiskapingen i næringen i regionen.

Figur 73 Verdiskaping

Nesten halvparten av all verdiskapingen på Helgeland skjer innenfor det vi har definert som resten av næringslivet. Store deler av denne verdiskapingen er skapt innenfor varehandel og kraftsektoren. Kraft er en kapitalintensiv næring der man generer store verdier ved et lavt antall sysselsatte. Dette er noe av årsaken til at driftsresultat før avskrivning (oransje delen av søylen) er relativt dominerende innenfor denne kategorien. Kraftnæringen er den rake motsetning til varehandel som er en arbeidsintensiv næring, hvor en stor andel av verdiskapingen kommer i form av avlønning til de ansatte.

Figuren viser også verdiskapingsveksten. Den viser at det har vært sterkest vekst innen fisk og havbruk. Hvis man holder Nova Sea og Marine Harvest utenfor har det fortsatt vært en kraftig vekst innenfor fisk og havbruk, men veksten vil da mer enn halveres. Alle andre næringer på Helgeland har hatt en betraktelig mer moderat nominell vekstrate. Den eneste næringen med negativ vekst er prosessindustrien med en negativ utvikling på ni prosent fra 2004 til 2010.

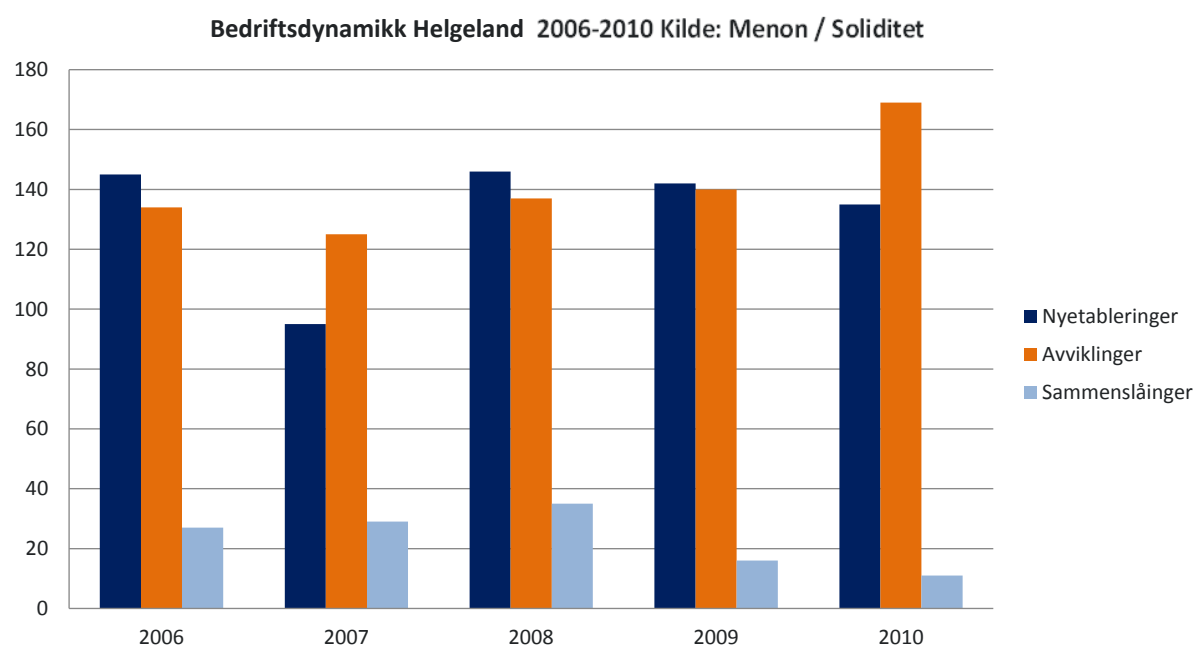
Fiskeri og havbruk og prosess og teknologi har de høyeste EBITDA-andelen av den totalt verdiskapingen i næringen. Det vil si at de har relativt høyere driftsoverskudd enn de andre næringene relativt til lønnskostnadene i næringene.

Bedriftsdynamikk på Helgeland

Bedriftsdynamikken i form av nedleggelse av selskaper og etablering av nye foretak sier noe om aktiviteten i økonomien. Det har i perioden avviket flere selskaper enn etablert. I tillegg har det funnet sted over 100 fusjoner.

Figuren under viser at etablering av selskaper i hovedsak var høyere enn avviklingsgraden i store deler av perioden med unntak av 2007 og 2010. Avviklingsgraden har derimot en noe mer konjunkturrell utvikling. Antall avviklinger steg jevnt fra 2007 med en topp i 2010 rett etter finanskrisen.

Figur 74 Bedriftsdynamikk

3.9. Nord-Trøndelag, nord for Steinkjer

Oppsummering: Næringsstruktur og offentlig sektor i Nord-Trøndelag, nord for Steinkjer

- I Nord-Trøndelag, nord for Steinkjer sysselsetter det private næringslivet 62 prosent av totalt antall sysselsatte. Lønn per ansatt varierer kraftig i det private næringslivet og offentlig sektor ligger på linje med det private for flere deler av næringslivet.
- Ved siden av offentlig sektor er bedrifter i resten av næringslivet og bygg og anlegg av stor betydning for sysselsettingen i Nord-Trøndelag nord for Steinkjer. Innen resten av næringslivet er det spesielt varehandel som dominerer. Varehandelen utgjør nesten en tredjedel av de sysselsatte i denne kategorien.
- Som i resten av utredningsområdet er fisk og havbruk en betydelig næring også i Nord-Trøndelag nord for Steinkjer. To av de største bedriftene i regionen driver innen fisk og havbruk. Lønn per ansatt er lavere i denne næringen i regionen enn ellers i utredningsområdet.
- Figuren viser at bedriftene i nordlige deler av Nord-Trøndelag er relativt mye mindre målt i gjennomsnittlig omsetning og verdiskaping enn bedriftene samlet i utredningsområdet. Hvis man derimot ser på median-bedriften er at forskjellene betraktelig mindre.
- Det er få større bedrifter lokalisert i regionen og kun tre bedrifter har flere enn 100 ansatte. Disse tre største bedrifter står kun for tre prosent av sysselsettingen i regionen. Til tross for dette er noen store aktørene svært dominerende i enkeltkommuner. De tre største bedriftene i regionen målt i antall ansatte, Sinkaberg-Hansen, Telenor Mobil og Telenor Norge, er alle lokalisert i Vikna kommune. De utgjør tilsammen over 20 prosent av sysselsettingen i regnskapspliktige foretak i kommunen. I Lierne, hvor Lierne bakeri er lokalisert (femte største bedriften i regionen), utgjør de alene 32 prosent av sysselsettingen i regnskapspliktige foretak i kommunen.
- Ser man på veksten i sysselsetting i perioden 2004 til 2010 har bedriftene innenfor de to næringene med høyeste lønnskostnader per sysselsatt hatt den sterkeste veksten, med unntak av bedriftene innenfor resten av næringslivet. Dette kan tyde på at virksomhetene med høy avlønning hovedsakelig tiltrekker næringene stadig flere sysselsatte. Noe som vil være lønnsomt for regionen.
- Det har vært en svak utvikling i næringslivet i Nord-Trøndelag målt i vekst i verdiskaping. Fire av ni næringer har hatt en utvikling som er lavere enn 35 prosent fra 2004 til 2010. Siden dette er vekst i nominelle verdier vil den reelle veksten i næringslivet være betydelig lavere.

Tabellen under illustrerer omfanget av næringsliv og offentlig sektor i regionen bestående av kommuner lokalisert nord for Steinkjer i Nord-Trøndelag²⁸. Tabellen viser omfanget av bedrifter, antall sysselsatte, omsetning, verdiskaping og lønnskostnader per ansatt. Omsetning og verdiskapingstallene er oppgitt i millioner kroner. I Nord-Trøndelag nord for Steinkjer sysselsetter det private næringslivet 62 prosent av totalt antall sysselsatte. Lønn per ansatt varierer kraftig i det private næringslivet og offentlig sektor ligger på linje med det private for flere deler av næringslivet.

²⁸ Namsos, Namdalseid, Snåsa, Lierne, Røyrvik, Namsskogan, Grong, Høylandet, Overhalla, Fosnes, Flatanger, Vikna, Nærøy og Leka

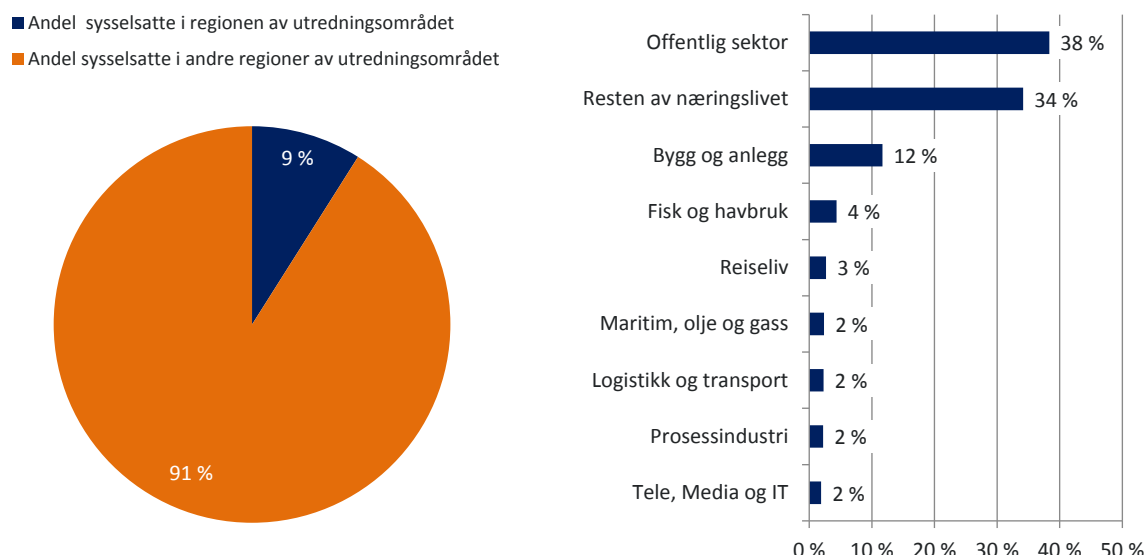
Tabell 15 Næringsstrukturen i Nord-Trøndelag nord for Steinkjer Kilde: Menon/Soliditet

	Antall bedrifter		Antall sysselsatte	Omsetning MNOK	Verdiskaping MNOK	Lønn/ansatt
	AS	ENK/ANS				
Bygg og anlegg	522	286	2 092	2928	1 167	376 870
Tele, Media og IT	21	40	340	564	248	305 687
Fisk og havbruk	72	127	778	3487	952	456 952
Logistikk og transport	62	155	411	577	303	404 651
Maritim, olje og gass	50	7	421	598	264	425 380
Prosess og teknologi	33	45	398	877	300	548 134
Reiseliv	103	56	478	310	173	253 231
Resten av næringslivet	771	1 745	6 112	7587	3 362	329 742
Varehandel			1 833		695	294 484
Finansinstitusjoner			119		523	480 387
Private helse og sosialtjenester			470		202	368 779
Kraftselskaper			121		191	477 284
Faglig og teknisk tjenesteyting			351		164	351 474
SUM Næringslivet	1 634	2 461	11 030	16 929	6 770	
Offentlig (etater og foretak)		203	6 859		2 209	322 059
SUM Nord-Trøndelag nord for Steinkjer			17 889		8 979	

Sysselsettingen i Nord-Trøndelag, nord for Steinkjer utgjør ni prosent av sysselsettingen i utredningsområdet. Av den totale sysselsettingen i denne regionen er offentlig sektor en stor arbeidsgiver. Hele 38 prosent av sysselsatte i regionen er sysselsatte innenfor offentlig sektor. Gruppen som er definert som resten av næringslivet utgjør 34 prosent, hvorav varehandel utgjør 30 prosent av sysselsettingen og landbrukssektoren nesten 23 prosent i denne samlekategorien. Bygg og anlegg er den største enkeltnæringen på 12 prosent.

Figur 75 Sysselsetting i Nord-Trøndelag, nord for Steinkjer fordelt på næring og Nord-Trøndelag, nord for Steinkjer sysselsetting i prosent av utredningsområdet

Sysselsettingen i Nord-Trøndelag fordelt på næring og Nord-Trøndelags sysselsetting i prosent av utredningsområdet Kilde: Menon/Soliditet/SSB/Proff

Næringslivet i Nord-Trøndelag, nord for Steinkjer

Ved siden av offentlig sektor er bedrifter i resten av næringslivet og bygg og anlegg av stor betydning for sysselsettingen i Nord-Trøndelag, nord for Steinkjer. Innen resten av næringslivet er det spesielt varehandel som dominerer. Varehandelen utgjør nesten en tredjedel av de sysselsatte i denne kategorien. I resten av

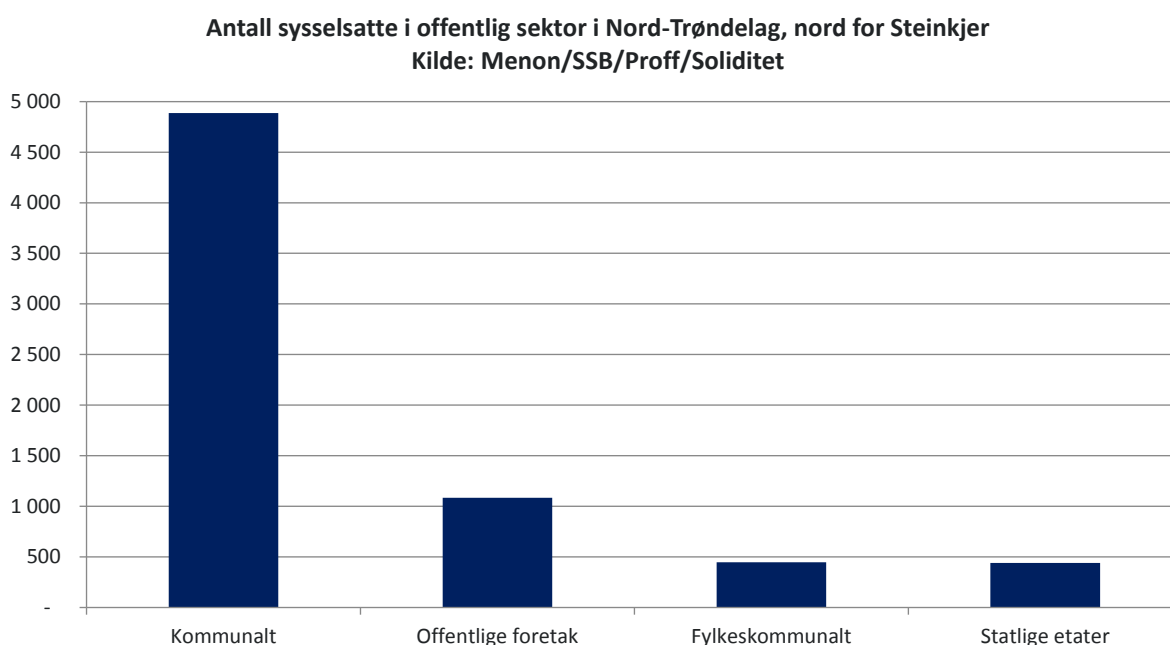
næringslivet er også landbruk en betydelig næring målt i antall sysselsatte. Det er et fåtall av store foretak i regionen, men de som er til stede er godt etablert og har eksistert i årrekker. De større bedriftene som finnes i regionen er godt spredt ut over flere næringer og noen er av særdeles stor betydning for den totale sysselsettingen i næringen. Telenor Mobil og Telenor Norge er to av de større foretakene målt i antall ansatte i regionen. Til tross utgjør den totale sysselsettingen innen tele, media og it kun to prosent i regionen. Tilsvarende utgjør Nexans en betydelig andel av de sysselsatte innen prosessindustri.

Som i resten av utredningsområdet er fisk og havbruk en betydelig næring også i Nord-Trøndelag nord for Steinkjer. To av de største bedriftene i regionen driver innen fisk og havbruk. Lønn per ansatt er lavere i denne næringen i regionen enn ellers i utredningsområdet. Reiselivsnæringen i regionen består av en rekke små og mellomstore aktører som til sammen utgjør en større andel.

Offentlig sektors rolle og aktivitet i Nord-Trøndelag, nord for Steinkjer

Offentlig sektor er av stor betydning for den totale sysselsettingen i Nord-Trøndelag nord for Steinkjer der 38 prosent av de sysselsatte jobber i offentlig sektor. Figuren under fordeler de 6 859 sysselsatte i offentlig sektor ut på ulike deler av offentlig virksomhet.

Figur 76 Offentlige ansatte i Nord-Trøndelag nord for Steinkjer

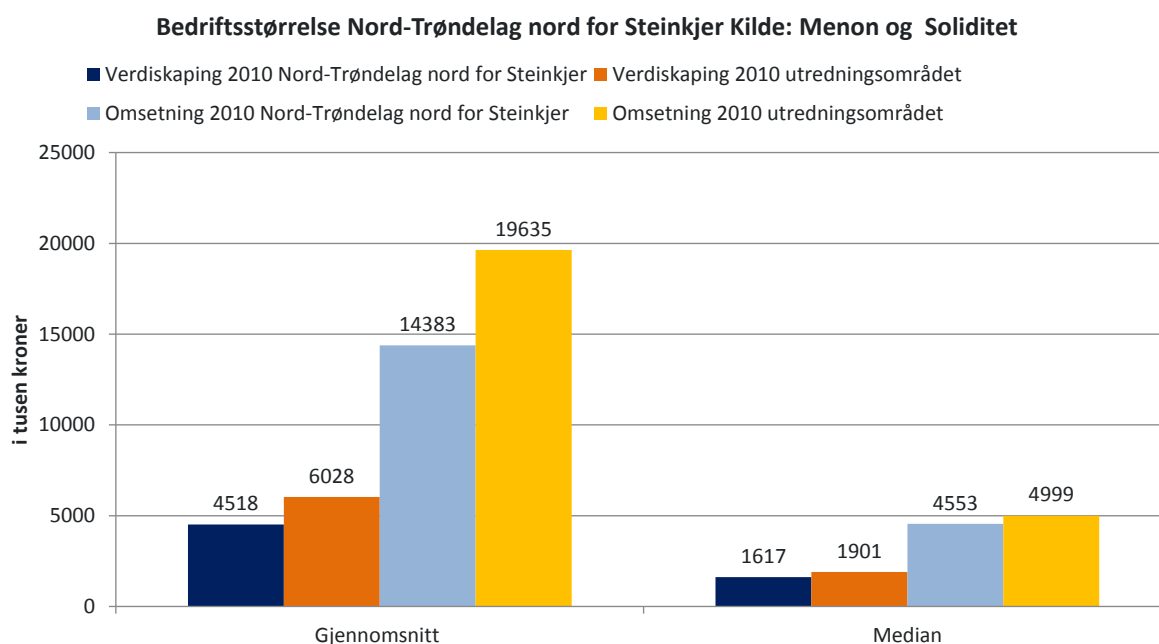

I regionen Nord-Trøndelag, nord for Steinkjer utgjør de offentlig ansatte 38 prosent av sysselsettingen. Sammen med Senjaregionen, Lofoten er Nord-Trøndelag blant de regionene med fleste kommunalt sysselsatte målt i sysselsetting. De ansatte i statlige etater er blant annet knyttet til NAV og lokale underavdelinger knyttet til barn, likestilling, inkludering, landbruk og mat, justis og beredskap, arbeid med mer.

Snitt, størrelse og selskapsform på bedriftene i regionen i Nord-Trøndelag, nord for Steinkjer

Vi har valgt å presentere bedriftenes størrelse ut fra gjennomsnittet og medianbedriften innenfor regionen. Det er kun basert på regnskapspliktige foretak da tilsvarende informasjon ikke er tilgjengelig for enkeltpersonsforetak.

Figur 78 Bedriftsstørrelse

Figuren viser at bedriftene i nordlige deler av Nord-Trøndelag er relativt mye mindre målt i gjennomsnittlig omsetning og verdiskaping enn bedriftene samlet i utredningsområdet. Hvis man derimot ser på median-bedriften er at forskjellene betraktelig mindre.

Det er hovedsakelig mangelen på store bedrifter i regionene som gjør at snittet i næringen kommer relativt lavt ut. Det er ingen bedrifter over 140 ansatte og kun tre bedrifter mellom 100 og 140.

Rett i overkant av 50 prosent av selskapene innenfor denne regionen er enkeltpersonsforetak. Regionen består av 4 000 bedrifter, hvorav nesten 1400 er innenfor landbruk. Altså omtrent 35 prosent av alle foretakene. Etterfulgt av enkeltpersonsforetak er den neste største gruppen AS som utgjør nesten 1 900 bedrifter.

De største foretakene i Nord-Trøndelag, nord for Steinkjer²⁹

De største foretakene representeres av en rekke ulike næringer. Blant annet tele, media og IT, fisk og havbruk og prosessindustrien samt en stor næringsmiddelaktør.

De åtte største bedriftene målt i sysselsetting er illustrert i figuren under. Kun tre bedrifter har flere enn 100 ansatte. Disse tre største bedrifter står kun for tre prosent av sysselsettingen i regionen. Til tross for dette er noen store aktørene svært dominerende i enkeltkommuner. De tre største bedriftene i regionen målt i antall ansatte, Sinkaberg-Hansen, Telenor Mobil og Telenor Norge, er alle lokalisert i Vikna kommune. De utgjør tilsammen over 20 prosent av sysselsettingen i regnskapspliktige foretak i kommunen. I Lierne, hvor Lierne bakeri er lokalisert (femte største bedriften i regionen), utgjør de alene 32 prosent av sysselsettingen i regnskapspliktige foretak i kommunen.

²⁹ De største foretakene er basert på faktiske etablerte avdelinger i regionen og ikke konserndata.

1. SINKABERG-HANSEN AS

- Kategori: Fisk og havbruk
- Verdiskaping: 94 mill.
- Sysselsetting: 128

2. TELENOR MOBIL

- Kategori: Tele, media og IT
- Sysselsetting: 101

3. TELENOR NORGE AS

- Kategori: Tele, media og IT
- Verdiskaping: 193 mill.
- Sysselsetting: 100

4. OVERHALLA CEMENTVARE AS

- Kategori: Bygg og anlegg
- Verdiskaping: 42 mill.
- Sysselsetting: 92

5. LIERNE BAKERI

- Kategori: Annet
- Verdiskaping: 32 mill.
- Sysselsetting: 91

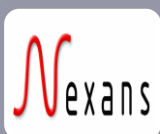
6. NILS WILLIKSEN AS

- Kategori: Fisk og havbruk
- Verdiskaping: 44 mill.
- Sysselsetting: 90

7. MOELVEN VAN SEVEREN AS

- Kategori: Bygg og anlegg
- Verdiskaping: 42
- Sysselsetting: 78

8. NEXANS NORWAY AS

- Kategori: Prosessindustri
- Verdiskaping: 76 mill.
- Sysselsetting: 75

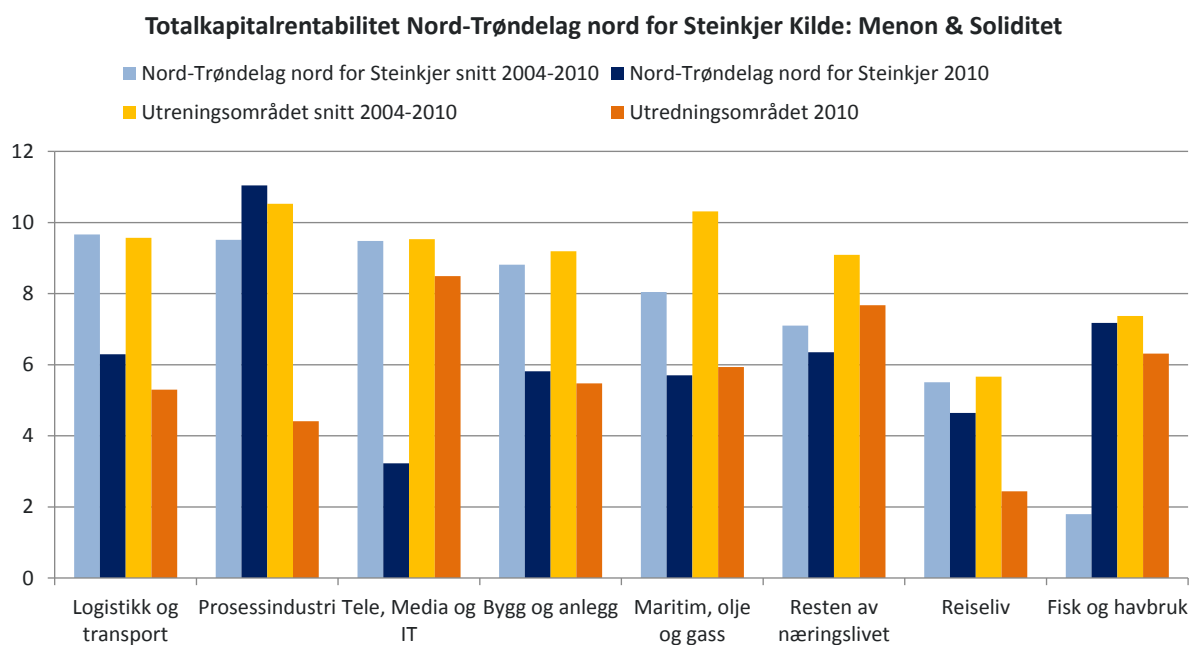
Lønnsomhet til bedriftene langs Nord-Trøndelag, nord for Steinkjer

Figuren under viser total kapitalrentabilitet³⁰ til de ulike næringene i snitt i Nord-Trøndelag, nord for Steinkjer fra 2004 til 2010 (lyseblå søyle), Nord-Trøndelag, nord for Steinkjer 2010 (mørk blå søyle), utredningsområdets snitt for perioden (gul søyle) og utredningsområdets samlede nivå i 2010 (oransje søyle). Total kapitalrentabilitet viser avkastningen i næringene tatt i betraktning den kapital som er anskaffet (gjeld og

³⁰ Total kapitalrentabilitet er målt som trimmet snitt der de 10 prosent høyeste og laveste resultatene er utelatt fra beregningen. Bakgrunnen for dette er å utelukke ekstremverdier som trekker snittet kraftig i den ene eller andre retningen. Det trimmede snittet vil da i større grad vise den gjennomsnittlige avkastningen til den jevne bedrift i næringen.

egenkapital) i året som har vært. Nøkkeltall kan ses på som et mål for hvor effektiv bedriften utnytter kapitalen. Dersom totalkapitalrentabiliteten er lavere enn bankrenten, betyr det at kapitalen virksomheten anvender ikke blir utnyttet på en optimal måte. Ved sammenligning på tvers av bransjer er dette målet mest relevant. Totalkapitalrentabiliteten bør normalt være minst like høy som den gjennomsnittlige lånerenten.

Figur 78 Lønnsomhet i ulike næringer i regionen i 2010

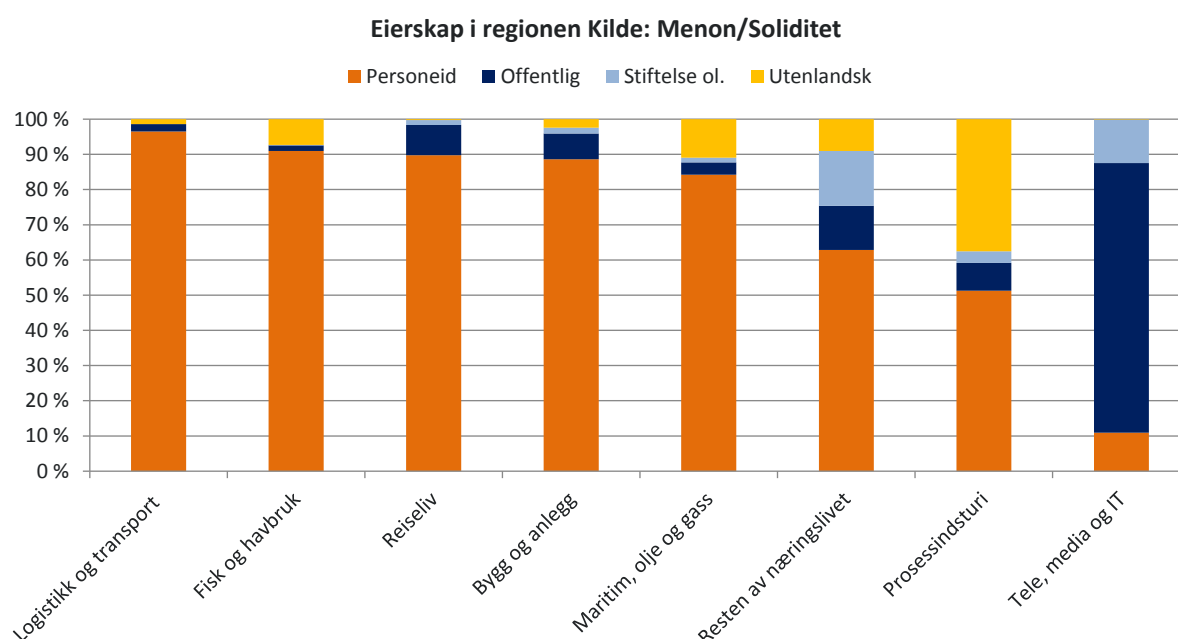
Figuren viser at logistikk og transport, prosessindustrien og tele, media og IT har mer eller mindre samme avkastningsnivå i perioden mellom 2004 til 2010 på rundt 9,5 prosent. Prosessindustrien er den eneste næringen av de fire som har et bedre resultat enn snittet i 2010. For alle disse fire næringene er også snittet til utredningsområdet omtrent på nivå med næringene i regionen. Den svakeste næringen i perioden 2004 til 2010 er reiselivsnæringen, der regionens aktører er helt på linje med avkastningen i utredningsområdet for øvrig.

Fisk og havbruk viser en markant lavere avkastning på kapitalen når vi ser på snittet over de siste syv årene. Avkastningen i 2010 er på linje med denne næringen i resten av utredningsområdet. Lønnsomhetsutviklingen innen fisk og havbruk i Nord-Trøndelag nord for Steinkjer er svært forskjellig fra resten av utredningsområdet, noe av forklaringen kan ligge i at fisk og havbruk er en mindre næring i denne regionen. Fisk og havbruk og prosessindustri er generelt mer lønnsomt i 2010 enn de har vært over de siste syv årene.

Eierskap i næringslivet i Nord-Trøndelag, nord for Steinkjer

Eierskap kan defineres på ulike måter. Det er her delt inn i fire ulike grupper. Personeide selskaper har en majoritetseierpost fra en norsk person, der eierstyringen hviler på en persons beslutninger. Definisjonene av stiftelser dekker selveide foretak, medlemsbedrifter, andelslag og foreninger. I tillegg har man norske offentlig eide selskaper og alle typer utenlandske eiere. Dette vil da både dekke offentlig og privat utenlandsk eierskap.

Figur 79 Eierskapsform fordelt på næring

Som man ser av figuren over er personlig eierskap klart dominerende i regionen, målt i sysselsatte. Fem av ni næringer har mer enn 85 prosent personlig eierskapet. For tele, media og IT er situasjonen relativt annerledes. Her er det Nærings- og handelsdepartementets eierskap i Telenors som dominerer søylen fullstendig. Av utenlandske eiere er Nexans Participations eierskap i Nexans og utenlandske eiere i Marine Harvest avgjørende.

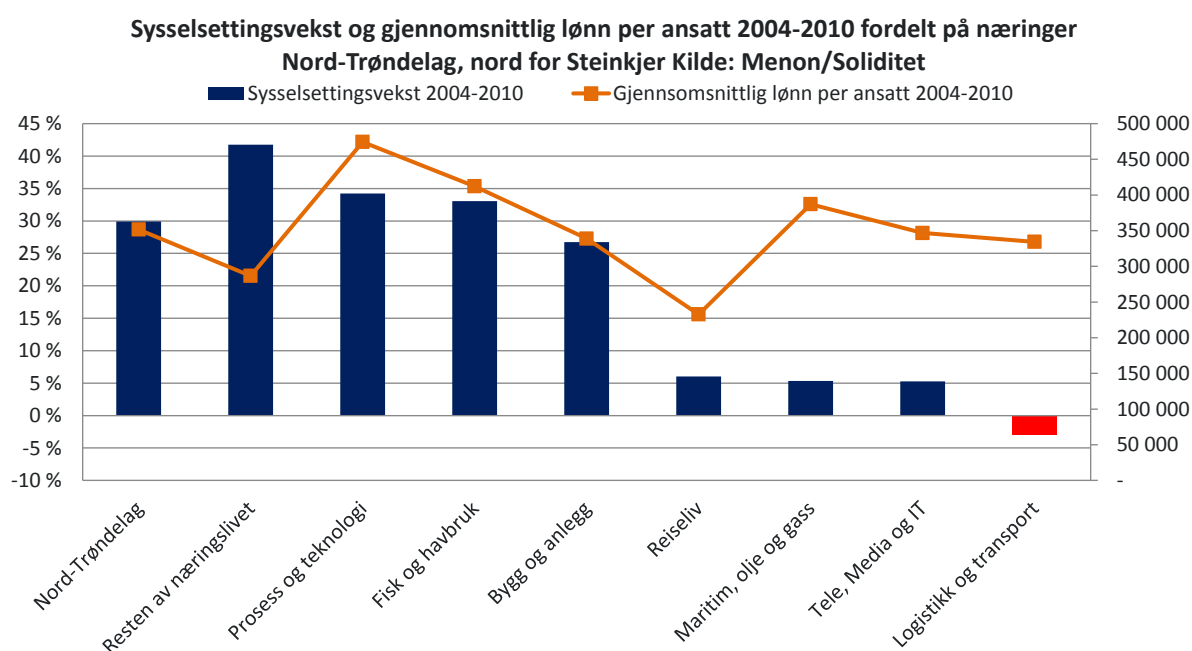
Vekst i næringslivet i Nord-Trøndelag, nord for Steinkjer

Vel så viktig som å se på næringenes økonomiske nøkkeltall i absolutte størrelser er vekst. Vekst diskuteres her ut fra vekst i sysselsetting og vekst i verdiskaping. Til slutt ser vi på i hvilke næringer nyetableringene har kommet.

Vekst i sysselsetting

Sysselsettingsvekst er et tegn på økt aktivitet i en næring. For en region er det lønnsomt om sysselsettingsveksten kommer i næringer med høy lønnsevne. Figuren under viser lønn per ansatt per næring i regionen i snitt 2008-2010 og vekst i antall sysselsatte i næringen fra 2004 – 2010.

Figur 80 Sysselsetningsvekst

Fisk og havbruk og det resterende næringslivet har hatt den høyeste sysselsetningsveksten i perioden på over 30 prosent. Veksten i sysselsetting i fisk og havbruk skyldes først og fremst vekst i de store selskaper i perioden, mens det er resten av næringslivet som har skapt flest nye arbeidsplasser i perioden. Størstedelen av denne veksten kom i årene 2004 til 2006, etterfulgt av en liten reduksjon fra 2009 til 2010. Logistikk og transportnæringen har hatt en negativ utvikling i perioden, men fordi næringen er liten får en liten reduksjon kraftig utslag i prosent.

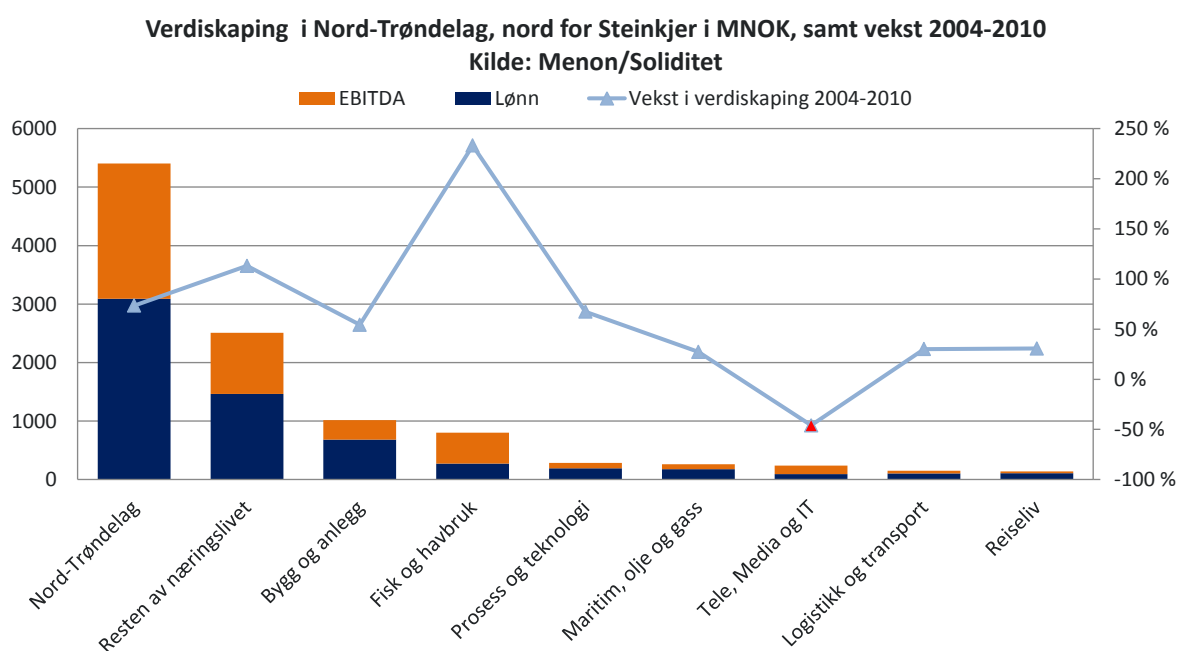
Prosess og teknologibedriftene er aktørene med høyest lønnskostnader per ansatt på i underkant av 500 000 per sysselsatt. Deretter følger fisk og havbruk og maritim næring som begge har lønnskostnader per ansatt på over 400 000 kroner. Den svakeste næringen målt i lønn per ansatt er reiselivsnæringen. Disse ender på et snitt på under 250 000 i perioden. Dette kan i mange tilfeller skyldes stor andel av deltidsstillinger i næringen.

Ser man på veksten i sysselsetting i perioden 2004 til 2010 har bedriftene innenfor de to næringene med høyeste lønnskostnader per sysselsatt hatt den sterkeste veksten, med unntak av bedriftene innenfor *resten av næringslivet*. Dette kan tyde på at virksomhetene med høy avlønning hovedsakelig tiltrekker næringene stadig flere sysselsatte. Noe som vil være lønnsomt for regionen.

Vekst i verdiskaping

Verdiskaping viser avkastningen for samfunnet av aktiviteten. Denne kan deles opp i to deler, lønn til de sysselsatte og driftsresultat før avskrivning og nedskrivning.

Figur 81 Verdiskaping i regionen samt vekst i verdiskaping

Det har vært en svak utvikling i næringslivet i Nord-Trøndelag målt i vekst i verdiskaping. Fire av ni næringer har hatt en utvikling som er lavere enn 35 prosent fra 2004 til 2010. Siden dette er vekst i nominelle verdier vil den reelle veksten i næringslivet være betydelig lavere.

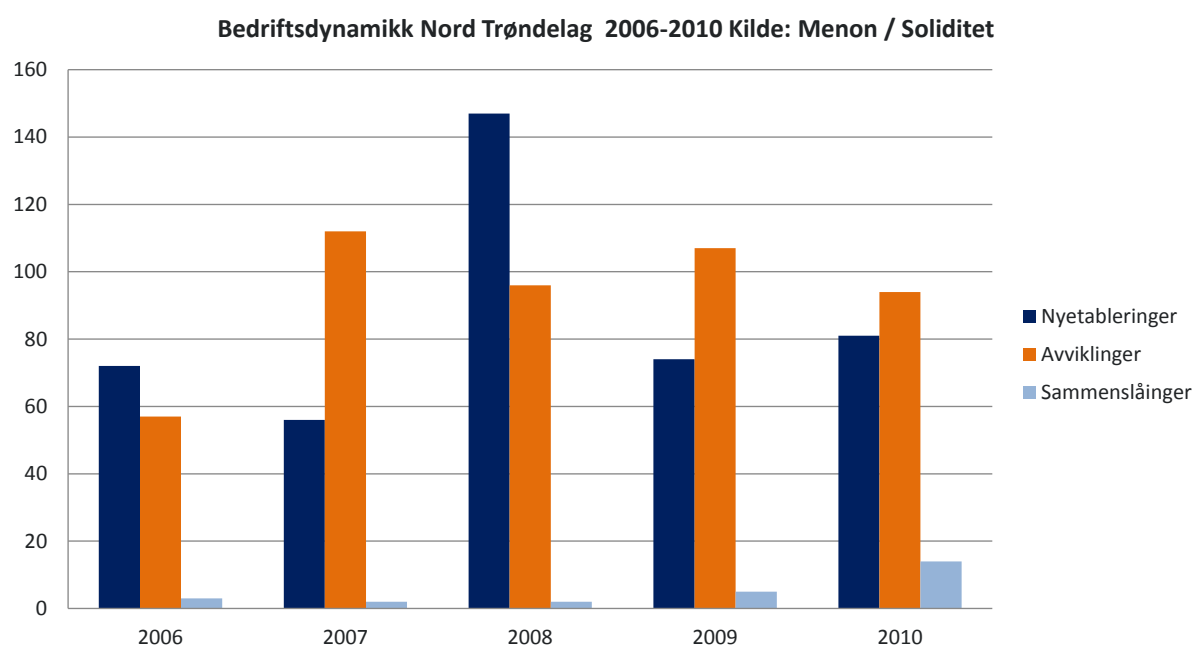
Den høyeste veksten i verdiskaping har vært innenfor fiskeri og havbruk i perioden 2004 til 2010. Den svakeste veksten er innenfor Tele, media og IT, med en kraftig reduksjon i verdiskapingen på -46 prosent. Her er reduksjon i Telenors verdiskaping som har størst innvirkning på resultatet.

Resten av næringslivet, hvor varehandel utgjør en betydelig andel, skaper flest verdier i regionen i 2010. For denne næringsgruppen stammer 40 prosent av verdiskapingen fra positive driftsresultat og 60 prosent fra utbetalte lønnskostnader. De neste to relativt store næringene er bygg og anlegg og fisk og havbruk. Som man ser av figuren over viser den at fisk og havbruk har den høyeste EBITDA-andelen blant næringene tett etterfulgt av tele, media og IT. Reiselivsnæringen er den næringen med størst andel lønnskostnader på 66 prosent av verdiskapingen.

Bedriftsdynamikk i Nord-Trøndelag, nord for Steinkjer

Bedriftsdynamikken i form av nedleggelse av selskaper og etablering av nye foretak sier noe om aktiviteten i økonomien. Det har i perioden avviket flere selskaper enn etablert. I tillegg har det funnet sted over 100 sammenslåinger. Figuren over viser at nyetableringen av selskaper hadde en kraft oppsving mot 2008 etter fulgt av et kraftig fall i etableringer av nye selskaper i årene 2009 og 2010. Antall avviklinger har variert noe mer i perioden. Antall sammenslåinger har hatt en jevn vekst mot 2010, men et toppår i 2010.

Figur 8 Nyetableringer, avviklinger og sammenslåing av bedrifter i regionen

4. Effekter av petroleumsvirksomhet for andre næringer

Petroleumsaktivitet har effekt langt utover direkte leveranser fra leverandørindustrien. Fremtidig petroleumsaktivitet i utredningsområdet vil kunne berøre annen næringsvirksomhet, men hvor omfattende effektene vil være er usikkert. Mens noen næringer påvirkes gjennom direkte underleveranser til offshoreleverandørene kan andre næringer oppleve økt aktivitet som en følge av en generell økt virksomhet eksempelvis økt reiseaktivitet ut og inn av områder, større behov for kortere eller lengre opphold i regionen eller behov for nye eller større installasjoner.

Siden det er lite petroleumsaktivitet i nordområdene i dag må en vurdering av hvor berørt ulike deler av næringslivet i utredningsområdet baseres på allerede etablerte ringvirkninger fra petroleumsvirksomhet nasjonalt. I denne delen av prosjektet deler vi inn norsk næringsliv etter hvor stor grad næringene er berørt av eksisterende aktiviteter i olje- og gassvirksomhet nasjonalt, og relaterer dette direkte til dagens næringsliv i utredningsområdet. Hensikten er å vurdere betydningen en åpning av nordområdene for oljeutvinning vil kunne ha på eksisterende næringsliv.

Modellen som benyttes deler næringslivet i utredningsområdet inn i tre nivåer. Nivåene gjenspeiler i hvilken grad næringene blir berørt direkte eller indirekte av petroleumsaktivitet. De ulike nivåene har fått betegnelsen førsteordens, andreordens- og høyereordens virkninger av petroleumsaktivitet. I modellen under skisseres de overordnede nivåene for grad av berørthet. Inndelingen i grad av berørthet er basert på kunnskap om hvor i næringslivet vi finner offshore leverandørindustri og deres leverandører igjen, samt i hvilken grad andre typer varer og tjenester etterspørres som en følge av petroleumsaktivitet.

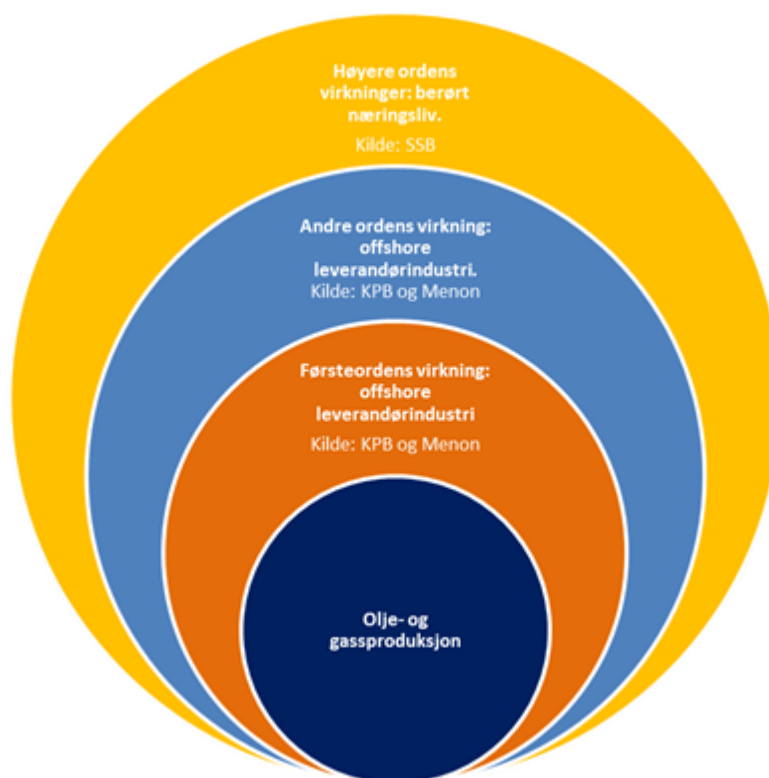
Førsteordens virkninger beskriver de næringene og bedriftene som er en direkte del av olje og gassutvinning, slik som oljeselskapene, og de bedriftene som er direkte leverandører til oljeselskapene, slik som store deler av offshore leverandørindustri.

Andre ordens virkninger omfattes av de næringene som leverer varer og tjenester til offshore leverandørindustri. Her finner vi også næringer som leverer støttetjenester for utvinning av olje og gass. I tillegg til den direkte leverandørkjeden til petroleumsbedriftene vil også andre næringer bli berørt i større eller mindre grad som en følge av petroleumsutvinning. Eksempelvis kan økt aktivitet i en næring medføre behov for tjenester og leveranser fra andre næringer, slik som byggenæringen og reiselivsnæringen.

Høyere ordens virkninger omfatter de næringene som blir litt påvirket av petroleumsaktivitet. Dette kan være diverse underleverandører til næringene vi finner i første og andre ordens virkninger. Grad av berørthet vil brytes ned og diskuteres for de åtte næringene som rapporten omfatter.

Det vil være betydelige forskjeller på i hvilken grad ulike næringer vil berøres avhengig av om aktiviteten befinner seg i en utbyggings- eller driftsfase. Mens noen næringer vil berøres sterkere i en utbyggingsfase, eksempelvis bygg og anlegg, vil andre næringer berøres sterkere i en driftsfase, eksempelvis forretningsmessige tjenester. Regionale virkninger av petroleumsaktivitet vil også avhenge av hva som etableres lokalt. Etableringen av anlegg for ilandføring og anleggelse av driftsorganisasjoner for feltene i utredningsområdet vil trolig medføre at en større andel av det lokale næringslivet vil bli berørt, enn om det velges en løsning med fast eller flytende plattform.

Figur 9 Modell for næringenes grad av berørthet

Med utgangspunkt i ulike næringers direkte og indirekte leveranser til petroleumsnæringens investeringer i 2006 diskuterer vi de åtte omtalte næringenes grad av berørthet. Tabellen under viser forholdet mellom direkte og indirekte leveranser av petroleumsnæringens investeringer i 2006 i prosent av næringens bruttoprodukt samme år. De direkte leveransene fra en næring til anvendelse i petroleumsnæringen tolkes ofte som produksjon hos den leverende næringen³¹. Modellen er utarbeidet av Torbjørn Eika i SSB med flere og baserer seg delvis på kryssløpet og delvis på faktiske investeringer som ikke er import. De ulike næringenes leveranser til olje- og gassnæringen reflekteres i tabellen som andel av totale salg i den enkelte næring.

Tabell 16 Andre næringers leveranser til olje- og gassnæringen Kilde: SSB

Direkte og indirekte leveranser til petroleumsnæringens investeringer i 2006 i prosent av næringens bruttoprodukt samme år (et utvalg)	
Førsteordens virkninger	
Fullstendig leverandørliste for utredningsområdet	
Andreordens virkninger	
Bygg og anlegg	4,31
Reiseliv (hotell og servering)	1,8
• Drosjebil	1,20
• Lufttransport	6,12
• Bil og landtransport ellers	2,77

³¹ Eika, T., Prestmo, J. & Tveter, J.: *Ringvirkninger av petroleumsvirksomheten: Hvilke næringer leverer?* Rapport nr 8-2010 Statistisk sentralbyrå

<i>Tjenesteproduksjon fra fastlandsnæringen</i>	
• Bank og forsikring	2,53
<i>Logistikk og transport</i>	
• Tjenester tilknyttet landtransport, lasting, lossing, lagring	5,96
• Jernbanetransport	2,46
• Utenriks sjøfart	1,77
<i>Produksjon av elkraft</i>	2,53
Industri	
• Skip og plattformer	22,84
<u>Høyere ordens virkninger</u>	
Industri	
• Produktinnsats og investeringsprodukter (bergverk, kjemi, grafikk, gummi)	3,39
• Industrielle råprodukter (treforedling, metaller, kjemiske råvarer)	1,22
• Verkstedprodukter (metall prod, maskiner, motorkjøretøy, radio, tv)	6,01
<i>Fiske og fangst</i>	1,01
<i>Fiskeoppdrett</i>	0,32
<i>Tjenesteproduksjon fra fastlandsnæringen</i>	
• Samferdsel	3,93
Resten av næringslivet	
<i>Tjenesteproduksjon fra fastlandsnæringen</i>	
• Varehandel	3,34
• Annen privat tjenesteyting	5,64
<i>Jordbruk og skogbruk</i>	1,18
Kommunal forvaltning	0,15
Statsforvaltning	0,28
Forsvar	0,11

4.1. Første ordens virkninger

Første ordens virkninger omfatter de næringene og bedriftene som er en direkte del av olje og gassutvinning, slik som oljeselskapene, og de bedriftene som er direkte leverandører til oljeselskapene, slik som offshore leverandørindustri. Seks oljeselskaper har etablert ni avdelinger i utredningsområdet. Seks av disse avdelingene er etablert i Harstadregionen (Det Norske Oljeselskap, Statoil og Total E&P Norge), en på Helgeland (BP Norge) og en i Midt-Troms (Front Exploration, som i 2012 har overdratt lisenser og ansatte til DONG Energy).

Gjennom prosjektet «Levert» har Kunnskapsparken i Bodø avdekket at om lag 200 bedrifter i Nord-Norge hadde leveranser til petroleumsnæringen for 3,4 milliarder kroner i 2010. I tillegg finner vi 27 bedrifter i Nord-Trøndelag som operer innen maritim, olje og gassvirksomhet som tilordnes førsteordens virkninger. Manglende kvalifikasjonskrav (eksempelvis ISO-sertifiseringer), samt kapasitetsbegrensninger knyttet til større

leveranser kan medføre at leverandører fra regioner utenfor utredningsområdet foretrekkes, men dette ligger utenfor diskusjonen i denne rapporten.

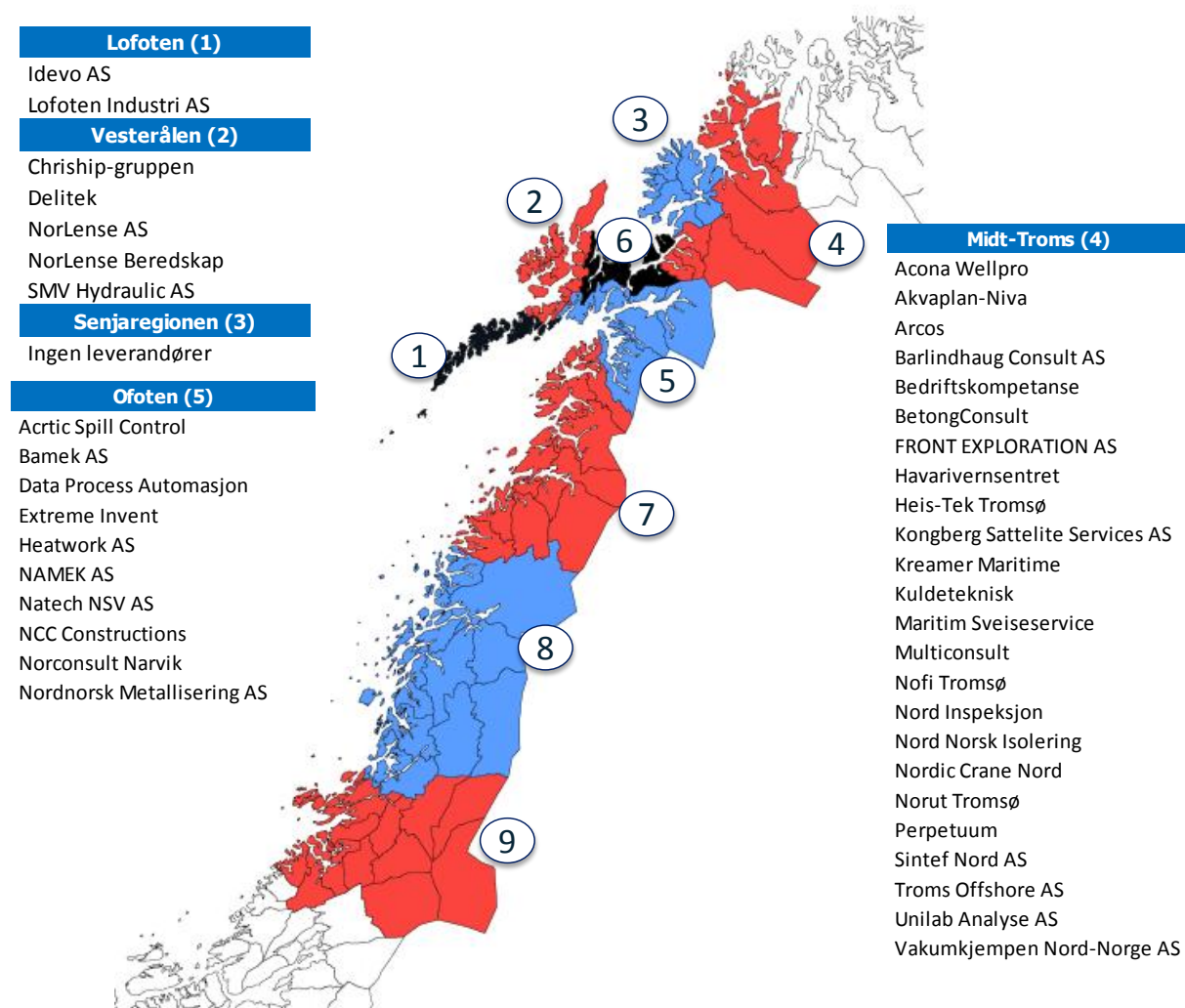
De 200 bedriftene i Nord-Norge som allerede i dag har leveranser til petroleumsnæringen vil bli direkte berørt av økt petroleumsvirksomhet. Samtidig er ikke forholdet mellom økt olje- og gassvirksomhet *en* til *en* med aktivitet i lokale bedrifter. Virkninger av olje og gass-virksomhet oppstår ikke automatisk og for at næringslivet lokalt skal nyte godt av petroleumsvirksomhet må oljeselskapene prioritere å inkludere dem (Econ, 2009³²). I hvilken grad det tillates konsortier, krav om lokal tilstedeværelse og responstid, kan være avgjørende for i hvilken grad lokalt og regionalt næringsliv kan engasjeres.

Gjennom Levert konkluderer Kunnskapsparken i Bodø med at den største petroleumsrelaterte omsetningen i 2010 har vært i Hammerfest, der en stor andel av leveransene var knyttet til kontrakter for vedlikehold og modifikasjon av Hammerfest LNG på Melkøya. I Sandnessjøen/Brønnøysund har Norne-skipet, økt letevirksomhet, samt forberedelser til Skarv-skipet gitt positive ringvirkninger for leverandørindustrien. Industribedriftene i Salten/Helgeland har også hatt betydelige leveranser. Vesterålen har hatt en betydelig omsetning knyttet til leveranser av varer og tjenester innen oljevernberedskap. Leveransene i Troms er i stor grad knyttet til konsulenttjenester og FoU. Av de ulike regionene finner man flest leverandører i Hammerfest, men også Tromsø, Harstad, Salten/Bodø, Mo i Rana og Sandnessjøen har et stort antall bedrifter med leveranser.

I tabellen nedenfor er samtlige bedrifter innen førsteordens berørthet listet opp. Bedrifter med mindre leveranser til petroleumssektoren er ikke med i oversikten.

³² Econ Pöyry rapport 2009-007: Økt olje virksomhet og potensial for næringsvirksomhet i Nord-Norge

Figur 10 Førsteordens leverandører til olje og gassnæringen

Harstadregionen (6)	Salten (7)	Helgeland (8)	Nord Trøndelag (9)	
Altinex ASA	Ahlsell Norge avd Bodø	Albert E. Olsen avd. Mosjøen	Miras Grotnes	A/S Norske Shell
Arctic Exploration	Bedriftskompetanse AS	Alsten Construction	Miras Multimaskin	Kaefer Energy AS
Bergen Group	Bedriftskompetanse AS	Aqua Rock Company	Miras Vedlikehold og	Moen Slip AS
BMV Industri	BIS Production Partner	Arne Bjørnvold AS	Mo Industriinkubator	Namsos Dykkerselskap AS
Det Norske Oljeselskap ASA	Bodø Industri	ASCO	Molab AS	Tess Trondheim AS
DnV	Bomek Consulting	Avanti Engineering AS	Momek Services	
Dreyer kompetanse	Drag Industrier	Baker Hughes	Mosjøen Kulde og Kli	
DVACS Scandinavia	Elektro Bodø AS	BIS Mosjøen	Motest AS	
Econ consult	ESS Partner	BM Elektro	Norconsult Rana	
Grovfjord Båtbyggeri AS	Galvano AS	BP NORGE AS	Nordmiljø	
HRS Metallco	Kunnskapsparken Bodø	Bring Cargo avd Helgeland	Pipetech Internation	
Hålogaland Industrier	Maskinering AS	Bristow Norway	Ramco Norway AS A	
K. Simonsen Transport AS	Nexans Norway AS avd Rognan	Cerum	Rantex	
Kunnskapsparken Nord	Nor Supply Offshore AS	CHC Helicopter avd. Brønnøys	Ruukki Construction	
Marcussens Metallstøperi AS	NOVATEK AS	Coastbase Nordland	Sandnessjøen Engine	
Mercur Maritime	Rapp Bomek AS	DNV Mo i Rana	Seløy Undervassserv	
Momek Engineering	Rapp Hydema AS	Eurotech AS	Sinus AS	
Norwegian Petro Services	Restech Norway AS	Grieg Logistics avd. Mosjøen	Strand Shipping	
Noweco (force technology)	Unifab	Helgeland Industrier	SveTek	
Polarkonsult	Vev-Al-Plast AS	Helgelandsbase	Sør Helgeland vaktse	
Seashore Technology	Østbø AS	Ingeniørgruppen AS	Tonnes Skipsekspedi	
Seaworks		Inspecta	Torghatten ASA	
Statoil ASA		Klimateknikk	Træna Båtservice AS	
Teknor		Kunnskapsparken Helgeland	Veolia Miljø Offshore	
Total E&P Norge AS			YIT Sandnessjøen	
Weatherford				

4.2. Andre ordens virkninger

Andreordens virkninger oppstår ved at leverandørene kjøper varer og tjenester av andre bedrifter for å kunne levere de etterspurte varer og tjenester. Her finner vi også næringer som leverer støttetjenester for utvinning av olje og gass.

Nasjonalt utgjør leveranser til olje og gassnæringen 4,31 prosent av bruttoproduktet i **bygg- og anleggsnæringen**. Det offentlige er en stor kunde og etterspør i snitt 40 prosent av de totale tjenestene til bygg og anleggsnæringen³³. Bygg og anleggsnæringen vil bli sterkt berørt i en investeringsfase selv om grad av berørthet vil avhenge sterkt av hvilke aktiviteter som skal etableres på land, eksempelvis ilandføringsanlegg og driftstasjoner. Selv om aktiviteten i stor grad vil være knyttet opp mot en kort investeringsfase vil rehabilitering og vedlikehold skape en betydelig økt etterspørsel på lang sikt.

Logistikk og transportnæringen leverer tjenester knyttet til effektiv håndtering og frakt av varer. Olje og gassnæringens prosentmessige betydning for næringen er sterkt avhengig av transportmåte. Mens olje og gassnæringen kjøper tjenester tilknyttet landtransport, lasting, lossing og lagring tilsvarende nesten seks prosent av denne næringens bruttoprodukt er tilsvarende andel for jernbane og utenriks sjøfart betydelig lavere på 2,46 og 1,77. Olje- og gassnæringenes etterspørsel etter tjenester innen logistikk og transportnæringen korrelerer sterkt med næringens egen kapasitet for å håndtere transport og logistikk. I en investeringsfase vil leveransene til næringen varierer i takt med behovet for tilførsel av ulike typer materiell. I en driftsfase, der næringen selv kan stå for logistikk og transport av olje og gass vil behovet for tjenester utover dette knytte seg til logistikk og transport av andre produkter. Behovet vil nok i stor grad sammenfalle med nasjonalt behov.

³³ Espelien, A. & Reve, T. (2009): Bygg- og anlegg- og eiendomsnæringens betydning for Norge – vekst og lønnsomhet BI rapport nr 1

Økt næringsaktivitet vil øke etterspørselen av kraft lokalt. Nasjonalt etterspør olje og gassnæringen **2,53** prosent av de totale leveransene innen **produksjon av elkraft**. Det er få grunner til at denne andelen ikke stemmer godt overens med en eventuell langsiktig etterspørsel også i utredningsområdet. Tilsvarende for bygg og anleggsnæringen vil andelen øke betydelig i en investeringsfase med høy byggeaktivitet.

Avhengig av hvilken bransje innen **reiselivsnæringen** vi ser på, står olje- og gassnæringen for etterspørselen av mellom 1,2 til 6,12 prosent av totalt bruttoprodukt i bransjen. Reiselivsnæringen i utredningsområdet står for en liten andel av denne prosentandelen nasjonalt da olje og gassnæringen i utredningsområdet er nesten fraværende sett opp mot næringen nasjonalt og på grunn av dette kan det tenkes at reiselivsnæringen i utredningsområdet ligger like i grenselandet mellom andreordens virkninger og høyereordens virkninger av petroleumsvirksomhet. Tjenestene som reiselivsnæringen leverer til olje og gassnæringen er overnatting, servering og persontransport. Selv om tilreisende i noen grad vil etterspørre opplevelser og formidling av reiser vil disse bransjene påvirkes i betydelig mindre grad da opplevelse og formidling av reiser ikke er «reason to go» for reisende tilknyttet olje og gassnæringen.

Tilgang på kapital er et sentralt element for næringsaktivitet og vekst. Gjennom kryssløpet oppgis det at 2,53 prosent av bruttoproduktet innen **bank og forsikring** skyldes etterspørsel fra olje og gassnæringen. Behovet for kapital vil være betydelig større i en investerings- enn i en driftsfase. Betydelige investeringskostnader knyttet til åpning av nye områder for oljeutvinning medfører at finansnæringen er en berørt næring an annen orden. I utredningsområdet er det særlig de regionale bankene som spiller en vesentlig rolle som tilbydere av kapital, men disse vil nok først og fremst konsentrere seg om å finansiere prosjekter hos lokal leverandørindustri og andre mindre berørte aktører. Finansiering av leting og utvikling vil håndteres av de større norske og utenlandske banker. Erfaringer fra utbygginger i Hammerfest indikerer at de regionale og lokale bankene kan få behov for å hente inn mer egenkapital. Dette observerte man eksempelvis i 2010 da Sparebanken Nord-Norge valgte å gjennomføre en betydelig egenkapitalemisjon for lettere å kunne betjene en økt lokal etterspørsel etter lånekapital i forbindelse med fremveksten av petroleumsnæring i regionen. Ettersom offshore leverandørindustri vokser seg sterkere i Norge over tid er det grunn til å forvente at kryssløpsprosenten som er nevnt over gradvis blir sterkt undervurdert.

4.3. Høyere ordens virkninger

Høyere ordens virkninger oppstår som en følge leveranser til leverandørene til bedriftene i andre orden. Inkludert finner vi også næringer med direkte leveranser til oljeselskapene, men der leveransene er av mindre størrelse og omfang.

Nasjonalt har **fiske og fangstnæringen** en liten del av sine leveranser til olje og gassnæringen. Kryssløpet indikerer at kun 1,01 prosent av bruttoproduktet i denne næringen kjøpes av olje og gassnæringen for fiske og fangst og så lite som 0,32 prosent i oppdrettsnæringen. Det er grunn til å tro at fiskenæringen vil bli mer berørt i nordområdene enn nasjonalt av petroleumsvirksomhet. Hovedgrunnen til dette er at oljeindustrien i mangel av andre alternativer engasjerer fiskebåtene som en del av beredskapen mot akuttutslipp eller andre hendelser der næringen kan ha behov for båtjenester.

Prosess- og teknologiindustri har i varierende grad leveranser til olje og gassnæringen. Kryssløpet indikerer at etterspørselen fra olje og gassnæringen utgjør fra en til tre prosent av bruttoproduktet i de ulike deler av denne industrien. Bredden i industrivarer som tilvirkes gjør at det er store forskjeller på hvor relevante disse varene er for olje og gassnæringen. Mens produkter tilvirket av metaller er svært relevant, er varer av trevirke mindre aktuelt. I utredningsområdet er den delen av prosess- og teknologiindustrien som tilvirker varer rettet

mot olje- og gassnæringen plassert som førsteordensbedrifter. Resten av metallindustrien retter seg mot andre markeder, eksempelvis REC med tilvirking av wafere (silisium) og Finnfjord med tilvirking av ferrosilisium, silika og kraft. Selv om ferrosilisium er innsatsfaktorer i stål og støpejern er denne type industri leverandører av leverandørene til olje og gassvirksomhet, dog i noe begrenset grad, ettersom deres markeder først og fremst er internasjonalt. It, tele og media leverer i større grad støttetjenester enn direkte leveranser til olje- og gassnæringen. I den grad bedriftene er direkte leverandører til olje og gassnæringen vil vi finne dem i populasjonen av bedrifter som er direkte leverandører til olje og gassnæringen.

Olje og gassnæringen har også kjøp fra næringer som tjenesteproduksjon fra fastlandsnæringen, slik som varehandel og fra andre næringsmidler unntatt fisk. På landsbasis er varehandelen tett knyttet opp mot befolkningstetthet, det samme er handel med næringsmidler. Noen slike leverandører har nok noe direkte leveranser til oljeplattformer og andre installasjoner til sjøs, men de fleste leverandørene i denne grupper er nok underleverandører med mindre direkte kontakt med næringen.

I **resten av næringslivet** finner vi flere næringer som i en høyereordens grad blir berørt av aktivitet i olje og gassnæringen. Eksempelvis oppgir Eika et. al at varehandel og annen privat tjenesteyting omsetter henholdsvis 3,34 og 5,64 prosent av sitt bruttoprodukt til olje og gassnæringen. Det er nok store nasjonale variasjoner bak disse tallene og etterspørselen av varer og tjenester til disse næringene fra olje- og gassnæringen vil være betydelig større i regioner der olje- og gassnæringen er etablert. Varehandel er den næringen som sysselsetter flest i restkategorien i utredningsområdet.

Olje og gassnæringen står for en mindre andel av det totale bruttoproduktet innen **jord- og skogbruk**. I utredningsområdet er jordbruk i stor grad organisert som enkeltpersonsforetak/ansvarlige selskaper. Det er liten grunn til å tro at næringslivet tilknyttet jord- og skogbruk i utredningsområdet vil avvike nevneverdig fra næringen nasjonalt.

Offentlig forvaltning er av mindre betydning for olje og gassnæringen. Primæroppgavene er å ivareta offentlig tjenestetilbud slik som skole, helsetjenester, vei til statlige oppgaver som NAV, direktorater, offentlige forskningsinstitutter med mer. Selv om noe tjenestene er av direkte relevans for næringen, eksempelvis plan og bygg og kystdirektoratet. Men olje- og gassnæringens kjøp av varer og tjenester fra offentlig sektor er nok relativt konstant på landsbasis, og dermed lite berørt av regionale variasjoner.

5. Kompetanse og kapasitet i næringslivet i utredningsområdene

Økt aktivitet i petroleumssektoren i Nord-Norge de siste årene har bidratt til at flere bedrifter ser muligheter for leveranser til denne næringen. Delkapittel 7.1 gir en oversikt over bedriftenes leveranser i 2010, samt kompetanse og kapasitet direkte relatert til petroleumsnæringen, mens delkapittel 7.2 omhandler kompetanse og kapasitet i øvrige deler av næringslivet i regionen.

5.1. Kompetanse og kapasitet direkte relatert til petroleumsnæringen

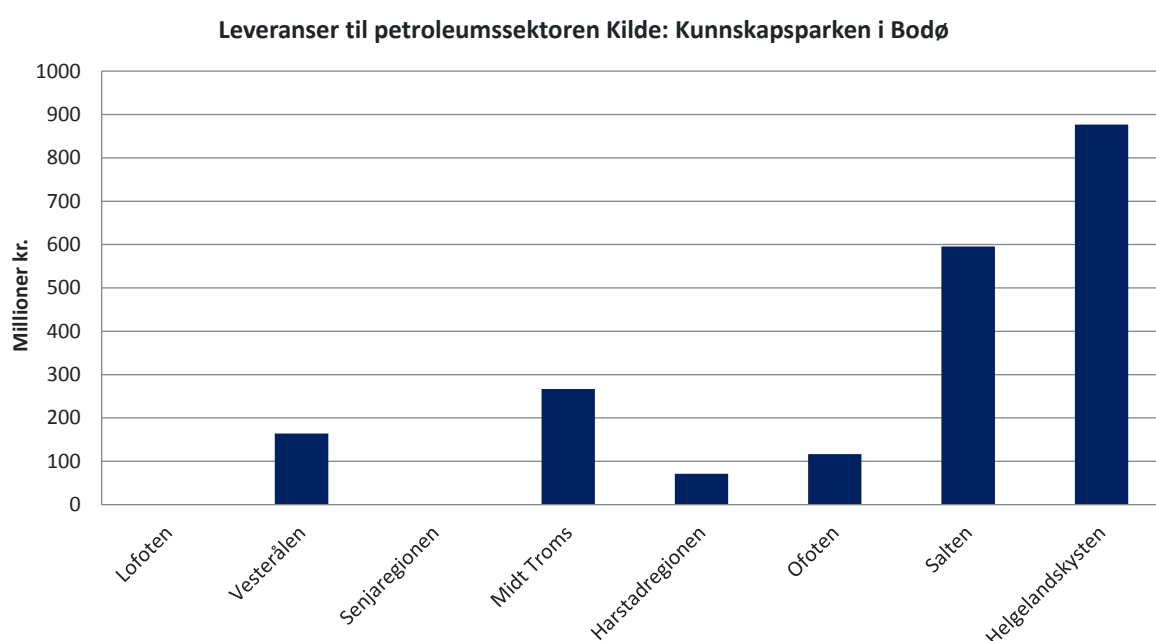
Basert på data fra Levert!³⁴ undersøkelsen presenteres en oversikt over petroleumrelatert leverandørindustri i utredningsområdet. Kun selskaper med bransjespesifikke leveranser ble kartlagt i Levert! undersøkelsen.

Leveranser til petroleumssektoren

132 bedrifter i utredningsområdet hadde leveranser i 2010. Lofoten var regionen med færrest leverandørbedrifter, hvor kun 2 bedrifter hadde hatt leveranser til petroleumssektoren. I Vesterålen var det 5 leverandørbedrifter som hadde hatt leveranser. I Senja ble det ikke registrert noen leverandørbedrifter. Helgeland er regionen med flest leverandører hvor 48 bedrifter hadde hatt leveranser til petroleumssektoren, etterfulgt av Midt Troms, Harstadregionen og Salten med henholdsvis 24, 22, og 21 bedrifter som hadde hatt leveranser. I Ofoten hadde 10 bedrifter leveranser.

Totalt hadde disse bedriftene en omsetning på 9 mrd. kr, og av dette var 2,1 mrd. kr leveranser til petroleumssektoren. Dette utgjør om lag 23 prosent av den totale omsetningen til disse bedriftene. Dette betyr at leverandørindustrien i disse regionene primært leverer til andre bransjer. 18 selskaper hadde all sin omsetning knyttet til leveranser til petroleumssektoren. Figuren under viser verdiene av leveransene fra de enkelte regionene.

Figur 85 Leveranser til petroleumssektoren

³⁴ Kunnskapsparken Bodø AS 2011; *Levert! Petroleumrelatert leverandørindustri i Nord-Norge*.

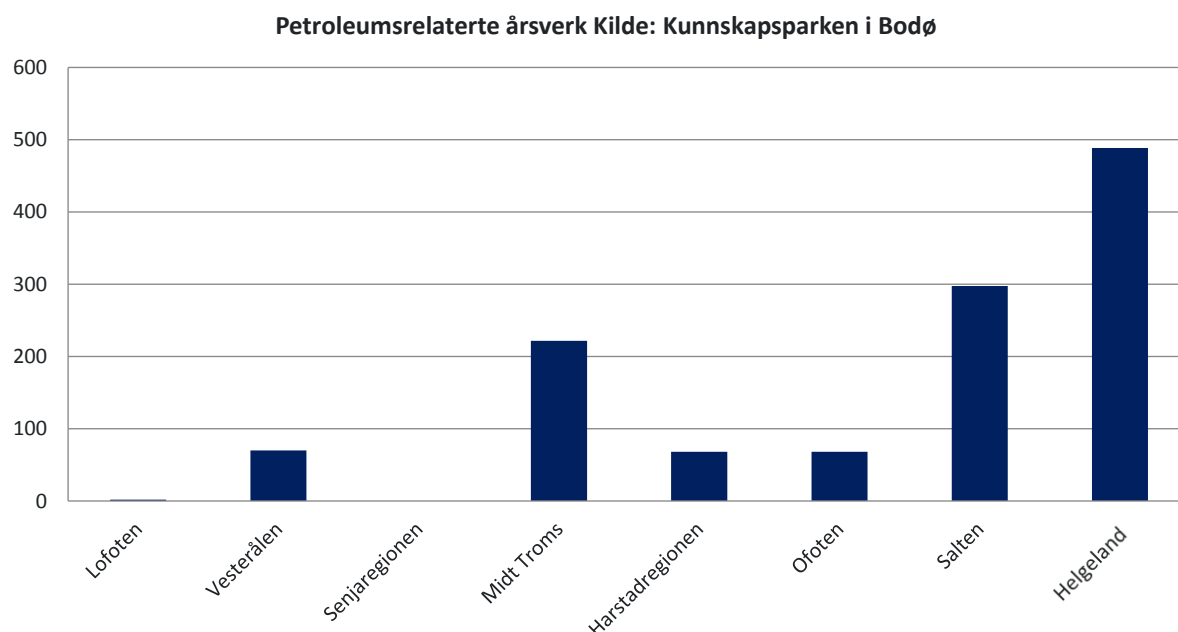
De totale leveransene til petroleumssektoren fra næringslivet i LoVeSe var på omlag 165 millioner kroner i 2010. Vesterålen har et sterkt miljø innen oljevernberedskap, i tillegg til offshorerederiet Chriship. Lofoten har i liten grad bedrifter som retter seg mot petroleumssektoren. Levert! avdekket heller ingen leveranser fra bedrifter i Senja regionen til petroleumssektoren. Leveranser i region Midt Troms knytter seg i stor grad til offshorerederier som Kraemer Maritime og Troms Offshore. I tillegg har regionen en rekke relevante forskningsmiljøer. Leveransene i Ofotregionen var i 2010 i stor grad knyttet til en kontrakt som NCC Contructions hadde på Melkøya. I tillegg er det en rekke teknologiintensive leverandører i denne regionen som har leveranser til petroleumssektoren.

Selv om Salten hadde om lag like mange leverandører som Harstad-regionen og Midt Troms er leveransene betydelig større fra Salten. Nexans på Rognan og RAPP-gruppen i Bodø er de største leverandørbedriftene i Salten. Nærheten til operative felt, leteboring, og forberedende aktivitet i forbindelse med Skarvskipet førte til betydelige leveranser fra forsyningsbasen i Sandnessjøen, og helikoptertransport fra Brønnøysund. Industrimiljøene i Mo i Rana hadde gjennomgående store leveranser til petroleumssektoren.

Syssetting

Leverandørindustrien i regionene utførte til sammen 4056 årsverk i 2010. 1216 av disse årsverkene, eller 30 prosent, var knyttet til petroleumrelaterte leveranser. Figuren viser hvordan disse fordeler seg på de enkelte regionene. I LoVeSe-regionene har vi identifisert 72 årsverk direkte knyttet til petroleumsløyper.

Figur 86 Antall sysselsatte i leverandørindustrien

I Levert! undersøkelsen ble det spurt om på hvilket utdanningsnivå årsverkene som var relatert til kunder i petroleumssektoren fordelte seg på. 8,6 prosent var gjennomført med ufaglært arbeidskraft, og 50,8 prosent med videregående opplæring, primært med fagbrev. 40,6 prosent ble utført av personer med høyere utdanning. Ser men dette opp mot utdanningsnivået generelt i næringslivet i utredningsområdet, fremstår leverandørindustrien som svært kunnskapsintensiv.

Kompetanseutvikling og tilgang på kvalifisert arbeidskraft er utfordrende for flere av bedriftene. Det er spesielt arbeidskraft med nødvendige kurs for å jobbe offshore som er utfordrende å få tak i, og konkurransen om denne type arbeidskraft er stor i disse regionene.

Markeder og kontrakter

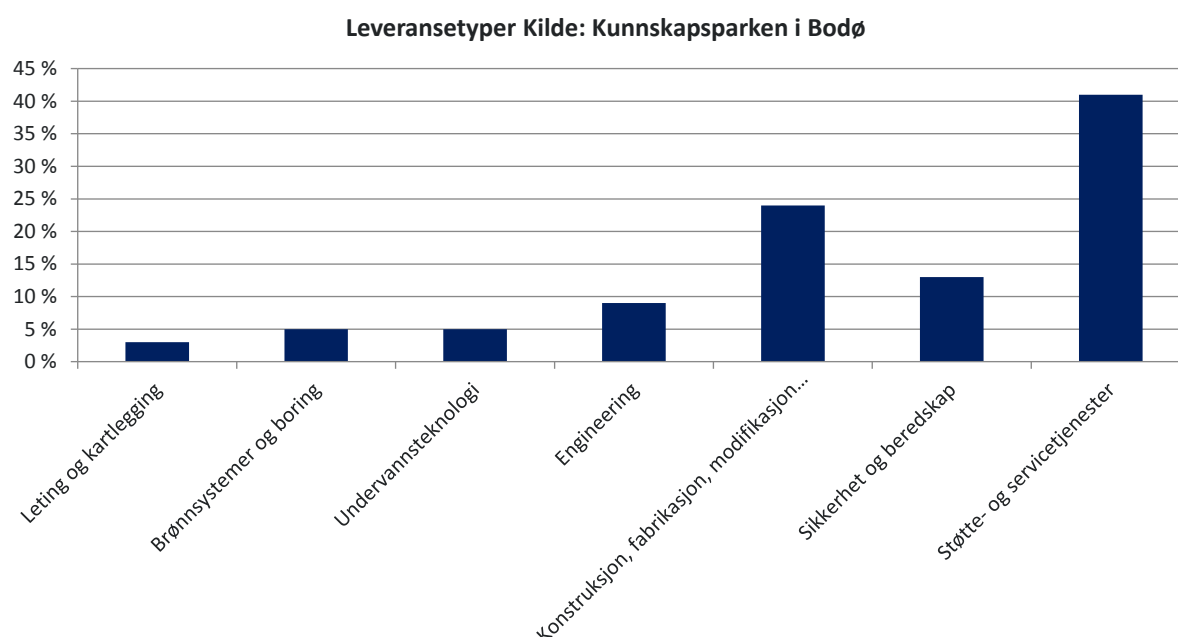
62 prosent av leveransene i 2010 til petroleumssektoren gikk til det nasjonale markedet, mens 38 prosent gikk til eksport. Av de nasjonale leveransene var 58 prosent knyttet til kunder og installasjoner i Nord-Norge. Over 60 prosent av eksporten målt i verdi kom fra Salten, mens Helgeland hadde en svært stor andel av de regionale leveransene. I hovedsak er dette snakk om leveranser til eller fra forsyningsbaser, men helikopterbasen skapte også betydelig aktivitet.

For å finne hvor i verdikjeden de nordnorske leverandørene befant seg, ble de bedt om å angi til hvilket leverandørnivå de hadde hatt leveranser. 34 prosent av disse leverandørbedriftene hadde hatt leveranser direkte til oljeselskapene. 36 prosent leverte varer/tjenester til hovedkontraktører, mens 30 prosent av leveransene gikk til underleverandører.

Type leveranser

Figuren nedenfor viser innenfor hvilke kategorier de nordnorske leverandørene kan levere tjenester.

Figur 87 Leveransetype

Den største kategorien er støtte- og servicetjenester med 41 prosent. I denne kategorien finner man selskaper innen «test og inspeksjon», «base, logistikk og transport», «miljø, renhold og avfalls løsninger», «bemanning», «konsulentselskaper» og «utstyrsleverandører».

Nest største kategori er konstruksjon, fabrikasjon, modifikasjon og vedlikehold med 24 prosent. I denne kategorien finner man en rekke av de tradisjonelle mekaniske verkstedene og verftene i utredningsområdet. Mange av disse selskapene har lang historikk for leveranser til fiskerisektoren.

Innen sikkerhet og beredskap finner man blant annet en rekke ledende selskaper innen produksjon av utstyr til oljevern, i tillegg til en rekke spesialiserte tjenestetilbydere. En rekke av bedriftene innenfor sikkerhet og beredskap er lokalisert i LoVeSe.

Interesseforeninger for leverandørindustrien

Økt aktivitet innenfor petroleumssektoren i Nord-Norge i de kommende årene kan få stor betydning for aktiviteten i næringslivet. Flere aktører har derfor tatt initiativ til aktiviteter for å bygge opp leverandørindustrien i regionene. To svært viktige interesseorganisasjoner for dette arbeidet i utredningsområdet er Petro Arctic og LoVe Petro.

Petro Arctic er en interesseorganisasjon for bedrifter som ønsker å posisjonere seg som leverandør til både eksisterende og framtidige utbyggingsprosjekter i Nord-Norge og Barentshavet. Omlag 360 bedrifter fra hele Nord-Norge er medlem av Petro Arctic, noen av disse er store bedrifter med lang erfaring med leveranser til petroleumssektoren, men flertallet er små og mellomstore bedrifter som ønsker å posisjonere seg som leverandør. I tillegg er det andre aktører som medlem med formål å holde seg oppdatert om næringen. Tabellen under viser hvor mange medlemmer disse organisasjonene har i de respektive regionene. Blant de viktigste oppgavene til Petro Arctic er å bygge nettverk mellom medlemsbedriftene, og drifte en database over leverandørbedrifter som ønsker oppdrag. Petro Arctic er et viktig bindeledd mellom utbyggerne og det regionale næringslivet.

LoVe Petro er en interesseorganisasjon for næringslivsbedrifter i Lofoten og Vesterålen. Også noen bedrifter utenfor regionen er medlemmer. LoVe Petro har om lag 210 medlemsbedrifter, og skal gi innbyggere, næringsliv og offentlig virksomhet i Lofoten og Vesterålen korrekt og saklig informasjon om petroleumsindustrien. De arbeider for et størst mulig samfunnsmessig utbytte av petroleumsvirksomheten i regionene og vil skape optimale betingelser for virksomheter som ønsker å posisjonere seg som leverandører til oljeindustrien.

Tabell 17 Antall potensielle leverandører til petroleumssektoren

	Petro Arctic	LoVe Petro
Lofoten	5	58
Vesterålen	13	117
Senja	4	0
Midt Troms	78	5
Harstadregionen	32	11
Ofoten	9	12
Salten	36	4
Helgeland	42	3
Sum	219	210

Flere av bedriftene er medlemmer i begge interesseforeningene.

Allianser og samarbeidskonstellasjoner

Flere allianser og samarbeidskonstellasjoner mellom eksisterende og potensielle leverandørbedrifter er kommet i gang de senere år. Noen av alliansene jobber sammen for leveranser til petroleumssektoren, mens

andre er etablert med formål å styrke kunnskapen om petroleumssektoren blant deltakerne. Bakgrunnen for etablering av flertallet av alliansene er at leverandørene er for små til å få oppdrag på egen hånd. Gjennom samarbeid vil disse små og mellomstore bedriftene være bedre rustet til å konkurrere om kontrakter. Det er i stor grad oljeselskapene som har vært pådrivere i forhold til å få bedriftene til å samarbeide i allianser.

Oversikt over allianser i utredningsområdet:

- **Hålogaland Olje & Energi AS:** Hålogaland Olje & Energi omfatter selskapene Harstad Elektro, Mercur Solutions, Natech, Pumpeteknikk Nord, Skarvik, Teknor, SMV Hydraulic, og Kunnskapsparken Nord. Samlet har alliansen rundt 300 ansatte og en omsetning på over 300 millioner.
- **Helgeland V&M AS:** Helgeland V&M består av følgende 7 bedrifter: Aker Solutions, Sinus, Slipen Mekaniske, CAN Alsten, Svetek, Inspecta, Miras Industrier. Helgeland V&Ms målgruppe er vedlikeholds- og modifikasjonskontrakter i tillegg til modifikasjonstjenester i den norske Nordsjøen. Leveransene omfatter også subsea og oljerigg vedlikeholdstjenester.
- **Energiklyngen Nord:** Energiklyngen Nord's målsetting er å oppnå vedlikeholds- og modifikasjonskontrakter både for oljerigg, subsea, plattformer og olje & gass terminaler. Fremtidsstrategien omfatter også det russiske markedet. Energiklyngens medlemmer er: Spider Industrier AS, Tromsø Maritime service AS, Teknor AS, Imes AS, KGS systemer AS, JM Hansen AS, Tromsø Kraft Entreprenør AS, Tromsø Mekaniske AS, Kuldeteknisk AS, KGS AS, Tromsø Havn AS, and Mudenia AS.
- **Verftsringen Nord-Norge:** Verftsringen er allianse mellom verftsindustrien i de tre nordligste fylkene hvor formålet er å styrke medlemmenes konkurransekraft gjennom markedsovervåking, kompetanseheving, markedsføring, rekruttering, rammebetingelser, infrastruktur og miljøutfordringer. Det er 16 medlemsbedrifter i Verftsringen Nord Norge.
- **Arena Beredskap:** Arena Beredskap har siden 2008 vært et hovedprosjekt under Arenaprogrammet, og har 19 medlemsbedrifter. Næringsklyngen består av både bedrifter, FoU-institusjoner, kapital- og kunnskapsmiljø. Hovedmålet med Arena Beredskap er å være en komplett industriell klynge innenfor oljevernustyr og beredskap. Klyngen skal være en drivkraft for utvikling i medlemsbedriftene, og skal oppnå dette ved innovasjon og nyskaping i de enkelte bedriftsmiljøer. Bedriftene samarbeider om viktige felles løft, og introduksjon av klyngen i internasjonale markeder.

Nettverk av innovasjonsselskaper

SIVA har gjennom mange år utviklet et omfattende nettverk av innovasjonsselskaper over hele landet. Tabell 18 viser en oversikt over kunnskapsparker, næringshager, industriinkubatorer og inkubatorer i SIVA-nettverket. Nettverket har kompetanse som både oljeselskaper og leverandørindustrien kan benytte for å bygge opp virksomheter i regionene.

Tabell 18 SIVA sitt nettverk av innovasjonsselskaper innenfor utredningsområdet

Region	Kunnskapsparker	Næringshager	Industriinkubator	Inkubator
Lofoten	-	-	-	-
Vesterålen	-	Fabrikken Næringshage AS		
Senja	-	Senja Næringshage AS		
Midt Troms	-	Næringshagen i Målselv		NorInnova Technology Transfer AS

Harstad	Kunnskapsparken Nord AS		Kunnskapsparken Nord AS	
Ofoten	Forskningsparken i Narvik AS			Forskningsparken i Narvik AS
Salten	Kunnskapsparken Bodø AS			Kunnskapsparken Bodø AS
Helgeland	Kunnskapsparken Helgeland AS	Sentrum Næringshage AS Torgar Næringshage AS	Kystinkubatoren AS Inkubator Helgeland	Kystinkubatoren AS Inkubator Helgeland
Nord-Trøndelag		Namdalsbogen AS		

Tabell 18 viser at det i LoVeSe er en næringshage i Vesterålen og en på Senja. Det har tidligere vært en næringshage i Lofoten, men denne er nedlagt.

Kunnskapsparken er innovasjonsselskap som ofte har en nær tilknytning til en av de regionale høyskolene. Et kjennetegn med kunnskapsparkene er at de legger spesielt vekt på samarbeid med næringslivet. Alle kunnskapsparkene i utredningsområdet har et utstrakt samarbeid med næringslivet, og da også med bedrifter innenfor petroleumssektoren.

Næringshager er en samlokalisering av virksomheter som driver innen kunnskapsintensive næringer. En slik samlokalisering gjør det lettere å samarbeide, dele erfaringer og kompetanse. I en næringshage får små bedrifter muligheten til å være en del av et større fagmiljø. Felles fysisk infrastruktur og samarbeid om f.eks. resepsjon, møterom og sekretærtjenester gjør at det er kostnadsbesparende for bedriftene. Formålet er å skape fremtidsrettede og konkurransedyktige bedrifter i distriktene. På Helgeland har Sentrum Næringshage etablert Petro Næringshage hvor en rekke leverandørbedrifter til petroleumssektoren er lokalisert.

Industriinkubator er en inkubator knyttet opp mot en stor industribedrift, ofte multinasjonale industriselskaper, eller samling av industribedrifter. I utredningsområdet er det tre industriinkubatorer, to på Helgeland og en i Harstad-regionen. Industriinkubatoren i Harstad har et utstrakt samarbeid med Forskningsparken i Narvik, Inkubator Helgeland, Kunnskapsparken Bodø og Pro Barents³⁵, med mål om å skape en konkurransedyktig leverandørindustri innen petroleum, fornybar energi, oljevern og beredskap innenfor en større region.

Pre-kvalifiserte leverandører

Lov om petroleumsvirksomhet § 9-7 stiller krav om at både rettighetshaver og andre som deltar i petroleumsvirksomhet skal ha de nødvendige kvalifikasjoner til å utføre arbeidet på en forsvarlig måte. Loven sier også at rettighetshaver plikter å påse at enhver som utfører arbeid for seg overholder bestemmelsene. Også nordnorske bedrifter som ønsker å fremstå som konkurransedyktige leverandører til petroleumsindustrien må dokumentere sine kvalifikasjoner gjennom sertifiseringer. I forbindelse med den økte petroleumsaktiviteten i Nord-Norge er det blitt økt oppmerksomhet om viktigheten av at disse kan dokumentere sine kvalifikasjoner gjennom sertifiseringer. Det legges spesielt vekt på prekvalifisering til petroleumsindustrien gjennom at bedriftene registrere seg i Achilles. Videre stilles det ofte også krav om ISO-sertifiseringer.

³⁵ Pro Barents dekker Troms nord for Lyngen og Finnmark. Og inngår således ikke i utredningsområdet.

Achilles

Achilles er oljeindustriens kvalifikasjonsordning ved anskaffelser. Achilles-registrering er første steg på veien til å bli kvalifisert som leverandør til petroleumssektoren. Gjennom Achilles kan leverandørbedrifter pre-kvalifisere seg som leverandør til petroleumsindustrien. Achilles hovedformål er å identifisere, kvalifisere, evaluere og overvåke leverandører og underleverandører på vegne av oppdragsgivere fra hele verden. Achilles stiller krav om at bedriftene har et formelt system for HMS. Bedriftene må også oppgi generell selskapsinformasjon, finansiell informasjon slik som årsregnskap, informasjon om miljø-, sikkerhet-, kvalitetssystem og lignende, i tillegg til informasjon om produkter og tjenester som de ønsker å tilby petroleumsindustrien.

En kartlegging av bedriftene i Nord-Norge viser at om lag 95 bedrifter i regionene som denne studien omhandler har en oppdatert registrering i Achilles. For at bedrifter i regionen skal kunne hevde seg i konkurransen om oppdrag til petroleumsindustrien må disse som regel være pre-kvalifisert gjennom Achilles. Tabell 19 gir en oversikt over antall bedrifter som har oppdatert Achilles registrering. I LoVeSe er det tolv bedrifter som er Achilles registrert, mens det er regionene Midt-Troms og Helgeland som har flest bedrifter registreringer.

Tabell 19 Achilles registrerte bedrifter i utredningsområdet

Region	Achilles-registrerte bedrifter
Lofoten	3
Vesterålen	9
Senja	0
Midt-Troms	30
Harstad	15
Ofoten	4
Salten	12
Helgeland	22
Totalt	95

ISO sertifiseringer

En viktig del av det å være sertifisert i henhold til ulike standarder handler om å kunne dokumentere det man gjør og kvaliteten på det man gjør. I mange petroleumsprosjekter er det et krav om at leverandørene er ISO-kvalifiserte. De vanligste ISO-sertifiseringene hos leverandørindustrien er innenfor ISO 9000-familien som gjelder kvalitetsstyring, ISO 14001 – standarden for miljøstyringssystemer, samt OHSAS 18001 – standarden for arbeidsmiljø og sikkerhet.

Tabell 20 viser at av de 132 bedriftene som inngår i Levert! studien var det 46 bedrifter som er ISO-sertifiserte, som utgjør i underkant av 35 prosent av bedriftene. Blant bedriftene fra LoVeSe var det tre bedrifter som var ISO-sertifiserte, disse hadde alle sitt tilholdssted i Vesterålen. Flest ISO-sertifiseringer blant leverandørbedriftene finner vi på Helgeland og i Midt-Troms.

Tabell 20 ISO - registrerte bedrifter i utredningsområdet

Region	Antall leverandørbedrifter som var ISO-registrert
Lofoten	0
Vesterålen	3
Harstad	5
Senja	0
Ofoten	4
Salten	6
Helgeland	17
Midt-Troms	11
Totalt	46

Det er som regel de største bedriftene som har ISO-sertifiseringer, oftest er det også bedrifter som inngår i et større konsern som har ISO-sertifiseringene på plass. Å møte formelle krav, godkjenninger, dokumentasjon og sertifiseringer oppleves også som utfordrende spesielt i bedrifter med få ansatte som har begrensede administrative ressurser.

Mekaniske verksteder

I undersøkelsesområdet finnes et bredt spekter av små, mellomstore og store mekaniske verkstedbedrifter. Disse bedriftene dekker en rekke leveranseområder fra vedlikehold av offshoreinstallasjoner, marine oppgaver, til produksjon av bygninger og industrielt vedlikehold. Tabell 5-4 viser de fleste av disse.

Tabell 21 Mekaniske verksteder

Region	Mekaniske verksteder
Lofoten	Ballstad Slip AS, Skarvik AS, Nogva AS, Lofoten Industri AS, O Marhaug Slip og Mek Verksted AS.
Vesterålen	Pumpeteknikk Nord AS, SMV Hydraulic AS, Blokken Skipsverft AS, G.W. Nilsen AS, Lødingen Mekaniske AS og Melbu Systems AS, Sveis & Maskinteknikk AS, Vesterålsprodukter AS, Samhold Slip AS, Myre Sveise- og Mek Verksted AS
Senja	Finnsnes Mekaniske AS, Botnhamn Sveis AS, Tranøy Slipp AS
Midt-Troms	Tromsø Mekaniske AS, Maritim Sveiseservice AS, Maritim Slip og Motor AS, Gratangen Mekaniske Industri AS
Harstad	Hålogaland Industrier AS, Harstad Mekaniske Verksted AS, Marcussen Metallstøperi AS, Mercur Solutions AS, Seaworks AS, Teknor AS, Ibestad Bygg og Skipsservice AS, Grovfjord Mek Verksted AS, Grovfjord Båtbyggeri AS
Ofoten	Natech NSV AS, Bamek AS, Ofoten Mek AS, Namek AS
Salten	BIS Production Partner AS, Maskinering AS, Rapp Bomek AS, Rapp Hydema AS, Finneid Sveis AS, Beko Industriverksted AS, Maskinering AS, Galvano TIA AS, Acustus AS

Region	Mekaniske verksteder
Helgeland	Miras MMO AS, Miras Grotnes AS, Westcon Helgeland AS, Momek Group AS, Mosjøen Industriterminal AS, BIS Production Partner, Svetek AS, Haug offshore Services AS, Slipen Mekaniske AS.

Levert! viste at bedriftene Rapp-gruppen, Miras, Namek og Natech hadde de største leveransene til petroleumssektoren. Oversikten angir at det finnes et betydelig potensial for oppskalering av aktivitet rettet inn mot petroleumsaktivitet i regionene. Dette kommer som en direkte følge av at verkstedene har maritim erfaring knyttet til fiskeflåten og sjøtransport.

Kompetanseutvikling i leverandørindustrien - LUNN

Statoil og Innovasjon Norge har i samarbeid med industriinkubatorene i Hammerfest og Harstad, Petro Arctic, LoVe Petro og Norges forskningsråd etablert programmet LUNN (Leverandørutvikling i Nord-Norge), som nå er i gang med program III. Målet med LUNN er å bidra til å skape bærekraftige bedrifter/allianser og støtte leverandørenes innsats for å møte petroleumsnæringens standarder. LUNN har også som målsetting å bidra til sysselsettingsvekst i leverandørbedriftene, ringvirkninger for Nord-Norge og kunnskapsoverføring. Det første LUNN-programmet gikk fra oktober 2008 til mars 2009. 85 nordnorske bedrifter deltok i første fase av dette leverandørutviklingsprogrammet som ble gjennomført som en serie med seminarer. Temaer som ble tatt opp var; erfaringsoverføring fra leverandør til petroleumsindustrien, anskaffelsesprosedyrer i Statoil, kvalitetsledelse og kvalitetsstyring, helse, miljø og sikkerhet, praktisk markedsføring og verktøy for prosjektutvikling. Av deltakerne i LUNN I var det 32 bedrifter som gikk videre til LUNN II, som besto av individuell oppfølging med skreddersydd program for deltakerne. LUNN II ble igangsatt høsten 2009. Målsettingen for bedriftene/alliansene som deltar i LUNN III er at de i løpet av programperioden på 3 – 5 år skal være kvalifisert til å kunne gi leverandørtilbud på minimum anskaffelsesnivå II til petroleumsindustrien innenfor ett eller flere av følgende fagområder: Ingeniørstudier, logistikk, inspeksjon, vedlikehold og modifikasjoner av offshore og onshore prosessanlegg, samt relatert baseaktivitet.

De ulike bedriftene har ofte ulike behov for utvikling. Prioriterte aktiviteter i LUNN III er: Fagmentorordning, besøksordning, hospiteringsordning, trainee-program, prosjektutvikling og -ledelse, Generelle kurs og kompetansetiltak, prekvalifisering, samt LUNN arenaer og møteplasser for nyskaping.

Tabell 22 Antall deltakerbedrifter i LUNN programmene

Region	LUNN I	LUNN II	LUNN III
Lofoten	3	2	1
Vesterålen	11	6	2
Senja	3	1	0
Midt-Troms	6	2	10
Harstad-regionen	14	3	6
Ofoten	4	2	1
Salten	4	2	1
Helgeland	19	9	11
Andre nord-norske regioner	21	5	10
Totalt	85	32	42

Tabell 22 viser antall deltakerbedrifter fra de regionene i utredningsområdet som har deltatt i de tre LUNN-programmene. Den store interessen for deltakelse i LUNN-programmene viser at det er mange bedrifter som ønsker å posisjonere seg i forhold til petroleumssektoren, men at antallet bedrifter fra LoVeSe er begrenset, og da særlig i tilknytning til LUNN III.

Utfordringer i forhold til kapasitet og kompetanse

Levert! gjorde en kartlegging av hva leverandørbedriftene opplevde som de største begrensningene/utfordringene for å få ny/økt aktivitet mot petroleumssektoren. Følgende liste viser hvilke begrensninger/utfordringer som bedriftene nevnte flest ganger i forhold til kapasitet og kompetanse:

- Åpning av nye felt samt ny aktivitet i Nord – flere muligheter
- Konkurransen med mer etablerte leverandører andre steder i landet
- Kontraktstørrelse i forhold til størrelsen på bedriften
- Kompetanseutvikling og tilgang på kvalifisert arbeidskraft
- Egen kapasitet
- Skape nettverk og forpliktende samarbeid
- Godkjenninger/sertifiseringer/krav dokumentasjon
- Kapasitet og kunnskap i forhold til markedsføring av produkter / tjenester
- Å nå fram til / hos beslutningstakere
- Logistikkutfordringer

De nordnorske bedriftene mener at det er behov for økt petroleumsaktivitet i Nord-Norge for at de skal få større leveranser. Levert! undersøkelsen viste også at det er frustrasjon over at en rekke kontrakter går til mer etablerte leverandørmiljøer utenfor landsdelen. Flere bedrifter mener de er kvalifiserte til å levere men får ikke oppdrag som følge av størrelsen på bedriften, og fordi at de i liten grad har erfaring med petroleumsrelaterte leveranser. Det hevdes av flere at petroleumselskapene av gammel vane handler fra leverandørene i sør – og at det er svært vanskelig å nå fram til de rett beslutningstakerne. Bedriftene ønsker å komme opp på et høyere leverandørnivå, i stedet for å levere til underleverandører hvor marginene er svært presset. Flere bedrifter sier at de bevisst holder seg borte fra næringen da inntjeningen er mye bedre mot andre sektorer.

Offshore rettet fagutdanning i den videregående skole

De videregående skolene har en viktig rolle i å utdanne fagarbeidere til petroleumssektoren. Blant dagens studietilbud i videregående opplæring er det flere studieretninger som er spesielt interessant for petroleumsnæringen og dens leverandørindustri. Disse sektorene rekrutterer hvert år mange lærlinger som har sin bakgrunn fra yrkesforberedende fag i videregående opplæring. En komplett oversikt over utdanningsprogrammene i videregående skoler i de ulike regionene finnes i vedlegg 5.

Alle regionene har offshorerettede utdanningsprogrammer på Vg1. Utdanningsprogrammet Teknikk og industriell produksjon gir grunnutdanning for en rekke fag, og er spesielt relevant for yrker innen petroleumsbransjen. Helse, miljø og sikkerhet står sentralt, hvor det å arbeide etter prosedyrer og tegninger og med registrering og dokumentasjon er svært viktig. Utdanningsprogrammet Elektro på Vg 1 er grunnlaget for å kunne bli tatt opp i fag slik som Automatisering, Data og Elektronikk, Kulde- og varmepumpeteknikk som er aktuelle fagområder for petroleumssektoren, i tillegg til også være grunnlag for andre fagområder på Vg2.

På Vg2 er det flere utdanningsprogram som er spesielt aktuelle i forhold til offshore-arbeid. Faget Industrialisering er aktuelt for de som ønsker å arbeide innenfor petroleumsbransjen. Opplæringen i automatisering skal medvirke til å utvikle kompetanse innen automatiserte systemer i olje- og gassindustrien, prosess- og verkstedindustrien og i næringsvirksomhet. Faget Brønnteknikk er spesielt rettet mot olje- og gassutvinning, i dette faget legges det stor vekt på sikkerhetsstyring, og tekniske sammenhenger offshore. Utdanningsprogrammet Data og Elektronikk gir muligheter for arbeid innenfor et utvalg av yrker hvor det utføres installasjon og vedlikehold av elektriske og elektroniske systemer. Data og Elektronikk er relevant for petroleumssektoren så vel som i flere andre bransjer. Kjemiprosessfaget legger grunnlaget for yrkesutøvelse innen prosessindustrien. Kjemiprosessfaget skal sørge for at det utdannes kompetente medarbeidere til utvinning og videreforedling av naturressurser, slik som installasjoner for utvinning av olje og gass, petrokjemisk, metallurgisk, kjemisk, farmasøytisk industri og treforedlingsindustri.

Aust-Lofoten videregående skole tilbyr sine elever på Vg2 opplæring innenfor industriteknologi. I Vesterålen tilbyr Hadsel videregående skole sine elever på Vg 2 opplæring både innenfor automatisering og industriteknologi. I Senjaregionen er det ingen offshore-rettede utdanningsprogram på Vg2. Alle de andre regionene har to eller flere utdanningsprogram på vg2 som er offshore-rettet.

Det er færre offshore-rettede utdanningsprogram på Vg3. Det har også en sammenheng med at elever fra Vg2 rekrutteres som lærlinger både til petroleumssektoren til andre næringer. Disse elevene gjennomfører da Vg3 som lærling i bedrift. I LoVeSe er det ingen offshore-rettede utdanningsprogram på Vg3. Offshore aktuelle fag på Vg3 er Automatisering (som beskrevet for Vg2) og Dataelektronikerfaget. Dataelektronikerfaget omfatter installasjon, drift og vedlikehold av elektroniske og datatekniske systemer og utstyr, noe som er aktuelt innenfor mange ulike bransjer.

Petroleumssektoren rekrutterer også lærlinger fra en rekke andre fagområder slik som for eksempel maritime fag, sveisefag og typiske servicefag slik som kokk og servitør.

6. Prognoser for næringsutvikling på mellomlang og lang sikt

Så langt har denne rapporten fokusert på tilstanden i Lofoten, Vesterålen og Senja, samt nærliggende regioner. I dette kapitlet dreier vi oppmerksomheten mot mulige utviklingstrekk fremover i tid. Vi presenterer enkle modellberegninger for befolkningsutvikling og økonomisk utvikling så langt frem som til 2050. Hensikten med en slik framskrivning eller prognose er å identifisere enkelte sentrale trekk og utfordringer som vil kunne dominere utviklingen fremover og som vil kunne manifesteres gjennom betydelige ulikheter mellom regionene.

Tradisjonelt har det vært Statistisk sentralbyrå (SSB) som gjennomfører slike langsiktige prognoser for norsk økonomi, ikke minst i sammenheng med utvikling av de såkalte Langtidsprogrammene eller Perspektivmeldingene til regjeringen. SSB benytter også sitt langsiktige modellapparat til å beregne langsiktige velferdseffekter av ulike økonomiske reformer, gjerne av den typen reformer som må ses i et langsiktig perspektiv, som klimapolitikk, pensjonsreformer, innvandringspolitikk, offentlig sparing og helsepolitikk. I dette arbeidet står den generelle likevektsmodellen MSG (Multi Sector Growth) sentralt. Et sentralt kjennetegn ved denne modellen er at den baserer seg på at man på lang sikt får balanse i alle markeder (arbeidsmarkedet, kapitalmarkedet, ulike ressursmarkeder og handelsbalansen). Det finnes med andre ord ikke strukturelle ubalanser i denne økonomien som er varige. SSB benytter en annen type modellverktøy (KVARTS og MODAG) for å fremskrive den økonomiske utviklingen på kortere sikt (opp til 10 år fremover). I disse modellene blir økonomien i stor grad beskrevet av historiske sammenhenger og atferds-relasjoner som er økonometrisk testet og estimert. Modellene tillater derfor også midlertidige så vel som langsiktige ubalanser og begrensninger i økonomien. Dette skillet mellom to modell-verdener er viktig, fordi det tydeliggjør betydningen av tid for strukturell endring i økonomien og samfunnet generelt.

Våre prognoser tar dette skillet som utgangspunkt. Vi har derfor valgt å utføre to separate framskrivninger av næringsaktiviteten i utredningsområdet: En framskrivning mot 2020 og en mer overordnet framskrivning mot 2050. Våre framskrivninger baserer seg ikke på store økonomiske prognosemodeller, dels fordi vi av ressursmessige årsaker ikke har kapasitet til å foreta store modell-analyser, men kanskje like viktig er det at våre prognoser omhandler små og ofte perifere regioner i Nord-Norge. Til dette egner de store nasjonale prognose-modellene seg dårlig. Jo større modellene er, jo vanskeligere blir de også å tolke. Vi har følgelig valgt å foreta framskrivninger basert på en svært enkel modell som blir beskrevet i figur og ligninger nedenfor.

Våre framskrivninger tar som utgangspunkt at det ikke finner sted store strukturelle endringer i økonomien i regionene i årene frem mot 2050. Framskrivningene er med andre ord å anse som såkalte **referansebaner for den økonomiske utviklingen i regionene** i tiden fremover. Når dette er sagt er det viktig å presisere at prognoser som peker så langt frem i tid som til 2020 og 2050 vil preges av omfattende usikkerhet. Det er nokså sikkert at den økonomiske utviklingen i regionene vil bli preget av nettopp store strukturelle endringer vi på ingen måte kan forutsi i dag. Historisk har fremtidsbilder i liten grad slått til, til tross for at analysene som ligger bak i mange tilfeller holder høy faglig kvalitet. Noe av bakgrunnen for dette er at uforutsigbare enkelthendelser eller strukturelle endringer i samfunnsforhold ofte vil ha svært stor innflytelse på den langsiktige utviklingen. Videre har forskere og konsulenter ofte en tendens til å undervurdere effekten av endring i teknologi og konkurranseforhold mellom regioner og land. The Economist (2011) viser ved en gjennomgang av flere scenarioanalyser at deres største svakhet er at de er for konservative i sine anslag både i positiv og negativ

retning. For konservative anslag har blant annet medført at analysene i forkant ikke har klart å fange opp den betydning eksempelvis BRIC-landene³⁶ nå har for global økonomi.

Videre er det slik at jo mer detaljerte prognosene er, jo større blir også usikkerheten. I dette kapittelet presenterer vi prognoser for svært detaljerte undersektorer i næringslivet spesifisert for ni delregioner i Nordland, et fylke som i utgangspunktet representerer en moderat andel av aktiviteten i norsk økonomi. Med dette som bakgrunn er det viktig å hele tiden være bevisst på at slike anslag får et sterkt preg av usikkerhet. Det er de prinsipielle vurderingene rundt de modellerte mekanismenes betydning som bør vies mest oppmerksomhet.

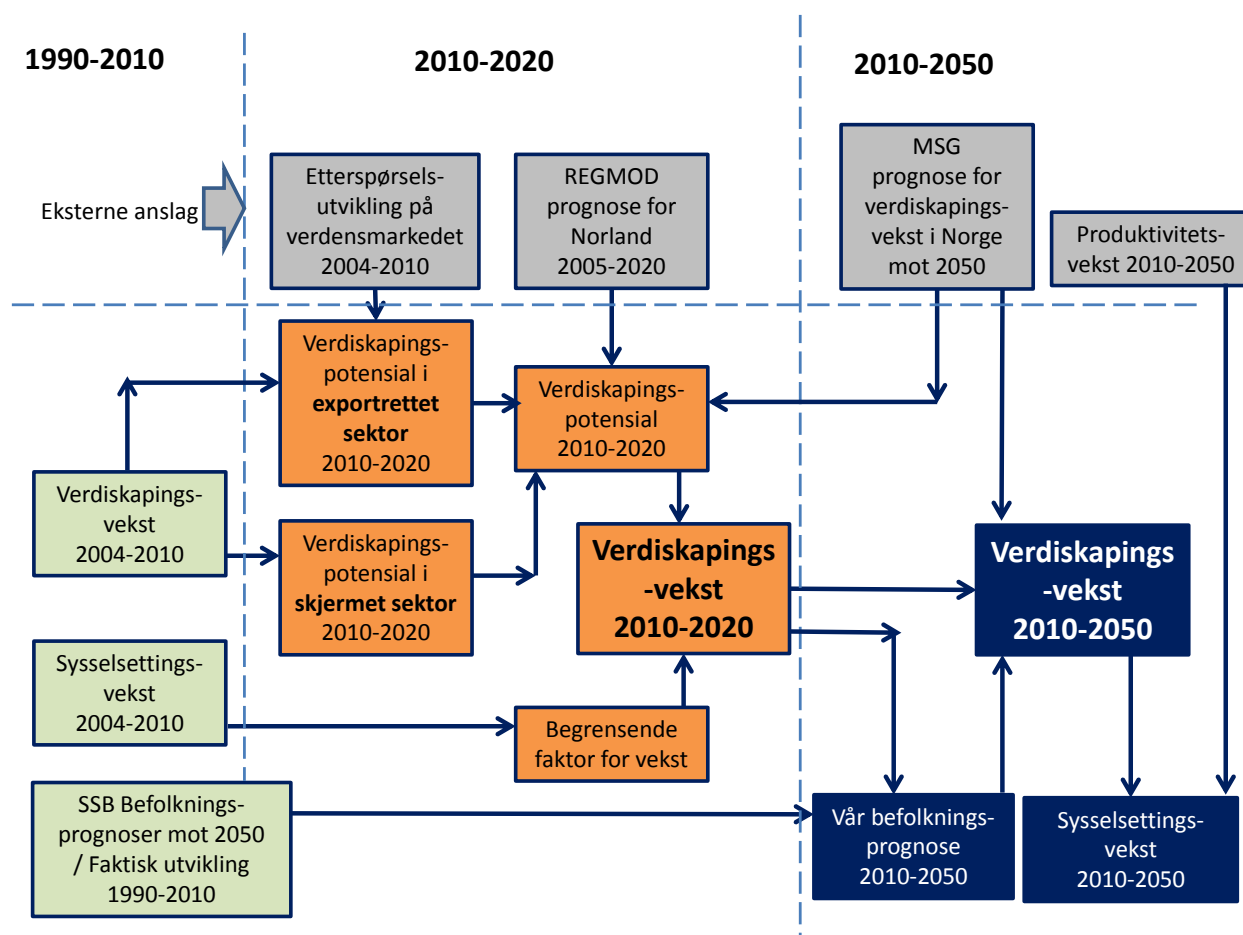
Hensikten med å utarbeide prognoser av den typen vi presenterer her må derfor primært være å danne et rammeverk basert på relativt stabile trender som det så er mulig å bygge videre analyser på i andre studier. Selv med uendrede strukturelle forhold ligger det tydelige trender i den økonomiske utviklingen som under vil slå igjennom og prege utviklingen frem til 2020 og 2050. Det er disse underliggende trendene vi tar tak i i våre prognoser. I den mest langsiktige framskrivningen mot 2050 lar vi likevektmekanismene i økonomien få lov til å fungere. Da vil befolkningsveksten og derav tilbudet av arbeidskraft del bli bestemt av den økonomiske veksten i regionen. Vi sier med andre ord at ressursene allokeres til den næring/anvendelse som gir høyest avkastning, uavhengig av geografisk lokalisering. Vi kaller dette dynamisk ressursallokering.

Prognosemodellen er kort beskrevet i figuren under. Modellen beregner økonomisk aktivitet i hver av de 8 sektorene og i hver av de ni delregionene som er beskrevet i kapittel 3 og 4. Sagt med andre ord: Figuren nedenfor beskriver en modell som fokuserer på aktiviteten og sysselsettingen i en spesifikk sektor i en spesifikk region. Av presentasjonsmessige årsaker vil vi i hovedsak presentere resultater for samlet aktivitet for hver del region. Vi har valgt å ikke modellere offentlig sektor eksplisitt, men heller baserer oss på SSBs framskrivninger for offentlig sektor med utgangspunkt i MSG-prognoser for Perspektivmeldingen (2009)³⁷. Utgangspunktet for dette valget er at offentlig sektors aktiviteter på regionalt nivå i stor grad er styrt av offentlige finanser på nasjonalt nivå. Beregning av offentlige inntekter og utgifter på nasjonalt nivå ligger utenfor våre prognoseambisjoner og bør følgelig baseres på andres beregninger.

³⁶ BRIC-landene er en samlebetegnelse for landene Brasil, Russland, India og Kina (China). Landene utmerker seg ved å være store økonomier med sterk vekst. Vekst i disse landene vil derfor i relativt stor grad påvirke global vekst.

³⁷ Stortingsmelding nr. 9 (2008/2009): Perspektivmeldingen. Meldingen er utarbeidet av Finansdepartementet og er en videreføring av de tidligere langtidsprogrammene. Våre beregninger hviler primært på anslag som er presentert i meldingens kapittel 7.

Figur 88 Modell for framskriving av økonomisk aktivitet og befolkning i utredningsområdet

Lengst til venstre i figuren presenteres størrelser som baserer seg på utviklingstrekk fra 1990 til i dag. I midten presenteres prognoser for perioden 2010 til 2020 (altså mellomlangsigtede størrelser). Det sentrale målet her er årlig verdiskapingsvekst (vekst i bruttoprodukt) over perioden 2010-2020. Lengst til høyre presenteres størrelser som beskriver utviklingen mot 2050.

De øverste grå boksene i figuren inneholder størrelser som vi har tatt fra andre analyser og studier, deriblant prognoser basert på MSG-modellen og SSBs regionale prognosemodell REGARD. Dette kommer vi tilbake til nedenfor.

Ved første øyekast kan modellen fremstå som svært komplisert, men faktum er at dette rammeverket er det noe av det absolutt enkleste man kan anvende for å si noe substansielt om aktivitet fremover i tid. Den baserer seg på de mest sentrale driverne for økonomisk vekst men det er også en rekke økonomiske mekanismer denne modellen ikke tar tak i og som svekker den sett opp mot de større modellene i SSB.

La oss først fokusere på framskriving av verdiskapingsvekst frem mot 2020 (oransje boks i midten). Denne prognosen baserer seg primært på veksten i næringene i de ulike regionene fra 2004 til 2010. I denne perioden har vi vært gjennom en svært markant konjunktursykel med både oppgang og nedgang, noe som sikrer at vi ikke systematisk under- eller overvurderer det konjunkturrelle aspektet i veksten. Verdiskapingsveksten fra 2004-2010 forklarer vekstpotensialet i både skjermede sektorer (bygg- og anlegg, logistikk, IT og tele, og kategorien resten) og i eksportrettede sektorer (maritim/offshore, fisk og havbruk, prosessindustri og reiseliv), men i den eksporterende delen av næringslivet vil også våre prognoser for eksport spille en sentral rolle, noe som igjen styres av etterspørselen på verdensmarkedet. Her har vi benyttet oss av prognoser for eksportaktivitet utarbeidet i Menon (2012)³⁸ og presentert i detalj i vedlegg 6 i denne rapporten.

Prognosene for vekst i skjermet og eksportrettet virksomhet danner sammen et anslag på vekstpotensialet i regionene. Men fordi vi på kort og mellomlang sikt opererer i en økonomi med tydelige skranker, ikke minst i arbeidsmarkedet, er prognosene for faktisk verdiskapingsvekst frem mot 2020 begrenset av de siste årenes sysselsettingsvekst. Dersom den potensielle verdiskapingen vokser fortere enn det sysselsettingsveksten har vist i perioden 2004-2010, bremser modellen opp den potensielle veksten. Det er et sentralt poeng her at vi ikke tillater befolkningen å vokse. Dermed må næringene tiltrekke seg arbeidskraft fra andre deler av økonomien eller eventuelt klare å trekke personer inn i arbeidsstyrken fra de som ikke er yrkesaktive. I modellen ligger det implisitt at jo høyere vekst sektoren i en region har hatt, jo lettere vil den klare å tiltrekke seg mer arbeidskraft. Vi antar med andre ord at den vil kunne øke arbeidskraftstilgangen gjennom økt lønn. Den endelige verdiskapingsveksten frem mot 2020 styres dermed av samspillet mellom potensial og begrensende faktorer.

I tillegg har vi lagt inn at MSG-modellens prognoser (referansebanen) for offentlig sektor og de ulike sektorene i næringslivet fra Perspektivmelding er med på å styre de endelige prognosene for aktivitet frem mot 2020. Sist men ikke minst har vi gitt noe vekt til de referanse-prognoser man fra SSBs side har produsert for Nordland som fylke frem mot 2020 i Stambøl (2002)³⁹ der modellene REGARD og MSG er benyttet for å lage regionale framskrivninger for norsk økonomi.

For verdiskapingsvekst mot 2050 (blå boks), ser modellstrukturen litt annerledes ut. Her vil veksten styres av den beregnede veksten frem mot 2020, samt den demografiske utvikling frem mot 2050. I våre prognoser presenterer vi tre scenarier eller beregninger for befolkningsframskriving. Disse kommer vi tilbake til nedenfor. Disse beregningene baserer seg enten på SSBs befolkningsframskrivninger frem mot 2050 for Nordland fylke eller på den demografiske utvikling som har funnet sted gjennom perioden 1990 til 2010. Disse tallene blir så nyansert på regionsnivå gjennom å samvirke med verdiskapingsveksten frem til 2020. Jo høyere verdiskapingsvekst man kan vise til frem til 2020, jo større vil bostedsattraktiviteten til regionen bli, og jo høyere vil den langsiktige befolkningsveksten til regionen bli mot 2050. Dette virker igjen inn på verdiskapingsveksten inn mot 2050. I tillegg til disse faktorene har vi også for prognoser mot 2050 valgt å ta hensyn til Perspektivmeldingens langsiktige referansebane basert på MSG-modellen. Dette sikrer at våre langsiktige anslag ikke skjærer ut fra det forløp man ser som rimelig på et nasjonalt nivå. Til sist løses modellens anslag for sysselsettingsvekst frem mot 2050 ved å ta utgangspunkt i verdiskapingsveksten og så justere ned med veksten i arbeidskraftens produktivitetsvekst, som anslås til en prosent per år.

³⁸ Menon (2012): Eksport fra norske regioner: Hvorfor så store forskjeller? Menon-publikasjon nr 2/2012. Oslo

³⁹ Stambøl, L. S. (2002): Regionale framskrivninger av sysselsetting og bruttoprodukt ved hjelp av SSBs modellsystem REGARD: Regionale framskrivninger basert på nasjonale anslag med modellene MODAG (1997-2005) og MSG (1995-2020), Notater nr 9/2002, Statistisk sentralbyrå, Oslo

I boksen under har vi beskrevet modellen mer formelt med notasjon og ligninger.

Modell og notasjon for prognoser til 2020 og 2050

i = indeks for næring (8 næringer)

R = indeks for delregion (9 delregioner)

$X_{2020,i,R}$ = Årlig vekst i verdiskaping (bruttoprodukt) i perioden 2012 til 2020, for næring i , region R

$X_{04-10,i,R}$ = Årlig vekst i verdiskaping (bruttoprodukt) i perioden 2004 til 2012

$X_{MSG,i}$ = Årlig vekst i verdiskaping frem til 2050 for næring i basert på MSG-beregninger

X_{Regard} = Årlig vekst i verdiskaping i perioden 2005 til 2020 for Nordland basert på Regard

$X_{2050,i,R}$ = Årlig vekst i verdiskaping (bruttoprodukt) i perioden 2012 til 2050, for næring i , region R

$S_{04-10,i,R}$ = Årlig vekst i sysselsetting (antall ansatte) i perioden 2004 til 2010, for næring i , region R

$S_{2020,i,R}$ = Årlig vekst i sysselsetting (antall ansatte) i perioden 2012 til 2020, for næring i , region R

$S_{2050,i,R}$ = Årlig vekst i sysselsetting (antall ansatte) i perioden 2012 til 2050, for næring i , region R

$Y_{2020,i,R}$ = Årlig vekstpotensial mot 2020 for næringen i i regionen

$B_{2020,i,R}$ = Indikator for begrensninger i vekstpotensial 2020 for næringen i i regionen

$EXPint_i$ = Næringens eksportintensitet (høy eller lav)

$EXP\text{-}vekst_i$ = Beregnet årlig eksportvekst for næringen (Menon/KRD-anslag)

$Bef_{2050,R}$ = Årlig befolkningsvekst i regionen

$SSBdemreg$ = SSBs fremskrivning av årlig befolkningsvekst i Nordland mot 2050, Scenario MMMM

$Lprod$ = Estimert årlig vekst i arbeidsproduktivitet mot 2050 (MSG-beregning = 1,5%)

Modell for vekst mot 2020:

(A): Vekst i verdiskaping:

$$X_{2020,i,R} = Y_{2020,i,R} - B_{2020,i,R}$$

(B): Vekstpotensial:

$$Y_{2020,i,R} = (EXPint_i * EXP\text{-}vekst_i) + (1 - EXPint_i)(0,5 * X_{04-10,i,R} + 0,25 * X_{MSG,i} + 0,25 * X_{Regard})$$

(C): Vekstbegrensninger knyttet ressurstilgang

$$B_{2020,i,R} = \max\{0, -0,5 * (S_{04-10,i,R} - Y_{2020,i,R})\}$$

(D): Sysselsettingsvekst

$$S_{2020,i,R} = S_{04-10,i,R}$$

Modell for vekst mot 2050:**(E): Vekst i verdiskaping:**

$$X_{2050,i,R} = 0,33 * X_{2020,i,R} + 0,33 * X_{MSG,i} + 0,33 * Bef_{2050,R}$$

(F): Befolkningsvekst

$$Bef_{2050,R} = SSBdemreg * (X_{2020,i,R} / X_{MSG})$$

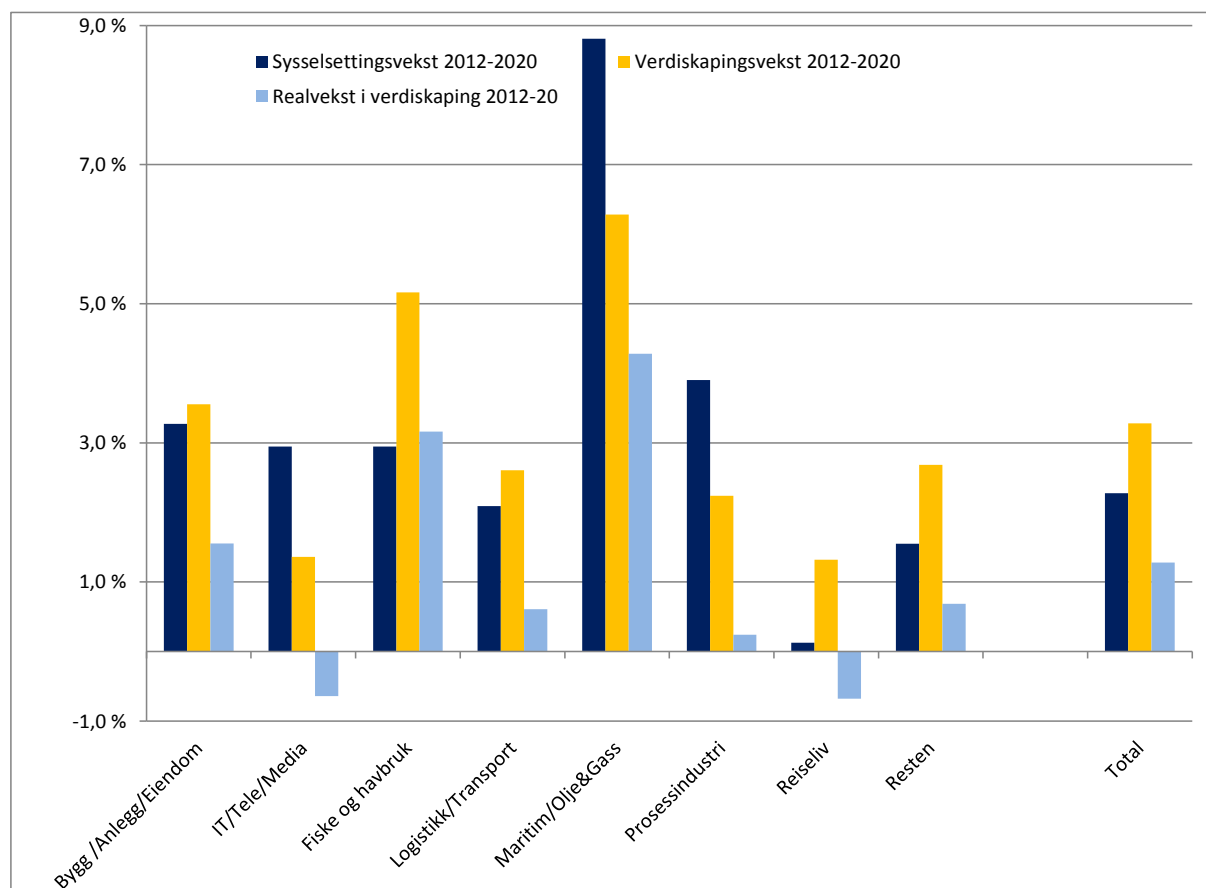
(G): Sysselsettingsvekst

$$S_{2050,i,R} = X_{2050,i,R} - Lprod$$

6.1. Prognoser mot 2020 – Statisk ressursallokering

Vi starter med å presentere prognoser for verdiskaping og sysselsetting i næringene for hele utredningsområdet samlet. Deretter ser vi på de ulike delregionene. I figuren nedenfor presenterer framskrivninger av verdiskaping og sysselsetting i de ulike næringene. I tillegg viser vi veksttall for reell verdiskaping, der vi trekker fra prisvekst. Det er viktig å merke seg at alle verdi-tall vi har presentert tidligere i rapporten er nominelle tall der prisvekst ikke er tatt hensyn til.

Figur 89 Årlig vekst i sysselsetting og verdiskaping i ulike næringer i regionene samlet (utredningsområdet)

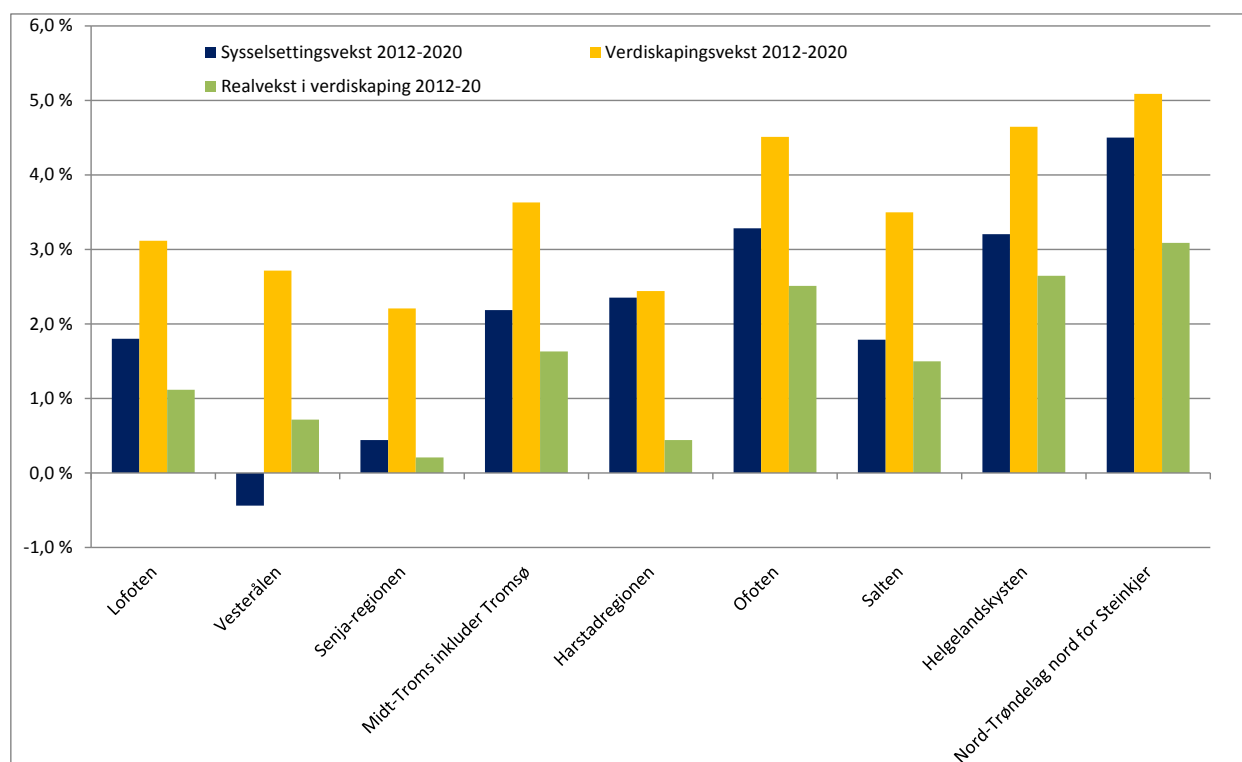
Figuren viser at den årlige veksten frem mot 2020 forventes å bli høyest i maritim/offshore og innen fiske og havbruk. Det forventes også en betydelig vekst innen bygg- og anlegg. Næringene som forventes å gjøre det svakest er reiseliv, logistikk og transport samt IT/tele og media. For å forstå prognosene er det viktig å huske at det særlig er to effekter som styrer utviklingen. For det første styres prognosene av den utvikling som vi har sett siden 2004. Dette bildet er grundig omtalt i kapittel 3. For det andre styres utviklingen av forventet eksportetterspørsel. I tabellen under presenterer vi forventninger til eksportvekst fra Menon (2012). Vi gir også en kort omtale av de viktigste drivkreftene i tabellen. I vedlegg 6 utdyper vi anslagene ytterligere. Av tabellen under ser vi at nettopp Maritim/offshore forventes å møte kraftig internasjonal etterspørselsvekst i tiden fremover. Selv om eksportveksten av sjømat ikke forventes sammen kraftige økning, blir våre anslag høye fordi utviklingen fra 2004 til 2010 har vært svært høy. Det er også denne historiske utviklingen som preger det lave anslaget for reiselivsnæringen, ettersom eksportforventningene faktisk er høyere enn for mange av de andre næringene. Dette kan være en indikasjon på at den regionale reiselivsnæringens konkurranseevne så langt har vist svakheter.

Tabell 23 Forventninger for eksport i ulike næringer i prosentvis årlig vekst

Næring	Drivkraft	Prognose
Maritim og offshore leverandørindustri	Internasjonal vekst, utvikling i oljepris og offshore vs onshore	5,0
Fisk og havbruk	Befolkningsvekst, global økonomisk utvikling. Restrukturering og politiske rammevilkår i Norge	2,5
Prosessindustri m.m	Internasjonal økonomisk utvikling og befolkningsvekst	2
Reiseliv	Internasjonal økonomisk utvikling. Utvikling i norsk konkurranseevne	3,0
Utenriks sjøfart	Internasjonal økonomisk utvikling. Utvikling i norsk konkurranseevne	-0,7
Finans	Nasjonal vekst. Vekst i norske internasjonaliserte næringer	3,1
Tele og Media	Internasjonal økonomisk utvikling og befolkningsvekst	2,5
Bygg og anlegg	Nasjonal vekst	2,5
Handel	Nasjonal vekst	2,5
IT	Internasjonal vekst	2,5
Resten av næringslivet	Nasjonal vekst	2,5

I våre simuleringer ligger vi inne med en relativt høy vekst i sysselsettingen i næringene frem mot 2020. Dette er en direkte følge av at noen næringer har vist sterk sysselsettingsvekst gjennom perioden 2004-2010. Denne veksten krever at næringene i årene fremover mot 2020 klarer å trekke til seg arbeidskraft fra offentlig sektor eller fra de som ikke er sysselsatte i dag. En viss økning kan også komme gjennom lavere ledighet, i enkelte regioner.

Figur 90 Årlig vekst i verdiskaping, sysselsetting og realvekst i verdiskaping (justert for prisvekst)

I figuren ovenfor ser vi nærmere på vekstanslag from mot 2020 for de ulike delregionene. Det er tydelig at det er store variasjoner mellom regionene, og disse variasjonene drives i all hovedsak av næringsstrukturen i delregionene samt det lokale vekstbildet som delregionene har opplevd i perioden 2004-2010.

Vekstutsiktene for LoVeSe er lavere enn for resten av utredningsområdet og preges tydelig av at veksten de siste årene har vært lav. På den ene siden trekker høy vekst i fiske og havbruk opp anslagene, men de blir til dels slått i hjel av den generelle lave veksten i disse delregionene.

Verdiskapingsveksten mot 2020 forventes å bli høyest i Nord-Trøndelag, Helgeland, Ofoten og Midt-Troms (med Tromsø). I disse regionene er det et sterkere innslag av maritim/offshore (Helgeland og Midt-Troms) og særlig Midt-Troms har nytt godt av rollen som regionssenter, noe som har bidratt til sterk vekst i de mer tjenesteorienterte sektorene som sektorene «resten» og logistikk/transport. Prognosen for vekst i Ofoten er preget av den sterke veksten i sysselsetting og verdiskaping innen prosessindustri i perioden 2004 til 2010. Det er grunn til å forvente at man her får et betydelig tilbakeslag på mellomlang sikt som følge av den kraftige nedgangen innen wafer-industrien. Følgelig bør prognosene for denne regionen vurderes som noe optimistiske. I Nord-Trøndelag har man kunnet vise til en kraftig økning i fiske og havbruk, samt at de mer generiske sektorene «resten» og bygg- og anlegg har vist høy vekst i denne regionen. Dette gir høye vekstprognoser ettersom disse sektorene er store.

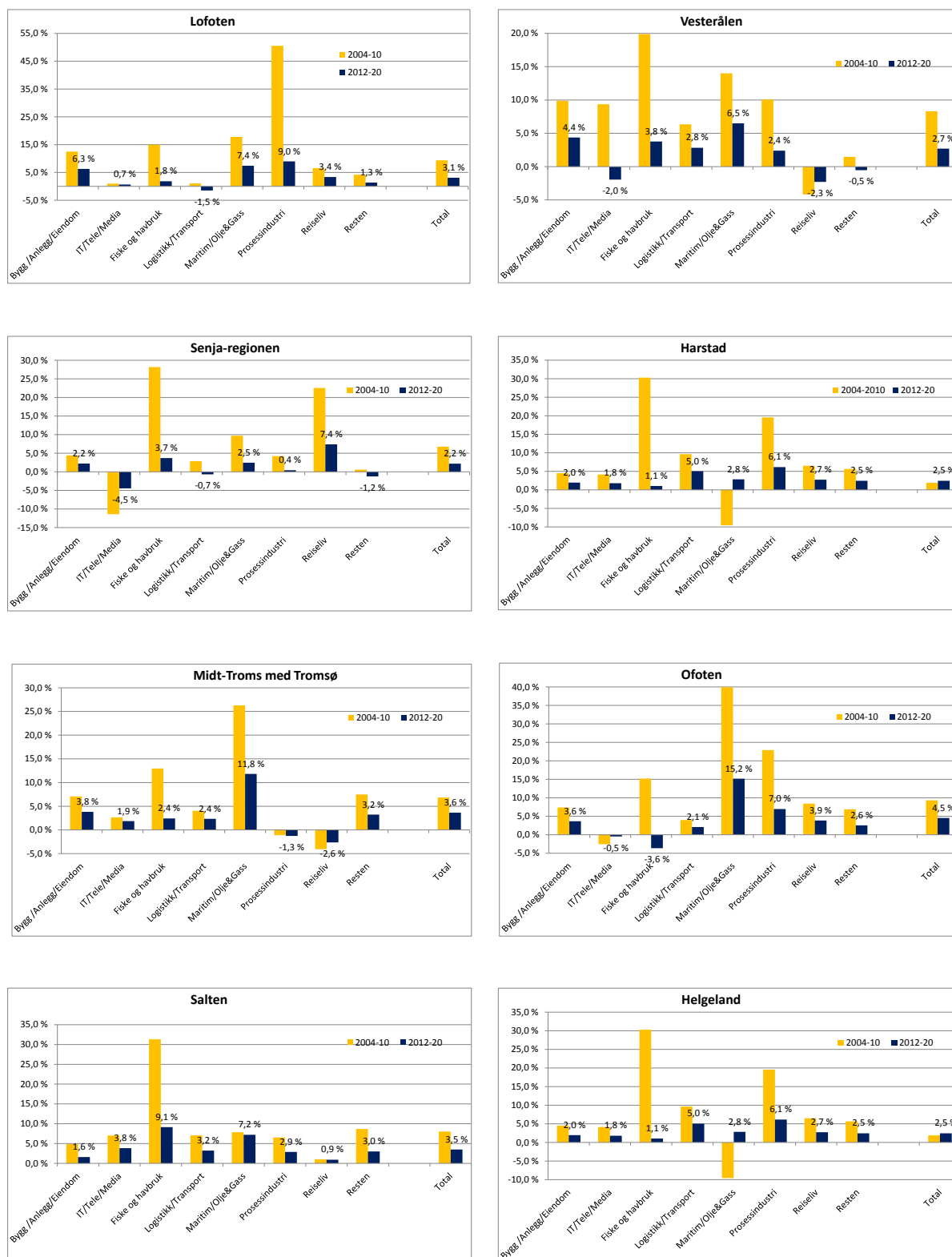
I figurene under presenterer vi detaljerte prognoser for hver næring i hver delregion og sammenligner det faktiske vekstforløpet fra 2004 til i dag med prognosene frem mot 2020. Vi vil særlig fremheve følgende interessante prognostiserte utviklingstrekk:

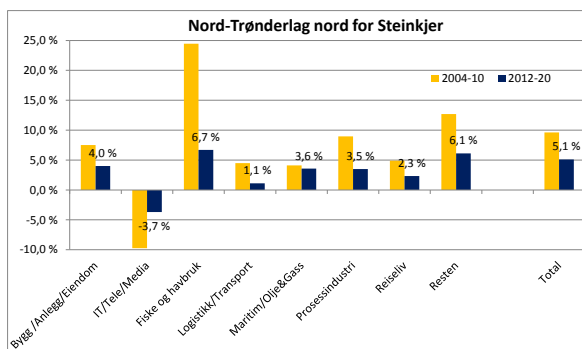
- Prognosene frem mot 2020 viser gjennomgående lavere veksttall enn det man kan vise til i perioden 2004 til 2010. Dette er delvis drevet av at man historisk ikke klarer å oppnå så høy vekst som man har hatt i regionen i denne perioden, og dels drevet av at vi lar ressursbeskrænkningene i modellen få spille en sentral rolle i våre modellanslag. Dette betyr med andre ord at vi tror at mye av vekstpotensialet med dagens arbeidsstyrke allerede er tatt ut.
- I Lofoten er det særlig bygg- og anlegg og maritim/offshore som vil ha en gunstig utvikling i tiden fremover. Også prosessindustrien vil kunne vise vekst, men den er som tidligere nevnt svært liten i dag.
- I Vesterålen forventes spesielt høy vekst i fiske og havbruk, men også maritim/offshore kan forventes å vise høy vekst.
- Prognosene for Senja viser gjennomgående lav vekst der særlig maritim/offshore viser lite potensial. Vi har derimot inne høy vekst for en relativt liten reiselivsnæring.
- I Harstad blir prognosene preget av at verdiskapingsveksten i de store olje- og gass-rettede selskapene var relativt svak i perioden 2004-2010. Dette er i stor grad drevet av svingninger i oljepris og gjør at vekstanslagene for Harstad-regionen som totalitet og for maritim/offshore spesielt kommer lavt ut. Anslaget må derfor anses som svært konservativt. Logistikk og transport fremstår som en næring med stort vekstpotensial i denne regionen, sannsynligvis som en følge av Harstads senter-funksjon.
- I Midt-Troms viser prognosen en høy veksttakt for næringslivet generelt, der maritim/offshore og bygg- og anlegg leder an med høyst forventet vekst.
- I Ofoten forventes det fortsatt høy vekst innen maritim/offshore, mens veksten innen fiske og havbruk ikke forventes å bli særlig høy. Prosessindustrien er et tydelig usikkerhetsmoment i prognosen for denne regionen
- I Salten viser prognosene at det kan forventes ytterligere høy vekst innen fiske og havbruk, samt maritim/offshore. Reiseliv synes ikke å ha potensial for å vokse mye i denne regionen. Heller ikke bygg- og anlegg forventes å oppnå særlig høy vekst i følge modellberegningene.
- I Helgeland forventes veksten totalt sett å bli lav. Men dette er i stor grad et resultat av at maritim/offshore fremstår med lav verdiskapingsvekst i perioden 2004 til 2010. Dette er svært

overraskende gitt den sterke fremveksten av denne næringen i regionen i gjennom det seneste 10-året. Lav verdiskapingsvekst kan knytte seg til at noen selskaper har gjort det dårlig mht lønnsomhet i slutten av denne perioden. Prognosen for 2010-2020 bør anses som et svært konservativt anslag for maritim/offshore så vel som for fisk og havbruk. Vi tror derfor at den overordnede veksten vil kunne fremstå høyere enn disse anslagene.

- I Nord-Trøndelag forventes det gjennomgående høy vekst i mange sektorer frem mot 2020. Ikke minst blir prognosene preget av gode historiske tall innen bygg- og anlegg og sektoren for resten av næringslivet.

Figur 91 Næringenes årlige vekst i verdiskaping (2004-10) og (2010-20) i hver enkelt region

6.2. Prognoser mot 2050 – Dynamisk ressursallokering

På lang sikt (mot 2050) vil næringsutviklingen i større grad styres av tilgang på ressurser, som kompetent arbeidskraft, kapital og tilgang på naturressurser. Tilgang på arbeidskraft styres av befolkningsutviklingen og må derfor vurderes i et demografisk perspektiv (ref. kap. 2) der langsiktig bostedsattraktivitet spiller en viktig rolle.

Som nevnt i modellbeskrivelsen over vil vekstprognosene i vår modell frem mot 2050 i større grad styres av befolkningsutviklingen. Vi vektlegger derfor dette elementet sterkest i drøftingen av de langsiktige prognosene. Som følge av dette har vi valgt å presentere modellens prognoser for langsiktig vekst med hensyn på tre befolkningsframskrivninger:

1. Det lave vekstanslaget baseres på at befolkningsutviklingen følger det samme mønsteret som det har gjort de siste 20 årene i hver enkelt region. Dette utviklingsmønsteret er grundig omtalt i denne rapportens kapittel 2 og viser gjennomgående et fall i befolkningsstørrelsen i de fleste regionene.
2. Et middel-anslag baseres på at SSBs demografiske framskrivning for Nordland fylke slår til frem mot 2050. Her har vi valgt å benytte det såkalte MMMM-scenariet til SSBs befolkningsprognoser.⁴⁰ I SSBs befolkningsprognoser er det fire faktorer som spiller en sentral rolle: utviklingen i fertilitet, levealder, innenlandsk mobilitet og netto innflytting til Norge. SSB utvikler tre scenarier for hver av disse fire faktorene: Et lavvekst (L), middels (M) og et høyvekst-scenario (H). Scenariet MMMM innebærer at fertiliteten øker moderat fra 1.75 barn per kvinne i 2002 til 1.8 i 2050. Forventet levealder øker med knappe 8 år for menn og 7 år for kvinner frem mot 2050. Det forventes at personer flytter to ganger i løpet av levetiden og at netto årlig innvandring på 13000 personer. Dette innebærer at befolkningen vokser med 0,1 prosent årlig i utredningsområdet. Videre tillater modellen at vekstraten varierer mellom delregionene, der variasjonen styres av veksten i verdiskaping frem mot 2020. Dermed får vi frem effekten av økonomisk vekst på regionenes bostedsattraktivitet og dermed langsiktige befolkningsvekst.
3. Et høy-anslag baseres på SSBs befolkningsframskrivning med scenariet HHMH. Her forventes det at kvinner får hele 2.2 barn, at forventet levealder øker med ca. 10 år for menn og 8 år for kvinner, og at netto innvandring per år ligger på 20000 personer. I dette scenariet vil den årlige befolkningsveksten i

⁴⁰ Statistisk sentralbyrå (2004): Framskrivning av folkemengden 2002-2050: Nasjonale og regionale tall, Norges offisielle statistikk, D319, Statistisk sentralbyrå, Oslo

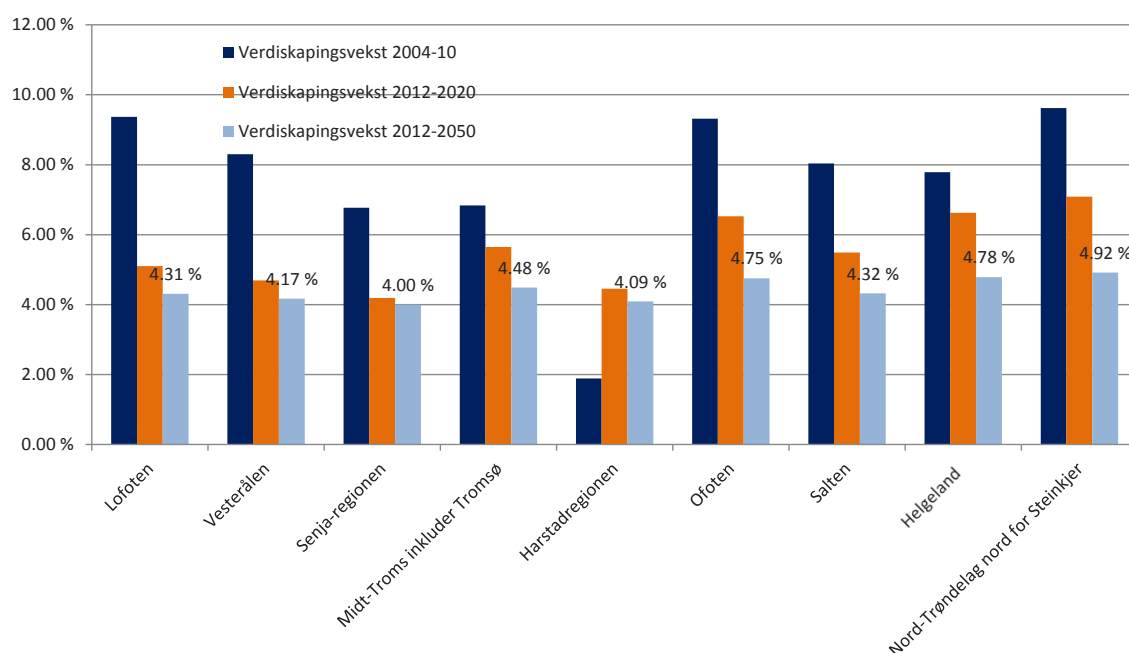
Nordland ligge på 0,4 prosent. Ellers er dette anslaget basert på samme mekanisme knyttet til bostedsattraktivitet som i middel-anslaget.

I alle tre prognosene lar vi også prognoser mot 2050 fra overordnede basis-framskrivninger fra MSG-modellen få prege anslagene. Dette gjør vi for å sikre at avvikene ikke blir for store fra nasjonale framskrivninger, samt for å sikre at vi tar inn over oss overordnede utviklingstrekk i offentlig sektor.

Det er et svært viktig poeng at befolkningsveksten gjennomgående er lav sammenlignet med den historiske så vel som den forventede veksten i produktiviteten i økonomien (gjørne rundt en prosent). Dette betyr at prognosene blir sterkt preget av våre forutsetninger om produktivitsvekst. Å justere befolkningsprognosene monner på mange måter ikke sammenlignet med endringer i produktivitsveksten. Vi har i våre modellberegninger valgt å benytte Perspektivmeldingens anslag for produktivitsvekst på ca 1,5 prosent årlig (0,75 prosent). Deretter har vi tilordnet arbeidskraften halvparten av denne produktivitsøkningen. Ved lav befolkningsvekt har vi antatt at arbeidskraftens produktivitsvekst blir lavere (0,5 prosent), mens den antas å nå 1 prosent ved høy befolkningsvekst. Tanken er her at befolkningsveksten primært kommer i de aldersgrupper som er mest produktive og at man derfor får en gjennomsnittlig høyere produktivitet per arbeider når befolkningsveksten blir høyere.

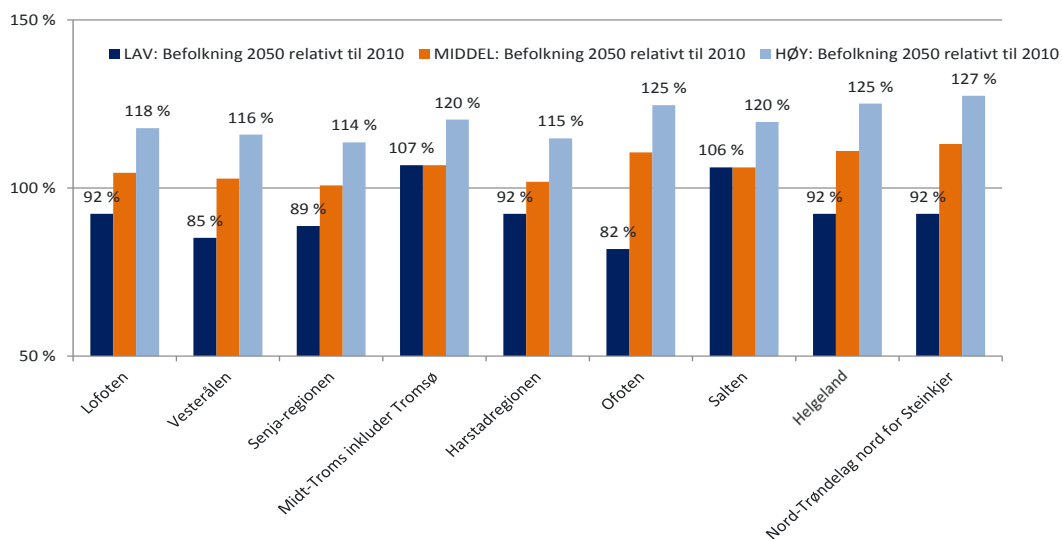
I figuren nedenfor ser vi utviklingen i vekst frem mot 2050. Vi sammenligner faktisk utvikling frem til 2010 med prognosene for vekst mot 2020 og 2050.

Figur 92 Verdiskapingsvekst i regionene fra 2004 til 2050

Prognosene viser gjennomgående at veksten modereres markant mot 2050 og at variasjonen mellom de ulike regionene avdempes. Dette er et resultat av at det er 2020-veksten sammen med produktivitsveksten på lang sikt som styrer veksten mot 2050. Tallene viser at LoVeSe kommer ut med relativt svak vekst på lang sikt. Det er Midt-Troms, Ofoten, Helgeland og Nord Trøndelag nord for Steinkjer som forventes å ha høyest vekst frem mot 2020.

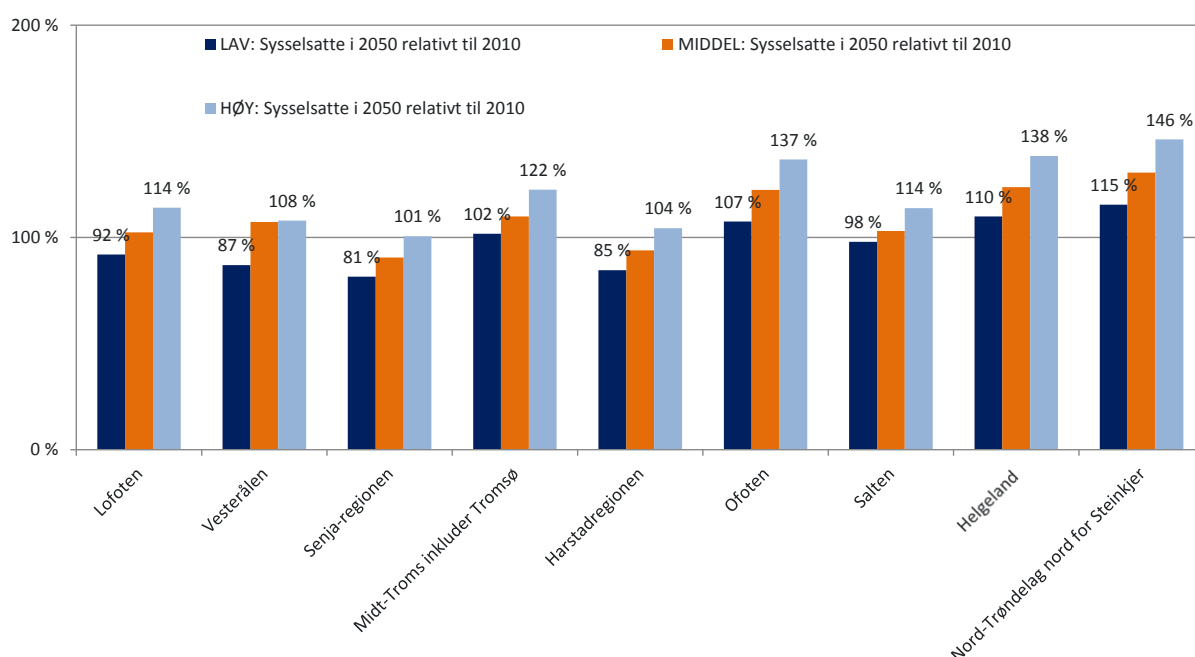
Figur 93 Befolkningen i regionene i tre scenarier (befolkning i 2050 målt opp mot befolkning i 2010)

De tre befolkningsscenariene gir svært ulike utslag på befolkningens størrelse i de ulike regionene. I det lave vekstscenariet kommer alle regioner unntatt Midt-Troms ut med en redusert befolkning sammenlignet med dagens nivå. LoVeSe sammen med Ofoten kommer dårligst ut med en reduksjon av befolkningen på mellom 10 og 20 prosent. Slår dette scenariet til er dette nær opp til dramatisk for samfunnet i mange av disse regionene.

I det mest optimistiske scenariet der SSBs prognose med 0,4 prosent vekst årlig legges til grunn, og bostedsattraktiviteten spiller en integrert rolle, vil befolkningen vokse i alle regioner (mellom 14 og 27 prosent). Et slikt scenario vil gi sterke sysselsettingseffekter, dels fordi alderssammensetningen endres, og dels fordi man vil kunne forvente en høyere grad av sysselsetting i befolkningen. Denne utviklingen er illustrert i figuren under. Her presenteres prognosene for sysselsetting i 2050 relativt til 2010 i de tre scenariene. Da har effektene fra befolkningsvekst fått samvirke med økonomisk vekst og produktivitetsvekst i modellen. Variasjonene i sysselsetting blir enda større enn variasjonene i befolkningsvekst på grunn av disse samvirkningseffektene. Fortsatt kommer LoVeSe relativt dårlig ut mht. sysselsettingsvekst. Høyest vekst vil oppnås i Nord-Trøndelag, Helgeland og Ofoten.

Figur 94 Sysselsettingsvekst i regionene 2004-2050

6.3. Oppsummering

Våre prognoser mot 2020 og 2050 tillater betydelig spenn i fremtidsbildene. Det er likevel naturlig å fremheve enkelte utviklingstrekk som preger vårt prognosearbeid.

For det første er det gjennomgående slik at regionene Lofoten, Vesterålen og Senja viser et lavere vekstpotensial i årene som kommer enn mange av de andre regionene i utredningsområdet. Dette er dels et resultat at befolknings- og næringsutviklingen totalt sett har vært noe dårligere enn i andre regioner, og dels et resultat av nærings sammensetningen i disse regionene. Rett nok har LoVeSe-regionene opplevd høy vekst innen fiske og oppdrett de seneste årene, men fordi denne næringen forventes noe lavere vekst i årene fremover enn eksempelvis maritim/offshore og reiseliv, kommer regionene dårligere ut.

Våre prognoser viser, for det andre, at veksten i årene frem mot 2020 vil kunne komme til å bli sterkest innen maritim/offshore, etterfulgt av bygg- og anlegg og fiske og oppdrett. Regionenes vekst frem mot 2020 blir preget av hvor sterkt de eksponert i denne næringen i dag.

For det tredje ser vi at dersom de siste 20 års utviklingstrender mht. befolkning fortsetter, vil dette kunne få omfattende effekter på bosettings- og næringsaktivitet i LoVeSe-regionene når vi nærmer oss 2050. De regionene som har vist sterkest næringsvekst den senere tid vil så vidt kunne klare å motvirke denne negative utviklingen (her tenker vi på Helgeland, Nord-Trøndelag og Midt-Troms).

For det fjerde: I vårt modellbaserte prognosemateriale synes det ikke å være en tydelig tendens i retning av at regionene som har større byer vil vokse raskere enn andre regioner. Salten-, Harstad- og Ofoten-regionene kommer relativt dårlig ut sammenlignet med andre regioner i utredningsområdet. Dette kan indikere at vi i for liten grad vektlegger sentraliseringskrefter i dette modellapparatet.

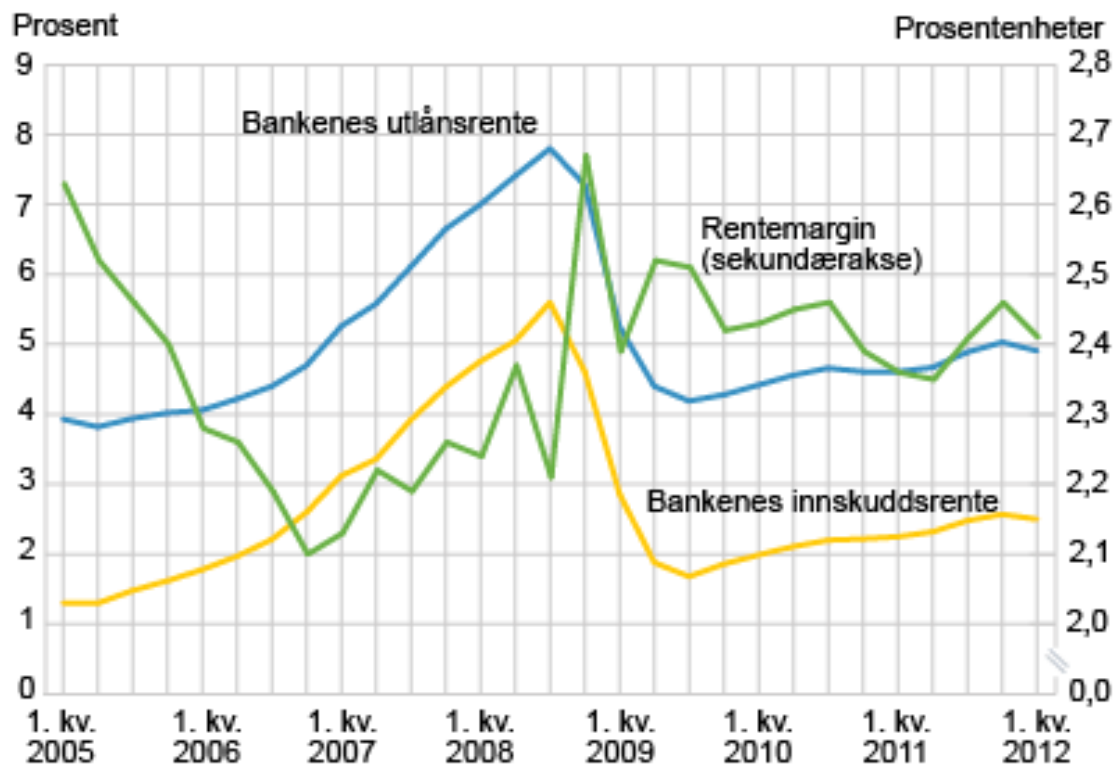
Dersom det sterkeste vekstscenariet skulle slå til vil LoVeSe-regionene kunne oppleve en positiv sysselsettingsvekst, men den vil bli moderat. I Senja vil sysselsettingen ligge på ca. samme nivå i 2050 som i 2010.

Vedlegg 1: Renteutvikling

Som mål for bedriftenes lønnsomhet har vi valgt å legge total kapitalrentabilitet til grunn. Total kapitalrentabiliteten viser avkastningen på kapitalen som er investert i næringen (summen av gjeld og egenkapital) i året som har vært. Nøkkeltallet kan sees på som et mål på hvor effektivt bedriften utnytter kapitalen. Dersom total kapitalrentabiliteten er lavere enn lånerenten, kan dette være en indikasjon på at investeringene er feilallokerte og at bedriftene over tid ødelegger verdier. Figuren under viser utlånsrente, innskuddsrente og rentemargin fra 2005-2012. Man kan spørre seg om det ikke heller ville være naturlig å sammenlikne med bankinnskuddsrenten. Siden bedriftene i større grad låner penger til drift har vi valgt å sammenlikne med lånerenten. Både lånerenten og bankinnskuddsrenten finnes i figuren under.

Figur 95 Utlånsrente

Bankenes utlånsrente, innskuddsrente og rentemargin. 1. kvartal 2005-1. kvartal 2012. Prosent

Kilde:

2012 © Statistisk sentralbyrå

Vedlegg 2: Nøkkeltall for næringslivet i utredningsområdet A-Z

Harstadregionen

i tusen kroner

	Antall 2004	Antall 2010	Sysselsatte 2004	Sysselsatte 2010	Verdiskaping 2004	Verdiskaping 2010
ANNEN TJENESTEYTING	22	29	84	101	28 804	40 249
BERGVERKSDRIFT OG UTVINNING	4	6	182	225	1 656 843	612 450
BYGGE- OG ANLEGGSVIRKSOMHET	75	127	666	898	253 285	425 360
ELEKTRISITETS-, GASS-, DAMP- OG VARMTVANNSFORSYNING	6	6	83	106	93 121	106 911
FAGLIG, VITENSKAPELIG OG TEKNISK TJENESTEYTING	74	123	289	398	128 819	202 963
FINANSIERINGS- OG FORSIKRINGSVIRKSOMHET	14	31	145	110	179 001	247 679
FORRETNINGSMESSIG TJENESTEYTING	26	54	208	428	59 518	138 767
HELSE- OG SOSIALTJENESTER	25	54	253	311	76 739	158 984
INDUSTRI	52	68	588	830	246 013	555 189
INFORMASJON OG KOMMUNIKASJON	25	35	280	284	282 787	366 083
JORDBRUK, SKOGBRUK OG FISKE	12	22	129	82	82 062	451 002
KULTURELL VIRKSOMHET, UNDERHOLDNING OG FRITIDSAKTIVITETER	14	21	93	150	26 163	59 405
LØNNET ARBEID I PRIVATE HUSHOLDNINGER	0	1	0	1	0	82
OMSETNING OG DRIFT AV FAST EIENDOM	156	323	117	97	121 768	234 312
OVERNATTINGS- OG SERVERINGSVIRKSOMHET	20	35	238	334	56 407	97 046
TRANSPORT OG LAGRING	41	51	412	680	201 604	403 712
UNDERVISNING	11	16	66	75	25 680	32 991
UOPPGITT	187	4	809	63	398 657	76
VANNFORSYNING, AVLØPS- OG RENOVASJONSVIRKSOMHET	2	8	39	50	18 115	27 174
VAREHANDEL, REPARASJON AV MOTORVOGNER	221	293	1474	1854	524 723	829 167
Totalt	987	1307	6155	7077	4 460 109	4 989 599

Helgeland

i tusen kroner

	Antall 2004	Antall 2010	Sysselsatte 2004	Sysselsatte 2010	Verdiskaping 2004	Verdiskaping 2010
ANNEN TJENESTEYTING	42	65	148	210	41 373	92 961
BERGVERKSDRIFT OG UTVINNING	11	16	135	270	111 250	385 928
BYGGE- OG ANLEGGSVIRKSOMHET	169	277	1 235	2 249	502 129	1 201 705
ELEKTRISITETS-, GASS-, DAMP- OG VARMTVANNSFORSYNING	20	35	349	438	583 017	1 497 701
FAGLIG, VITENSKAPELIG OG TEKNISK TJENESTEYTING	112	200	549	696	231 170	387 727
FINANSIERINGS- OG FORSIKRINGSVIRKSOMHET	43	83	285	311	330 450	558 167
FORRETNINGSMESSIG TJENESTEYTING	56	116	555	789	140 502	329 035
HELSE- OG SOSIALTJENESTER	66	106	505	855	158 912	364 160
INDUSTRI	127	172	2 871	3 470	2 339 694	2 357 047
INFORMASJON OG KOMMUNIKASJON	34	47	317	442	189 225	264 255
JORDBRUK, SKOGBRUK OG FISKE	77	125	388	1 024	174 095	1 620 610
KULTURELL VIRKSOMHET, UNDERHOLDNING OG FRITIDSAKTIVITETER	12	45	108	156	29 272	79 273
OMSETNING OG DRIFT AV FAST EIENDOM	335	639	273	188	327 218	516 521
OVERNATTINGS- OG SERVERINGSVIRKSOMHET	59	105	443	691	103 655	214 375
TRANSPORT OG LAGRING	98	151	1 347	1 919	691 196	1 225 068
UNDERVISNING	10	21	65	125	27 759	56 655
UOPPGITT	353	14	2 303	168	1 330 399	168 863
VANNFORSYNING, AVLØPS- OG RENOVASJONSVIRKSOMHET	9	12	82	112	39 124	100 313
VAREHANDEL, REPARASJON AV MOTORVOGNER	433	565	2 792	3 716	940 546	1 561 729
Total	2 066	2 794	14 750	17 829	8 290 986	13 000 000

Lofoten

i tusen kroner

	Antall 2004	Antall 2010	Sysselsatte 2004	Sysselsatte 2010	Verdiskaping 2004	Verdiskaping 2010
ANNEN TJENESTEYTING	13	21	30	51	8511.662	22044.19
BERGVERKSDRIFT OG UTVINNING	1	2	0	1	427	2624
BYGGE- OG ANLEGGSVIRKSOMHET	57	108	440	857	168789	448626.8
ELEKTRISITETS-, GASS-, DAMP- OG VARMTVANNSFORSYNING	8	8	73	83	68318	98587.82
FAGLIG, VITENSKAPELIG OG TEKNISK TJENESTEYTING	46	70	141	201	65339	135545.8
FINANSIERINGS- OG FORSIKRINGSVIRKSOMHET	15	31	141	69	130708.9	119548.7
FORRETNINGSMESSIG TJENESTEYTING	19	56	95	164	35602.14	76613.82
HELSE- OG SOSIALTJENESTER	23	51	297	377	56161.42	141727.6
INDUSTRI	82	96	734	943	359630.6	552097.2
INFORMASJON OG KOMMUNIKASJON	16	23	73	78	33191.1	42958.7
JORDBRUK, SKOGBRUK OG FISKE	75	159	389	165	217714	807039
KULTURELL VIRKSOMHET, UNDERHOLDNING OG FRITIDSAKTIVITETER	16	32	74	77	15417.5	27759.49
OMSETNING OG DRIFT AV FAST EIENDOM	154	243	106	63	128649.4	202899
OVERNATTINGS- OG SERVERINGSVIRKSOMHET	42	61	232	470	58644.02	115132.7
TRANSPORT OG LAGRING	29	38	241	299	129432	200335.7
UNDERVISNING	7	9	11	39	3241	16314
UOPPGITT	131	1	681	5	297377.7	7816
VANNFORSYNING, AVLØPS- OG RENOVASJONSVIRKSOMHET	1	4	11	12	4809.378	8831.073
VAREHANDEL, REPARASJON AV MOTORVOGNER	159	214	875	1222	308151.8	551135.8
Total	894	1227	4644	5176	2090116	3577637

Midt-Troms inklusiv Tromsø

i tusen kroner

	Antall 2004	Antall 2010	Sysselsatte 2004	Sysselsatte 2010	Verdiskaping 2004	Verdiskaping 2010
ANNEN TJENESTEYTING	75	146	402	417	129 300	215 909
BERGVERKSDRIFT OG UTVINNING	5	8	26	70	54 391	-36 093
BYGGE- OG ANLEGGSVIRKSOMHET	189	342	1 961	2 854	968 630	1 704 689
ELEKTRISITETS-, GASS-, DAMP- OG VARMTVANNSFORSYNING	15	13	294	218	425 101	606 306
FAGLIG, VITENSKAPELIG OG TEKNISK TJENESTEYTING	176	307	1 137	1 504	498 026	979 534
FINANSIERINGS- OG FORSIKRINGSVIRKSOMHET	37	98	795	696	849 310	1 265 941
FORRETNINGSMESSIG TJENESTEYTING	62	140	714	1 414	210 808	525 100
HELSE- OG SOSIALTJENESTER	77	139	995	1 462	282 695	682 814
INDUSTRI	111	154	1 431	1 953	554 064	1 058 853
INFORMASJON OG KOMMUNIKASJON	72	119	885	1 031	821 321	933 736
JORDBRUK, SKOGBRUK OG FISKE	43	74	277	198	147 786	367 166
KULTURELL VIRKSOMHET, UNDERHOLDNING OG FRITIDSAKTIVITETER	37	63	267	451	102 797	177 170
LØNNET ARBEID I PRIVATE HUSHOLDNINGER	0	5	0	0	0	521
OMSETNING OG DRIFT AV FAST EIENDOM	325	673	376	414	537 800	785 369
OVERNATTINGS- OG SERVERINGSVIRKSOMHET	74	114	1 408	1 478	316 329	474 459
TRANSPORT OG LAGRING	86	114	1 284	2 501	553 839	1 526 469
UNDERVISNING	21	33	72	164	26 697	81 701
UOPPGITT	430	41	3 748	189	1 622 286	380 223
VANNFORSYNING, AVLØPS- OG RENOVASJONSVIRKSOMHET	6	13	40	148	30 531	117 617
VAREHANDEL, REPARASJON AV MOTORVOGNER	471	706	3 979	5 712	1 551 786	2 538 302
Total	2 312	3 302	20 091	22 874	9 683 495	14 400 000

Nord-Trøndelag nord for Steinkjer

i tusen kroner

			Sysselsatte	Sysselsatte	Verdiskaping	Verdiskaping
	Antall 2004	Antall 2010	2004	2010	2004	2010
ANNEN TJENESTEYTING	31	50	57	90	12 295	28 313
BERGVERKSDRIFT OG UTVINNING	11	16	55	120	43 243	54 499
BYGGE- OG ANLEGGSVIRKSOMHET	93	151	555	1 022	229 144	515 118
ELEKTRISITETS-, GASS-, DAMP- OG VARMTVANNSFORSYNING	2	24	0	119	498	523 331
FAGLIG, VITENSKAPELIG OG TEKNISK TJENESTEYTING	94	130	237	353	103 062	185 535
FINANSIERINGS- OG FORSIKRINGSVIRKSOMHET	26	40	141	121	172 511	190 606
FORRETNINGSMESSIG TJENESTEYTING	26	51	264	375	63 241	174 571
HELSE- OG SOSIALTJENESTER	31	68	204	470	56 737	201 744
INDUSTRI	88	110	1 197	1 469	490 487	793 151
INFORMASJON OG KOMMUNIKASJON	21	34	194	329	430 330	256 488
JORDBRUK, SKOGBRUK OG FISKE	54	91	259	508	190 751	823 782
KULTURELL VIRKSOMHET, UNDERHOLDNING OG FRITIDSAKTIVITETER	19	30	71	48	13 679	21 861
OMSETNING OG DRIFT AV FAST EIENDOM	167	292	276	167	164 087	224 669
OVERNATTINGS- OG SERVERINGSVIRKSOMHET	39	61	185	254	46 392	69 219
TRANSPORT OG LAGRING	91	110	705	802	345 478	469 571
UNDERVISNING	11	15	44	125	14 593	60 757
UOPPGITT	185	1	843	123	277 209	-90
VANNFORSYNING, AVLØPS- OG RENOVASJONSVIRKSOMHET	6	11	19	56	7 531	27 252
VAREHANDEL, REPARASJON AV MOTORVOGNER	229	349	1 274	2 018	451 869	781 593
Total	1 224	1 634	6 580	8 569	3 113 137	5 401 971

Ofoten

i tusen kroner

			Sysselsatte	Sysselsatte	Verdiskaping	Verdiskaping
	Antall 2004	Antall 2010	2004	2010	2004	2010
ANNEN TJENESTEYTING	15	30	96	83	11 595	27 372
BERGVERKSDRIFT OG UTVINNING	4	4	40	78	31 912	98 497
BYGGE- OG ANLEGGSVIRKSOMHET	63	128	611	905	261 270	478 249
ELEKTRISITETS-, GASS-, DAMP- OG VARMTVANNSFORSYNING	11	15	143	230	240 159	802 389
FAGLIG, VITENSKAPELIG OG TEKNISK TJENESTEYTING	40	90	197	302	84 425	179 661
FINANSIERINGS- OG FORSIKRINGSVIRKSOMHET	18	30	119	126	144 555	224 194
FORRETNINGSMESSIG TJENESTEYTING	26	44	220	313	75 753	109 932
HELSE- OG SOSIALTJENESTER	18	33	161	209	48 535	103 518
INDUSTRI	35	42	431	819	244 311	580 138
INFORMASJON OG KOMMUNIKASJON	16	17	103	161	78 419	105 106
JORDBRUK, SKOGBRUK OG FISKE	12	20	124	102	101 085	272 116
KULTURELL VIRKSOMHET, UNDERHOLDNING OG FRITIDSAKTIVITETER	8	18	81	50	14 496	14 438
LØNNET ARBEID I PRIVATE HUSHOLDNINGER	0	0	0	0	0	0
OMSETNING OG DRIFT AV FAST EIENDOM	108	266	58	70	86 131	172 339
OVERNATTINGS- OG SERVERINGSVIRKSOMHET	19	31	162	331	43 562	75 859
TRANSPORT OG LAGRING	31	44	1 622	2 165	883 216	1 715 088
UNDERVISNING	4	6	6	14	2 531	9 252
UOPPGITT	156	7	985	117	499 988	-1 500
VANNFORSYNING, AVLØPS- OG RENOVASJONSVIRKSOMHET	2	4	3	38	888	22 745
VAREHANDEL, REPARASJON AV MOTORVOGNER	165	224	1 206	1 617	458 945	662 379
Total	751	1 053	6 368	7 730	3 311 776	5 651 772

Salten

i tusen kroner

	Antall		Sysselsatte		Verdiskaping	
	2004	2010	2004	2010	2004	2010
ANNEN TJENESTEYTING	60	108	308	534	96 787	217 702
BERGVERKSDRIFT OG UTVINNING	8	9	56	64	113 229	128 552
BYGGE- OG ANLEGGSVIRKSOMHET	183	308	2 584	2 596	1 338 859	1 432 520
ELEKTRISITETS-, GASS-, DAMP- OG VARMTVANNSFORSYNING	24	37	329	372	831 531	1 966 054
FAGLIG, VITENSKAPELIG OG TEKNISK TJENESTEYTING	145	244	589	1 027	309 215	692 224
FINANSIERINGS- OG FORSIKRINGSVIRKSOMHET	35	87	408	483	498 800	862 716
FORRETNINGSMESSIG TJENESTEYTING	61	109	627	923	182 903	351 984
HELSE- OG SOSIALTJENESTER	90	158	1 282	1 315	334 125	630 825
INDUSTRI	94	123	1 808	2 404	1 349 015	2 070 532
INFORMASJON OG KOMMUNIKASJON	48	84	790	899	765 958	1 027 079
JORDBRUK, SKOGBRUK OG FISKE	40	72	227	632	180 679	1 268 384
KULTURELL VIRKSOMHET, UNDERHOLDNING OG FRITIDSAKTIVITETER	29	57	149	236	44 208	89 754
LØNNET ARBEID I PRIVATE HUSHOLDNINGER	0	1	0	0	0	33
OMSETNING OG DRIFT AV FAST EIENDOM	312	823	416	321	462 474	869 720
OVERNATTINGS- OG SERVERINGSVIRKSOMHET	61	112	814	1 072	202 613	324 103
TRANSPORT OG LAGRING	98	127	2 320	2 324	1 257 343	1 512 099
UNDERVISNING	16	26	78	109	23 512	60 819
UOPPGITT	347	15	1 846	149	845 590	216 004
VANNFORSYNING, AVLØPS- OG RENOVASJONSVIRKSOMHET	4	13	122	201	55 889	196 352
VAREHANDEL, REPARASJON AV MOTORVOGNER	463	675	3 371	4 502	1 134 579	1 971 888
Total	2 118	3 188	18 124	20 163	10 000 000	15 900 000

Senjaregionen

i tusen kroner

	Antall		Sysselsatte		Verdiskaping	
	2004	2010	2004	2010	2004	2010
ANNEN TJENESTEYTING	6	15	16	49	3 395	23 523
BERGVERKSDRIFT OG UTVINNING	1	1	25	25	9 581	1 403
BYGGE- OG ANLEGGSVIRKSOMHET	52	86	322	467	154 510	212 572
ELEKTRISITETS-, GASS-, DAMP- OG VARMTVANNSFORSYNING	3	4	58	1	56 551	11 792
FAGLIG, VITENSKAPELIG OG TEKNISK TJENESTEYTING	42	65	135	154	52 919	82 686
FINANSIERINGS- OG FORSIKRINGSVIRKSOMHET	9	13	67	44	72 071	52 905
FORRETNINGSMESSIG TJENESTEYTING	16	32	82	133	13 782	66 117
HELSE- OG SOSIALTJENESTER	14	32	152	153	27 086	67 337
INDUSTRI	42	56	740	770	359 780	502 861
INFORMASJON OG KOMMUNIKASJON	11	16	119	176	274 565	133 694
JORDBRUK, SKOGBRUK OG FISKE	37	59	196	144	72 636	603 481
KULTURELL VIRKSOMHET, UNDERHOLDNING OG FRITIDSAKTIVITETER	7	9	26	31	6 201	7 875
OMSETNING OG DRIFT AV FAST EIENDOM	68	114	37	29	45 992	101 707
OVERNATTINGS- OG SERVERINGSVIRKSOMHET	13	26	124	120	26 121	38 767
TRANSPORT OG LAGRING	23	29	245	650	122 499	344 214
UNDERVISNING	5	10	11	66	4 336	32 294
UOPPGITT	114	2	814	1	255 535	367
VANNFORSYNING, AVLØPS- OG RENOVASJONSVIRKSOMHET	0	4	0	10	0	6 688
VAREHANDEL, REPARASJON AV MOTORVOGNER	110	165	672	921	229 939	357 939
Total	573	738	3 841	3 944	1 787 499	2 648 222

	Antall		Sysselsatte		Verdiskaping	
	2004	2010	2004	2010	2004	2010
ANNEN TJENESTEYTING	22	39	64	75	14 343	25 554
BERGVERKSDRIFT OG UTVINNING	7	7	39	31	11 598	21 836
BYGGE- OG ANLEGGSVIRKSOMHET	72	124	688	1 100	286 625	653 440
ELEKTRISITETS-, GASS-, DAMP- OG VARMTVANNSFORSYNING	8	8	109	115	93 895	151 688
FAGLIG, VITENSKAPELIG OG TEKNISK TJENESTEYTING	57	99	210	275	97 758	165 669
FINANSIERINGS- OG FORSIKRINGSVIRKSOMHET	16	42	119	102	157 678	173 532
FORRETNINGSMESSIG TJENESTEYTING	26	48	276	303	60 188	126 837
HELSE- OG SOSIALTJENESTER	33	52	460	319	133 329	164 310
INDUSTRI	56	78	900	1 276	432 662	684 103
INFORMASJON OG KOMMUNIKASJON	23	31	67	91	28 082	65 423
JORDBRUK, SKOGBRUK OG FISKE	58	90	420	179	256 181	1 033 574
KULTURELL VIRKSOMHET, UNDERHOLDNING OG FRITIDSAKTIVITETER	5	18	44	78	8 985	26 048
OMSETNING OG DRIFT AV FAST EIENDOM	166	257	192	97	209 300	298 749
OVERNATTINGS- OG SERVERINGSVIRKSOMHET	20	42	111	214	26 647	51 708
TRANSPORT OG LAGRING	59	66	709	517	315 656	371 858
UNDERVISNING	5	13	19	38	6 850	18 352
UOPPGITT	198	3	856	2	328 973	-34
VANNFORSYNING, AVLØPS- OG RENOVASJONSVIRKSOMHET	3	2	15	29	6 135	16 915
VAREHANDEL, REPARASJON AV MOTORVOGNER	229	311	1 391	1 672	473 956	708 196
Total	1 063	1 330	6 689	6 513	2 948 840	4 757 756

Vedlegg 3: Hva er det offentlige og hvordan er arbeidsoppgavene fordelt?

Det offentlige i en nasjon er innbyggernes organisasjon for å fremme fellesinteresser gjennom tilhørende byråkrati og politisk ledelse. Det offentlige i Norge er organisert langs tre nivåer for administrasjon og folkevalgte; statlig, fylkeskommunalt og kommunalt. Det statlige nivået er overordnet de to andre med utøvende, lovgivende og dømmende makt, derunder rett til å innhente skatter og avgifter, og regulere og drive tilsyn av økonomisk aktivitet. Det er vanlig å skille mellom offentlig aktivitet som er selvfinansiert, såkalt offentlig forretningsdrift, og offentlig aktivitet som er finansiert gjennom skatter, avgifter og andre offentlige inntektskilder, såkalt offentlig forvaltning. Vi har heller valgt å fokusere på skillet mellom offentlig etater, som er ikke har separat organisasjon fra resten av det offentlige, og offentlige organisasjoner med egen selskapsform, såkalte offentlige selskaper. Valget er tatt på bakgrunn av at en finner de offentlige enhetens organisering mer relevant for utredningen enn finansieringsveien. I stor grad er den offentlige forvaltningen lagt inn under etater, mens den offentlige forretningsdriften som regel skjer i selskaper med offentlige selskapsformer. Det er imidlertid en del etater som driver med offentlig forretningsdrift, samtidig som noen forvaltningsoppgaver er delegert til selskaper med offentlig finansiering. For eksempel er kommunale foretak, fylkeskommunale foretak og interkommunale selskaper ofte delegert forvaltningsoppgaver, mens sentralbanken og offentlige låneinstitusjoner organisert som etater driver med forretningsdrift. Vi har funnet det hensiktsmessig å dele det offentlige inn i fire grupper – kommunale etater, fylkeskommunale etater, statlige etater og selskaper med offentlig selskapsform.

Kommune utgjør det laveste landsdekkende offentlige administrasjon og folkevalgte nivået i Norge. Foruten administrasjon og politisk ledelse leverer kommunene tjenester innenfor fem pilarer – helse og omsorg, kultur og idrett, oppvekst og utdanning, næringsutvikling og stedsutvikling. Av disse vil helse og omsorg, oppvekst og utdanning normalt være de klart mest omfattende virkeområdene. Helse og omsorg innbefatter allmennlegetjenester, hjemmehjelpstjenester, psykiatriske helsevern, rustjenester, rehabiliteringstjenester, sykehjem, tannhelsetjenesten, samt tjenester knyttet til sosiale utfordringer. Videre inkluderer oppvekst og utdanning barnehager, barneverntjenester, flyktninghjelpen, grunnskoler, tilbydere av voksenopplæring og undervisningstilbud for personer med ulike former for nedsatt helse. Enheter for kultur og idrett er typisk ansvarlig for tilrettelegging for og oppfølging av aktiviteter knyttet til idrett, kultur, religiøs utfoldelse og naturopplevelser, samt drift og videreutvikling av kommunale museer, biblioteker, idrettsanlegg og historiske bygg. Næringsutvikling omfatter oppfølging av det lokale næringslivet, samt drift av havn- og parkeringsanlegg. Sist, men ikke minst, inkluderer stedsutvikling brann- og redningstjenestene, vann og avløp, samt drift og utvikling av lokalsamfunnet, derunder kommunale eiendommer og infrastruktur.

Organisering av virkeområdene varierer fra kommune til kommune. I noen kommuner har man valgt å legge stedsutvikling og næringsutvikling til samme enhet; i andre kommuner er virkeområdet oppvekst og utdanning lagt til samme enhet som kultur og idrett. Tilsvarende kan konkrete arbeidsoppgaver legges til ulike enheter i ulike kommuner; eller oppgavene kan være delegert til offentlige foretak, slik at selve kommunens oppgave innebærer oppfølging av eventuelle offentlige foretak som har blitt delegert det operasjonelle ansvaret. Detaljnivået og inndelingen avhenger av kommunens størrelse og hva man har funnet hensiktsmessig lokalt. Kommunale selskaper er ikke innregnet. Arbeids- og velferdsforvaltningens (NAV), påtalemyndighetene og skatteetaten vil være representanter ved selvstendige enheter i hver kommune.

Fylkeskommunen utgjør Norges offentlige mellomnivå for administrasjon og folkevalgte. Utover administrasjon og politisk ledelse kan fylkeskommunenes oppgaver deles inn i fire kategorier – folkehelse og tannhelse, kultur og idrett, regions- og næringsutvikling, samferdsel og utdanning. Fylkeskommunenes oppgaver inkluderer

areal- og eiendomsforvaltning, bygging, drift og vedlikehold av fylkeskommunale veier, energiproduksjon, folkehelsestjenesten, kulturarbeid og -minnevern, planlegging og oppfølging av kollektivtrafikken, regional næringsutvikling, tannlegetjenesten og videregående utdanning. Hvert fylke har også egne fylkesnemnder for barnevern og sosiale saker. I likhet med de kommunale oppgavene er de fylkeskommunale oppgavene organisert ulikt fra fylkeskommune til fylkeskommune. Fylkeskommunene bidrar dessuten til å koordinere aktiviteter i underliggende regioner og kommuner. Sammenliknet med aktiviteten på kommunalt nivå er fylkeskommunenes aktiviteter generelt mindre omfattende, og de underlagte oppgavene er sjeldnere delegert til offentlige foretak.

Staten er Norges øverste offentlige nivå for folkevalgte og administrasjon. Den norske stat står for alle offentlige oppgaver for hele landet, som ikke er delegert til fylkeskommunene, kommunene eller tilknyttede eksterne virksomheter, i form av statsselskaper, særlovsselskaper, offentlige eide foretak med privat selskapsform og private selskaper med oppdrag fra det offentlige. Av de tre sentralmakten er Stortinget og Regjeringen bestående av Statsministerens kontor og underliggende departementer lagt til Oslo, mens den øverste myndigheten i Domstolene er spredt ved Domstoladministrasjonen i Trondheim og Høyesterett i Oslo. Hvert departement, samt Statsministerens kontor og Stortinget, har underlagt eller tilknyttet en rekke etater med arbeidsoppgaver relatert til sitt virke. Hvorvidt etatene er underlagte og tilknyttede avhenger av behov for autonomi og styring. Statlige etater inkluderer direktorater, forsknings- og undervisningsinstitusjoner, offentlige låneinstitusjoner og tilsyn, så vel som andre offentlige enheter uten separat selskapsform involvert i statsforvaltning eller statlig forretningsdrift. I distriktene, og særlig i Nord-Norge, står Forsvaret for en stor andel av offentlig sektors aktiviteter. Selv om det ut i fra befolkningsstørrelse er en overvekt av statlige etater i hovedstaten, er flesteparten fordelt utover landet. Tilsvarende har man spredt Domstolenes seks lagmannsretter, 66 tingretter, 427 forliksråd, fem jordskifteoverretter, 34 jordskifteretter, samt andre særdomstoler og domstolliknende forvaltningsorganer.

Offentlige oppgaver er i mange tilfeller delegert til selskaper med offentlig selskapsform. Selskaper med offentlig selskapsform, også referert til som offentlige foretak, omfatter kommunale foretak (KF), interkommunale selskaper (IKS), fylkeskommunale foretak (FK), statsforetak (SF) og særlovsselskaper. Selskaper som eies av det offentlige, men som er organisert med privat selskapsform, regnes som en del av næringslivet og ikke som en del av det offentlige. I motsetning fra offentlige etater utgjør selskapene selvstendige juridiske enheter med egne styrer. Hvert kommunale foretak eies av en kommune. Kommunale foretak driver ofte med eiendomsforvaltning, havnedrift, kulturtilbud og drift av kommunale parkeringsplasser, og i noen tilfeller, helse- og omsorg, håndtering av miljøavfall, idrett eller lokal næringsutvikling. Tilsvarende eies hvert fylkeskommunale foretak av en fylkeskommune. Fylkeskommunale foretak er relativt sjeldne på landsbasis. Videre eies interkommunale selskaper av flere kommuner og/eller fylkeskommunene. Disse selskapene typiske virkeområder spenner over helse og omsorg, håndtering av miljøavfall, museer og revisjon, så vel som arkivdrift, havner, lokal næringsutvikling og vannkraftverk. Statsforetak omfatter en knippe statlige foretak som enten er landsdekkende, eller driver en spesialisert lokal virksomhet som ikke er underlagt spesifikke lover. Sist, men ikke minst, er en god del av de offentlige foretakene underlagt spesifikke lover. Disse er organisert med selskapsformen særlovsselskap. Særlovsselskaper inkluderer helseforetakene (HF), de regionale helseforetakene (RHF), studentskipnader og særlovsselskap som ikke er relatert til helse eller studentsamfunn. Helseforetak står for den mesteparten av aktiviteten i de offentlige foretakene.

Beregning av nøkkeltall for det offentlige

Ved beregning av nøkkeltall for det offentlige i utredningsregionen har vi tatt utgangspunkt i tre variabler – antall institusjoner, antall sysselsatte og verdiskaping. Utredningsregionen består fremdeles av ni regioner,

hvorav tre er definert som kjerneregioner. De offentlige dataene er gitt på kommunenivå for kjerneregionene og på et aggregert nivå for de øvrige regionene. Vi har delt antall institusjoner inn i to grupper – offentlige etater og selskaper med offentlig selskapsform. Antall sysselsatte og verdiskaping er delt inn i langs fire nivåer – kommunalt nivå, fylkeskommunalt nivå, statlig nivå og et nivå for selskaper med offentlig selskapsform.

Selskaper med offentlige selskaper inkluderer kommunale foretak (KF), interkommunale selskaper (IKS), fylkeskommunale foretak (FK), statsforetak (SF) og særlovsselskaper, derunder helseforetakene (HF), de regionale helseforetakene (RHF), studentskipnader og særlovsselskap som ikke er relatert til helse eller studentsamfunn. Offentlige organisasjonsledd (ORGL) innregnes under offentlige etater. Offentlig eide selskaper med private eierformer, som aksjeselskaper (AS) og allmenn aksjeselskaper (ASA), er innregnet i næringslivet, og ikke i offentlig sektor. Hvis et selskap har avdelinger i flere kommuner, regnes det som flere enheter. Dataene for antall selskaper, sysselsetting og verdiskaping i statsforetak og særlovsselskaper er hentet fra Menons eierskapsdatabase på kommunenivå. Menon database baserer seg på reviderte tall fra Soliditet, som igjen er tuftet på råmateriale fra Brønnøysundregistrene. Dataene for kommunale foretak, interkommunale selskaper og fylkeskommunale foretak er utarbeidet med basis i enhets- og konserndata for kommunene og fylkeskommunene, samt grunnlagsdata fra Statistisk sentralbyrå (SSB) og Proff. Vi har benyttet vårt estimerte forholdstall 0,85 mellom antall avtalte årsverk eksklusive langtidssykefravær og antall sysselsatte i lønnsberegningene. For interkommunale selskaper har vi fulgt SSBs bruk av eierskapsandel som instrument for sysselsettingstallene i mangel på konkrete sysselsettingstall. Interkommunale selskaper med eierskap innenfor og virksomhet utenfor utredningsregionen er justert bort.

I vår aggregering av antall etater i kommuner og regioner har vi ikke skilt mellom kommunale, interkommunale, fylkeskommunale og statlige etater. Offentlige etater inkluderer både forvaltningsetater og etater som driver med forretningsdrift. Den siste gruppen er imidlertid liten i forhold til den førstnevnte. Av statlige etater som driver med forretningsdrift er det først og fremst snakk om Husbanken – den øvrige statlige forretningsdriften i utredningsregionen er organisert som selskaper. Kommuner regnes som en egen etat – vi teller med andre ord ikke mellom de ulike underetatene. Fylkeskommunene telles som en etat i hver kommune de har kontor. Tilsvarende telles enheter underlagt statlige etater som egne etater i hver kommune de har kontor. I lønns- og sysselsettingsberegningene regnes disse etatene som kommunale. Antall innregnede statlige etatene er basert på en oversikt utarbeidet av Menon over etater underlagt eller tilknyttet de sytten departementene, Statsministerens kontor, Stortinget og Domstolene.

Verdiskapingsmålet vi benytter er et bruttomål som følger utregningsmetoden for BNP. I tråd med den konvensjonelle utregningsmetoden for forvaltningen har vi definert verdiskapingen i offentlig sektor som lønnskostnadene. Vi tar dermed ikke stilling til teoretiske diskusjonene om hvordan man bør kvantifisere verdiskapingen i staten utover lønnskostnadene. I nasjonalregnskapet følger SSB ESBs institusjonell sektorinndeling og definerer verdiskapingen i offentlig forretningsdrift likt som i næringslivet, med andre ord som summen av lønnskostnader og inntekter etter avskrivninger, nedskrivninger, renter og skatt (EBIDTA). Vi har isteden valgt å benytte samme verdiskapingsdefinisjon for offentlig forretningsdrift som for offentlig forvaltning og heller rapportere EBIDTA separat, der vi finner informasjonen interessant og det alternative målet noe uklart. Valget begrunnes i at forretningsdriftens brukerbetaling dels kan ses på som en skatteinngang for å finansiere offentlige tjenesteytingen, og ved at sammenlikningen på tvers av offentlig sektor blir enklere.

Lønnskostnadene i kommunene og fylkeskommunene er estimert utfra antall avtalte årsverk eksklusive langtidssykefravær og gjennomsnittlig lønn i kommunene og fylkeskommunene. Tilsvarende er lønnskostnadene i staten estimert utfra antall avtalte årsverk eksklusive langtidssykefravær og gjennomsnittlig lønn i statlige etater. Sysselsettingstallene for hver kommune er kommunespesifikke. På fylkeskommunalt nivå

har vi tatt utgangspunkt i den fylkeskommunale forvaltningen justert disse tallene for å komme frem til sysselsettingstallene for selve fylkeskommunene. I den grad fylkeskommunene driver med forretningsdrift er de tilhørende sysselsettingstallene lagt til fylkes administrasjonssenter. Vi har justert for fylkeskommunale foretak og interkommunale selskaper eid av de tre fylkeskommunene innenfor utredningsregionen i 2010. Vi har derfor ikke trukket fra fylkeskommunal forvaltning som foregår utenfor fylkeskommunen. For fylkeskommunen har vi som en generell regel benyttet et estimert forholdstall mellom antall avtalte årsverk eksklusive langtidssykefravær og antall sysselsatte på 0,85 i lønnsberegningene.

I beregning av de statlige sysselsettingstallene har vi også tatt utgangspunkt i tall for statlig forvaltning. Vi har lagt til Husbanken, som er eneste statlige forretningsdrivende etat i utredningsregionen, for å inkludere den statlige forretningsdriften. Videre har vi trukket fra helseforetakene og de regionale helseforetakene, foruten apotekene, som ikke ligger inne i tallene. I utgangspunktet opererer vi med tall for både antall sysselsatte og antall avtalte årsverk eksklusive langtidssykefravær. I justeringene har vi benyttet vårt beregnede forholdstall 0,85 mellom antall avtalte årsverk eksklusive langtidssykefravær og antall sysselsatte i lønnsberegningene. Unntaksvis har vi benyttet forholdstallet 0,8, der forskjellen mellom antall avtalte årsverk eksklusive langtidssykefravær og antall sysselsatte er svært lave for helseforetak som tas ut fra samplet ved at vårt standard forholdstall ville gitt et avvik mellom de to variablene på mer enn femti prosent. Både tallene for lønnskostnader og sysselsetting for kommunene, fylkeskommunene og staten er hentet fra SSBs databaser, nærmere bestemt Kostra, StatRes og databasen for sysselsetting.

Vedlegg 4: Tabeller offentlig virksomhet

De følgende viser tabeller for offentlig aktivitet i utredningsområdet samlet og spesielt for regionene Lofoten, Vesterålen, Senjaregionen og Harstadregionen.

Tabeller det offentlige i utredningsområdet

TOTALT	Antall offentlige insitusjoner		
2010	Offentlige etater	Offentlige foretak	Alle institusjoner
Lofoten	41	14	55
Vesterålen	39	22	61
Harstadregionen	36	24	60
Senjaregionen	36	28	64
Ofoten	36	32	68
Salten	69	52	121
Helgeland	127	55	182
Nord-Trøndelag, nord for Steinkjer	94	109	203
Midt-Troms, inkludert Trømsø	67	57	124
Totalt	545	393	938

TOTALT	Antall sysselsatte				
2010	Kommunalt	Fylkeskommunalt	Statlige etater	Offentlige foretak	Totalt offentlig
Lofoten	2 553	318	284	524	3 679
Vesterålen	3 486	415	762	572	5 235
Harstadregionen	3 892	391	1 097	794	6 174
Senjaregionen	2 436	198	486	163	3 283
Ofoten	3 386	337	937	825	5 485
Salten	8 303	1 533	3 507	3 120	16 463
Helgeland	9 093	907	2 517	1 665	14 182
Nord-Trøndelag, nord for Steinkjer	4 887	446	440	1 085	6 858
Midt-Troms, inkludert Trømsø	8 614	1 467	6 161	5 670	21 912
Totalt	46 650	6 012	16 191	14 418	83 271

TOTALT	Lønnskostnader				
2010	Kommunalt	Fylkeskommunalt	Statlige etater	Offentlige foretak	Totalt offentlig
Lofoten	739	115	111	224	1 189
Vesterålen	1 055	150	308	251	1 764
Harstadregionen	1 180	140	426	348	2 094
Senjaregionen	721	71	195	74	1 061
Ofoten	997	122	365	364	1 848
Salten	2 508	554	1 368	1 392	5 822
Helgeland	2 656	327	1 019	745	4 747
Nord-Trøndelag, nord for Steinkjer	1 439	161	154	455	2 209
Midt-Troms, inkludert Trømsø	2 661	530	2 497	2 580	8 268
Totalt	13 956	2 170	6 443	6 433	29 002

TOTALT	Andel sysselsatte			
2010	Kommunalt	Fylkeskommunalt	Statlige etater	Offentlige foretak
Lofoten	69,4 %	8,6 %	7,7 %	14,2 %
Vesterålen	66,6 %	7,9 %	14,6 %	10,9 %
Harstadregionen	63,0 %	6,3 %	17,8 %	12,9 %
Senjaregionen	74,2 %	6,0 %	14,8 %	5,0 %
Ofoten	61,7 %	6,1 %	17,1 %	15,0 %
Salten	50,4 %	9,3 %	21,3 %	19,0 %
Helgeland	64,1 %	6,4 %	17,7 %	11,7 %
Nord-Trøndelag, nord for Steinkjer	71,3 %	6,5 %	6,4 %	15,8 %
Midt-Troms, inkludert Trømsø	39,3 %	6,7 %	28,1 %	25,9 %
Totalt	56,0 %	7,2 %	19,4 %	17,3 %

TOTALT	Andel lønnskostnader			
2010	Kommunalt	Fylkeskommunalt	Statlige etater	Offentlige foretak
Lofoten	62,1 %	9,7 %	9,5 %	18,8 %
Vesterålen	59,8 %	8,5 %	17,5 %	14,2 %
Harstadregionen	56,3 %	6,7 %	20,3 %	16,6 %
Senjaregionen	68,0 %	6,7 %	18,4 %	6,9 %
Ofoten	54,0 %	6,6 %	19,8 %	19,7 %
Salten	43,1 %	9,5 %	23,5 %	23,9 %
Helgeland	55,9 %	6,9 %	21,5 %	15,7 %
Nord-Trøndelag, nord for Steinkjer	65,2 %	7,3 %	7,0 %	20,6 %
Midt-Troms, inkludert Trømsø	32,2 %	6,4 %	30,2 %	31,2 %
Totalt	48,1 %	7,5 %	22,2 %	22,2 %

Offentlige foretak	Sysselsetting		Lønnskostnader	
2010	LoVeSe	Totalt	LoVeSe	Totalt
IKS	10,9 %	3,6 %	11,5 %	3,6 %
KF	10,3 %	2,9 %	9,2 %	2,5 %
SF	0,2 %	1,2 %	0,1 %	1,4 %
Særlovselskaper, HF	78,6 %	87,6 %	79,1 %	87,1 %
Særlovselskaper, andre	0,0 %	0,7 %	0,0 %	1,2 %
Særlovselskaper, RHF	0,1 %	1,6 %	0,1 %	2,1 %
Særlovselskaper, studentskipnader	0,0 %	2,5 %	0,0 %	2,1 %

Tabeller det offentlige i Lofoten

LOFOTEN	Antall offentlige insitusjoner		
2010	Offentlige etater	Offentlige foretak	Alle institusjoner
Røst kommune	5	2	7
Værøy kommune	6	1	7
Vågan kommune	11	5	16
Flakstad kommune	5	1	6
Moskenes kommune	6	2	8
Vestvågøy kommune	8	3	11
Totalt	41	14	55

LOFOTEN	Antall sysselsatte				
2010	Kommunalt	Fylkeskommunalt	Statlige etater	Offentlige foretak	Totalt offentlig
Røst kommune	76	0	5	0	81
Værøy kommune	120	1	9	0	130
Vågan kommune	880	110	183	96	1 269
Flakstad kommune	193	0	6	2	201
Moskenes kommune	128	3	1	6	138
Vestvågøy kommune	1 156	204	80	420	1 860
Totalt	2 553	318	284	524	3 679

LOFOTEN	Lønnskostnader				
2010	Kommunalt	Fylkeskommunalt	Statlige etater	Offentlige foretak	Totalt offentlig
Røst kommune	23	0	2	0	25
Værøy kommune	30	0	4	0	34
Vågan kommune	268	40	73	39	420
Flakstad kommune	53	0	2	1	56
Moskenes kommune	36	1	0	3	41
Vestvågøy kommune	329	74	30	181	614
Totalt	739	115	111	224	1 189

Tabeller det offentlige i Vesterålen

VESTERÅLEN	Antall offentlige insitusjoner		
2010	Offentlige etater	Offentlige foretak	Alle institusjoner
Hadsel kommune	6	6	12
Bø kommune	6	4	10
Øksnes kommune	6	4	10
Sortland kommune	14	6	20
Andøy kommune	7	2	9
Totalt	39	22	61

VESTERÅLEN	Antall sysselsatte				
2010	Kommunalt	Fylkeskommunalt	Statlige etater	Offentlige foretak	Totalt offentlig
Hadsel kommune	901	179	27	437	1 544
Bø kommune	393	2	18	26	439
Øksnes kommune	523	4	30	11	568
Sortland kommune	1077	182	344	66	1 669
Andøy kommune	592	48	343	32	1 015
Totalt	3 486	415	762	572	5 235

VESTERÅLEN	Lønnskostnader				
2010	Kommunalt	Fylkeskommunalt	Statlige etater	Offentlige foretak	Totalt offentlig
Hadsel kommune	287	65	11	191	554
Bø kommune	119	1	7	11	138
Øksnes kommune	153	1	12	5	171
Sortland kommune	321	66	135	30	552
Andøy kommune	175	17	143	14	349
Totalt	1 055	150	308	251	1 764

Tabeller det offentlige i Harstadregionen

HARSTADREGIONEN	Antall offentlige institusjoner		
2010	Offentlige etater	Offentlige foretak	Alle institusjoner
Harstad kommune	13	9	22
Kvæfjord kommune	6	4	10
Skånland kommune	5	4	9
Bjarkøy kommune	6	4	10
Ibestad kommune	6	3	9
Totalt	36	24	60

HARSTADREGIONEN	Antall sysselsatte				
2010	Kommunalt	Fylkeskommunalt	Statlige etater	Offentlige foretak	Totalt offentlig
Harstad kommune	2 527	285	955	769	4 536
Kvæfjord kommune	682	101	63	1	847
Skånland kommune	357	4	58	15	434
Bjarkøy kommune	96	0	3	8	107
Ibestad kommune	230	1	18	1	250
Totalt	3 892	391	1 097	794	6 174

HARSTADREGIONEN	Lønnskostnader				
2010	Kommunalt	Fylkeskommunalt	Statlige etater	Offentlige foretak	Totalt offentlig
Harstad kommune	776	103	372	338	1 589
Kvæfjord kommune	206	36	23	1	266
Skånland kommune	103	1	23	6	133
Bjarkøy kommune	29	0	1	3	33
Ibestad kommune	66	0	7	0	73
Totalt	1 180	140	426	348	2 094

Tabeller det offentlige i Senjaregionen

SENJAREGIONEN	Antall offentlige institusjoner		
2010	Offentlige etater	Offentlige foretak	Alle institusjoner
Sørreisa kommune	7	4	11
Dyrøy kommune	5	6	10
Torsken kommune	5	4	9
Tranøy kommune	5	4	9
Lenvik kommune	9	6	15
Berg kommune	5	4	9
Totalt	36	28	64

SENJAREGIONEN	Antall sysselsatte				
2010	Kommunalt	Fylkeskommunalt	Statlige etater	Offentlige foretak	Totalt offentlig
Sørreisa kommune	314	2	163	7	486
Dyrøy kommune	174	0	15	10	199
Torsken kommune	145	0	7	4	156
Tranøy kommune	201	0	15	3	219
Lenvik kommune	1 481	196	276	136	2 089
Berg kommune	121	0	10	3	134
Totalt	2 436	198	486	163	3 283

SENJAREGIONEN		Lønnskostnader				
2010	Kommunalt	Fylkeskommunalt	Statlige etater	Offentlige foretak	Totalt offentlig	
Sørreisa kommune	94	1	68	3	166	
Dyrøy kommune	57	0	6	5	68	
Torsken kommune	46	0	4	1	51	
Tranøy kommune	60	0	7	2	69	
Lenvik kommune	427	71	106	61	665	
Berg kommune	37	0	5	1	43	
Totalt	721	71	195	74	1 061	

Vedlegg 5 Offshorerettete utdanningsprogram i utredningsområdet

Tabell 25 Offshore rettete utdanningsprogram Vg1

Region	Utdanningsprogram / videregående skoler Vg1
Lofoten	Elektro: Vest-Lofoten vgs Teknikk og Industriell produksjon: Aust Lofoten vgs
Vesterålen	Elektro: Andøy vgs, Hadsel vgs Sortland vgs Teknikk og Industriell produksjon: Andøy vgs, Hadsel vgs Sortland vgs
Senja	Elektro: Senja vgs Teknikk og industriell produksjon: Senja vgs
Midt-Troms	Elektro: Breivika vgs Nordkjosbotn vgs, Tromsø Maritime, Bardufoss Høgtun vgs, Teknikk og industriell produksjon: Breivika vgs, Nordkjosbotn, Tromsø Maritime, Bardufoss Høgtun vgs, Sjøvegan vgs
Harstad-regionen	Elektro: Stangnes vgs Teknikk og industriell produksjon: Stangnes vgs
Ofoten	Elektro: Narvik vgs Teknikk og Industriell produksjon: Narvik vgs
Salten	Elektro: Bodin vgs, Bodø vgs, Fauske vgs, Knut Hamsun vgs, Meløy vgs, Saltdal vgs Teknikk og Industriell produksjon: Bodin vgs, Bodø vgs, Fauske vgs, Knut Hamsun vgs, Meløy vgs, Saltdal vgs
Helgeland	Elektro: Brønnøysund vgs, Mosjøen vgs, Polarsirkelen vgs, Sandnessjøen vgs Teknikk og Industriell produksjon: Brønnøysund vgs, Mosjøen vgs, Sandnessjøen vgs og Polarsirkelen vgs

Tabell 26 Offshore rettete utdanningsprogram Vg2

Region	Utdanningsprogram / videregående skoler Vg2
Lofoten	Industrieteknologi: Aust Lofoten vgs
Vesterålen	Automatisering: Hadsel vgs Industrialisering: Hadsel vgs
Senja	
Midt-Troms	Overflateteknikk: Kvaløya vgs Automatisering: Nordkjosbotn Data og Elektronikk: Breivika vgs, Data og Elektronikk: Bardufoss Høgtun vgs Kulde og varmepumpeteknikk: Tromsø Maritime Industrieteknologi: Sjøvegan vgs og Breivika vgs
Harstad-regionen	Data og Elektronikk: Stangnes vgs Brønnteknikk: Stangnes vgs Industrieteknologi: Stangnes vgs
Ofoten	Data og elektronikk: Narvik vgs Industrialisering: Narvik vgs
Salten	Automatisering: Bodin vgs, Saltdal vgs

	Overflateteknikk: Bodø vgs
	Data og elektronikk: Bodin vgs
	Kjemiprosess: Meløy vgs
	Industrialisering: Bodø vgs, Meløy vgs, Saltdal vgs
Helgeland	Automatisering: Polarsirkelen vgs
	Data og elektronikk: Polarsirkelen vgs
	Brønnteknikk: Sandnessjøen vgs
	Kjemiprosess: Mosjøen vgs og Polarsirkelen vgs
	Industrialisering: Brønnøysund vgs, Mosjøen vgs, Polarsirkelen vgs og Sandnessjøen vgs

Tabell 27 Offshore rettete utdanningsprogram Vg3

Region	Utdanningsprogram / videregående skoler Vg3
Lofoten	
Vesterålen	
Senja	
Midt-Troms	Automatisering: Nordkjosbotn vgs
	Dataelektronikerfaget: Breivika vgs
Harstad-regionen	
Ofoten	Dataelektroniker faget: Narvik vgs
Salten	Automatisering: Bodin vgs, Saltdal
Helgeland	Automatisering: Polarsirkelen vgs
	Dataelektroniker: Polarsirkelen

Vedlegg 6: Sentrale utviklingstrekk for næringenes eksport – grunnlag for fremtidsbildene

Vi vil i dette delkapitlet drøfte fremtidige utviklingstrekk for de ulike næringene. Fordi enkelte næringer har enkelte klare likheter, og fordi enkelte vil rammes relativt likt av endringene, vil effekten for de enkelte næringene drøftes i sammenheng.

Maritim og offshore leverandørindustri

Som en del av forskningsprosjektet «Et kunnskapsbasert Norge» viste Menon (2011) at en stadig økende andel av maritim sektor i Norge retter seg inn mot petroleumsnæringen. I 2011 var andelen av næringen som er rettet inn mot petroleum på hele 80 prosent. Bakgrunnen for den strategiske dreiningen i næringen er blant annet at leveranser til olje og gass til nå har gitt bedre marginer, samt at man i større grad får uttelling for spesialisering, leveringssikkerhet m.v.

Offshore leverandørindustri, som inkluderer store deler av maritim næring og offshore fabrikasjon og oljeservice, har opplevd en sterk internasjonal vekst de siste ti årene. I perioden 1997 til 2009 steg utenlandsomsetningen⁴¹ fra 17 til 118 milliarder kroner (Menon, 2010). Ser man bort fra produksjon av olje og gass, gjør dette næringen til Norges desidert viktigste eksportnæring, med mellom to og tre ganger så mye eksport og utenlandsomsetning som av sjømat.

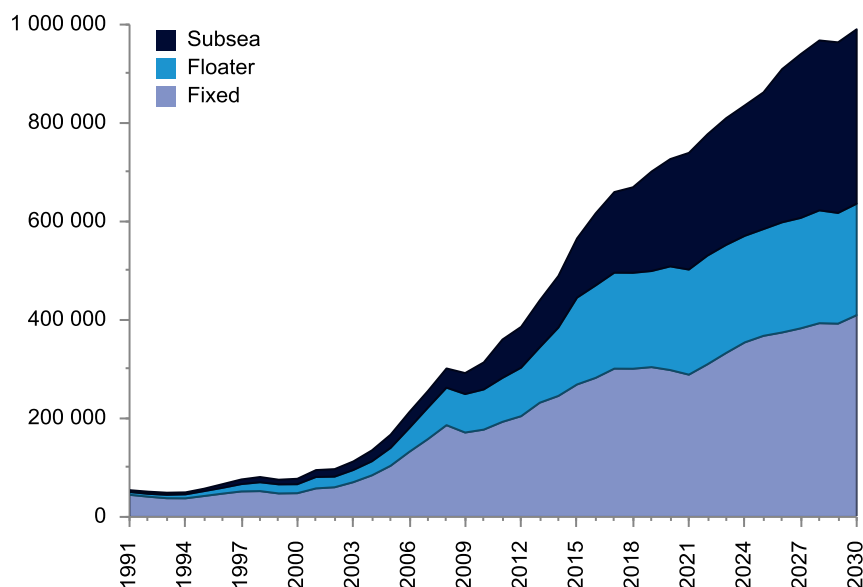
Den sterke veksten i utenlandsomsetning har naturlig nok sammenheng med at en stadig større andel av verdens petroleumsproduksjon flyttes offshore til dypere vann og til mer værharde områder. Deler av global olje- og gassproduksjon har dermed begynt å ligne mer på den produksjonen som foregår på norsk sokkel. Dette har medført økende etterspørsel etter varer og tjenester fra norskbasert leverandørindustri.

Med bakgrunn i befolkningsvekst og økonomisk vekst utenfor OECD-området venter IEA fortsatt vekst i etterspørselen etter olje og gass. Selv om potensielt sterke negative klimaeffekter kan bidra til å redusere veksten, finner vi grunn til å legge IEAs analyser til grunn. Dette har blant annet sammenheng med at tidsperspektivet er relativt kort, og at alternative energikilder i store trekk ikke er konkurransedyktige, i alle fall om man kun ser på kostnadsbildet.

Rystad Energi har med bakgrunn i olje- og gasselskapenes rapportering om funn, utarbeidet prognoser for vekst i etterspørsel på de soklene hvor norske leverandører har flest leveranser. Deres fremskrivninger er vist i figuren nedenfor:

⁴¹ Som redegjort for tidligere er 80 prosent av utenlandsomsetningen knyttet til eksport, mens det resterende er salg fra datterselskap i utlandet

Figur 96 Historisk og antatt fremtidig utvikling i etterspørsel fra viktige markeder for norskbasert leverandørindustri til olje og gass. Enhet: Millioner USD. Kilde: Rystad Energi 2011

Som det fremgår av figuren venter Rystad at den sterke veksten de senere år skal fortsette. I perioden 2009 til 2020 venter Rystad mer enn en dobling av den internasjonale etterspørselen, fra rundt 350 milliarder USD til nær 800 milliarder USD.

Selv om en har hatt en betydelig økning i den offshore- og maritim relaterte eksporten de senere årene, er det ikke gitt at veksten vil fortsette, selv om vi ser en økning i internasjonal etterspørsel. Dette kan skyldes følgende forhold:

- Tilgang på høyt kvalifiserte ingeniører begynner å bli begrenset. Flere norske leverandørselskaper har på denne bakgrunnen valgt å flytte deler av produksjonen ut av landet, herunder også kunnskapsintensiv produksjon.
- Kostnadsnivået i Norge er høyt sammenlignet med andre land. For bedriftene kan det følgelig være mer attraktivt å legge deler av produksjonen til andre land, gitt at man får tilgang til nødvendig kompetanse.
- Flere land, blant annet Brasil og Angola, har strenge regler knyttet til at deler av leveransene skal komme fra landet selv. I den grad norske leverandører skal levere, må de altså i flere tilfeller opprette produksjonsenheter i landene.

Samlet sett bidrar dette til at veksten trolig ikke vil være like høy de kommende årene som den har vært de foregående, selv om veksten i internasjonal etterspørsel ser ut til å vokse i samme takt. Usikkerheten knyttet til videre vekst er derfor betydelig.

Som forventningsalternativ antar vi at den årlige veksten blir på fem prosent, altså en total vekst på 70 prosent frem mot 2020. Bakgrunnen for at vi legger oss noe under forventet global vekst skyldes de forhold som er beskrevet over.

Som et positivt fremtidsbilde ser vi for oss at vi vil ha 10 prosent årlig vekst. Dette innebærer at eksporten vokser med hele 150 prosent i perioden. En forutsetning for at denne veksten skal slå til, er at næringen klarer å løse kapasitetsproblemene, f.eks gjennom produktivitetsvekst, innvandring eller overgang fra andre næringer. En annen forutsetning er at utbyggingen fremover krever spesialtilpassede løsninger, og ikke

standardiserte, ettersom dette raskt kan lede til et økt press på pris, hvilket kan bidra til at lavprisleverandører i større grad overtar. Sist men ikke minst forutsetter dette at oljeprisen holder seg stabil på dagens nivå.

Det eksisterer imidlertid en fare for sterk reduksjon i eksporten. Som påpekt over kan dette skyldes at norske leverandører mister sin kunnskapsledelse og at man i utbygging og drift i større grad bruker standardiserte produkter og tjenester. Tilsvarende kan en forventning om at oljeprisen på lang sikt vil holde seg under balanseprisen (ca 50-80 USD avhengig) for offshoreutbygging, medføre en reduksjon i utbyggingene. Vi anser imidlertid faren ved dette som relativt liten, med utgangspunkt i vedvarende vekst i global energietterspørsel. Dersom det negative bildet slår til, antar vi en årlig reduksjon på 5 prosent. Det vil i så fall innebære at store deler av den veksten som næringen har hatt de siste ti årene blir radert bort.

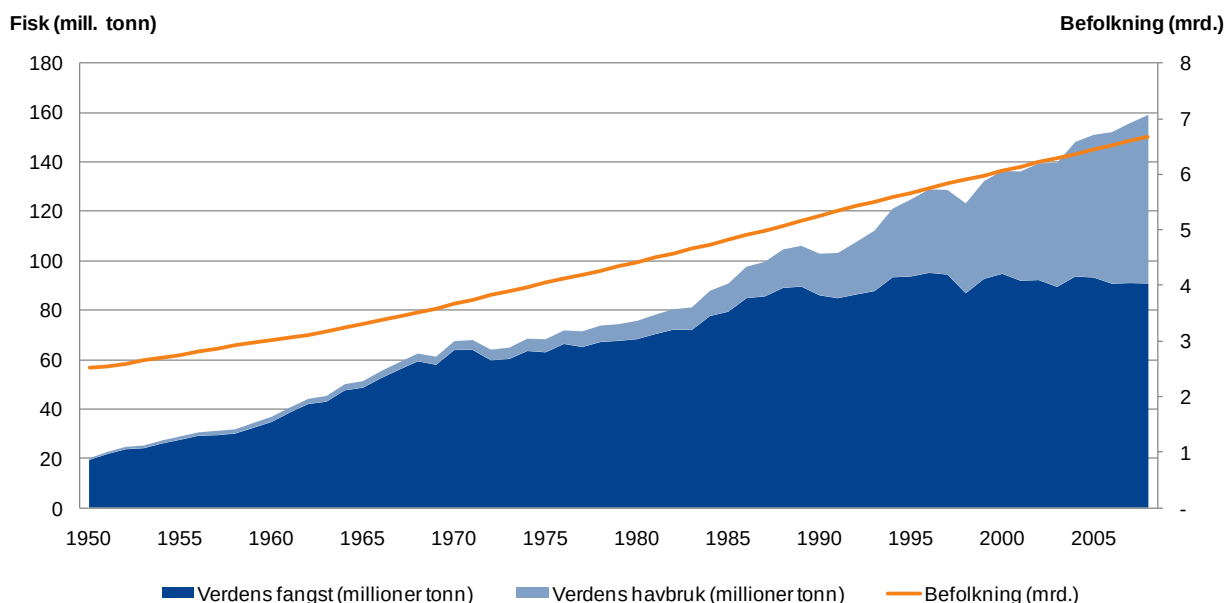
Sjømat

Sjømatnæringen har vært en av de store vekstnæringene i den norske økonomien de siste ti årene, målt både som vekst i verdiskaping og i produktivitet.

I tiårsperioden 2000-2009 var den årlige økningen i verdiskapingen for fiskeri og fiskeoppdrett på 5,5 %, mens hele landets verdiskaping – BNP – økte med kun 1,9 % og industriens verdiskaping med 1,5 %, målt i løpende priser. Sjømatnæringen er også svært eksportorientert med over 90 % av salget i utenlandske markeder. Lakseoppdrettsnæringen har vært den store vekstmotoren gjennom både produktivitsvekst og en enorm volumvekst, mens fangstsektoren primært har økt sitt bidrag til verdiskapingen gjennom økte priser og produktivitsvekst (Asche og Tveteraas, 2011).

Global etterspørsel etter sjømat har de siste tiårene vokst raskere enn befolkningsutviklingen, og det er oppdrett som har dekket etterspørselsveksten.

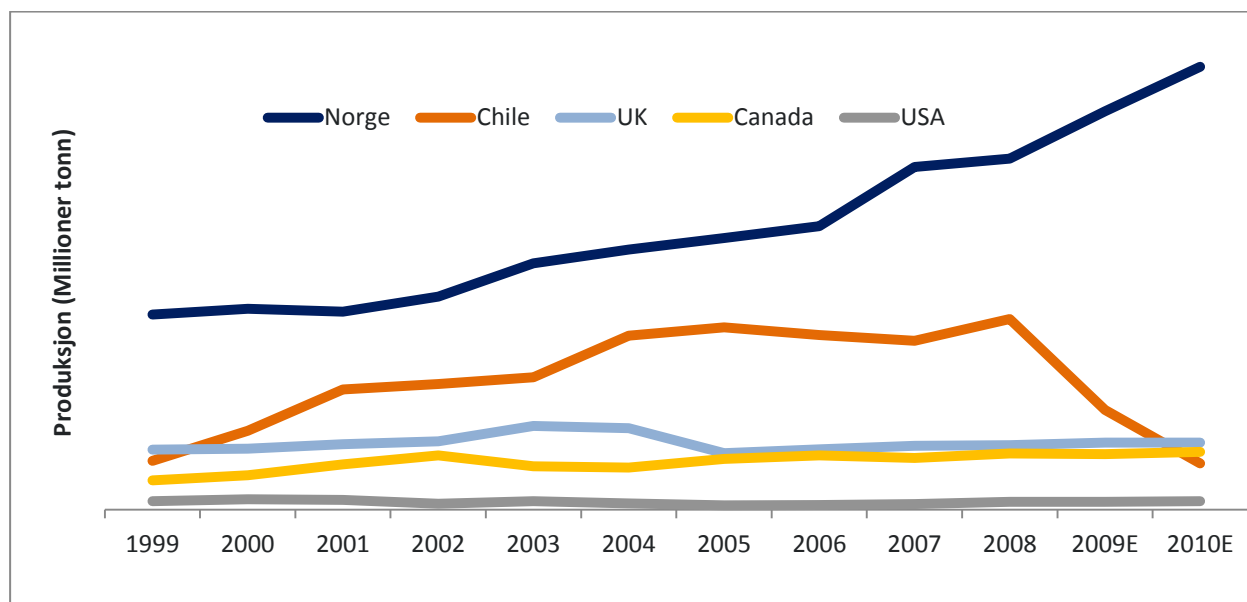
Figur 97 Befolkningsvekst og total produksjon globalt i perioden 1950-2009. Kilde: Econ Pöyry 2011

Norsk sjømatnæring har de siste årene opplevd sterk etterspørselsvekst fra de såkalte BRIC-landene. En økende og kjøpesterk middelklasse i disse landene har økt etterspørselen etter norsk fisk. I samme periode har også viktige konkurrent-/produsentland slitt med betydelige utfordringer på produksjonssiden. En viktig faktor bak

norsk eksport- og produksjonsvekst ligger i at norske eksportører de siste årene har økt sin produksjon av oppdrettslaks parallelt med reduksjon i Chiles produksjon.

Figur 98 Produksjon i fem største fiskeprodusentland i perioden 1999-2011. Kilde Asche og Tveterås, 2011

Chile er imidlertid nå i ferd med igjen å øke produksjonen. Dette har, sammen med et globalt fall i råvarepriser som følge av frykt for resesjon i OECD-området, bidratt til et vesentlig fall i lakseprisene. Kombinasjonen av økt global produksjon og redusert global vekst vil trolig medføre betydelige utfordringer knyttet til lønnsomhet i norsk oppdrettsnæring den nærmeste tiden.

Til tross for fortsatt økning i etterspørsel som følge av global vekst og «sunnhetsbølgen», kan vi derfor oppleve et fall i prisnivå som følge av økt global produksjonskapasitet. Dette kan gi fall i lønnsomheten og avskalling i næringen.

Det er stor usikkerhet knyttet til fremtidig utvikling innen sjømatnæringen. På den ene side tilsier global vekst at eksporten skal øke. Samtidig er markedet svært volatil ved at prisen på råstoff svinger sterkt. Selv om den underliggende trenden tilsier økt eksport som følge av global økning i etterspørselen, kan en slik volumøkning bli utlignet av en prisreduksjon. Samtidig kan en volummessig økning av eksporten begrenses av politiske rammevilkår. Problematikk knyttet til sykdom og rømning har gitt politisk tilbakeholdenhet knyttet til videre utbygging. Flere land har i de siste ti årene fått produksjonskapasiteten nedsatt av sykdom, og selv om næringen argumenterer for at sannsynligheten for dette er lavere i Norge på grunn av strengere krav, er det en viss fare for at sykdom i en periode kan slå ut deler av kapasiteten. Samlet sett medfører dette at det er svært vanskelig å predikere fremtidige eksportinntekter fra næringen, og estimatene må leses med dette som utgangspunkt.

Som forventningsalternativ antar vi en årlig vekst på 2,5 prosent, hvilket medfører at eksporten øker med 30 prosent frem mot 2020. Vi antar da at veksten vil være i tråd med global vekst. Dette forutsetter at vi ikke blir rammet av sykdom og at prisnivået holder seg relativt stabilt.

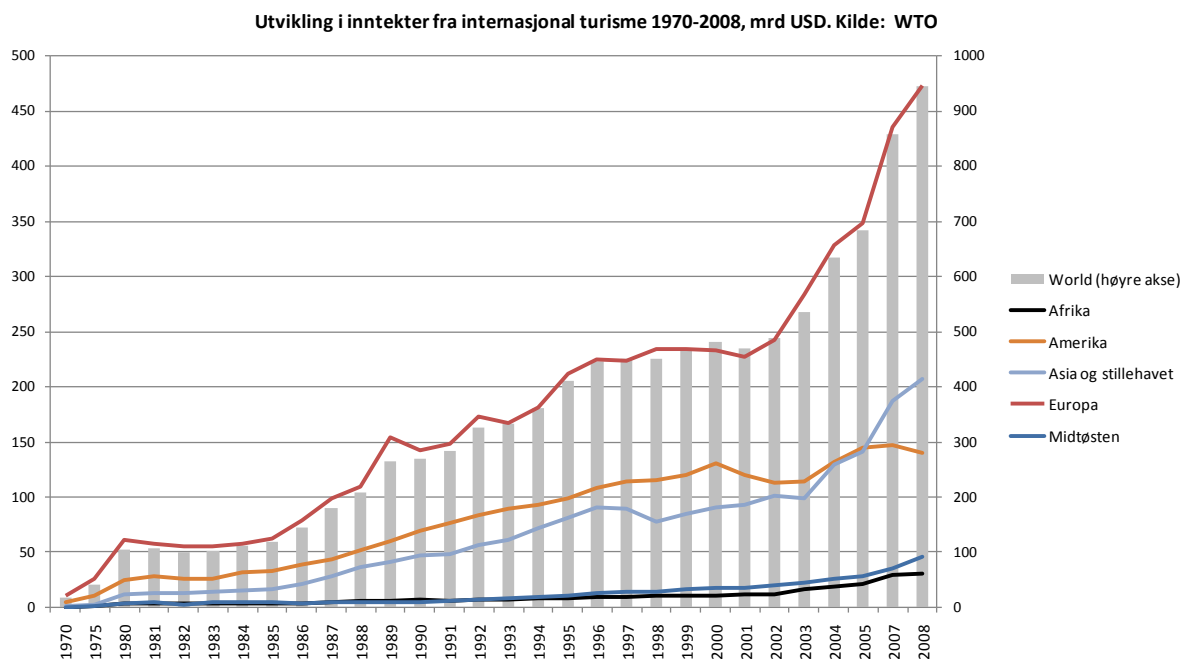
Som positivt fremtidsbilde har vi forutsatt at den globale veksten fortsetter som før. Vi antar da en årlig vekst på 5 prosent. En slik vekst forutsetter både vekst i produksjon, samt at norske aktører klarer å tilpasse produksjonen til nisjer hvor priskonkurransen mellom aktørene er mindre.

Som negativt fremtidsbilde antar vi en årlig reduksjon på 2,5 prosent. En slik reduksjon kan skyldes vedvarende overkapasitet og økt priskonkurranse. Sykdom og tilhørende medisiner er også en potensiell fare som sterkt kan redusere produksjonen og den merkevare som er bygget opp rundt norsk fisk.

Reiseliv

Reiselivsnæringen er en av verdens største og raskest voksende næringer. Figuren nedenfor viser utviklingen i inntekter fra internasjonal turisme fra 1970 til 2008, målt i løpende milliarder USD (grå søyler, høyre akse). Figuren viser at reiselivsnæringen har opplevd kraftig vekst gjennom de siste 40 årene. De fargede kurvene viser hvordan internasjonale turistinntekter fordelte seg på verdensdeler i samme periode, 1970-2005 (fargede kurver, venstre akse). Europa har i hele perioden vært verdens største og viktigste reiselivsområde. Andelen av verdensmarkedet har variert mellom 45 og 60 prosent gjennom det meste av perioden, og utviklingen følger veksten i det globale markedet nærmest perfekt.

Figur 99 Utvikling i inntekter fra internasjonal turisme 1950-2008. Kilde: Menon 2012

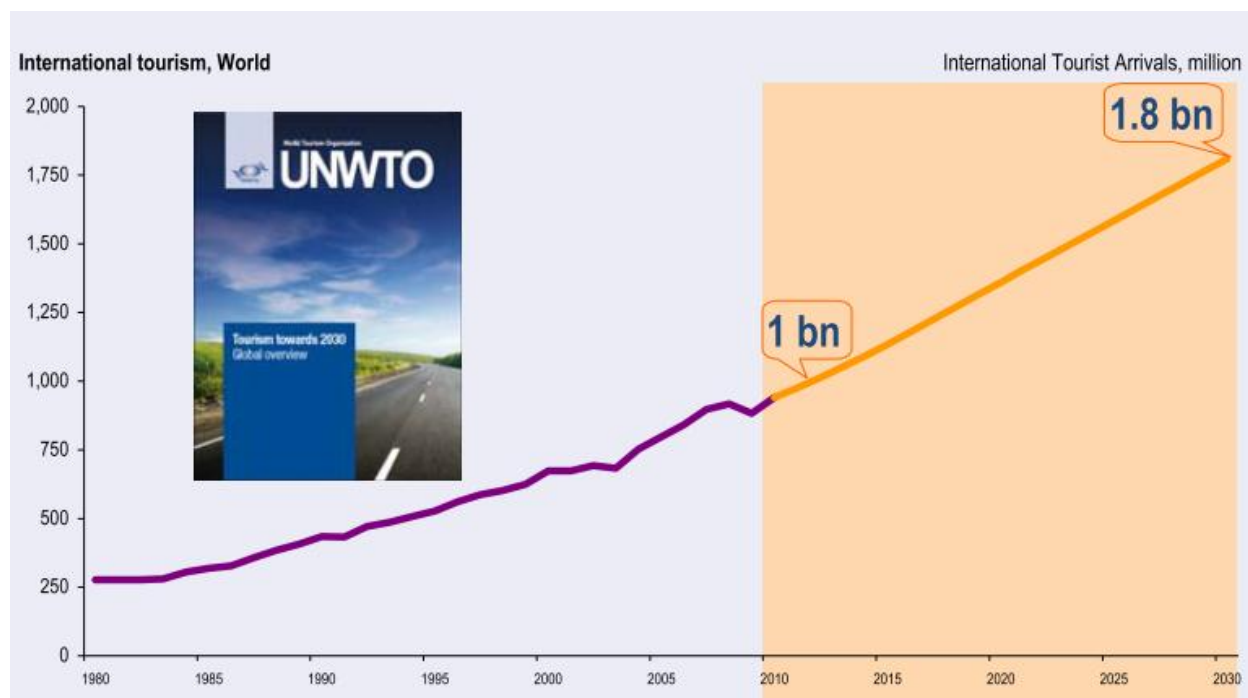
Økningen kan i stor grad forklares med kraftig vekst i reallønn i OECD-området og i fremvoksende økonomier. Veksten i turistkonsum er nært relatert til økonomisk vekst. Sammenhengen mellom utviklingen i verdensøkonomien og turistkonsum kan dokumenteres statistisk. Korrelasjonen mellom verdens samlede BNP og deres samlede turistinntekter er 0,998, det vil si tilnærmet sammenfallende. At nivåene korrelerer høyt, er ikke overraskende. Sammenligner vi årlig *veksttakt* mellom verdens BNP og turistinntekter finner vi en korrelasjon på 0,76.

Tre perioder bryter den veksttrenden vi har sett gjennom de siste 40 årene. Første halvdel av 1980-tallet var et tilbakeslag for reiselivsnæringen. Det samme var perioden rundt årtuseniftet, spesielt i etterkant av

terrorhandlingene i 2001. Fra 2002 har imidlertid veksten tatt seg kraftig opp igjen. Etter finanskrisen falt konsumet igjen kraftig. Samlede inntekter falt med 6 prosent etter finanskrisen i 2009. Veksten har imidlertid nok en gang tatt seg opp igjen. UNWTO anslår at globale turismeinntekter vil være på 980 milliarder USD i 2011, opp fra 882 milliarder i 2009.

I framskrivninger mot 2030 venter UNWTO en jevn stigning i turismen, til tross for lavere økonomisk vekst som følge av finans- og gjeldskrisen. Dette er vist i figuren på neste side.

Figur 100 Utvikling i antall turister 1980-2030. Historisk utvikling og framskrivninger. Kilde: UNWTO 2011

UNWTO venter imidlertid at veksttakten er ulik i ulike regioner. På kort sikt venter UNWTO at veksten i Europa vil ligge mellom to og fire prosent, i Asia ventes den å ligge mellom fire og seks prosent, mens den globalt er ventet å ligge mellom tre og fire prosent.

Den norske reiselivsnæringen har nytt godt av den kraftige veksten i internasjonal turisme, og inntekter fra utenlandske turister ble tredoblet fra 1975 til 2008. I samme periode har imidlertid norsk reiselivsnæring tapt internasjonale markedsandeler hvert tiår fra 1970 frem til i dag. Den viktigste årsaken til dette er at Norge i den samme 40-årsperioden har blitt verdens rikeste land, ikke minst som følge av det norske «olje- og gasseventyret». Den sterke økonomiske veksten har gitt sterk lønns- og kostnadsvekst, sterkere enn i våre konkurrentland. Problemene forsterkes i noen grad av den egalitære strukturen i norsk arbeidsliv, med mindre forskjeller i avlønning på spesialisert- og mindre spesialisert arbeidskraft. Reiselivsnæringen bruker i stor grad lite spesialisert arbeidskraft, som er langt mer kostbar i Norge enn i våre konkurrentland.

Norge opererer innenfor ulike turistsegmenter: det påvirkbare ferie-/fritidsmarkedet, det påvirkbare MICE-markedet (møter, incentiver, konferanser og events), det påvirkbare kongress- og arrangementsmarkedet og det mindre konjunkturutsatte yrkesmarkedet. Disse markedene vil påvirkes noe ulikt av ulike trender.

Ser vi først på ferie-/fritidsmarkedet, vil den økonomiske krisen i OECD-området med betydelig økning i arbeidsledigheten, lønnsreduksjon og skatteøkninger, bidra til å redusere konsumet i disse segmentene.

Nedgangstidene bidrar også til nedgang i MICE-markedet, da bedrifter strammer inn på reiseaktiviteter og begrenser det til det helt nødvendige. I nedgangstider reiser dette segmentet i større grad i eget land, noe som vil føre til nedgang for internasjonal MICE-trafikk for Norge. På den annen side oppfattes Norge allerede som et høykostland, men som likevel er attraktivt for betalingsvillige nisjemarkeder. Norske reiselivsaktører satser i økende grad på slike nisjer. En vellykket satsning kan medføre at veksten i reiseliv i Norge blir høyere enn den ventede veksten i europeisk turismekonsum. En annen faktor som kan bidra til et positivt bilde, er oppgangstider i BRIC-landene, der utreisestallene peker oppover. Dersom Norge klarer å ta andeler av dette markedet, noe som bl.a. Tromsø har klart å gjøre for vintersesongen med nordlysturister fra Asia, vil det kunne bidra til oppgang i norsk reiselivsnæring.

Når det gjelder yrkestrafikken er denne helt avhengig av økonomiske konjunkturer i de ulike næringene. Nedgangstider bidrar til at bedriftene strammer inn på sine reisebudsjetter, og den yrkesrelaterte reisevirksomheten vil dermed også reduseres. På den annen side vil sterk forventet vekst i næringer med mye internasjonal kontakt, som maritim-, olje- og gassnæringene, kunne bidra til vekst i utenlandsk forretningstrafikk til Norge.

Når det gjelder kongress- og arrangementsmarkedet er dette mindre avhengig av økonomiske konjunkturer. Å tiltrekke turister fra dette markedet er imidlertid avhengig av langvarig, strategisk bearbeiding, noe Norge de senere årene har jobbet med og begynner å se resultatene av. Fordelen med kongressturister er både at de er lite prissensitive, men også at de har høyt forbruksnivå, og at det dreier seg om større grupper, det vil si et svært lønnsomt marked.

Vi kan også se for oss et fremtidsbilde midt i mellom, og vi vil da i tråd med anslag fra UNWTO, legge til grunn en vekst på tre prosent i eksportinntektene fra turisme. Dette forutsetter at norske aktører klarer å opprettholde posisjonen i mindre inntekts- og prissensitive segmenter. Som positivt fremtidsbilde legger vi til grunn en vekst på fem prosent. Dette forutsetter at vi klarer å øke vår relative konkurranseposisjon i de nevnte segmenter. Som negativt bilde legger vi til grunn en vekst på en prosent. Denne lave veksten kan skyldes langvarige økonomiske nedgangstider i OECD-området kombinert med at vi ikke klarer å få grep om markedene i fremvoksende økonomier.

Utenriks sjøfart

Norske rederier har gjennom en årrekke hatt en ledende posisjon innen internasjonal maritim transport, og norske rederier er store innen utenriks sjøfart, som altså består i eksport mellom land. Eksempler på slike rederier er Wil. Wilhelmsen, Odfjell tankers, Grieg Star Shipping, Høegh Autoliners. De fleste av rederiene har hovedsete i Oslo eller Bergen.

Parallelt med at marginene har blitt lavere i næringen globalt sett, har norske rederier tapt markedsandeler. I noen grad kan dette forklares med at norske rederier velger å forlate markedet og i stedet satse på virksomhet som er mer relatert til olje- og gassproduksjon. Næringen har derfor blitt redusert gjennom de senere årene, både målt etter tonnasje og omsetning.

Tilveksten av større aktører med store investeringer i kapasitet, tilsier sterk konkurranse og lave marginer i næringen over relativt lang tid. Vi antar det derfor som realistisk at den negative trenden fortsetter som før. Positivt antar vi at denne trenden demmes noe opp, mens vi for det negative antar at den negative veksten eskaleres. Konsekvensene for norske regioner av en eventuell reduksjon i eksport gjennom utenriks sjøfart, vil være begrensede ettersom rederiene kun i svært begrenset grad bruker norske sjøfolk bosatt i Norge.

Ren energi og miljø

Næringen Ren energi og miljø hadde i 2010 en eksport på 25 milliarder, hvilket gir næringen en eksportgrad på rundt 10 prosent. Eksporten består i hovedsak av eksport av strøm, samt eksport av varer og tjenester relatert til solenergi.

Eksport av elektrisk kraft utgjør om lag 1/5 av den samlede eksporten innen ren energi og miljø. Betydelig økt produksjonskapasitet i det finske markedet, kombinert med lavere etterspørsel fra kraftkrevende industri, har medført en betydelig reduksjon i strømprisen det siste året. Mangel på overføringskapasitet til det europeiske markedet medfører en markert lavere pris på elektrisk kraft i det nordiske markedet enn i det europeiske. I følge fremskrivninger for kraftmarkedet (Thema Consulting Group og Econ Pöyry, 2020) er det grunn til å vente et betydelig kraftoverskudd i det nordiske markedet også fremover, med betydelig lavere priser på elektrisitet som effekt. Prisen på de markedene vi overfører til vil neppe påvirkes av det nordiske kraftoverskuddet. Kraftoverskuddet kan imidlertid bidra til å redusere incentivene til kraftkrevende industri og til dermed å flytte produksjonen ut. Vi kommer tilbake til dette i drøftelsene om denne næringen.

Norsk eksport knyttet til solenergi kan i stor grad knyttes til selskapet REC. I 2009 var om lag en fjerdedel av norsk eksport innen ren energi og miljø knyttet til REC. Sterk priskonkurranse knyttet til solenergi har imidlertid redusert norsk solenergis tilstedeværelse i Norge i betydelig grad. REC har enten innstilt eller flyttet ut store deler av produksjonen, og det er grunn til å vente at denne prosessen vil fortsette. Deler av den solenergirelaterte industrien er kraftkrevende. En utflytting vil dermed bidra til å øke kraftoverskuddet i det nordiske markedet.

Norsk industrihistorie viser at nedleggelse og utflytting av arbeidsplasser som regel ikke fører til økning i ledigheten. Salvanes et al (2007) viser at 97 prosent av oppsagte etter industrinedleggelse er i arbeid 5 år etter nedleggelsen. Bakgrunnen for dette er selekteringsmekanismer i arbeidslivet og knapphet på kvalifisert arbeidskraft. Det er grunn til å tro at en utflytting av RECs virksomhet vil ledsages av at annen virksomhet starter opp, og at eksisterende virksomheter benytter ledig arbeidskraft til ekspansjon. Det er imidlertid høyst uklart om dette blir eksporterende virksomhet. Selv om verdiskapingen opprettholdes på noenlunde samme nivå i de regionene som blir rammet, er det grunn til å vente at en utflytting kan redusere eksporten.

Utenriksdepartementet har gjennom de senere årene satset betydelig på å bygge vannkraftverk i utviklingsland. Satsningen har sin begrunnelse i at tilgang til stabil strøm oppleves som det nest viktigste hinderet for bedrifters vekst i utviklingsland, samt at en satsning på vannkraft kan bidra til å redusere utslippsveksten. Gjennom satsningen bygger flere norske kraftselskaper vannkraftverk i utviklingsland, og flere av disse ønsker å trekke veksler på norske leverandører i satsningen (Econ Pöyry, 2009). I all hovedsak skjer imidlertid satsningen gjennom arbeidskraft fra landene hvor utbyggingen foregår.

På grunn av pågående strukturelle endringer i næringen, er det svært vanskelig å forutsi fremtidig eksport innen ren energi og miljø. Utflagging av REC og begrensninger i eksportmuligheter som følge av manglende overføringskapasitet, tilsier at eksporten vil reduseres. På den annen side er det grunn til å vente at både bedriftene og arbeidskraften er dynamiske. Selv om verdiskapingen opprettholdes, er det imidlertid ikke gitt at eksporten gjør det. Det presiseres imidlertid at dette er i løpende kroner. Som middelalternativ venter vi at eksporten blir på dagens nivå i 2020. Målt i dagens kroneverdi venter vi altså en reduksjon i eksporten på i overkant av 20 prosent, gitt en inflasjon på to prosent. Som positivt fremtidsbilde venter vi en vekst på to prosent, og negativt venter vi eventuelt en årlig reduksjon på to prosent.

Kraftkrevende industri

Utviklingen innen kraftkrevende industri er i stor grad avhengig av tilgang på konkurransedyktige priser på elektrisk kraft. Underskudd på kraft og høye priser i Norge de senere årene, kombinert med lavere priser på kraft i andre land, har medført at deler av den kraftkrevende industrien har blitt flyttet ut av landet.

Verdensmarkedsprisen på metaller har økt kraftig de senere år, særlig på grunn av økt etterspørsel fra BRIC-landene. Videre har befolkningsvekst og fremveksten av biologisk energiproduksjon gitt pris- og produksjonsvekst innen kunstgjødsel. Fortsatt global økonomisk vekst og befolkningsvekst tilsier at også veksten skal fortsette. Total eksport målt i kroner er avhengig av prisen på råvarer. Råvareprisen har vist seg å være sterkt volatil, slik vist i figuren nedenfor:

Figur 101 Indeks over internasjonale råvarepriser i perioden 2008-2012. Kilde: The Economist 20.01.2011

Sterk prisvolatilitet kan medføre at eksporten målt i volum kan øke, samtidig som det målt i kroner og øre kan reduseres. Ut fra figuren over kan det imidlertid se ut som at prisene var relativt lave i 2009, og at vi således kan få en økning i eksporten målt i kroner og øre for gitt mengde.

Som vist i kapittel om ren energi og miljø kan det nordiske kraftmarkedet være preget av kraftoverskudd i 2020. Dette vil redusere prisen på kraft, hvilket gjør det mer attraktivt å både beholde og å legge ny kraftkrevende virksomhet til Norge. Kraftoverskuddet kan således bidra til å snu eller demme opp for den utflyttingstrenden vi har sett i nærheten de senere år. Usikkerheten knyttet til dette er imidlertid svært høy og avhengig av utviklingen innen blant annet:

- Olje- og gasspris
- Beslutninger knyttet til kjernekraft i nordiske land
- Beslutninger knyttet til overføringskapasitet
- Etterspørsel etter råvarer internasjonalt, som igjen er avhengig av global økonomisk vekst

Raffineri og petrokjemisk industri, som er den andre hovedbolken av bedrifter i denne næringen, har også opplevd tøff internasjonal konkurranse gjennom de senere årene. Noe av bakgrunnen for tøffere internasjonal konkurranse er overetablering internasjonalt (Econ Pöyry, 2009). Dette tilsier relativt lav lønnsomhet. På den annen side kan global vekst bidra til at den økte produksjonskapasiteten raskt blir «spist opp».

Econ Pöyry har beregnet lønnsomheten ved utnyttelse av såkalt «stranded gas» i Nord-Norge (ibid). De finner at det kun er under helt spesielle betingelser at slik utnyttelse er lønnsom. Med dette som bakgrunn antar vi at mulighetene for eksportvekst vil være relativt begrenset innen raffinerier og petrokjemisk industri.

Samlet sett finner vi at usikkerheten knyttet til utvikling innen kraftkrevende industri er svært høy. Tilgang til billigere elektrisk kraft kan bidra til å stoppe den negative trenden vi har sett de senere årene med utflagging. Videre tilsier global vekst og befolkningsvekst økt etterspørsel etter råvarer. Dette taler for økning i eksporten. På den annen side vil tilgang til billig kraft også i andre land bidra til at den negative trenden vi har sett de senere årene fortsetter eller eskalerer.

Som en mellomposisjon har vi antatt at eksporten vil øke med 2 prosent hvert år. Legger vi til grunn et positivt fremtidsbilde venter vi en vekst på 4 prosent, mens vi i et negativt fremtidsbilde venter en reduksjon på 2 prosent hvert år.

Finans

Norsk eksport av finansielle tjenester er i stor grad knyttet til norske internasjonaliserte næringer, herunder offshore leverandør, maritim og deep sea. Finansnæringen har altså liten «selvstendig eksport». Som vekstrate for finansnæringen har vi derfor lagt til grunn et gjennomsnitt av maritim-, offshore leverandør og utenriks sjøfart i hvert bilde.

Innenlandskrettede næringer: Bygg og anlegg, handel, helse, samt tele- og media

De ovennevnte næringer er i stor grad innenlandskrettede og har begrenset eksport. I den grad de har eksport retter denne seg mot et globalt marked. Vi antar derfor at vekstmulighetene vil være avhengige av global økonomisk vekst. Denne veksten vil normalt ligge på rundt 2,5 prosent. På grunn av flere sterke vekstmotorer, også utenfor OECD, er betydningen av nedgang i OECD på verdensbasis blitt redusert. Vi antar derfor en variasjon på 0,5 prosent i hver retning for henholdsvis positivt og negativt fremtidsbilde.

Vedlegg 7: Referanseliste

Bhuller, M. S. (2009): Inndeling av Norge i arbeidsmarkedsregioner. SSB-notat 24/2009

Econ Pöyry (2009): Økt verdiskaping gjennom industriell verdiskaping av naturgass i Norge. Forskningsrapport 62/2009

Espelien, A. & Reve, T.: Bygg- og anlegg- og eiendomsnæringens betydning for Norge – vekst og lønnsomhet BI rapport nr. 1.

Hervik A., Oterhals O., Bergem B. og Johannesen G. (2011): NCE Maritim klyngeanalyse 2011. Status for maritime næringer i Møre og Romsdal. Møreforskning rapport 110

Jakobsen Erik W og Anne Espelien. (2010). Et kunnskapsbasert reiseliv: Veivalg for næringen. Menon-publikasjon nr 10/2010 (<http://www.menon.no>)

Jakobsen Erik W (2008) Næringsklynger – hvordan kan de beskrives og vurderes? Menon-publikasjon nr 1/2008

Menon (2010): Kartlegging av utenlandsomsetning hos norske offshoreleverandører i 2009. Befester stillingen tross for krevende marked.

Menon (2011): En kunnskapsbasert finansnæring

Menon (2011): Statistikk for energinæringen i Norge

Menon (2012): Sysselsettingsvirkninger av petroleumsvirksomheten. Menon-rapport 2/2012

NHO (2011): Privat eierskapsberetning. NHO Eierforums rapport over privat eierskap 2011

Reve t. og Jakobsen E. W (2001): Et verdiskapende Norge. Universitetsforlaget. Oslo

Reve T. og Sasson A. (2011): Et kunnskapsbasert Norge. Universitetsforlaget. Oslo

Rystad Energi (2011): Intsok Annual Market Report (2012-2015). Report prepared by Rystad Energy

Salvanes K. G, Møen J og Huttunen K (2009): Bedriftsnedlegging, omstillingsevne og regional mobilitet i norsk økonomi, SØD-14/09, publisert i Vedlegg til Finansdepartementet Perspektivmeldingen 2009 [St.meld. nr. 9 (2008-2009)]

The Economist 18/2011: Leader section

UNWTO: Tourism 2020 Vision

World Bank (2012): World Development Report.

Tveteraas R. og Asche F. (2011): En kunnskapsbasert fiskeri og havbruksnæring. Forskningsrapport 8/2011 BI.

